

Herbert George Wells

**A Bűvös Bolt
és más elbeszélések**

TARTALOM

AZ IDŐGÉP

The Time Machine (*Ruzitska Mária*)

A KŐFAL AJTAJA

The Door in the Wall (*Görgey Gábor*)

A SZERELEM GYÖNGYE

The Pearl of Love (*Görgey Gábor*)

A VAKOK ORSZÁGA

The Country of the Blind (*Ruzitska Mária*)

A BACILUS-TOLVAJ

The Stolen Bacillus (*Görgey Gábor*)

A KÜLÖNLEGES ORCHIDEA

The Flowering of the Strange Orchid (*Vermes Magda*)

STRUCCVÁSÁR

A Deal in Ostriches (*Ruzitska Mária*)

HARRINGAY MEGKÍSÉRTÉSE

The Temptation of Harringay (*Görgey Gábor*)

A GYÉMÁNTCSINÁLÓ

The Diamond Maker (*Fóthy János*)

AZ ŐSLÉNYEK SZIGETÉN

Aepyornis Island (*Görgey Gábor*)

DAVIDSON SZEMÉNEK MEGLEPŐ TÖRTÉNETE

The Remarkable Case of Davidson's Eyes (*Vermes Magda*)

A LEPKE

The Moth (*Mikó Imre*)

KINCS AZ ERDŐBEN

The Treasure in the Forest (*Kada Júlia*)

TÚLVILÁGI UTAZÁS

The Plattner Story (*Görgey Gábor*)

NÉHAI MR. ELVESHAM CSODÁLATOS TÖRTÉNETE

The Story of the Late Mr. Elvesham (*Görgey Gábor*)

AZ ALMA

The Apple (*Fóthy János*)

A KRISTÁLYTOJÁS

The Crystal Egg (*Görgey Gábor*)

A CSILLAG

The Star (*Görgey Gábor*)

A CSODAMŰVES

The Man Who Could Work Miracles (*Görgey Gábor*)

MR. LEDBETTER VAKÁCIÓJA

Mr. Ledbetter's Vacation (*Görgey Gábor*)

A BŰVÖS BOLT

The Magic Shop (*Görgey Gábor*)

AZ IDŐGÉP

1

Az időjáró (talán legjobb lesz, ha így nevezzük) rejtélyes témát fejtegetett. Szürke szeme csillogott, szaporán pislogott, máskor sápadt arca nekipirult, vonásai megelevenedtek. A tűz vidáman pattogott, és az ezüstliliomokból sugárzó lágy fehér fény átszűrődött a poharainkban felvillanó és szétpattanó buborékokon. Székeink - az időjáró szabadalmi - mintha nem is közönséges ülőhelyek lennének, szinte dédelgetően öleltek át. Az a kellemes, vacsora utáni hangulat fogta el a társaságot, amelyben a gondolat ledobja a fegyelem béklyóit, és szabadon csapong. Az időjáró gondolatai is szabadon csapongtak, miközben beszélt; sovány mutatóujjának egy-egy mozdulatával jelezte a lényegét, mi pedig a kényelmes székekben lustálkodva bámultuk szellemének gazdagságát, és azt a komolyságot, amellyel az új paradoxont fejtegette. Akkor még azt hittük, hogy paradoxon.

- Jól figyeljenek, kérem, mert vitába kell szállnom néhány csaknem általánosan elfogadott eszmével. A geometria például, úgy, ahogyan az iskolában tanítják, tévedésen alapul.

- Nem lesz ez kezdetnek nehéz? - kérdezte a vörös hajú Filby, aki szeretett vitatkozni.

- Vakon nem kell elfogadni semmit. Csak azt fogadják el, amit világosan megértenek. Annyit, amennyire nekem a továbbiakhoz szükségem van, egykettőre meg fognak érteni. Azt természetesen tudják, hogy matematikai vonal - olyan vonal, amelynek nincs vastagsága - valójában nem létezik. Ezt ugyebár tanulták? Éppen így nem létezik matematikai sík sem. Ezek csak elvont fogalmak.

- Úgy van - hagyta rá a pszichológus.

- Nem létezhet valójában olyan kocka sem, amelynek csak szélessége, hossza és vastagsága van.

- Ez már nem áll - mondta Filby. - Minden tömör test érzékelhető. Minden, ami valóságos...

- Igen, az emberek általában ezt gondolják. De várjunk csak egy pillanatig. Érzékelhető-e az olyan kocka, amelynek nincs időbeli léte?

- Ezt a kérdést nem értem - szólt Filby.

- Felfoghatunk-e érzékeinkkel olyan kockát, amelynek nincs időtartama?

Filby elgondolkozott.

- Nyilvánvaló - folytatta az időjáró -, hogy az érzékelhetőséghez minden testnek négyirányú kiterjedésre van szüksége: hosszúságra, szélességre, vastagságra és időtartamra. Ám emberi gyarlóságunknál fogva - erre mindjárt visszatérek - hajlamosak vagyunk arra, hogy ezt a tényt figyelmen kívül hagyjuk. Valójában négy dimenzió van: három térbeli és egy időbeli. Az ember azonban, mint mondtam, hajlamos arra, hogy a három térbeli kiterjedést - helytelenül - különválassza az időbeli kiterjedéstől, mégpedig azért, mert tudatunk az időben egy irányban mozog, életünk kezdetétől életünk végéig.

- Ez - mondta egy zsenge korú fiatalember, miközben görcsösen erőlködött, hogy kialudt szivarját újra meggyújtsa a lámpa fölött - ...ez valóban teljesen világos.

- Na már most - folytatta az időjáró, kissé kevésbé komolyan -, érdekes, hogy erről a tényről az emberek milyen gyakran elfeledkeznek. Pedig hát ez a negyedik dimenzió, ha sokan, akik a negyedik dimenziót emlegetik, nem tudják is, hogy ez az. A negyedik dimenzió valójában nem egyéb, mint az idő szemléletének sajátos módja; *nincs más különbség az idő és a három térbeli kiterjedés között, mint az, hogy tudatunk az idő irányát követi*. Csakhogy néhány ostoba ember összezavarta a fogalmakat. Bizonyára valamennyien hallották, mi ezeknek az álláspontja a negyedik dimenzióval kapcsolatban.

- Én nem hallottam - mondta a vidéki polgármester.

- Röviden elmondom. Matematikusaink szerint a térnek három irányú kiterjedése van: hosszúsága, szélessége és vastagsága, s a tér mindenkor meghatározható három derékszögű sík egymáshoz való viszonyával. De néhány bölcselkedőnek szeget ütött a fejébe, hogy miért éppen három kiterjedés - miért ne lehetne még egy negyedik, a többi háromra merőleges irány is a térben? Megpróbáltak négy kiterjedésű geometriát szerkeszteni. Simon Newcomb professzor talán egy hónappal ezelőtt előadást is tartott erről a New York-i Matematikai Társaság ülésén. Azt tudjuk, hogy két kiterjedésű sík területen ábrázolhatunk három kiterjedésű tömör testeket. Ezek az urak azt gondolták, hogy három dimenziójú idomokkal hasonló módon négy dimenziójú idomot is ábrázolhatnak, feltéve, hogy meg tudnak birkózni a távlatával. Értjük?

- Azt hiszem, igen - dörögte a vidéki polgármester, s homlokát összevonva, gondolataiba mélyedt. Ajka meg-megmozdult, mintha rejtelmes szavakat mondogatna. - Igen, azt hiszem, most már értem - mondta néhány pillanat múlva, szinte átszellemülten.

- Nem tagadom, egy idő óta magam is foglalkozom ezzel a négy dimenziós geometriával. Egész érdekes eredményekre jutottam. Itt van például néhány arckép. Ugyanazt az embert ábrázolják nyolcéves, majd tizenöt, tizenhét, huszonhárom éves korában, és így tovább. Ezek az arcképek úgy tekinthetők, mintha egy, négy dimenziójában állandó és változhatatlan emberi lénynek három dimenziós ábrázolásai volnának.

Az időjáró egy kis szünetet tartott, hogy hallgatói megemésztessék a mondottakat, azután így folytatta:

- A tudományos világ tisztában van azzal, hogy az idő nem egyéb, mint a térnek egy fajtája. Itt van például egy népszerű-tudományos grafikon, egy időjárásjelentés. Ez a vonal, amelyen az ujjamat végighúzom, a barométer mozgását mutatja. Tegnap ilyen magasan állt a barométer, az éjszaka esett, ma reggel óta lassan emelkedett, egészen idáig. Bizonyos, hogy a higany nem a térben ismert dimenziók irányában haladt, de minthogy kétségtelenül leírta ezt a vonalat, megállapíthatjuk, hogy az időbeli kiterjedés irányát követte.

- Csakhogy - szólalt meg az orvos, tekintetét egy izzó széndarabra függesztve -, ha elfogadjuk azt, hogy az idő a tér negyedik dimenziója, miért tekintik, illetve miért tekintették mindig olyasvalaminek, ami különbözik a tértől? És miért nem mozoghatunk az időben is előre-hátra, mint a tér minden irányában?

Az időjáró mosolygott.

- Olyan nagyon biztos az, hogy a térben szabadon mozoghatunk? Jobbra és balra, előre és hátra eléggé szabadon mozoghat, és mozgott is az ember mindig, ez igaz. Elismerem, hogy két irányban szabadon mozgunk. De már a fölfelé és lefelé való mozgásba beleszól a nehézkedés törvénye.

- Ezt nem állítanám ilyen határozottan - mondta az orvos. - Utóvégre ott vannak a léghajók.

- De mielőtt a léghajót feltalálták, függőleges irányban legfőljebb ugrándozva vagy egyenetlen talajon mozoghattunk.
 - Szóval egy kicsit mindig tudtunk fölfelé és lefelé mozogni.
 - Lefelé mindenesetre sokkal könnyebben, mint fölfelé.
 - Az időben azonban egyáltalán nem mozoghatunk, a jelen pillanattól nem léphetünk ki.
 - Éppen ez az, amiben téved, uram. Ez az, amiben az egész világ téved. A jelen pillanattól, igenis, szüntelenül távolodunk. Szellemünk, amely anyagtalan és kiterjedés nélkül való, a bölcsőtől a sírig egyenletes sebességgel mozog az időben. Éppen úgy, mint ahogyan *lefelé* haladnánk, ha pályafutásunkat a föld felszíne fölött ötven mérföldnyi magasságban kezdenénk.
 - De hiszen a probléma éppen ez - vágott közbe a pszichológus. - A tér minden irányában *szabadon* mozoghatunk, az időben nem mozdulhatunk.
 - Ez a magva az én nagy fölfedezésemnek. De abban nincs igaza, hogy az időben nem mozoghatunk. Ha például nagyon élénken emlékezetembe idézek valami elmúlt eseményt, visszamegyek abba a pillanatba, amelyben az esemény történt. *Máshol* jár az eszem ilyenkor, ahogy mondani szokás. Visszaugrom egy pillanatra a múltba. Persze hosszabb ideig nem maradhatunk a múltban, mint ahogyan egy vadember vagy egy állat sem lebeghet huzamosabb ideig hat láb magasságban a föld színe fölött. De a művelt embernek ebben a tekintetben kedvezőbb a helyzete, mint a vademberé. A művelt ember a nehézkedési törvény ellenére fölszállhat a léghajóban, és miért ne remélhetné, hogy végül képes lesz megállni, vagy képes lesz mozgását gyorsítani az időben, sőt, ha akar, vissza is fordulhat, és ellenkező irányban is utazhat?
 - Ó, ez már... - kezdte Filby.
 - Miért ne? - kérdezte az időjáró.
 - Ez nem fér össze a józan ésszel - mondta Filby.
 - Már hogyné férne össze a józan ésszel - erősködött az időjáró.
 - Okoskodással mindent be lehet bizonyítani - mondta Filby. - Még azt is, hogy a fehér: fekete. De engem azért nem tud meggyőzni.
 - Az meglehet - mondta az időjáró. - De ugye, most már kezdik érteni, milyen irányban foglalkozom a négy kiterjedésű geometriával? Réges-rég van egy elgondolásom valami olyan gépről...
 - Amellyel utazni lehet az időben! - kiáltott föl a fiatalember.
 - Amellyel tetszés szerint lehet utazni a tér és az idő minden irányában, a vezető akarata szerint.
- Filby ezen csak nevetett.
- Kísérleteim bebizonyították...
 - Pompás eszköz lenne a történetíró számára - szólt közbe a pszichológus. - Az ember vissza-utazhatna a múltba, hogy ellenőrizze például a hastingi csata köztudomású adatait.
 - Nem gondolja, hogy kínos feltűnést keltene? - kérdezte az orvos. - Őseink nemigen lelkesedtek az anakronizmusokért.

- Az ember magától Homérosztól és Platóntól tanulhatna görögül - vélte a zsenge korú fiatalember.
- De akkor meg is buktatnák a szigorlaton. A német tudósok ma már jobban tudnak görögül, mint ahogyan Homérosz és Platón tudott!
- Aztán a jövő! - lelkesedett a fiatalember. - Képzeljétek csak el! Az ember befekteti a pénzét, hogy kamatozzék, aztán hurrá, előre!
- Hogy fölfedezzen egy olyan társadalmat, amely szigorúan kommunista alapon épült - mondtam én.
- Micsoda felelőtlen, túlzott elmélet... - kezdte a pszichológus.
- Én is úgy gondolom, azért nem is beszéltem róla soha, amíg...
- Azt mondta, hogy kísérletei bebizonyították...? Kísérletileg be tudja bizonyítani, hogy lehet utazni az időben?
- Lássuk a kísérletet! - kiáltotta Filby, akinek az agya már kezdett kifáradni.
- Igen, mindenesetre lássuk a kísérletet - mondta a pszichológus -, bár biztos, hogy humbug az egész.

Az időjáró mosolyogva nézett körül. Aztán, egyre mosolyogva, kezét a nadrágja zsebébe süllyesztve, lassan kiment a szobából. Hallottuk, amint végigcsoszog a laboratóriumába vezető hosszú folyosón.

A pszichológus ránk nézett.

- Kíváncsi vagyok, mi sül ki ebből.
- Valami szemfényvesztés - mondta az orvos.

Filby belefogott valami történetbe egy bűvésről, akit egyszer Burslemben látott, de alighogy belefogott, visszajött az időjáró, és Filby anekdotája abbamaradt.

Az időjáró csillogó fémszerkezetet hozott. Finom mívű munka volt, alig nagyobb, mint egy kis falióra. Egy része elefántcsontból készült, más része valami áttetsző, kristályos anyagból. A továbbiakban nagyon pontosan kell elmondanom, mit láttam, mert az, ami most következik - hacsak el nem fogadjuk az időjáró magyarázatát - teljességgel érthetetlen. A szobában nyolcszögletű asztalkák álltak. Az időjáró fogta az egyiket, s a kandalló elé állította, úgyhogy két lába a szőnyegen állt. A kis gépet erre az asztalkára helyezte. Aztán egy széket húzott oda és leült. Az asztalon a gépen kívül csak egy kis ernyős lámpa állt, ez világította meg a készüléket. A szobában vagy egy tucat gyertya égett, kettő a kandalló párkányán álló réz gyertyatartóban, a többi falikarokban, úgyhogy a szoba fényárban úszott. Én egy alacsony karosszékekben ültem, a kandalló mellett. Előbbre húztam a széket, így az időjáró és a kandalló közé kerültem. Filby az időjáró mögött ült, s a válla fölött figyelte az asztalt. Az orvos és a vidéki polgármester jobbról, a pszichológus balról tartotta szemmel az időjárót. A zsenge korú fiatalember a pszichológus mögött állt. Mindnyájan éberen figyeltünk. Hihetetlennek tartom, hogy ilyen körülmények között mégoly ügyes trükk is elkerülhette volna figyelmünket.

Az időjáró előbb ránk nézett, aztán a szerkezetre.

- Nos? - sürgette a pszichológus.
- Ez a kis készülék - kezdte az időjáró, az asztalra könyökölve, s két kezét a gép fölött összekulcsolva - csak minta. Tervezete egy olyan gépnek, amellyel be lehet jární az időt. Bizonyára

észreveszik, hogy oldalról nézve kissé ferde, és hogy ez a tengely milyen valószínűtlenül csillog. - Sorra mutatta a gép részeit. - Ez a kis fehér itt emeltyű, meg ez is.

Az orvos fölállt, és közelebből is megnézte a készüléket.

- Szép munka - mondta.

- Két évig dolgoztam rajta - felelt az időjáró. Aztán, mikor valamennyien követték az orvos példáját, és alaposan szemügyre vették a gépet, így folytatta:

- Azt szeretném, hogy világosan megértsék: ha ezt az emeltyűt lenyomom, a gép a jövőbe siklik; ha ezt a másik emeltyűt nyomom le, akkor meg a múltba. Ez a nyereg a vezető ülése. Most mindjárt lenyomom az emeltyűt, a gép útnak indul a jövő felé, és eltűnik szemünk elől. Nézzenek jól ide! Nézzék meg jól az asztalt is, és győződjenek meg róla, hogy nincs itt semmiféle hókuszpókusz. Nem akarom hiába feláldozni a gépet, hogy azután szélhámosnak tartsanak.

Egy percnyi csend következett. A pszichológus mondani akart valamit, aztán mást gondolt. Az időjáró ujja közeledett az emeltyű felé.

- Különbem nem - mondta hirtelen. - Adja ide a kezét.

Megfogta a pszichológus kezét, és azt mondta neki, hogy nyújtsa ki a mutatóujját. Így hát a pszichológus volt az, aki végtelen útjára elindította a próbagépet. Mindnyájan láttuk, ahogy az emeltyű elfordult, csalásról szó sem lehetett. Fuvallat csapta meg az arcunkat, a lámpa lángja fellobbant, a kandallón kialudt az egyik gyertya, a kis készülék hirtelen fordult egyet, körvonalai elmosódtak, egy szempillantásig olyan volt, mint valami ködkép, mint a halványan fénylő réz és elefántcsont forgataga, azután - eltűnt! A kis asztalon csak a lámpa maradt.

Egy pillanatra megnémultunk. Azután Filby kijelentette, hogy elvitte az ördög az egészet.

A pszichológus, ahogy ámulatából magához tért, hirtelen az asztal alá pillantott. Az időjáró jóízűen nevetett ezen.

- Nos? - kérdezte most ő, mint az előbb a pszichológus. Azután a kandallóhoz lepert, s nekünk hátat fordítva megtömté a dohányszelencéből a pipáját.

Egymásra bámultunk.

- Mondja, kérem - szólt az orvos -, igazán azt hiszi, hogy ez a masina útra kelt az időben?

- Természetesen - felelte az időjáró, és lehajolt, hogy a kandalló tűzén meggyújtsa a fidibuszát. Azután megfordult, pipára gyújtott, és a pszichológusra nézett. (A pszichológus, közömbösséget színélve, szivarra akart gyújtani, de nem vágta le a szivar végét.) - Sőt mi több, csaknem készen áll egy nagy gépem odabent - a laboratórium felé mutatott -, és ha azt összeállítom, én magam utazom el rajta.

- Azt akarja mondani, hogy az a gép a jövőbe utazott? - kérdezte Filby.

- Nem tudom biztosan, hogy a jövőbe-e vagy a múltba.

- Ha az időben utazott, csak a múltba mehetett - mondta némi gondolkodás után a pszichológus.

- Miért? - kérdezte az időjáró.

- Mert fölteszem, hogy a térben nem mozog. Tehát, ha a jövőbe utazott volna, még itt kellene lennie közöttünk, minthogy a mi korunkon is át kellett volna utaznia.

- De ha a múltba utazott volna - szoltam közbe én -, akkor látnunk kellett volna, amikor ebbe a szobába beléptünk, és múlt csütörtökön is látnunk kellett volna, mikor itt jártunk, sőt az azelőtti csütörtökön is, és így tovább!

- Ezek komoly érvek - mondta a vidéki polgármester tárgyilagosan, és az időjáró felé fordult.

- Egyáltalán nem komoly érvek - felelt az időjáró, és megint a pszichológushoz fordult. - Ha gondolkozik egy kicsit, mindjárt meg tudja magyarázni, mi történt. A tudatalattit nem szabad az érzékelhető valósággal összetéveszteni.

- Igaza van - hagyta rá a pszichológus. - Egyszerű pszichológiai tétel. Csodálom, hogy nem jutott mindjárt az eszembe. Pedig világos, és segít a paradoxont megoldani. Testi szemünkkel nem láthatjuk a gépet, éppen úgy, mint ahogyan nem láthatjuk a forgó kerék küllőjét, vagy ahogyan nem követhetjük a kilőtt puskagolyó útját. Ha a gép ötvenszer vagy százszor akkora sebességgel mozog, mint mi; ha egy percet halad az alatt, mialatt mi egy másodpercet haladunk; az a benyomás, amelyet kelt, csak ötvened- vagy századrésze annak, amelyet keltene, ha nem utaznék az időben. Ez világos. - A gép hült helyére mutatott. - Látják? - kérdezte nevetve.

Csak ültünk ott, és bámultuk az üres asztalt. Aztán az időjáró megkérdezte, mi a véleményünk a dologról.

- Ma estére eléggé elfogadhatónak látszik - mondta az orvos. - Kérdés, hogyan fest majd józan reggeli világításban.

- Megmutassam magát az időgépet? - kérdezte az időjáró. Azzal kezébe vette a lámpát, és a hosszú, huzatos folyosón elindult a laboratórium felé. Most is látom a libegő fényt, az időjáró furcsa, széles koponyájának sziluettjét, a táncoló árnyképeket a falon. Zavartan, de hitetlenül mentünk utána. A laboratóriumban ott láttuk nagyított mását annak a kis készüléknek, amely szemünk láttára tűnt el az asztalról. A gép nikkelt és elefántcsontból készült, egyes részeit pedig hegyi kristályból reszelték és csiszolták. Teljesen készen állt, csak a hajlított kristálytengelyek heverték még ott, befejezetlenül, a padon, néhány rajz mellett. Kezembe vettem az egyiket, hogy jobban megnézzem. Úgy látszik, kvarcból volt.

- Mondja meg őszintén - szolt az orvos -, komolyan beszél? Nem tréfa ez is, mint a szellem, amelyet tavaly karácsonykor mutatott?

- Ezen a gépen - mondta az időjáró, és magasra emelte a lámpát - felfedező útra indulok az időben. Hogy nem tréfálok-e? Soha még ilyen komolyan nem beszéltem.

Egyikünk sem tudta, mit tartson a dologról.

Az orvos válla fölött Filby sokatmondó tekintetet vetett felém.

2

Azt hiszem, ekkor még egyikünk sem hitt az időgépben. Az időjáró túlságosan bonyolult elme volt ahhoz, hogy megérthessük; az ember sohasem lehetett teljesen tisztában vele, keresetlen őszintesége mögött mindig hátsó gondolatot, rejtett mellékértelmet gyanítottunk. Ha Filby mutatja be a próbagépet, ha ő magyarázza el mibenlétét, az időjáró szavaival, őbenne jobban megbíztunk volna. Filby olyan átlátszó volt, hogy egy henteslegény is rögtön megérthette. De az időjáró szeszélyes volt, az ember önkéntelenül fenntartással fogadta minden szavát. Más, nálánál jóval kevésbé eszes ember hírnevet szerzett volna azzal, ami az időjáró kezében bűvészkedésnek hatott. Úgy látszik, az is hiba, ha valaki könnyen old meg nehéz feladatokat. Még azok a komoly emberek sem voltak tisztában szándékaival, akik komolyan vették az időjárót. Valahogy az volt az érzésük: ha nagyon bíznak benne, úgy járnak, mint aki a

gyerekszobát telerakja finom porcelánnal. Így hát az utazásról a legközelebbi csütörtökig nem sok szó esett köztünk, bár a dolog, már furcsasága miatt is, erősen foglalkoztatott mindannyiunkat, s gondolatban sokszor megforgattuk az anakronizmus zűrzavarába bonyolódó hihetetlen lehetőségeket. Ami engem illet, főképpen azt szerettem volna tudni, hogyan tűnt el a kis próbagép. Emlékszem, ezt szóba hoztam az orvos előtt is, akivel pénteken a Linné Társaság ülésén találkoztam. Az orvos azt mondta, hogy hasonló esetnek egyszer Tübingenben is szemtanúja volt; a gyertya elfújásának nagy fontosságot tulajdonított, de hogy voltaképpen mi és hogyan történt, azt ő sem tudta megmondani.

A következő csütörtökön megint kimentem Richmondba. Azt hiszem, egyike voltam az időjáró leghűségesebb látogatóinak. Későn érkeztem, négy-öt férfi ült már a társalgóban. Az orvos, órájával a kezében, a kandalló előtt állt. Körülnéztem; az időjáró nem volt jelen.

- Fél nyolc - mondta az orvos. - Azt hiszem, vacsorázhatnánk.

- Hol a házigazda? - kérdeztem.

- Maga csak most jön? A házigazdának halaszthatatlan dolga akadt. Elég furcsa dolog. Azt írja itt, hogy ha hétre nem érkezik vissza, üljünk asztalhoz. Ha megjön, majd elmondja, mi jött közbe.

- Kár lenne várni, mert elromlik a vacsora - mondta egy ismert napilap szerkesztője. Az orvos csöngetett.

Az orvoson és rajtam kívül a jelenlevők közül csak a pszichológus vett részt a múltkori vacsorán is. A többiek: Blank, a már említett szerkesztő, egy újságíró és még valaki - egy csendes, szerény, szakállas férfi -, akit nem ismertem, s aki, úgy emlékszem, egész este ki sem nyitotta a száját.

Vacsora közben találgattuk, hol járhat a házigazda, én félig tréfásan azt mondtam, hogy talán már útra kelt az időben. A szerkesztő ezt nem értette, mire a pszichológus elég unalmasan beszámolt arról a „zseniális paradoxonról és szemfényvesztésről”, amelynek a múlt héten tanúi voltunk. Még javában magyarázott, amikor az ajtó lassan, zajtalanul kinyílt. Minthogy szemben ültem az ajtóval, én láttam meg elsőnek.

- Halló! - mondtam. - Végre!

Az ajtó kitárult, s előttünk állt az időjáró. Meglepetésemben felkiáltottam.

- Jóságos Isten! Mi történt? - kiáltott fel az orvos is, aki szintén meglátta a belépőt. Mindenki az ajtó felé fordult.

Az időjáró lehetetlen állapotban volt. Ruhája csupa por, piszok; kabátja ujja zöldre maszatolva; a haja kuszált, és nekem úgy rémlett, szürkébb is, nem tudom, a piszok és a por tette-e, vagy megőszült? Arca kísértetiesen sápadt; az állán félig behegedt, barna sebhely, vonásai elgyötörtek, mintha sokat szenvedett volna. Egy pillanatra habozva állt meg az ajtóban; a fény elkápráztatta. Aztán beljebb jött, de úgy bicegett, mint akinek a lába a sok gyaloglástól kisebesedett. Némán bámultunk rá, várva, hogy megszólaljon.

Nem szólt egy szót sem, nagy nehezen elbotorkált az asztalig, és az ital után nyúlt. A szerkesztő egy pohár pezsgőt tolt feléje. Egy hajtásra kiitta, látszott, hogy jót tesz neki. Körülnézett, s régi mosolyának árnyéka suhant át az arcán.

- Hol az ördögbe járt? - kérdezte az orvos.

Az időjáró nem is hallotta a kérdést.

- Ne zavartassák magukat - mondta botladozó nyelvvél. - Nincs semmi bajom.

Odatartotta a poharát, s megint egy hajtásra kiitta.

- Ez jó volt - mondta. Szeme csillogott, s arcába lassan visszatért az élet színe. Tekintete bágyadt felismeréssel siklott végig vendégein, azután körüljárta a meleg, kényelmes szobát. Majd újra megszólalt, de még akkor is úgy, mintha tapogatózva keresné a szavakat.

- Most megmosdom és átöltözöm, aztán visszajövök, és mindent elmondok... Tegyenek félre nekem egy szelet ürübordát. Elepedek egy darab hús után.

A szerkesztőre nézett, aki ritka vendég volt nála, és hogyléte iránt érdeklődött. A szerkesztő kérdezett valamit.

- Mindjárt megmondom - felelt az időjáró. - Kicsit furcsán érzem magam, de rögtön magamhoz térek.

Letette a poharát, és a lépcsőházra nyíló ajtó felé indult. Megint feltűnt a bicegése és az, hogy milyen nehézkesen rakja a lábát. Utánanéztem. A lábán nem volt cipő, csak rongyos, vérfoltos félharisnya. Szerettem volna utánamenni, de még idejében ráeszméltem, hogy nem szereti, ha törődnek vele. Egy pillanatra elrévedeztem. - „Egy kiváló természettudós különös viselkedése” - jegyezte meg a szerkesztő, aki mindig újsághír-címekben gondolkodott. Ez visszaterelte figyelmemet a terített asztalra.

- Hát ez mi? - kérdezte az újságíró. - Áruhában jár a nép között? Nem értem. - Egymásra néztünk a pszichológussal, és láttam, hogy egyet gondoltunk. Elképzeltem az időjárót, amint kínosan fölfelé biceg a lépcsőn. Azt hiszem, a többiek nem vették észre, hogy sántít.

Az orvos tért először magához. Csöngetett az ételért. Az időjáró ki nem állhatta, ha az inasok az asztal körül ácsorogtak. A szerkesztő morgott valamit, és nekilátott. A hallgatag férfiú követte példáját. Mindnyájan a tányérunk fölé hajoltunk. A hangos társalgást egy-egy csodálkozó felkiáltás szakította félbe. A szerkesztő nem tudta legyőzni kíváncsiságát.

- Barátunk tán valami titkos munkával szaporítja szerény jövedelmét? - érdeklődött.

- Biztos, hogy ez is összefüggésben van az időgéppel - mondtam és folytattam a pszichológus félbemaradt beszámolóját a múltkori összejövetelről. Az új vendégek nyíltan megmondták, hogy kételkednek az időgépben. A szerkesztő ellenvetéseket tett.

- Mi ez az időjáró dolog? Attól, hogy paradoxonokban hentereg, senki sem lesz poros - mondta a szerkesztő, aztán, hogy megtetszett neki az ötlet, gúnyosan tette hozzá: - Lehet, hogy a jövő emberei nem ismerik a ruhakefe intézményét.

Az újságíró sem hitt az időgépben, és készségesen kontrázott a szerkesztőnek. Nem volt nehéz nevetségességbe fullasztani az egész ügyet. A szerkesztő is, az újságíró is jókedvű, mai fiatalember volt, egyikük sem nőtt fel tekintélytiszteletben.

- Lapunk külön tudósítója a holnaputáni eseményekről - mondta vagy inkább harsogta éppen az újságíró, mikor az időjáró visszatért közénk. Sötét öltönyt viselt, és csak bágyadt tekintete árulta el, hogy valami nincs rendben. Egyébként nyoma sem látszott rajta annak a változásnak, amely az imént úgy megdöbbsentett.

- Barátaink azt állítják - mondta vidáman a szerkesztő -, hogy kirándult a jövő hét közepébe!

Az időjáró szótlanul ült le. Szelíden mosolygott, ahogyan máskor szokott.

- Hol az ürübordám? - kérdezte. - Micsoda gyönyörűség, hogy újra húsba szúrhatom a villámat!

- Halljuk a beszámolót! - kiáltotta a szerkesztő.

- Hogyisne! - felelt az időjáró. - Előbb eszem valamit. Amíg egy kis tápnedvet nem juttatok az ereimbe, egy árva szót sem szólok. Köszönöm. Kérem a sót.

- Csak egy szót! - mondtam. - Az időben utazott?

- Igen - felelt tele szájjal az időjáró és bólintott.

- Egy shillinget fizetek minden sorért, ha beszámol az útvjáról - mondta a szerkesztő.

Az időjáró odatolta poharát a hallgatag férfiú elé, és körmével megkopogtatta. A hallgatag férfiú, aki az időjáró arcába bámult, összerezett, és teletöltötte a poharat. A vacsora meglehetősen feszélyezett hangulatban folyt le. Száz kérdés tolult ajkamra, bizonyára a többiekére is. Az újságíró azzal próbálta enyhíteni a feszültséget, hogy adomákat mesélt. Az időjáró minden figyelmét a vacsorájának szentelte, és farkasétvággal evett. Az orvos cigarettára gyújtott, s leeresztett szempillái mögül figyelte az időjárót. A hallgatag férfiú még a szokottnál is félszegebben viselkedett, s merő idegességből szüntelenül itta a pezsgőt. Végre is az időjáró félretolta tányérját, és végigjártatta rajtunk a tekintetét.

- Bocsánatot kell kérnem - mondta. - Csaknem éhen haltam. Csodálatos élményekben volt részem. - Szivart vett a kezébe, levágta a végét. - De menjünk át a dohányzóba. Olyan hosszú a történet, hogy nem lehet itt, a piszkos tányérok között elmondani.

Átmentünk a szomszéd szobába. Az időjáró közben megnyomta a csengőt.

- Blank, Dash és Chose már tudják, miről van szó? - kérdezte tőlem. Hátradőlt a karosszékekben.

- De hát tiszta paradoxon az egész - mondta a szerkesztő.

- Ma képtelen vagyok vitatkozni. Nem bánom, elmondom a történetet, de vitatkozni nem tudok. Ha tetszik, elmondom, mi történt velem, de kérem, ne szakítsanak félbe. Szükségét érzem annak, hogy elmondjam, holott tudom, azt fogják hinni, hogy hazugság. Azt sem bánom. Pedig a színigazat mondom. Délután négy órakor a laboratóriumomban voltam, és azóta... olyan hetet éltem át... olyan hetet, aminőt ember énelőttem nem élt át soha! Halálosan fáradt vagyok, de nem fekszem le addig, míg mindent el nem mondtam. Tehát semmi közbeszólás! Helyes?

- Helyes - mondta a szerkesztő, s valamennyien visszhangoztuk:

- Helyes!

Az időjáró tehát beszélni kezdett, amint alább következik. Eleinte hátradőlt a karosszékekben, és fáradtan beszélt, de később belemelegedett. Írás közben nagyon is érzem, milyen gyönges szerszám a toll és a tinta, és főképpen milyen gyöngék az én képességeim ahhoz, hogy hűségesen visszaadjam szavait. Az olvasó bizonyára megfelelő figyelemmel kíséri az elbeszélést, csakhogy nem láthatja a mesélő nyílt, sápadt arcát a lámpa fénykörében; nem láthatja, hogyan tükrözik arcvonásai a történet fordulatait, és nem gyönyörködhet hangjának kifejező árnyalataiban. Mi, akik hallgattuk a történetet, csaknem valamennyien árnyékban ültünk, mert a dohányzóban nem gyújtották meg a gyertyákat, és így csak az újságíró arca és a hallgatag férfiú lába volt megvilágítva. Eleinte egy-egy pillantást váltottunk, de később már csak az időjáró arcát figyeltük.

- Múlt csütörtökön azoknak, akik itt voltak, kifejtettem az időgép alapelvét, és meg is mutattam a félig kész gépet a laboratóriumban. A gép most is ott van; igaz, egy kicsit megviselte az utazás; az egyik elefántcsontrúd megrepedt, egy rézsín elgörbült, de a többi része elég jó állapotban van. Úgy számítottam, hogy pénteken elkészülök vele, de mikor már csaknem teljesen összeállítottam, észrevettem, hogy az egyik nikkelrúd egy hüvelykkel rövidebb a kelleténél, újat kellett csináltatnom helyette, úgyhogy a gép csak ma reggelre készült el teljesen. A világ első időgépe tehát ma délelőtt tíz órakor kezdte meg pályafutását. Még egyszer végigkopogtattam, újra kipróbáltam a csavarokat, még egy kis olajat cseppentettem a kvarcrúdra, aztán beleültem a nyeregbe. Azt hiszem, egy öngyilkosjelölt, mikor a pisztoly csövét halántékához szorítja, olyanféleképpen érezheti magát, mint én éreztem magam abban a pillanatban. Egyik kezemet az indító emeltyűre tettem, a másikat a fékezőre, lenyomtam az indítót, és rögtön utána a fékezőt. Mintha megfordult volna velem a világ; az a lidércnyomásos érzésem támadt, hogy zuhanok az űrben, de ahogy körülnéztem, a laboratóriumban semmi sem változott. Történt valami? Vagy csak képzelődtem? A faliórára pillantottam. Az imént tíz óra múlt rajta egy vagy két perccel; most pedig majdnem fél négyet mutatott!

Mélyet lélegeztem, összeszorítottam a fogamat, mind a két kezemmel megragadtam az indítót, és egy hirtelen rándulással útra keltem. A laboratórium homályba borult, majd elsötétedett. Watchetné belépett a szobába, nem látott engem, s a kertajtó felé indult. Bizonyára eltartott egy-két percig, amíg keresztülment a helyiségen, de nekem úgy tetszett, hogy csak átröppent, mint a kilőtt rakéta. Teljesen lenyomtam az indítót. Éjszaka lett, olyan hirtelen, mint amikor a lámpát eloltják, s a következő pillanatban megvirradt. Aztán a laboratórium megint elsötétedett, feketén jött az éjszaka, aztán megint a reggel, megint az éjszaka, egyre gyorsabban váltakozva. Örvénylő moraj zúgott a fülemben, és agyamra furcsa, kábító zűrzavar nehezedett.

Attól tartok, nem tudom híven ecsetelni az időutazással járó különös, rendkívül kellemetlen érzéseket. Szakasztott olyan érzés, mint amikor az ember a hullámvasúton zuhan tehetetlenül. Amellett az ember állandóan attól retteg, hogy összeütközik valamivel. Ahogy jobban rákapcsoltam a sebességre, a nappal és az éjszaka olyan gyorsan követte egymást, mint egy fekete szárny csapkodása. A laboratórium eltűnt, s láttam, amint a nap ugrándozva szeli át az égboltozatot: minden percben ugrott egyet, s minden perc egy-egy nap múlását jelentette. Az volt az érzésem, hogy a laboratórium falai leomlottak, és kijutottam a szabad levegőre. Homályosan állványokat véltem látni, de már olyan sebesen haladtam, hogy agyam semmiféle mozgást nem fogott fel. A leglassabban mászó csiga is elszáguldott mellettem. A fény és a sötétség folytonos váltakozásába belefájdult a szemem. Az egymást követő elsötétedések alatt az újholdból villámgyorsan telihold lett, s homályosan láttam a körbe rohanó csillagokat is. Az egyre fokozódó sebesség következményeként a nappalok és az éjszakák ütemes váltakozása összefolyó szürkességbe olvadt; az égbolt a hajnal csodálatosan fénylő, mélykék színét öltötte fel; az ugrándozó nap tündöklő fényívként hatott a végtelen szabad térben; a hold olyan volt, mint egy hullámzó ezüstszalag; a csillagokból már semmit sem láttam, csak egy-egy megvillanó fénykört a sötétkék háttérben.

A táj ködös volt és elmosódó. Még itt voltam a domboldalban, ahol ez a ház áll, s a domb háta szürkén, homályosan nyúlt a magasba fölöttem. Láttam, amint a fák nőnek, és alakot változtatnak, akár a felhők, hol barnák, hol zöldek; megnőnek, szétterjednek, összezsugorodnak, szétfoszlanak. Óriási épületek, tündérpaloták emelkedtek ki a semmiből, és elenyésztek, mint az álom. A föld egész felszíne szemem láttára megváltozott, egybeolvadt, majd szétfolyt. A sebességet szabályozó óramű mutatói egyre eszeveszettebben keringtek. Aztán egyszerre csak

észrevettem, hogy a napöv hol tágul, hol szűkül, napfordulótól napfordulóig, tehát percenként már több mint egy esztendőnyi sebességgel haladtam; egyik percről a másikra hótakaró borította a világot, majd megint a tavasz színébe öltözött minden.

Az indulással járó kellemetlen érzések enyhültek. Jóleső izgalom fogott el. A gép kissé bizonytalanul himbálózott; hogy miért, arról képtelen voltam magamnak számot adni. Olyan kábult voltam, hogy úgysem tudtam már szabályozni a gépet, hát csak rohantam, rohantam tébolyodottan a jövőbe. Eleinte alig gondoltam megállásra, az új érzések egész valómat betöltötték. De egyszerre friss benyomások hatása alá kerültem - kíváncsiság fogott el, és ugyanakkor valami félelemféle, és ezektől az érzésektől nem tudtam szabadulni. Az emberiségnek micsoda érdekes fejlődése, kezdetleges műveltségünknek micsoda nagyszerű haladása tárulna föl előttem, ha jobban belenézhetnék ebbe a homályos, tünékeny világba, amely itt rohan és hullámszik a szemem előtt! Hatalmas, ragyogó építmények bukkantak föl előttem, tömörebbek, mint amilyeneket valaha, korszakunkban láttam, mégis úgy tetszett, mintha ködből és fényből épültek volna. A domboldalt bujázöld növényzet borította, s a tél nem tett benne kárt. Még így, ilyen kábultan is tündéri szépnek láttam a földet. S végre foglalkozni kezdtem a gondolattal, hogy megállítom a gépet.

Igen ám, de mi lesz, ha beleütközöm valamibe? Amíg azzal az irtózatossal sebességgel robogtam az időben, ettől a veszélytől nem kellett tartanom; valósággal megsemmisültem, anyagtalanává váltam, és mint a gőz, szálltam az anyag fölött. De ha meg akarok állni, molekulárol molekulára keresztül kell préselődnöm mindenben, ami utamba akad, s atomjaim oly szoros érintkezésbe kerülhetnek az akadály atomjaival, hogy alapos kémiai reakció, esetleg óriás robbanás keletkezhet, s én gépestül kirepülök minden elképzelhető dimenzióból - az ismeretlenbe. Ez a lehetőség többször is megfordult a fejemben, mialatt a géppel pepecseltem, de akkor kedélyesen fogtam fel a dolgot: utóvégre valami kockázatot vállalni kell! De most, hogy a veszedelem elkerülhetetlennek látszott, korántsem voltam derűs és nyugodt. Nem vált ugyan tudatossá bennem, de alaposan tönkretette az idegeimet a sok új benyomás, a gép folytonos zökkenése és himbálózása, és elsősorban az a kellemetlen, zuhanó érzés. Megállapítottam magamban, hogy nem lehet megállni, s ugyanakkor elhatároztam, hogy mégis megállok. Amilyen türelmetlen bolond vagyok, visszarántottam az emeltyűt, a gép erre bukfcenet vetett, s én fejfel előre zuhantam.

Mennydörgést hallottam, és egy pillanatra elkábultam. Irgalmatlan jégeső csapkodott körülöttem, s azon kaptam magam, hogy puha pázsiton ülök, szemben a felfordult géppel. Még minden szürkének látszott körülöttem, de ráésszeltem, hogy a fülem már nem zúg. Körülnéztem. Valami kis kerti tisztás lehetett ez, rododendronbokrok szegélyezték, s a piros és lila virágokat özönével verte le a jégeső. A pattogó, táncoló jég szemek kis felhőben lebegtek a gép körül, és ez a felhő úgy húzódott végig a föld fölött, mint a füst. Egy perc alatt bőrig áztam. „Szépen fogadják a vendéget - mondtam magamban -, a vendéget, aki megszámlálhatatlanul sok esztendőt utazott, hogy meglátogassa őket.”

Aztán eszembe jutott, hogy bolondság így agyonázni. Fölálltam és körülnéztem. A rododendronok mögöl valami fehér kőből faragott óriás alak határozatlan körvonalait láttam a jégeső fátylán keresztül, semmi egyebet az egész világból.

Bajosán tudnám elmondani, hogy mit éreztem. Mikor a jégeső ritkult, tisztábban láttam a fehér alakot. Nagyon magas volt, mert egy ezüstnyárfa csak a válláig ért. Fehér márványból volt, szárnyas szfinxhez hasonlított, de szárnyai, ahelyett, hogy a hátára merőlegesen emelkedtek volna, vízszintesen terültek szét, úgy, hogy szinte lebegni látszott. Talapzata, úgy látszott, bronzból van, vastag patina borította. Arca felém fordult; üres szemével mintha engem figyelt volna, ajka körül bágyadt mosoly játszott. Az idő erősen megviselte, s ez az

elmúlás, a rothadás nyugtalanító érzését keltette bennem. Nem tudom, meddig bámultam a szfinxet, fél percig-e vagy egy félóra hosszát? Úgy tetszett, hol közeledik, hol távolodik, aszerint, hogy a jég sűrűbben vagy ritkábban hullott. Végre másfelé fordítottam a tekintetemet, s láttam, hogy a jégfüggöny elvékonyodik, s a felhők mögül kibújik a nap.

Megint a fehér szfinxre néztem, és egyszerre rádöbbsentem vállalkozásom vakmerőségére. Mi vár rám a jégfüggöny mögött? Mi minden történhet az emberrel? Mi lesz velem, ha a kegyetlenség elhatalmasodott a földön? Ha az emberi faj elvesztette emberi jellegét, és emberietlenné, könyörtelenné, legyőzhetetlenül hatalmassá vált? Ha valami őskori vadállatot látnak majd bennem, amelynek félelmetességét és visszataszító voltát csak növeli az a körülmény, hogy hozzájuk hasonlít; ha olyan ocsmány teremtménynek tartanak, amelyet haladéktalanul el kell pusztítani?

Most már mindenfelét láttam: hatalmas épületeket, bonyolult párkányzatokkal és karsú oszlopokkal; a vihar csendesedtével erdős domboldal tűnt elő a homályból. Iszonyú rémület lett úrrá rajtam. Dühös sietséggel próbáltam az időgépet felállítani. Eközben diadalmasan törtek elő a nap sugarai. A szürke jégeső úgy szétfoslott, mint egy kísértet lebegő leple. Fölöttem, a nyári égbolt mély kékségében néhány barna felhőfoslány kergetőzött és foslott szét. A hatalmas épületek már tisztán, élesen látszottak körülöttem, vizes faluk csillogott a napfényben, tövükben halomba gyűltek az el nem olvadt jégdarabok. Úgy éreztem magam, mintha egyedül, védtelenül állnék egy idegen világban. A kismadár érezheti magát ilyenformán a tiszta léghen, tudván, hogy fölötte kering a héja, s mindjárt lecsap rá. Örületesen féltem. Nagyot lélegeztem, fogamat összeszorítottam, és megint kézzel-lábbal nekifeszültem a gépnek. Kétségbeesett erőfeszitésemnek végre engedett és megfordult. Közben alaposan belevágódott az államba. Fél kézzel a nyeregbe támaszkodtam, a másikkal megfogtam az indítót, s lihegve, indulásra készen álltam.

De ahogy megnyílt előttem a visszavonulás útja, visszatért a bátorságom. A kíváncsiság legyőzte a félelmet: szerettem volna szétnézni a távoli jövő birodalmában. Egy közeli épület falának kerek nyílásában, jó magasan, lágyan omló, bő ruhába öltözött alakokat vettem észre. Ők is megláttak, és felém fordították arcukat.

Azután közeledő hangokat hallottam. A fehér szfinxet körülvevő bokrok közül szaladó emberek feje és válla bukkant föl. Egyikük bekanyarodott az ösvényre, amely egyenesen az én kis tisztásomhoz vezetett. Apró emberke volt - alig lehetett négy lábnál magasabb -, bíborszín leplet viselt, derekán bőrvövel összefogva. Hogy saru vagy koturnus volt-e a lábán, azt nem láttam tisztán; lába térdig csupasz volt, feje fődetlen. Csak akkor eszméltem rá, hogy milyen meleg van.

Nagyon szép volt, és nagyon kecses, de leírhatatlanul törékenynek látszott. Kipirult arca a tüdőbetegek szépségére emlékeztetett, arra a haldokló szépségre, amelyről olyan sok szó esik. Amikor megláttam, menten visszanyertem önbizalmamat. Eleresztettem a gépet.

4

A következő pillanatban szemtől szemben álltunk egymással, én és a jövődönke ez a törékeny szülötte. Egyenesen felém tartott, és szemembe nevetett. Rögtön feltűnt, hogy viselkedésében nyoma sincs a félelemnek. Aztán két társához fordult, aki nyomon követte, és valami lágyan és édesen ömlő, idegen nyelven szólt hozzájuk.

Többen is jöttek, és csakhamar egész kis csoport fogott körül, nyolc-tíz ilyen finom alkatú kis teremtmény. Egyikük megszólított. Elég furcsán, az ötlött eszembe, hogy az én hangom az

övékhez mértén túlságosan érdes és mély. Fülemlre mutattam tehát, és megráztam a fejem. Ő egy lépést tett felém, habozva megállt, és megérintette a kezemet. Éreztem, hogy többen is megtapogatják lágyan a hátamat és a vállamat. Meg akartak bizonyosodni arról, hogy valóban létezem. De ebben nem volt semmi nyugtalanító. Volt valami bizalmat keltő ezekben a kedves kis lényekben, valami gyöngéd báj, gyermeki elfogulatlanság. Ráadásul olyan könnyűnek látszottak, hogy fél kézzel mozgathattam volna őket, mint a tekejáték bábjaikat. De mikor azt láttam, hogy rózsás kis kezükkel az időgépet tapogatják, hirtelen megmozdultam, hogy óva intsem őket. Szerencse volt, hogy idejében észbe kaptam. Lecsavartam és zsebre dugtam a kis emeltyűket, amelyekkel elindíthatták a gépet. Azután megint feléjük fordultam, és azon törtem a fejemet, hogy szavak nélkül miképpen értethetném meg magam velük.

Így, közelebbről szemlélve vonásaikat, további furcsaságokat fedeztem föl ezeken a kecses, meissenai porcelánszerű figurákon. Fürtökben göndörödő hajuk átmenet nélkül határolódott el arcuktól és nyakuktól; arcukon még pihecszerű nyoma sem volt a szőrnek, s fülük meglepően kicsi volt. Szájuk is pici, élénkpiros, ajkuk keskeny, álluk hegyes. Szemük nagy és szelíden fénylő, s már ekkor úgy találtam - és ez bántotta is hiúságomat -, hogy a legkevésbé sem érdeklém őket, holott bizonyos fokú érdeklődést, úgy éreztem, joggal elvárhatnék tőlük.

Minthogy meg sem próbáltak érintkezésbe lépni velem, hanem csak körülálltak, mosolyogva, és lágy, turbékoló hangon beszélgettek egymással, én kezdtem meg a társalgást. Előbb az időgépre, aztán magamra mutattam. Majd, egy pillanatig tétozva, mert nem tudtam, hogyan fejezzem ki az időt, a napra mutattam. Az egyik, bíbor- és fehérkockás ruhába öltözött, kecses kis figura követte mozdulatomat, és ámulatba ejtett azzal, hogy a mennydörgés hangját utánozta.

Egy pillanatig nem tudtam, mitévő legyek, bár a mozdulat jelentése elég világos volt. Hirtelen megfordult a fejemben a gondolat: vajon nem bolondok ezek az emberkék? Bajos ezt megmagyarázni. De tudják, én mindig úgy képzeltem, hogy a nyolcszázkétezer és egynéhányadik esztendő nemzedéke mérhetetlenül túl fog szárnyalni minket tudásban, művészetben, mindenben. És akkor egyszerre olyasmit kérdeznek tőlem, ami elárulja, hogy értelmi színvonaluk nem magasabb egy ötéves gyermekénél - azt kérdezik, hogy a napból jöttem-e, ebben a zivatarban! Véleményem már öltözetük és gyöngé testalkatuk láttán kialakult róluk, de nem akartam elhamarkodottan ítélni. Csalódottnak éreztem magam. Ezért ugyan kár volt az időgéppel vesződni.

Bólintottam, a napra mutattam, és olyan élethíven utánoztam a mennydörgés hangját, hogy megrémültek. Hátrább húzódtak, és meghajoltak előttem. Majd egyikük nevetve közeledett felém, soha nem látott, szép virágokból font füzért tartott kezében, s ezt a nyakamba akasztotta. A többiek ütemesen tapsoltak, szétszaladtak virágot szedni, s úgy teledobáltak virággal, hogy szinte fulladoztam. Aki nem látta, el sem tudja képzelni, hogy évszázadok kertészete milyen csodaszép virágokat hozott létre. Aztán valamelyikük azt indítványozta, hogy vigyék játékszerűket - mármint engem - a szomszéd épületbe. Elvezettek hát a fehér márványszfinx mellett egy kopott, szürke kőépületbe. A szfinx mintha most is mosolygott volna rajtam. Nevetnem kellett azon, hogy mennyit vártam az utókortól, milyen mélységes komolyságra, micsoda szellemi fejlettségre voltam elkészülve.

A hatalmas épületnek a bejárata is óriás méretű volt. Természetesen legjobban az apró emberkék egyre növekvő csoportja érdekelt, és nagyon kíváncsi voltam arra is, mi vár rám a sötét és titokzatosan tátongó kapunyílások mögött. A világot egyelőre bokrok és virágok útvesztőjének láttam, gondozatlan és mégsem gazos kertnek. Különös formájú, fehér virágok dárdája meredezett előttem; száruk magasra nyúlt a viasszerű szíromlevelek között. Elszórtan, szinte vadon tenyésztek ezek a virágok, a kusza bokrok között, de mondom, akkor még

egyiket sem néztem meg közelebből. Az időgép ott maradt árván a pázsiton, a rododendronok között.

A kapu ívét dús faragványok díszítették, azokat sem néztem meg alaposan, de futólag úgy tetszett, hogy régi föníciai ékítményekre emlékeztetnek. Hanem az rögtön feltűnt, hogy milyen kopottak és töredezettek. A kapu előtt még egy sereg élénk színekbe öltözött emberke csatlakozott hozzám. Virággal borított, fakó, XIX. századbeli öltözékemben elég groteszkül festhettem, a lágyan omló redők és hófehér kis lábak tarka kavargásában, vidáman röpködő szavak és dallamos kacagás közepette.

A nagy kapu megfelelően nagy, barnával kárpitozott csarnokba vezetett. A mennyezet homályban volt, és a színes ablaktáblákon át csak halványan szűrődött be a világosság. Az ablakok nem is voltak mind beüvegezve, a padlózat valami nagyon kemény, fehér fémből vágott, nem kockákkal vagy lemezekkel, hanem tömbökkel volt kirakva. A padlóburkolatot sok-sok nemzedék léptei helyenként hepehupásra koptatták. A csarnok hosszában alacsony, csiszolt kőasztalok álltak, gyümölccsel megrakottan. A gyümölcs között láttam óriásira nőtt málnát és narancsot, de a legtöbbje ismeretlen fajta volt.

Az asztalok között elszórtan sok-sok vánkos hevert a földön. Vezetőim letelepedtek a vánkosokra, és intettek, hogy én is üljek le. Kecsesen, és minden teketória nélkül majszolták a gyümölcsöt; szárát, héját és a magokat beledobták az asztalok oldalán levő kerek nyílásokba. Nem sokat kínáltattam magam, mert éhes és szomjas voltam. Evés közben kényelmesen szemügyre vettem a csarnokot.

Az lepott meg legjobban, hogy milyen rozoga állapotban van. A fantázia nélkül, csupa mértani ábrából összerakott, színes üveglablakok sok helyütt ki voltak törve, és az ablakok alsó részére akasztott függönyöket vastagon belepte a por. A mellettem álló márványasztal egyik sarka kicsorbult. S az egész csarnok mégis színesnek, festőinek hatott. Jó néhány százan lehettek ott, sokan igyekeztek a közelemben férközni, és apró szemükben érdeklődés fénylett. Valamennyiük öltözéke ugyanabból a lágyan omló és mégis erős, selymes anyagból készült.

Megjegyzem, hogy csak gyümölcsön éltek. A távoli jövőnek ez a nemzedéke szigorúan növényevő volt, és amíg közöttük voltam, bármennyire sóvárogtam is hús után, be kellett érnem gyümölccsel. Később megtudtam, hogy a ló, a szarvasmarha, a juh, a kutya mind az ichthyosaurus sorsára jutott. De a gyümölcs pompás volt, különösen egy lisztes belű, hüvelyes fajta ízlett nagyon, ennek, úgy látszik, éppen akkor volt a szüretje, amikor én ott voltam, és ez lett a főtáplálékom. Eleinte nem győztem csodálkozni a sokféle gyümölcsön és virágon, de később napirendre tértem fölöttük.

De talán már eleget is beszéltem a távoli jövő gyümölcs-lakomáiról. Mihelyt éhségemet kissé csillapítottam, elhatároztam, hogy megtanulom emberkéim nyelvét. Ez a legfontosabb teendő. Gondoltam, legcélszerűbb a gyümölccsel kezdeni a tanulást. Kezembe vettem egy gyümölcsöt, és hanggal, mozdulattal próbáltam kérdezni, mi az. Nagyon nehezen értették meg, mit akarok. Először csodálkozva bámultak rám, és kinevettek, de végre egy kis szóke megértett, és többször elismételt egy szót. Ekkor hosszasan magyarázták egymásnak, hogy miről van szó, és kitűnően mulattak azon, hogy nem tudom utánozni dallamos kiejtésüket. Én úgy éreztem magam, mint tanító a gyermekek között, állhatatosan próbálkoztam tovább, és hamarosan megtanultam vagy húsz főnevet. Azután áttértem a mutató névmásokra és az „enni” igére. De a dolog nagyon lassan ment, hallgatóim elunták a sok kérdést, és szabadulni igyekeztek. Kénytelen voltam beletörődni, hogy csak akkor folytassuk a nyelvtanítást, amikor nekik jólesik, és csak kis adagokban. Hogy milyen kis adagokban kell a tanulást folytatnom, arra rövidesen

rájöttem, mert ilyen közömbös és ilyen könnyen kifáradó emberekkel még soha nem találkoztam.

Csakhamar még valami furcsaságot tapasztaltam kis házigazdáimon: a világon semmi sem érdekelt ők. Első meglepetésükben kíváncsian közeledtek felém, mint a gyermekek, de egykettőre rám is untak, mint a gyermekek, és más játék után néztek. Amint az étkezés és első társalgási kísérleteim véget értek, azt vettem észre, hogy akik kezdetben körülfogtak, csaknem valamennyien elpárologtak.

Az is furcsa, hogy én sem sokat törődtem velük. Amint jóllaktam, kimentem a napsütötte világba. Lépten-nyomon találkoztam a jövő emberkéivel, néhány percre csatlakoztak hozzám, csevegtek és nevettek körülöttem, s miután barátságosan kimosolyogtak és kiintegették magukat, tovább mentek, és sorsomra bíztak.

Az este nyugalma ömlött el a világon, mikor a kapun kiléptem, s a táj az alkonyuló nap meleg fényében fürdött. Eleinte zúgott a fejem. Annyira más volt itt minden, mint abban a világban, amelyből én jöttem; még a virágok is mások voltak. A hatalmas épület, amelyből kiléptem, széles folyóvölgy lejtőjén emelkedett, de a Themze körülbelül egy mérföldnyire lehetett mai medrétől. Elhatároztam, hogy fölmegyek a dombtetőre - vagy másfél mérföldnyi séta lehet odáig -, onnan jobban áttekinthetem bolygónkat a mi Urunk nyolcszázkétezerhatszázegyedik esztendejében. Gépem óraműszerkezete ugyanis ezt az évszámot mutatta.

Séta közben azon tűnődtem, mi lehet az oka annak, hogy a világot ilyen romos állapotban találtam - mert a világ hajdani pompája romokban hevert. A domboldalon például alumíniummal összetákolts gránitdarabok heverték, följebb kötörmelék és csonkán meredező falak labirintusa, pagoda formájú bokrok sűrű bozótja; csalánbokrok lehettek, de csodálatosan árnyalt, barna levélzetük nem szúrta. Ezek a maradványok nyilván egy hajdani nagy épület romjai voltak; hogy milyen épületé, azt nem sikerült megállapítanom. A végzet úgy akarta, hogy ezen a helyen később igen különös élményben legyen részem, és ez az élmény még különösebb felfedezés nyomára vezetett, de erről majd később.

Amint egy teraszon körülnéztem, megállapítottam, hogy kisebb házak egyáltalán nincsenek. A családi ház és valószínűleg a külön háztartás is a múlté. Itt-ott palotaszerű épületek bukkantak ki a zöld lombzat közül, de kis lakóház és villa - az angol tájnak ez az annyira jellegzetes tartozéka - nem volt sehol.

„Kommunizmus” - mondtam magamban.

S ezt a gondolatot nyomon követte egy másik. Ránéztem az engem követő fél tucat kis alakra. És akkor villanásszerűen megértettem, hogy ezek az apró emberek mind egyformák. Ugyanaz a ruha, ugyanaz a puha, szőrtelen arc, ugyanazok a nőiesen gömbölyded lábak. Furcsa, hogy ez idáig nem tűnt fel. De hát itt minden olyan furcsa, olyan idegen. Most már tisztán láttam. Korunkban már a ruha anyaga és szabása is különbséget tesz férfi és nő között. A jövő emberei - hímneműek és nőneműek - teljesen egyformán öltözködnek, de arcuk, testalkatuk is hasonló. S a gyermekek mintha csak szüleik miniatűr kiadásai lennének. Úgy láttam, hogy a gyermekek, legalábbis fizikailag, koraérették, s ez a feltevésem később bebizonyosodott.

Látván azt a kényelmet és biztonságot, amelyben ezek az emberek élnek, a nemek hasonlatosságát egészen természetesnek találtam. A férfi ereje, a nő lágyága, a család intézménye, a foglalkozások elkülönülése: megannyi jellegzetessége a fizikai erő korszakának. Ahol a népszaporulat egyenletes és bőséges, ott a sok újszülött előbb-utóbb inkább baj az államnak, mint áldás. Ahol az erőszak ritka, és a magzatokat nem fenyegeti veszedelem, ott kevesebb szükség van - sőt talán nincs is szükség - erős családi kötelékre, és a nemeknek a gyerekek szükségleteivel kapcsolatos különbsége elenyészik. Ennek kezdeti nyomait már ma is

láthatjuk, s abban a távoli jövőben, amelyet én láttam, a folyamat már befejeződött. Hangsúlyozom, hogy akkor így okoskodtam. Később rá kellett jönnöm, hogy okoskodásom mennyire távol esett a valóságtól.

Míg ezeken tűnődtem, egy csinos kis alkotmány vonta magára figyelmemet. Olyan volt, mint egy kupolával fedett kút. Futólag megfordult a fejemben: milyen különös, hogy még ma is vannak kutak - aztán tovább szőttem elmélkedésem fonalát. Több nagy épületet már nem láttam a dombon. Minthogy a gyaloglást én jobban bírtam, egyszerre csak azt vettem észre, hogy egyedül maradtam - először, amióta megérkeztem. A szabadság és a kalandvágy lendületével kapaszkodtam fel a dombtetőre.

Odafönt ismeretlen sárga fémből készült ülőhelyre akadtam. Helyenkint vöröses rozsdá marta, és félig besüppedt a lágy moha közé. Karfái griffmadárfejeket ábrázoltak. Leültem, s e hosszúra nyúlt nap alkonyán szétnéztem a mi öreg világunkon. Soha ilyen szépet! A nap már lebukott a látóhatár mögé, és a nyugati ég kármin- és bíborvörös csíkokkal tarkázott aranszínben lángolt. Alattam a Themze völgye, amelyben izzó acélszalagként kígyózott a folyam. Említettem már, hogy a zöld lombok között elszórtan paloták voltak; némelyik romokban hevert, de némelyiken látszott, hogy laknak benne. Itt-ott egy-egy fehér vagy ezüstös szobor emelkedett az elvadult kert fölé, másutt egy kupola vagy egy obelisz. Sövénynek, a tulajdonjog jeleinek, földművelésnek sehol, semmi nyoma. Mintha az egész földkerekség egyetlen kertté vált volna.

Nézegetés közben összegeztem magamban a tapasztaltakat, s az első este körülbelül a következő kép alakult ki agyamban. (Később kiderült, hogy tévedtem, illetve, hogy a valóságból édeskeveset láttam.)

Tehát akkor este úgy tetszett, hogy az emberiség hanyatlásának korszakába érkeztem. A vöröses naplemente az emberiség alkonyát juttatta eszembe. Életemben először gondoltam arra, milyen következményei lehetnek a jelen társadalmi erőfeszítéseinek. Pedig ha gondolkozok az ember, látnia kell, hogy a következmények logikusak. Az erőt a szükség hozza létre; a biztonság a gyöngeséget támogatja. Az életszínvonal emelésére irányuló munka - az igazi művelődési folyamat, amely az életet egyre biztosabbá teszi - fokozatosan elérte a tetőpontot. Az egyesült emberiség diadalt diadalra aratott a természet fölött. Sok minden, ami ma még pusztá álm, tervszerűen megvalósult a jövőben. S a végeredményt tulajdon szememmel láttam.

Az egészségügy és a mezőgazdaság ma még nagyon kezdetleges állapotban van. Korunk tudománya a betegségeknek még csak igen csekély hányadával tudott megbirkózni, de makacs kitartással próbálkozik tovább. Földművelésünk és kertészetünk itt-ott kipusztít egy gyomnövényt, és bizonyos területeken hasznos növényeket termeszt - de mily sokan viaskodnak, magukra hagyatottan, a létért való küzdelemben! Nemesítjük kedvenc növényeinket és állatainkat - s mily csekély ezeknek a száma! -, fokozatosan kiválasztjuk a tenyésztésre alkalmasakat. Olykor sikerül jobb fajta őszibarackot, magtalan szőlőt kitenyésztünk, szebb és nagyobb virágot, vagy egy jobban tejelő tehénfajtát. Fokozatosan tenyésztjük ki a növényeket és az állatokat, mert elgondolásaink bizonytalanok, tapogatózóak, és tudásunk erősen korlátozott; mert ügyetlen kezünkben maga a természet is félénkké és lassúvá válik. Egyszer majd mindezt jobban meg tudjuk szervezni. Az ár sebes sodra végül megbirkózik az örvényekkel. A világ értelmes lesz, művelt és együttműködő; a természet leigázása egyre gyorsabban halad. S a végén bölcs körültekintéssel egyensúlyba hozzuk életszükségleteinkkel az állati és növényi életet.

Mindennek meg kellett történnie, végbe kellett mennie, örökre el kellett intéződnie az alatt az idő alatt, míg gépem a jelenből a jövőbe szökött. A légből nem voltak többé szúnyogok, a földről kipusztították a gatz és az élősdigombát; mindenfelé gyümölcs mosolygott, és szépséges virágok illatoztak, ragyogó pillangók röpködtek. A preventív orvostudomány eszménye megvalósult. A betegségeket kiirtották. Ott-tartózkodásom alatt nyomát sem láttam semmiféle ragályos bajnak. Később majd azt is elmondom, hogy a rothadás és feloszlás folyamatát is milyen gyökeresen átalakították ezek a változások.

Szociális téren is óriási eredményeket ért el a jövő társadalma. Láttam, hogy az emberiség fényes palotákban lakik, pompásan öltözködik, és nem kell többé robotolnia. Sem társadalmi, sem gazdasági küzdelemnek sehol semmi nyoma. Az üzlet, a reklám, a közlekedés, a kereskedelem problémája - mindaz, ami a mi világunk lényege - megoldódott. Ezen az estén azt hittem, hogy egy társadalmi paradicsom kellős közepébe csöppentem. Úgy látszott, megoldották a népszaporulat problémáját is, s a népesség többé nem gyarapodott.

Ám a megváltozott viszonyokhoz alkalmazkodni kell. Ha a biológia nem tévedések tömkelege, mi az emberi értelem és erő forrása? A küzdés és a szabadság; ezek éltetik a tevékeny, erős, élelmes embert, és ezek szorítják falhoz a gyöngét; a szabadság és a küzdés az, amiért érdemes a becsületes embereknek összefogniok, amiért érdemes túrni, lemondani, nagyot akarni. S a család intézménye, a család körén belül támadó lelki indulatok, a gyermeket dédelgető szeretet, a vad féltékenység, a szülő önfeláldozása, ez mind-mind csak az ifjúságot fenyegető veszedelmekben lelt támaszt és igazolást. De ha ezek a fenyegető veszedelmek megszűntek? Kialakulóban van, és egyre erősbödik valami ellenséges érzés a házastársi féltékenység, az önfeláldozó anyai szeretet, mindenfajta szenvedély iránt. Mindez már túlhaladott álláspont, kényelmetlen csökevény, diszharmónia egy kifinomult, kellemes életben.

Az itt talált emberek fizikai gyöngeségére gondoltam, korlátoltságukra, a sok-sok romra, amit láttam, s mindez még erősebben meggyőzött arról, hogy a természet tökéletes leigázásával állok szemben. Mert a harcra nyugalom következik. Az emberiség erős volt, erélyes és eszes, és bőséges életerejét arra használta föl, hogy módosítsa életének körülményeit. S ez itt most a megváltozott körülmények reakciója.

A tökéletes kényelem és biztonság új állapotában az a nyughatatlan erély, ami bennünk erő, gyöngeséggé válik. Korunkban is bizonyos hajlamok és vágyak, amelyeket valaha elengedhetetlenül szükségesnek tartottunk az élethez, a kudarcok állandó forrásai. A fizikai bátorság, a harc kedvelése például nemhogy nincs segítségére a művelt embernek, inkább kárára van. Egy olyan államban pedig, amely eljutott a fizikai egyensúly és biztonság állapotába, sem szellemi, sem fizikai hatalomnak nincs többé helye. Úgy gondoltam, hogy a jövőnek ezt a világot már megszámlálhatatlanul sok esztendő óta nem fenyegette sem háború, sem egyéni erőszak veszedelme, sem vadállat, sem pusztító kór - amely ellen erős szervezettel kellett volna védekezni -, sem fáradtságos munkára nem volt szükség. Egy ilyen életre az úgynevezett gyöngé éppoly jól fel van szerelve, mint az erős, vagyis a gyöngeség fogalma a régi értelemben megszűnik. Sőt azt mondhatjuk, hogy a gyöngé még jobban fel van szerelve, mint az erős, mert az erőt izgatja a bennszorult energia. Az épületek szépsége bizonyára az immár céltalan emberi alkotó erő utolsó fellobbanásának eredménye volt. A tétlen biztonság korszakában mindig ez a tetterő sorsa; művészetre, szeretkezésre adja magát, azután a bágyadság és az elsatnyulás következik.

Végül ez a művészi törekvés is elhal; csaknem végképp elhalt abban a korban, amelybe jutottam. Virággal ékesíteni magukat, táncolni, énekelni a napfényben - ennyi maradt meg a művészi szellemből, nem több. A végén még ez is belevész az elégedett semmittevésbe. Az

ember folyton a fájdalom és a szükség malomkövei közt őrlődik, s itt mintha a gyűlöletes malomkövek szétmorzsolódtak volna.

Ahogy ott álltam a sötétedő estében, azt hittem, hogy ezzel az egyszerű magyarázattal megoldottam a világ problémáját, és hogy e rokonszenves kis emberek titkának is ez a nyitja. Lehet, hogy azok a módszerek, amelyeket a népszaporodás megakadályozására kitaláltak, túlságosan eredményesnek bizonyultak, és a népesség száma, ahelyett, hogy egy szinten maradna, csökken. Ez megmagyarázná a sok üresen álló, romos épületet is. Egyszerű volt a magyarázat és kézenfekvő - mint a legtöbb téves elmélet!

5

Amint ott álltam, az embernek ezen a túlságosan tökéletes diadalán elmélkedve, az északkeleti égen sárgán, sarlóalakúan, ezüst fényözönben megjelent a hold. Az apró emberkék elcsendesedtek odalent, bagoly suhant el mellettem nesztelenül, megborzogtam a hűvös éjszakában. Elhatároztam, hogy lemegyek, és keresek valami alvóhelyet.

Azt az épületet kerestem, amelyet már ismertem. Tekintetem ráesett a fehér szfinxre, amely most a kelő hold fényében élesebben vált ki a háttérből. Láttam az ezüstnyárfát, a sűrű rododendronbokrokat, és a kis tisztást is. „Ez nem az a tisztás” - gondoltam egyszerre, riadtan.

Pedig az a tisztás volt, hiszen a szfinx foltos, fehér arca arrafelé nézett. El sem tudják képzelni, mit éreztem abban a pillanatban. Az időgép nem volt ott!

Arculcsapásként ért a felismerés, hogy milyen szörnyű helyzetbe kerültem. Mi lesz velem, ha nem mehetek vissza abba a korba, amelyben idáig éltem, hanem itt kell maradnom, tehetetlenül ebben az új, idegen világban?! A pusztá gondolatra rosszullet fogott el. Torkom összeszorult, lélegzetem elakadt. Irtózatossá lettem, és nagy léptekkel rohantam lefelé a dombról. Egyszer el is vágódtam, és fölsebeztem az arcomat, de le sem törültem a vért, felugrottam és rohantam tovább, s éreztem, ahogy a meleg vér végigcsöpög arcomon és államon. Futás közben egyre azzal biztattam magam: „Csak egy kicsit odább tették, félretolták az útból, a bokrok közé.” De azért alig vártam, hogy leérjek. Egész idő alatt tudtam, azzal a bizonyossággal, amely sokszor együtt jár a rettegéssel - tudtam, hogy csak álmom magam, mert a gépet, igenis, elvitték onnan, olyan helyre vitték, ahol én nem férhetek hozzá. Már lélegezni is alig bírtam. Azt hiszem, tíz perc alatt tettem meg a két mérföldnyi utat a dombtetőtől a tisztásig. Pedig hát nem vagyok már fiatal. Hangosan átkoztam magam, amiért olyan ostoba voltam, hogy gyanútlanul otthagytam a gépet, s a kiabálás még jobban kifulladásztott. Kiáltottam, de senki sem felelt. A holdfényes világ tökéletesen kihaltnak látszott.

Mikor leértem a tisztásra, meggyőződtem róla, hogy rettegésem nem volt alaptalan. A gépnek híre-hamva sem volt. Alig álltam a lábamon, ahogy dideregve körülnéztem. Izgatottan kutattam át az egész területet, mintha azt remélném, hogy mégis ott rejtőzik valahol a gép. Megálltam, és kínomban a hajamat téptem. A szfinx ott tornyosodott fölöttem, bronztalapzatán, foltos arca fehérén tündökölt az emelkedő hold fényében. Mintha gúnyosan mosolygott volna kétségbeesésemem.

Azzal áltathattam volna magamat, hogy az apró emberkék valami földöntött helyre vitték a gépet, ha nem lettem volna mélységesen meggyőződve arról, hogy sem fizikai, sem szellemi képességeikből nem futja ilyen épkezláb cselekedetre. A tudat, hogy a gép eltüntetésében egy ismeretlen erőnek kellett közreműködnie, még jobban elkésértett. Egyet azonban biztosan tudtam: ha csak egy későbbi kor nem talált fel ugyanolyan gépet, amilyen az enyém, akkor az én gépemet nem indíthatták el. Az emeltyűk felszerelésének van egy fogása - majd később

megmutatom -, amelyre más nem jöhet rá. Az emeltyűket pedig én magam szereltem le. A gépet tehát csak a *térben* mozdíthatták és rejthették el. De hát akkor hol lehet?

Azt hiszem, egészen megzavarodtam. Emlékszem, hogy mint az örült, futkostam a holdsütötte bokrok között, a fehér szfinx körül, és fölriasztottam valami kis fehér állatot, amelyet a félhomályban őzikének néztem. Arra is emlékszem, hogy késő éjszakáig csapkodtam öklömmel a bokrokat, míg a letört gallyak véresre nem horzsolták a kezemet. Majd zokogva és szinte magamon kívül elindultam a kőépület felé. A nagy csarnok sötét volt, néma és üres. Elcsúsztam az egyenetlen padlón, és úgy nekiestem egy malachitasztalnak, hogy majd eltört a lábam. Gyufát gyújtottam, és félrehajtottam a poros függönyöket, amelyeket már említettem.

A függönyök mögött egy másik nagy csarnokra bukkantam, ez is tele volt vánkosokkal, s a vánkosokon vagy húszan aludtak. Biztosan csodálkoztak, mikor a néma sötétségből egy szál sercegő gyufa fénye mellett, vadul ordítózva rájuk rontottam. Ők már nem ismerték a gyufát. - Hol az időgépem? - toporzékoltam, mint egy rossz gyerek, és sorra fölráztam őket. Mondom, nagyon csodálkozhattak. Néhányan nevettek, de a legtöbbje megijedt. Mikor ott álltak körülöttem, az jutott eszembe, hogy az adott körülmények között ostobábban nem is viselkedhetném. Mire jó, megfélemlíteni őket? Napközben úgy láttam, hogy nem ismerik a félelmet.

Eldobtam a gyufát, s az egyik ácsorgót fellökve, a nagy ebédlőcsarnokon át kibotorkáltam a holdfényre. Hallottam riadt kiáltásukat, s futkosó lépteiket. Nem emlékszem, mit műveltem még, mialatt a hold fölfelé kúszott az égen. A váratlan veszteség valósággal megörjített. Fajtámtól elszakítva úgy éreztem magam, mint egy állat, amely idegen világországba került. Időnkint újabb dühroham vett erőt rajtam, káromoltam Istent, és átkoztam balsorsomat. Arra is emlékszem, hogy halálosan fáradt voltam, hogy a kétségbeejtően hosszú éjszakán a legképtelenebb helyeket is átkutattam, hogy a holdsütötte romok közt keresgéltem, és a fekete árnyékok között néha mintha furcsa, idegen élőlényekhez ért volna a kezem. Végül levettem magam a szfinx mellé, a földre, és tehetetlen nyomorúságomban kétségbeesetten zokogtam. Úgy éreztem, végem van. Aztán elaludtam, és mikor fölébredtem, már fényes nappal volt, s körülöttem kartávolságnyira verebek ugrándoztak a pázsiton.

A friss reggelben megpróbáltam összeszedni gondolataimat. Hogyan is kerültem ide, és miért voltam tegnap olyan rettenetesen elkeseredve? Lassanként minden eszembe jutott. A józan nappali világításban nyugodtabban mérlegeltem a dolgokat. Beláttam, hogy az éjszaka lehetetlenül viselkedtem, és már vitatkozni is tudtam önmagammal. „Na és...? Tegyük föl a legrosszabbat. Tegyük föl, hogy a gép valóban elveszett; tegyük föl, hogy elpusztították? Akkor is az a legokosabb, ha nyugodt és türelmes maradok, kitapasztalom ezeket az embereket. Tiszta képet kell nyernem a veszteségről, és ki kell sütnöm, hogyan juthatnék anyaghoz és szerszámokhoz. Hátha sikerül új gépet szerkesztenem?” Ez volt egyetlen reményem. Szomorú kis remény, de mégis többet ér, mint a kétségbeesés. S a világ, mindennek ellenére, szép és érdekes.

Valószínű, hogy a gépet csak máshová vitték. Fő a türelem és a nyugalom. Meg kell találnom a rejtekhelyet, és aztán erőszakkal vagy ravaszsággal visszaszerzem. Ezzel az elhatározással álltam fel, és azon tűnődtem, vajon nem fürödhetném-e meg valahol. Fáradt voltam, tagjaim szinte megmerevedtek, és piszkos is voltam az utazástól. Én is szerettem volna friss lenni, mint a reggel. Az izgalomba is belefáradtam, nem értettem tegnap esti kétségbeesésemet. Még egyszer gondosan átkutattam a tisztást és környékét. Megpróbáltam kifaggatni néhány embert, aki éppen utamba került. Kár volt az időért. Egyik sem értette meg kérdő mozdulataimat. Volt, aki bamba képet vágott, de volt, aki azt hitte, tréfálok és nevetett. Alig tudtam megállni, hogy tenyerem csattanós érintkezésbe ne kerüljön a csinos, nevető arcocskákkal. Ostobaság lett

volna, de hát az ördög, amelyet félelmem és vak haragom hívott életre, még ugrásra készen állt, és szívesen húzott volna hasznát zavaros lelkiállapotomból. A gyep jobb tanácsadó volt. Észrevettem, hogy mély barázda vágódik belé, körülbelül közepén a szfinx talapzata és a között a hely között, ahol tegnap vesződtem a felborult géppel. Egyéb nyomokat is találtam, furcsa, keskeny lábnyomokat, talán egy lajhár lábnyomait. Erre jobban megnéztem a szobor talapzatát. Azt hiszem, mondtam már, hogy bronzból volt, de nem egyszerű tömb, hanem mintha egymáshoz támasztott képeretek díszítették volna mindkét oldalán. Végigkopogtattam ezeket. A talapzat üresen kongott. Közelebből megvizsgálván a keretszerű lapokat, láttam, hogy elmozdíthatók. Kilincs vagy kulcslyuk nem volt rajtuk, ebből arra következtettem, hogy csak belülről nyílnak. Különösebb fejtörés nélkül is tudhattam: időgépem ott van a talapzat belsejében. Hogy hogyan került oda, az más kérdés.

A bokrok között, virágzó almafák alatt két narancsszínbe öltözött emberkét láttam közeledni. Mosolyogva intettem nekik, hogy jöjjenek hozzám, s aztán, a bronztalapzatra mutatva, megpróbáltam megértetni velük, hogy szeretném, ha kinyitnák. De erre roppant furcsán viselkedtek. Körülbelül olyan arcot vágtak, mint egy finom lelkű hölgy, aki valami illetlen mozdulaton megbotránkozik. Úgy fordultak el, mintha súlyosan megsértettem volna őket. Ezután egy fehér ruhás, szelíd arcú emberkével próbálkoztam, de az eredmény ugyanaz volt. Szinte elszégyelltem magam. Az időgépet azonban mindenáron vissza akartam szerezni és újra próbálkoztam. Minthogy megint sértődötten elfordult, elfutott a méreg. Utána iramodtam, nyakon ragadtam, és a szfinx felé vonszoltam. Aztán, rémült arcát látva, mégis eleresztettem.

De azért még nem adtam meg magam. Öklömmel döngetni kezdtem a bronzlemezeket. Valami neszt véltem hallani belülről - pontosabban: valami vihogásféle hangot -, de az is lehet, hogy tévedtem. Akkor egy nagy kavicsot hoztam a folyópartról, és azzal addig kalapáltam a lemezt, míg a domborművű díszítést be nem lapítottam. A rézrozsda csak úgy porzott. Az emberkének egy mérföldnyire hallaniuk kellett, ahogy szitkozódva kalapáltam, de nem jöttek közelebb, csak messziről, lopva nézegettek arrafelé. Végre is fáradtan, kimelegedve leültem. Sokkal nyugtalanabb voltam, semhogy sokáig egy helyben tudtam volna ülni; a tétlen szemlélődéshez pedig nagyon is nyugati a vérmérsékletem. Évekig képes vagyok egy probléma megoldásával bíbelődni, de huszonnégy óra hosszat ölbe tett kézzel várakozni - az más!

Felálltam hát, és céltalanul bandukolva elindultam a bokrok között. „Türelem - biztattam magam. - Ha vissza akarod szerezni a gépet, hagyd a szfinxet békében. Ha az a szándékuk, hogy elvegyék a gépet, hiába teszed tönkre a bronzlemezeket, ha pedig vissza akarják adni, akkor úgyis visszaadják, mihelyt megértik, hogy visszakéred. Semmi értelme, hogy a rejtélyen tépelődj. Ebbe bele lehet bolondulni. Nézz a szemébe bátran ennek az ismeretlen világnak. Ismerd meg, és vigyázz, hogy ne ítélj elhamarkodottan. A végén mindennek megtalálod a nyitját.” Aztán egyszerre megláttam a helyzet humoros oldalát is: lám, hosszú évek fáradságos munkája árán jutottam el a jövőndőbe, és most minden vágyam az, hogy szabaduljak innen. Az elképzelhető legbonyolultabb és legreménytelenebb csapdát állítottam magamnak. Minthogy okosabbat úgysem tehettem, kinevettem, mégpedig hangosan kinevettem magamat.

A palotában járkálva, úgy tetszett, hogy az apró emberkék kerülnek. Lehet, hogy képzelődtem, de lehet, hogy viselkedésük a bronztalapzat körül történtek következménye volt. Valószínűnek tartottam, hogy szándékosan térnek ki az utamból. Úgy tettem, mintha nem venném észre, nem törődtem velük, és egy-két nap múlva minden visszatért a régi kerékvágásba. Igyekeztem tanulni a nyelvüket, és folytattam a nyomozást is. Vagy elkerülte a figyelmemet valami rejtett finomság, vagy pedig túlságosan egyszerű volt a nyelvük, csaknem kizárólag konkrét főnevekből és igékből állt. Elvont fogalmakat alig, vagy egyáltalán nem ismertek, szóképeket

sem igen használtak. Egyszerű tömondatokban beszéltek, s én csak a legegyszerűbb szófüzéseket voltam képes megérteni. Eltökéltem, hogy az időgépet és a bronzajtók titkát egyelőre emlékezetem legrejtettebb zugába temetem, és csak akkor hozom felszínre, ha nyelvtudásom gyarapodtával könnyen meg tudom érteni, hogy mit akarok. De azért gondolataim ösztönösen mindig a körül a hely körül keringtek, ahol kiszálltam az időgépből. Ez, ugyebár, érthető?

Amerre csak jártam, mindenfelé ugyanolyan gazdagság tárult elém, mint a Themze völgyében. Minden dombról, amelyet megmásztam, pompás paloták sorát láttam, az anyag és a stílus szemkápráztató változatosságát, örökzöld növényzet buja sűrűségét, virágzó fákat, hatalmasra nőtt páfrányokat. Itt-ott ezüstösen csillogott a víz, és a folyón túl kékesen hullámozó dombok olvadtak bele az égbe. Különösen megragadták figyelmemet a kerek kutak, amelyek, úgy véltem, nagyon mélyek lehetnek. Egy ilyen kutat láttam az ösvény mentén is, mikor első este fölmásztam a dombtetőre. Mint a többi, ezt is finomművű bronzszegély vette körül, s kis kupola védte az eső ellen. Olykor a kút peremén ülve lenéztem a szédítő sötétségbe, de nem láttam a víz csillogását, az égő gyufa fénye sem csillant meg odalent a mélyben. De mindegyik kútból tompa dübörgés hallatszott, mint valami nagy gép zakatolása; és a gyufaláng lobogásán láttam, hogy a kút torkában erős a légáramlás. Egyszer ledobtam a kútba egy darab papírt. Nem lebegett lassan lefelé, hanem mintha valami bekapta volna, hirtelen eltűnt szemem elől.

Egy idő múlva arra is rájöttem, hogy ezek a kutak valahogyan összeköttetésben vannak a domboldalban itt-ott emelkedő magas tornyokkal, mert fölöttük sokszor úgy megvillant a levegő, mint perzselő hőség idején a napégette vízpart fölött. Ezeket a jelenségeket egybevetve, arra a következtetésre jutottam, hogy a föld alatt valami nagyszabású szellőztető berendezés lehet, de hogy ez milyen célt szolgál, azt nem tudtam kitalálni. Arra gondoltam, hogy az egészségügyi csatornázással van kapcsolatban, s bár ez a magyarázat kézenfekvőnek látszott, később kiderült, hogy tévedtem.

Be kell vallanom, hogy az alatt az idő alatt, amelyet a jövő világában töltöttem, igen keveset láttam a csatornázásból, a közlekedési eszközökből, s a modern technika egyéb vívmányaiból. A távoli jövővel foglalkozó utópisztikus könyvekben sok szó esik az építkezésről, a társadalom szociális fejlődéséről és hasonló dolgokról. *Elképzelni* könnyű az ilyesmit, érzékelné azonban, olyan körülmények között, amelyeneket én találtam a jövő világában, annál nehezebb. Képzeljük el, mit mesélne odahaza egy közép-afrikai néger, aki történetesen Londonba pottyant. Mit tudhatna ez a néger a vasúttársaságokról, a társadalmi mozgalmakról, a telefon- és sürgőnyhálózatról, a csomagszállításról, a postautalványokról és más effélékről? Pedig hát mi szívesen megmagyaráznánk neki mindent! De még abból is, amit esetleg megtudott, ugyan mennyit tudna ez a néger megérteni, vagy elhíttetni honfitársaival, akik soha nem lépték át szülőföldjük határát? Holott milyen csekély távolság választja el egymástól a mai kor fekete és fehér emberét, ahhoz a szakadékhoz képest, amely köztem és a jövő aranykorának emberei között tátongott! Sejtettem, hogy kell lennie sok mindennek, ami megkönnyíti az életet, és amit én nem láthatok, de valami gépies szervezettség általános benyomásán túl semmiféle különbséget nem tapasztaltam korunk és a jövő kora között.

Nem láttam például sem krematóriumokat, sem sírokat vagy éppen temetőket. Csak feltételeztem, hogy valahol, amerre én nem jártam, vannak temetők vagy halotthamvasztók. Ezen a kérdésen is sokat tűnődtem, de egy lépéssel sem jutottam előbbre. A dolgot még rejtélyesebbé tette az, hogy egyetlen idősebb, vagy beteg embert sem láttam.

Be kell vallanom, hogy a gépesített civilizációról és a hanyatló emberiségről szerkesztett első elméletem rövidesen megdőlt. Más elméletet pedig nem tudtam kieszelni. Vegyük sorra a nehézségeket. A palotákban, ahol megfordultam, csak étkező és háló helyiségek voltak. Gépek, valamiféle készülékek sehol. Pedig az emberek ruhái tetszetős gyári készítmények

voltak, amelyeket időnkint kétségtelenül újjal kellett pótolni. A szandálok is, bár egyszerűek voltak, mesterkézre vallottak. Kellett valami műhelynek vagy gyárnak lennie, ahol ez a holmi készült, annál inkább, mert hiszen ezek az emberek maguk nem dolgoztak, nem is tudtak volna dolgozni. Azután nem voltak üzletek sem, és a behozatali kereskedelemnek sem láttam nyomát sehol. Az apró emberkéek egész nap játszadoztak, fürödtek a folyóban, vagy játékosan szerelmeskedtek, gyümölcsöt majsoltak és aludtak. Nem láthattam a dolgok mögé.

Aztán az időgép: valahogyan bekerült a fehér szfinx üres talapzatába. De *miért?* Akárhogy törtem a fejemet, nem találtam magyarázatot. S a víztelen kutak, és a meg-megvillanó tornyok. Semminek sem tudtam a nyitját. Úgy éreztem magam - hogyan is magyarázzam meg? Úgy éreztem magam, mintha valami felíratra bukkantam volna, egy felíratra, amelyben vannak kitűnő, tiszta angol nyelven megfogalmazott mondatok, de a szöveget telitűzdelték olyan szavakkal, amelyeknek nemcsak értelme, de legtöbb betűje is ismeretlen. Nos, ott-tartózkodásom harmadik napján így festett a nyolcszázkétezerhét-százegyedik esztendő világa!

Ezen a harmadik napon, hogy úgy mondjam, barátnőre tettem szert. Az történt, hogy a fürdőzőket nézegettem, és az egyiknek görcsöt kapott a lába. A sebes víz lefelé sodorta. A víz sodrása azonban nem volt annyira gyors, hogy akár egy közepes úszó is meg ne birkózhasson vele. Ezeknek az embereknek gyöngesége, tökéletlensége világosan látszott abból, hogy egyetlenegy sem akadt közöttük, aki a jajgató, fulladozó kis jószágnak megpróbált volna segíteni. Mikor ezt láttam, ledobtam ruhámat, belegázoltam a vízbe, és szerencsésen kivítem a partra a megrémült apróságot. Kicsit megdörzsöltem a tagjait, rövidesen magához tért, és megnyugodva láttam, mielőtt továbbmentem, hogy semmi baja. Olyan kevésre becsültem már az egész társaságot, hogy a hála legcsekélyebb jelére sem számítottam. Ebben azonban tévedtem.

Az eset reggel történt. Délután, mikor felfedező utamról a szállásom felé igyekeztem, találkoztam a leányzóval, legalábbis azt hiszem, hogy leányzó volt. Örvendezve szaladt elé, és virágfüzért nyújtott át, amelyet nyilván nekem font. Az eset elgondolkoztatott. Úgy látszik, nagyon magányosnak érezhettem magam. Igyekeztem tőlem telhetően megmutatni, mennyire örülök az ajándéknak. Csakhamar egymás mellett ültünk egy kis kőlugasban és beszélgettünk. A beszélgetés jobbra csak abból állt, hogy egymásra mosolyogtunk. Kedvessége úgy hatott rám, mint egy kisgyerek hízelkedése. Virágot szedtünk egymásnak, s ő megcsókolta a kezemet. Erre én is megcsókoltam az ő kezét. Aztán beszélgetni próbáltam vele, és megtudtam, hogy Weenának hívják. Bár nem tudtam, mit jelent ez a név, úgy találtam, illik rá. Így kezdődött az a furcsa barátság, amely egy hétig tartott és - majd elmondom, hogyan végződött!

Egészen olyan volt, mint egy gyerek. Folyton velem akart lenni, állandóan a nyomomban volt, s nagyon sajnáltam, hogy legközelebbi kószálásom alkalmával kénytelen voltam elválni tőle, mert elfáradt. Panaszosan kiabált utánam szegényke. De hát nekem a világ problémáit kell tanulmányoznom, mondogattam magamban, nem azért jöttem ide, hogy apró szerelmi kalandokba bocsátkozzam. Valahányszor magára hagytam, valósággal kétségbeesett, nem akart elengedni, s végeredményben ez az odaadó ragaszkodás legalább annyira jólesett, mint amennyire terhemre volt. Bizonyos tekintetben jó volt, hogy törődött velem. Azt hittem, pusztán gyermeki vonzalommal csüng rajtam. Későn eszméltem rá, milyen fájdalmat okozott neki az, hogy el kellett hagynom. S még sokkal később ébredtem annak tudatára, hogy ő mit jelentett nekem. Azzal, hogy láthatóan vonzódik hozzám, és a maga együgyű módján elárulta, hogy sokat jelentek neki, csakhamar elérte ez a kis baba, hogy valahányszor visszatértem a fehér szfinx szomszédságába, úgy éreztem, mintha hazaérkeztem volna. Már messziről kerestem kis fehér-arany alakját.

Tőle tudtam meg azt is, hogy a félelem nem veszett ki a világból. Nappal nemigen félt, csodálatos bizalommal csüngött rajtam. Egyszer, egy ostoba pillanatban fenyegető arcot vágtam rá, és nem ijedt meg, nevetett. De este félt. Félt a sötétségtől, az árnyékoktól, mindentől, ami fekete. Félelmetesnek találta a sötétséget, s ez a szenvedélyes rettegés gondolkodóba ejtett, és megfigyelésekre késztetett. Többek között észrevettem, hogy ezek az apró emberek, mielőtt besötétedik, összegyűlnek a palotákban, és csoportosan alusznak. Ha az ember sötétben lépett oda hozzájuk, halálra rémültek. Este soha egyikükkel sem találkoztam a szabadban, és odabent soha nem aludtak egymagukban. Én mégis olyan ostoba voltam, hogy nem okultam a félelmükből, és bármilyen hevesen ellenkezett is Weena, ragaszkodtam hozzá, hogy éjszakára húzódjunk felre az alvó tömegektől.

Ez nagyon bántotta őt, de hozzám való ragaszkodása, úgy látszik, még félelménél is erősebb volt, s ismeretségünk őt éjszakáját, beleértve az utolsó éjszakát is, úgy töltötte el, hogy fejét karomra hajtva aludt. De nagyon is elkalandozom a tárgytól. Azt hiszem, a Weena balesetét megelőző éjszakán történt, hogy virradatkor fölébredtem. Rosszat álmodtam - azt álmodtam, hogy vízbe fúltam, és tengeri csillagok puha csápjai tapogatják arcomat. Fölríadtam, és az a furcsa érzésem támadt, hogy valami szürke állat éppen most surrant ki a szobából. Megpróbáltam újra elaludni, de mondom, nyugtalan voltam, és kényelmetlenül éreztem magamat. A hajnali szürkületnek az az órája volt ez, amikor a tárgyak előkúsznak a sötétségből, amikor még minden színtelen, és bár a körvonalak tisztán látszanak, mégis valószínűtlen minden. Fölkeltem, lementem a nagy csarnokba, s onnan a kövezett térségre, a palota elé. Azt gondoltam, ha már kénytelen voltam ilyen korán fölkelni, legalább megnézem a napfelkeltét.

A hold lenyugvóban volt, s a halódó holdfény és a sápadt virradat kísérteties félhomályba olvadt össze. A bokrok koromfeketék voltak, a föld komor-szürke, az égbolt színtelen és szomorú. És a domboldalban mintha kísérteteket láttam volna. Háromszor egymás után fehér alakokat véltem látni. Kétszer úgy képzeltem, hogy valami magányos majomféle szalad föl a dombra, egyszer meg egy egész falka cipelt egy sötét testet. Egy pillanat alatt eltűntek a szemem elől, a bokrok között. Mondom, még félhomály volt, nem lehetett tisztán látni. Mindnyájan ismerjük azt a bizonytalan érzést, amely hajnali szürkületkor megborzongatja az embert. Nem hittem a szememnek.

Mikor aztán világosodni kezdett, a kelő nap fényében jobban szemügyre vettem a tájat. A fehér alakoknak nyomát sem láttam. „Bizonyára képzelődtem - mondtam magamban -, kísérteteket láttam.” Csak tudnám, melyik korból valók ezek a kísértetek. Grant Allennek egy furcsa, mulatságos megjegyzése jutott eszembe. Ha minden kihalt nemzedék kísérteteket hagy maga után, mondta Grant, akkor a világ tele lesz kísértetekkel. Ezen az alapon nyolcszázszázegynéhány év alatt mérhetetlenül elszaporodhattak a kísértetek, nem csoda tehát, hogy egyszerre négyet is láttam. De hiába, a tréfa nem nyugtatott meg, és egész délelőtt azokra a fehér alakokra kellett gondolnom, amíg aztán Weena balesete ki nem verte őket a fejemből. Valahogy azzal a kis fehér állattal hoztam őket kapcsolatba, amelyet felriasztottam, mikor olyan kétségbeesetten kerestem az időgépet. Weena mindenesetre kellemesebb társaság volt, mint a kísértetek. Sajnos, rövidesen kénytelen voltam behatóan foglalkozni velük.

Azt hiszem, már említettem, mennyivel melegebb volt az időjárás ebben az aranykorban, mint manapság. Nem tudom, mi lehetett az oka ennek. Talán a nap süttött melegebben, vagy a föld került közelebb a naphoz. Általános felfogás szerint a nap a jövőben fokozatosan kihűl. De az emberek, akik járatlanok az ifjú Darwin elméleteiben, megelégednek arról, hogy a bolygók végül is visszahullanak a szülőanyagba, amelyből kiszakadtak. Ilyen katasztrófák alkalmával a nap valószínűleg újult erővel lángol; lehetséges, hogy valamelyik belső bolygó sorsa már

beteljesedett. Akármilyen volt is az oka, az tény, hogy a nap sokkal perzselőbben sütött, mint manapság.

Nos, az egyik nagyon forró reggelen - azt hiszem, a negyedik reggel volt ez - mikor a rekkenő hőség és a vakító fény ellen egy hatalmas romhalmaz mögött kerestem menedéket, a mellett a nagy épület mellett, ahol aludtam és étkeztem, furcsa dolog történt velem. A kötörmelék között mászkálva egy keskeny folyosóra bukkantam, amelynek végét és oldalsó ablakait lezuhant kötömegek zárták el. A külső ragyogással ellentétben, itt első pillanatban szinte áthatolhatatlannak tűnt a sötétség. Tapogatózva léptem be, mert káprázott a szemem. Egyszerre földbe gyökerezett a lábam. A sötétségből izzó szempár meredt rám.

A vadállatoktól való ősi félelem ragadott torkon. Kezemet ökölbe szorítottam, és csak azért is álltam a ragyogó szempár tekintetét. Nem mertem megfordulni. És én még azt hittem, hogy a jövő emberisége tökéletes biztonságban él! Egyszerre az is eszembe jutott, mennyire félnek ezek az emberek a sötétségtől. Kissé sikerült legyőznöm a rettegést, előre léptem és megszólaltam. Megengedem, hogy hangom nyers volt és fegyelmetlen. Kinyújtottam a kezemet, és valami puha testet érintettem. A ragyogó szempár elfordult, és valami fehérség suhant el mellettem. A szívem a torkomban dobogott. Megfordultam, és azt láttam, hogy egy majomforma furcsa kis alak szalad keresztül a napsütötte térségen, sajátságosan leszegett fejjel. Nekiütődött egy gránittömbnek, megtántorodott, s a következő percben eltűnt egy másik kőrákás fekete árnyékában.

Persze, ezt sem láttam tisztán, de annyit tudok, hogy piszkosfehér színe volt, és furcsa, nagy, szürkésvörös szeme; azt is tudom, hogy fejét és hátát lenszínű szőr borította. De, mint mondtam, olyan sebesen szaladt, hogy nem figyelhettem meg pontosan. Még azt sem tudnám megmondani, négy lábon szaladt-e, vagy csak nagyon lelógatta a mellső lábait. Rögtön utánamentem a romok közé. Nem találtam meg mindjárt, de ahogy szemem megszokta a mély sötétséget, egy olyan kis kútszerű, kerek nyílásra bukkantam, aminőről már beszéltem. A nyílást félig elzárta egy lezuhant pillér. Hirtelen az villant meg az agyamban, hogy vajon nem a kútban tűnt-e el az a valami. Gyufát gyújtottam, és lenézve, valami kis mozgó fehérséget láttam, amely szemét most is rám szegezte. Megborzongtam. Olyan volt, mint egy ember-szabású pók! Lefelé mászott a kút falán, s én most vettem észre először, hogy a kútfalon sok-sok létraszerű fémfok van, amelyben kúszás közben a láb vagy a kéz megkapaszkodhat. A gyufa már megégette az ujjamat és kihullott kezemből. Mire másik gyufaszálat gyújtottam, a kis szörnyetegnek már hült helye volt.

Nem tudom, meddig ültem ott, a kútba bámulva. Jó időbe telt, amíg sikerült meggyőzni magamat arról, hogy amit láttam: emberi lény volt. De lassan-lassan derengeni kezdett az igazság: az ember nem maradt egyfajta lény, hanem két, egymástól merőben különböző állatfajra szakadt. S a jövő világának ezek a kecses gyermekei nem egyedüli utódai a mi nemzedékünknek, hanem ez a színtelen, ocsmány éjjeli lény, amelyet az imént láttam, ez is ivadéka minden koroknak.

A meg-megvillanó tornyokra, és a föld alatti szellőztetésről szőtt elméletemre gondoltam. Kezdték sejteni valódi jelentőségüket. De mit keres ez a távoli földrészek emlőse egy tökéletesen kiegyensúlyozott szervezetben? Hogy fér ez össze a felvilágiak gondtalan vidámságával? És mi rejtőzik odalent, a kút tövében? Ott ültem a kút szélén, és biztattam magam, hogy nincs mitől félnem, le kell ereszkednem a mélybe, mert csak ott találok kérdéseimre választ. És mégis féltem az alvilági kirándulástól! Amíg ott tétováztam, két szépséges felvilági emberke kergetőzött szerelmesen enyelegve a napfényben. A hím kergette a nőtényt, s futás közben virággal dobálta.

Elszomorodtak, mikor megláttak engem, a leomlott pillérre támaszkodva és a mélybe bámulva. Ezekről a nyílásokról nem illett tudomást venni; ezt abból láttam, hogy mikor a kútra mutattam, és valamit kérdezni akartam az ő nyelvükön, szemmel láthatóan még jobban elszomorodtak és elfordultak. De gyufáim érdekelték őket, s mulattatásukra meggyújtottam néhányat. Megint megpróbáltam a kútról kérdezősködni, de hiába, nem feleltek. Újukra engedtem hát őket, s gondoltam, megkeresem Weenát, hátha tőle megtudhatok valamit. De gondolataim már lázadoztak; sejtelveim és benyomásaim új rendbe kezdtek illeszkedni. Megtaláltam a nyomot, amelyen elindulhattam, hogy kifürkésszem a kutak, a tornyok, a kísértetek titkát és még sokkal inkább a bronzkapuk rendeltetését, s az időgép sorsát! S még egyelőre nagyon határozatlanul, de már volt valami elképzelésem a gazdasági problémák megoldásáról is.

Új távlatok nyíltak meg előttem. Világos, hogy az embernek ez a másik fajtája a föld alatt él. Három körülmény támasztotta alá azt a meggyőződésemet, hogy ezek az emberállatok azért mutatkoznak olyan ritkán a föld színe felett, mert réges-rég a föld alatt élnek. Először is az a fakó szín, amely a túlnyomóan sötétben élő állatok közös sajátsága. Ilyenek például a Kentucky-barlang fehér halai. Másodszor a foszforeszkáló nagy szem is közös sajátsága minden éjjeli lénynek, tanú rá a bagoly és a macska. És végül az a feltűnő zavarodottság a napvilágon, az a sietős és mégis ügyetlen, ijedt menekülés a sötétbe, az a furcsa fejtartás a világosságban - ez mind a retina rendkívüli érzékenységet bizonyítja.

Kétségtelen, hogy a föld keresztül-kasul van fúrva alattam, és hogy ez az új faj a föld alatti alagutakban lakik. A sok szelelő-kút és akna a domboldalban, illetve a folyóvölgy kivételével mindenütt, azt bizonyítja, hogy a föld alatti alagutak nagy területen, sokfelé elágaznak. Természetes volt tehát a föltevés, hogy azt a munkát, amelyre a föld feletti faj jóléte és kényelme érdekében szükség van, ebben a mesterséges alvilágban végzik el. Ez a feltevés annyira valószínűnek látszott, hogy menten elfogadtam, és áttértem a másik kérdésre: hogyan történhetett az emberiség két fajra szakadása? Önök bizonyára sejtik elméletemet, bár én magam csakhamar kénytelen voltam belátni, hogy a feltevés nagyon távol esik a valóságtól.

Korunk problémáiból kiindulva, napnál világosabbnak tetszett, hogy a helyzet nyitja a tőkés és a munkás közti, ma még csak hullámzó társadalmi ellentétek fokozatos kiélesedésében rejtett. Tudom, hogy önök ezt groteszk képtelenségnek tartják, pedig még ma is vannak bizonyos körülmények, amelyek azt mutatják, hogy a jövőbeli fejlődésnek igenis ez az útja. Megvan a törekvés, hogy olyan intézmények céljára, amelyeknél az esztétikai szempont kevésbé fontos, föld alatti területeket használjanak fel; ott van például a londoni földalatti, vannak új villamosvasutak, aluljárók, föld alatti műhelyek és éttermek, s ezeknek a száma napról napra növekszik. Nyilvánvaló - így okoskodtam -, hogy ez a törekvés addig erősödött, míg az ipar a föld színe fölött lassanként el nem vesztette létjogosultságát. Úgy értem, hogy egyre több műhely és gyár vonult le a föld alá, s a munkások egyre több időt töltöttek a föld alatt. Hiszen egy kelet-londoni munkás már ma is úgy él, mintha a szó szoros értelmében száműzték volna a föld természetes felszínéről.

S ha tovább megyünk: a gazdagok elzárkózása a széles néprétegektől, ami kétségtelenül iskolázottságuk és a közöttük meg a szegények között egyre szélesebben tátongó szakadék következménye; a gazdagok elzárkózása is odavezetett, hogy jelentős területeket foglaltak el saját érdekeik számára. London környékén például a szebb vidék felét elzárták a betolakodók elől. És ugyanez a tátongó űr, amely a gazdagok hosszabb ideig tartó és költségesebb művelődési folyamatának, fényűzőbb életmódra való törekvésüknek és a sok csábító kísértésnek a folyománya, egyre gyéribbé teszi majd a különböző társadalmi osztályok egymással való érintkezését és az összeházasodás útján való emelkedést, ami egyelőre még

késlelteti az emberi fajnak társadalmi rétegződését. Úgy, hogy végül a föld felett csak a vagyonosoknak jut hely, akik a gyönyört, a kényelmet és a szépséget hajszolják, a nincstelenek pedig leszorulnak a föld alá, mert a munkások kénytelenek az adott körülményekhez alkalmazkodni. És ha már a föld alá szorultak, bizonyára lakbért kell fizetniük, mégpedig nem is keveset, mert hát odúik szellőztetése sokba kerül; és ha nem hajlandók lakbért fizetni, éhen halhatnak, vagy megfulladhatnak. A gyöngék és a lázadók legfeljebb elpusztulnak, de végül is az egyensúly helyreáll, és azok, akik életben maradtak, alkalmazkodnak a föld alatti élet körülményeihez, és a maguk módján éppen olyan boldogan élnek, mint a föld felettiak a maguk világában. A föld felettiak kifinomult szépsége, és a föld alattiak beteges sápadtsága mindebből természetszerűen következik.

Az emberiségnek az a nagy diadala, amelyről álmodoztam, egészen más alakot öltött gondolataimban. Szó sem volt az erkölcsi nevelésnek és az általános együttműködésnek olyanféle győzelméről, amelyet elképzeltem. Ehelyett egy tökéletes tudással fölfegyverzett szellemi arisztokráciát láttam magam előtt, amely a mai gazdasági rendszer tökéletesítésén dolgozott. Ez a szellemi arisztokrácia nemcsak a természetet győzte le, hanem embertársain is győzelmet aratott. Hangsúlyozom, hogy ezt az elméletet csak akkor állítottam fel. Nekem ugyanis nem magyarázatott az utópia-könyvek szolgálatkész ciceronéja. Lehet, hogy fejtegetésem egészen helytelen, de még ma is ezt az elméletet tartom a legvalószínűbbnek. Ám még ha feltevésemet helyesnek fogadjuk el, akkor is bizonyos, hogy az évezredek múltán végre egyensúlyba került civilizáció rég túljutott zenitjén és hanyatlásnak indult. A föld felettiak túlságos biztonsága lassú elkorcsosulásra vezetett; egyre kisebbek, s testileg, szellemileg egyre gyöngébbek lettek. Ezt már akkor is tisztán láttam. Hogy a föld alattiakkal mi történt, azt még nem sejtettem; de abból, amit a *morlock*-oknál tapasztaltam - így hívták a föld alattiakat -, elképzelhettem, hogy bennük az ember még gyökeresebben megváltozott, mint az *eloi*-kban, a föld felettiak szép fájában.

Aztán megint aggasztó kétségek merültek föl bennem. Miért vették el a *morlock*ok az időgépet? Mert abban biztos voltam, hogy ők vették el. És ha az *eloi*k az urak, miért nem tudják visszaszerezni a gépet? És miért félnek az *eloi*k olyan irgalmatlanul a sötétségtől? Amint említettem, Weenát próbáltam faggatni a föld alatti világról, de újabb csalódás ért. Először nem értette meg, mit kérdezek, azután meg nem felelt. Úgy remegett, mintha ezt a témát elviselhetetlennek találná. És mikor, talán kissé nyersen, tovább erőszakoskodtam, Weena könnyekben tört ki. A magam könnyeitől eltekintve, mást nem láttam sírni az aranykorban. Weena könnyeinek láttára abba is hagytam a kérdezősködést, és nem volt más vágyam, mint hogy az emberi örökségnek ezeket a szomorú jeleit eltüntessem Weena szeméből. És Weena csakhamar megint mosolygott és tapsolt, mert ünnepélyesen elégettem egy szál gyufát.

6

Bármily furcsának tűnik, csak két nap múlva indulhattam el az újonnan lelt nyomokon, a helyes irányban. Ösztönszerűen irtóztam azoktól a sápadt testektől. Egészen olyan szürkésfehér volt a színük, mint a csúszómászóké, amelyeket a természetrajzi múzeum állattani osztályán, spirituszban lát az ember. És undorítóan nyirkos volt az érintésük. Valószínű, hogy jórészt az *eloi*k ellenszenvének hatása alatt undorodtam annyira a *morlock*októl. Már kezdtem érteni, miért utálják annyira az *eloi*k a *morlock*okat.

Másnap éjszaka rosszul aludtam. Egészségem kissé megrendült. Nyugtalan voltam, kétségek szorongattak. Olykor minden ok nélkül iszonyatos félelem fogott el. Emlékszem, hogy nesztelenül átmásztam a nagy csarnokba, ahol a kis emberek aludtak a holdfényben - ezen az

éjszakán Weena is ott aludt köztük -, és jelenlétük megnyugtató. De már akkor arra gondoltam, hogy a hold néhány napon belül utolsó negyedébe jut, az éjszakák még sötétebbek lesznek, és ezek az undorító alvilági lények, ezek a kifakult állatok, ezek az újfajta férgek, amelyek a régieket felváltották, valószínűleg még tömegesebben fognak jelentkezni. És ezen a két napon olyan ideges voltam, mint aki tudja, hogy akár tetszik, akár nem, valami halaszthatatlan kötelességet kell teljesítenie.

Tudtam, hogy az időgépet csak akkor szerezhetem vissza, ha vakmerően behatolok a föld alatti világ rejtelseibe. De erre még nem szántam rá magam. Más lett volna, ha nem vagyok annyira magamra hagyva. De olyan irtózatosan egyedül voltam, s már a gondolattól is visszariadtam, hogy a sötétségben leereszkedjem a kút falán. Nem tudom, megértik-e lelkiállapotomat, de mindig úgy éreztem, hogy valaki leselkedik a hátam mögött.

Talán éppen ez az állandó nyugtalanság, ez a bizonytalanság indította arra, hogy felfedező utaimat folytassam. Délnyugati irányban, a felé a dombos táj felé haladva, amelyet ma Combe Woodnak neveznek, körülbelül a XIX. századbeli Banstead tájékán, egy hatalmas zöld építményt láttam, amely egészen más volt, mint a többi épület. Nagyobb minden eddig látott palotánál vagy romhalmaznál; homlokzata keleties jellegű, s az építőanyag halvány kékeszöld csillogása egyfajta kínai porcelánra emlékeztetett. Minthogy az épület annyira különbözött a többitől, gondoltam, hogy bizonyára rendeltetése is más, mint a többi palotáé, és elhatároztam, hogy közelebről megvizsgálom. De már későre járt, és hosszú, fárasztó bolyongás után érkeztem oda, a kaland folytatását tehát másnapra halasztottam, és visszatértem Weenához, aki a szokott hízelgő kedvességgel fogadott. De másnap reggelre kijózanodva láttam, hogy a zöld porcelán palotára irányuló kíváncsiságom önámítás volt: ürügyet kerestem, hogy elodázhassam azt a feladatot, amelytől irtóztam. Azért is úgy döntöttem, hogy haladéktalanul megkísérlem a leszállást, s kora reggel útnak indultam az egyik kút felé, amely az alumíniumos gránittömbök romjainak közelében volt.

A kis Weena mellettem szaladt. Elkísért a kútig, táncolt, ugrándozott, de mikor azt látta, hogy a kút fölé hajolok, megint érthetetlenül elszomorodott. - Isten veled, kis Weena - mondtam és megcsókoltam. Azután félretoltam őt, és a kút pereme fölé hajolva tapogatózni kezdtem a kampók után. Bevallom, attól féltem, hogy bátorságom egykettőre elpárolog, azért nagyon siettem. Weena eleinte elképedve bámult reám. Majd fájdalmasan fölsikoltott, odaszaladt hozzám, és apró kezével megpróbált visszahúzni. Azt hiszem, ellenkezése csak annál jobban sarkallt. Leráztam magamról, talán egy kissé nyersen, és a következő pillanatban átvetettem magam a kút peremén. Még láttam kétségbeesett arcát, és biztatóan mosolyogtam rá. De azután a laza kampókra kellett ügyelnem, amelyekbe kapaszkodtam.

Körülbelül kétszáz yardnyi mélységbe kellett aláereszkednem. A leszállást a falból kiálló fémfokok tették lehetővé, s minthogy ezek a kampók nálamnál sokkal kisebb és könnyebb lények számára készültek, a leszállás rendkívül fárasztó volt. De nemcsak kifáradtam! Az egyik fok hirtelen elhajlott súlyom alatt, és kis híja volt, hogy le nem zuhantam a fekete mélységbe. Egy pillanatig fél kézzel kapaszkodva lógtam a levegőben, és ezután a tapasztalat után nem mertem többé pihenőt tartani. Bár karom és hátam már ugyancsak sajgott, lehetőleg siettem a leereszkedéssel. Fölfelé pillantva, egy kis kék korongot láttam, közepén csillaggal, s Weena fejcskéje kis fekete golyónak tetszett. A föld alatti gépezet tompa zubogása egyre erősebben és egyre nyomasztóbban hallatszott. Áthatolhatatlan sötétség vett körül, csak az a kis korong volt világos, magasan a fejem fölött. Mikor újra felnéztem, már Weena is eltűnt.

Roppant kényelmetlenül éreztem magam. Már-már arra gondoltam, hogy visszakapaszkodom a föld színére, és nem törődöm többé az alvilággal. De mialatt ez járt a fejemben, egyre lejjebb ereszkedtem. Végre, mérhetetlen megkönnyebbülésemre, körülbelül egy lábnyira alattam,

jobb felől, egy homályosan derengő szűk nyílást vettem észre a falban. Benyomakodtam. Keskeny, vízszintes alagút nyílása volt. Végre lefekhettem, kinyújtózkodhattam és egy kicsit kipihenhettem magamat. Legfőbb ideje volt. Karom sajgott, hátam megmerevedett, s a lezuhanástól való állandó félelem következtében egész testemben reszkettem. A sötétség tönkretette a szememet. Fülelem zúgott a légszivattyú zakatolásától.

Nem tudom, meddig fekettem ott. Arra riadtam fel, hogy lágy kéz érinti arcomat. A sötétben gyufa után tapogatóztam, és gyorsan felvillantva egyet, láttam, hogy három fehér ember-állat hátrál meghajolva, sebesen a fény elöl. Éppen olyanok voltak, mint azok, amelyeket a romok közt láttam. Szemük a számomra áthatolhatatlan sötétségben rendkívül nagyra nőtt, és végtelenül érzékeny volt, s éppen úgy verte vissza a fényt, mint a mélytengerekben élő halak pupillái. Bizonyos voltam benne, hogy láttak engem a sötétben is, és valószínűleg nem is tőlem féltek, hanem csak a fénytől. Mihelyt gyufát gyújtottam, hogy lássam őket, rögtön eltűntek a fekete alagutak és csatornák között, és csak messziről, rendkívül különösen meresztették rám izzó szemüket.

Megpróbáltam szólni hozzájuk, de bizonyára más nyelvet beszéltek, mint a föld felettiak, és abba kellett hagynom a meddő kísérletezést. Megint megfordult a fejemben, hogy okosabb lenne menekülni, mielőtt tisztába jövök velük. De aztán azt mondtam magamban: „Most már úgyszólván benne vagy” - és tovább tapogatóztam az alagútban. A gép dübörgése erősödött. Egyszerre eltűntek a falak, és újabb gyufát gyújtva láttam, hogy egy tágas, boltozott üregbe jutottam, amely gyufám fénykörén túl teljes sötétségbe vészett. A gyufa fényénél persze vajmi keveset láthattam belőle.

Természetes, hogy csak homályosan emlékszem mindenre. Hatalmas gépekhez hasonló nagy tömbök emelkedtek ki egy pillanatra a homályból, és furcsa, fekete árnyékukba kísérteties alakok menekültek a fény elöl. A helyiség levegője egyébként fullasztóan nyomott volt, és friss vérszag érzett benne. Közepében egy kis fehér fémasztal állt, ennivalóval megrakva. A morlockok tehát húsevők! Emlékszem, már akkor is csodálkozva tűnődtem azon, hogy ugyan milyen nagy állat maradt meg a múlt századokból, melyik állattól származhat az a nagy vörös comb, amelyet itt látok. Minden egybefolyt: a nehéz szag, az elmosódó, óriás árnyékok, az árnyékban leselkedő, undorító alakok, amelyek csak a sötétséget várják, hogy újra közelembbe jöjjenek. A gyufa leégett, megperzselt ujjamat és leesett a földre - kigyózó kis vörös folt a feketeségben.

Azóta sokszor gondoltam arra, hogy milyen rettenetesen hiányos felszereléssel vágtam neki a kalandnak. Mikor útnak indultam az időgépen, azt hittem, hogy a jövő emberei végtelenül magasán állnak fölöttünk minden tekintetben. Sem fegyvert, sem gyógyszert, sem füstölőnivalót nem vittem magammal - olykor rettenetesen gyötört, hogy nem volt mire rágyújtanom -, sőt még elegendő gyufát sem. Ha legalább egy kis fényképezőgép volna nálam! Egy pillanat alatt lekapathatnám az alvilágot, és később kedvemre tanulmányozhatnám a képet. De nem volt más fegyverem, csak amivel a természet felruházott: kezem, lábam és fogam, ezenkívül mindössze négy szál gyufám maradt.

A gépek között nem mertem a sötétben botorkálni, s azt is csak a legutóbbi gyufa fényénél vettem észre, hogy a gyufával ugyancsak takarékoskodnom kell. Idáig ez eszembe sem jutott, s gyufakészletemnek csaknem a felét a föld felettiak mulattatására pazaroltam, mert nekik újság volt a tűz. Mondom, négy szál gyufám maradt, és amint ott álltam a sötétben, egy kéz érintette kezemet, vékony ujjak tapogatták végig arcomat, és orromat undorító szag csapta meg. Mintha egész csapat lélegzését hallottam volna. Ki akarták venni kezemből a gyufaskatulyát, és ruhámat ráncigálták. Leírhatatlanul kellemetlen volt, amint a láthatatlan kezek megmotoztak. Csak most ébredtem igazán tudatára annak, hogy mennyire tanácstalan vagyok

ezekkel a szörnyetegekkel szemben; sejtelmem sincs róla, mit akarnak. Amilyen hangosan csak tudtam, rájuk ordítottam. Erre meghátráltak, de aztán megint csak közelebb jöttek, most már merészebben tapogattak, és furcsa hangon suttogtak egymással. Összerázkódtam és megint rájuk ordítottam, de ezúttal már meg se ijedtek, hanem nevetve estek nekem. Bevallom, irtózatossan féltem. Rászántam magam, hogy még egy szál gyufát fölálldozok, és a fény védelme alatt megpróbálok menekülni. Zsebemből előkotortam egy darab papírt, azt meggyújtottam, és sikerült az alagútig visszahúzódnom. De mire bebújtam az alagút nyílásába, kialudt a fény, és a sötétségben hallottam, hogy a morlockok, zizegve, mint lombok között a szél, s kopogva, mint az esőcseppek, utánam iramodnak.

Egy pillanatba sem telt, egy csomó kéz kapaszkodott belém, és mindenáron vissza akartak rángatni. Megint fellobbantottam egy szál gyufát, és káprázó szemükbe világítottam. El sem képzelhetik, milyen embertelenül undorító látvány volt az a sok fakó, áll nélküli arc, azok a nagy, szempillátlan, vörössesszürke szemek - amint elvakultan, riadtan meredtek rám. De nem sokáig nézegettem őket, azt mondhatom, sietve hátráltam, és amikor a második szál gyufám leégett, meggyújtottam a harmadikat is. Mire az aknába torkolló nyíláshoz értem, már a harmadik szál is majdnem végigégett. Le kellett feküdnöm, mert a szivattyú zakatolása elszédített. Tapogatózni kezdtem a kampók után, de közben hátulról belekapaszkodtak a lábamba, és erőszakosan visszafelé rángattak. Meggyújtottam az utolsó szál gyufát, de az, vesztemre, rögtön kialudt. Szerencsére ekkor már megtaláltam a kiálló kampót, és egy erős rántással kiszabadítottam magam a morlockok karmaiból. Amilyen sebesen csak tudtam, kapaszkodtam fölfelé. A morlockok kimeresztett szemmel bámultak utánam. Csak egy kis törpe szörny merészkedett följebb, és hajszálon múlt, hogy egyik cipőmet el nem zsákmányolta.

Azt hittem, soha föl nem érek. Az utolsó húsz-harminc lábnyi szakaszon rettentő émelygés fogott el. Alig bírtam megfogózni. Iszonyú küzdelem volt. Szédültem, minduntalan úgy éreztem, hogy most, most zuhanok le! Végül valahogy mégiscsak fölvergődtem és kitámolyogtam a romhalmazból a vakító napfényre. Arcra buktam. Beszívtam a föld édes, tiszta illatát. Éreztem, hogy Weena a kezemet és a fületem csókolgatja, és eloi-hangokat hallottam. Aztán egy időre elvesztettem az eszméletemet.

7

Most aztán még rosszabb helyzetbe kerültem. Eddigél, attól a gyötrelmes éjszakától eltekintve, amikor az időgépet kerestem, az a remény tartotta bennem a lelket, hogy majd csak megmenekülök. De az újabb fölfedezések minden reményt halomra döntöttek. Eddig azt hittem, hogy csak az apró emberkéek együgyűsége gördít eléem akadályokat, s valami ismeretlen erő, amelyet ha megismerek, már le is győztem. De most itt vannak ezek a gyalázatos morlockok, ezek a gonosz, nem is emberi lények. Ösztönösen iszonyodtam tőlük. Eddig úgy éreztem magam, mint aki árokba zuhant, s egyetlen gondja, hogyan szabadulhatna ki az árokból. Most: mint a csapdába került vad, amelyre nemsokára lecsap az ellenség.

Talán meglepő, hogy az ellenség, amelytől legjobban féltem, az újhhold sötétsége volt. Ezt a félelmet Weena verte belém, néhány, eleinte érthetetlen megjegyzésével. Weena akkor a fekete éjszakákat emlegette, most már tudtam, mit jelentenek ezek a fekete éjszakák. A hold fogyóban volt: a sötétség minden éjszaka hosszabbra nyúlt. Most már bizonyos fokig azt is megértettem, miért félnek az apró föld felettiék annyira a sötétségtől. Homályosan sejtettem, hogy az újhhold leple alatt a morlockok valami gyalázatossgot követhetnek el. Azt is tudtam, hogy második elméletem tévedésen alapult. Lehet, hogy a föld feletti nép valamikor kiváltságos arisztokrácia volt, s a morlockok az ő alantasaik lehettek. De mikor volt ez! Az a

két faj, amelyre az emberiség a fejlődés során szétvált, teljesen új kapcsolat felé haladt, vagy talán már oda is érkezett. Az eloik elsatnyultak, mint a karoling királyok; szépségük merő gyöngeség már. Puszták szokásból még övék a föld; míg a morlockok, akik megszámlálhatatlan nemzedékeken át a föld alatt éltek, elviselhetetlennek találják a föld napfényes felszínét. A morlockok készítik az eloik ruháit, okoskodtam tovább, ők gondoskodnak a föld felettiéket életségükéről, talán azért, mert vérükben van a szolgaság. Olyanforma ősi szokás ez, mint ahogyan az állatgalló a lábával kapál, vagy ahogyan az ember puszták kedvtelésből lelövi az állatokat; mert hajdani, most már megszűnt szükségletek emlékeként megmaradt a szervezet hajlamossága. De a régi rend már nyilvánvalóan megfordult. A balsors közeledett a föld felettiékre felé. Sok ezer emberöltővel ezelőtt az ember kirekesztette felebarátját a kényelem és a napfény országából. S az ember-testvér most megváltozva visszatért! Az eloik már kezdték újra megtanulni a régi leckét. Már újra megismerkedtek a félelemmel. És egyszerre eszembe jutott a hús, amit a föld alatt láttam. Furcsa volt, ahogyan ez az emlék felbukkant bennem; nem a gondolkodás folyamata elevenítette föl, hanem mintha kívülről kérdezte volna valaki. Megpróbáltam a húsdarab formáját felidézni, tudtam, hogy valami ismerős dologhoz hasonlított, de hogy mihez, azt képtelen voltam akkor megmondani.

Akármilyen gyámoltalanok is az eloik - ebben az ő titokzatos félelmükben -, *engem* más fából faragtak. Én ebből a mi korunkból érkeztem közéjük, az emberi nem fejlődésének virágkorából, amikor a félelem már nem bénítja meg az embert, és a titokzatosság sem ijesztő többé. Én majd védekezem. Haladéktalanul elhatároztam, hogy a föld alól is kerítek valami fegyvert, s biztos alvóhelyet keresek. Ha biztos helyen alhatom, akkor ismét azzal az önbizalommal tekinthetek a továbbiak elé, amely önbizalom alaposan megrendült, amióta minden éjszaka ki voltam szolgáltatva ezeknek a föld alattiaknak. Úgy éreztem, nem tudok többé aludni, amíg fekvőhelyem biztonságban nem lesz tőlük. Megborzongtam a gondolatra, hogy már eddig is mennyit leselkedhettek utánam.

Délután a Themze völgyében sétálgattam, de nem találtam olyan helyet, amely megközelíthetetlennek látszott volna. A morlockok, amilyen ügyesek, kútjaik után ítélve minden fát, minden épületet játszva megmászhatnak. Egyszerre a zöld porcelán palota magas tornyai és simán fénylő falai jutottak eszembe, és aznap este Weenát, mint egy gyermeket a vállamra ültetve, nekivágtam délnyugati irányban a domboknak. Úgy számítottam, hogy hét-nyolc mérföldnyire lehet a zöld palota, pedig legalább még egyszer olyan messze volt. Először egy párás délutánon láttam az épületet, s olyankor csalóka a távolság: sokkal közelebbnek tűnik minden. Ráadásul az egyik cipőm sarka meglazult, s a talpából kiállt egy szög, alig bírtam járni. Ócska, kényelmes házicipőben indultam el ugyanis hazulról. A nap bizony már rég lenyugodott, mikor a sápadt égen feltűntek előttem a palota fekete körvonalai.

Weena eleinte roppantul élvezte, hogy viszem, de később lekíváncozott a vállamról, és mellettem szaladt, útközben virágot szedett, s a virágot zsebembe gyömöszölte. A zsebeim rendeltetésével Weena sokáig nem volt tisztában; végre is oda lyukadt ki, hogy a zsebek furcsa formájú virágvázáik. Azóta virágvázáként használta a zsebeimet. Erről jut eszembe! Mikor átöltözködtem, ezt találtam a zsebemben...

Az időjáró szünetet tartott, zsebébe nyúlt, s szóltalanul letett a kis asztalra két hervadt virágot, azokhoz a nagy fehér mályvákhoz hasonlókat, amelyek a kis asztalon álltak. Aztán folytatta az elbeszélést:

- Amikor az est csöndje ráborult a világra, és még mindig Wimbledon felé bandukoltunk, Weena elfáradt, és vissza akart menni a szürke kőházba. De én a zöld porcelán palota távoli tornyaira mutattam, és igyekeztem megértetni vele, hogy ott keresünk menedéket félelme elől.

Ugye, mindnyájan ismerjük azt a nagy csöndet, amely szürkületkor ráborul a világra? Még a szellő is elül a fák között. Én ilyenkor mindig teli vagyok várakozással. Az égbolt tiszta volt, végtelenül messzi, és csak a nyugati ég alját tarkította néhány vízszintes sáv. Ezen az estén a várakozás félelemmel telt meg. A sötétedő csendben érzékeim szinte természetfölötti módon kiélesedtek. Szinte azt is érezni véltem, hogy talpam alatt üresen kong a föld: szinte láttam a morlockokat, amint hangyabolyaikban nyüzsögnek és lesik a sötétséget. Izgalmamban azt képzeltem, hogy benyomulásomat birodalmukba hadüzenetnek tekintették. De miért vették el az időgépet?

Így folytattuk utunkat, és az alkonyat lassan éjszakába mélyült. A távolság tiszta kékje elfakult, s az égen egymás után gyúltak ki a csillagok. A föld sötét lett, a fák feketén nyúltak a magasba. Weena egyre jobban félt és egyre fáradtabb lett. Karomba vettem, csitígtam, dédelgettem. Amint egyre jobban sötétedett, karját nyakamba fonta, szemét lehunyta és arcocskáját vállamhoz szorította. Így mentünk le a hosszú lejtőn egy völgybe. A sötétben majdnem belesétáltam egy kis patakba. Keresztülgázoltam a patakon, a túlsó parton megint felkapaszkodtam a domboldalba, elhaladtam néhány alvó ház s egy fejetlen faun szobra mellett. A völgy lejtőjét akácfa borították. Idáig nyomát sem láttam a morlockoknak, de még aránylag korán volt, s a legsötétebb órák, holdkelte előtt, még csak ezután következtek.

A legközelebbi domb tetejéről láttam, hogy sűrű, sötét erdő terül el előttem. Habozva álltam meg. Az erdő jobbra is, balra is végtelennek tetszett. Fáradt voltam, sajgott a lábam. Weenát óvatosan letettem, s magam is leültem a pázsitra.

Már nem láttam a zöld porcelán palotát, és azt sem tudtam, nem tévedtem-e el. Vajon mit rejteget az erdő mélye, tűnődtem. A sűrű lombok alól az ember még a csillagokat sem láthatja. És még ha más veszedelem nem fenyeget is az erdő mélyén - nem akartam a veszedelmekre gondolni! -, a gyökerekben és fatörzsekben könnyen megbotolhatunk.

Én is nagyon fáradt voltam a nap izgalmai után, és elhatároztam, hogy ma már nem megyek tovább, hanem itt, a szabad dombtetőn töltöm az éjszakát.

Weena, szerencsére, mélyen aludt. Gondosan betakargattam a kabátommal, és letelepedve melléje, vártam a holdfelkeltét. A domboldal csendes volt és kihalt, de bent az erdőben mintha élőlények mozgolódtak volna. Fölöttem, a tiszta éjszakában csillagok szikráztak, csillogásukban volt valami vigasztaló. A régi csillagképek azonban mind eltűntek az égboltról: az a lassú mozgás, amelyet száz meg száz emberöltő során alig lehet észrevenni, az évezredek folyamán új rendszerbe tömörítette a csillagokat. De a tejút, úgy látszott, még mindig a régi, csillagporral telehintett szalag. Déli irányban (legalábbis azt hiszem) egy nagyon fényes, vörös fényű csillag tündökölt, amelyet nem ismertem; még a mi zöld Sziriuszunknál is tündöklőbb volt. És a sok sziporkázó fénypont között egy fényes bolygó ragyogott szelíden, állhatatosan, mint valami régi jó barát arca.

Amíg a csillagokban gyönyörködtem, minden bajom eltörpült, és lehullott rólam a földi élet minden nyomorúsága. Megmérhetetlen távolságukra gondoltam és kiszabott pályájukra, mely az ismeretlen múltból az ismeretlen jövőbe ragadja őket. A földtengely ellipszis alakú mozgására gondoltam. A sok-sok százezer esztendő alatt, amelyen keresztülutaztam, ez a hallgatag forgás mindössze negyvenszer ismétlődött meg. S ez alatt a néhány körforgás alatt a föld minden hagyománya, minden bonyolult szervezete, minden nemzete, nyelve, irodalma, törek-

vése kipusztult, semmivé lett. Kiveszett a földről annak az emberfajtának még az emléke is, amelyet én ismertem. A hajdani ember helyébe ezek a gyarló emberkéek kerültek, akik hatalmas elődeiknek még az emlékét sem őrizték meg, és ezek a fehér szörnyszülöttek, amelyektől annyira irtóztam. Aztán arra a rettegő félelemre gondoltam, amely a két fajt egymástól elválasztja, és egyszerre megvilágosodott előttem, mi volt az a hús, amit az alvilágban láttam. Iszonyú! A kis Weenára néztem, aki nyugodtan aludt mellettem. Arca tündöklött, mint a csillagok, s én elhessegettem azt a szörnyű gondolatot.

Egész éjszakán át igyekeztem a lehető legkevesebbet gondolni a morlockokra, és azzal töltöttem az időt, hogy az új csillagképek között a régiek nyomait kerestem. Az égbolt tiszta volt, csak egy-egy ezüstös felhőfoslány úszott rajta. Egy-egy negyedórára valószínűleg el is szundikáltam. Végre, hosszú virrasztás után derengeni kezdett a keleti ég, mintha valami szintelen tűz verődött volna vissza, és fehérén, sorvadozva feltűnt a vén hold vékony sarlója. S a hold nyomában, utolérve és legyűrve a holdat, jött a hajnal, eleinte sápadtan, aztán nekipirulva, meleget árasztva. Morlockokat egész éjszaka nem láttam a dombon. Az új nap bizakodó hangulatában szinte hajlandó voltam azt hinni, hogy félelmem alaptalan. Fölálltam, s láttam, hogy a bokám erősen megdagadt. A talpam is fáj, mindkét cipőmet lehúztam hát, és elhajítottam.

Fölébresztettem Weenát, és bementünk az erdőbe, amely most zöld volt és kellemesen hűvös, nem olyan ijesztő fekete, mint az éjszaka. Gyümölcsöt is találtunk, s így csillapíthattuk éhségünket. Nemsokára talákoztunk néhány apró társunkkal. Olyan önfeledten nevettek és táncoltak a napfényben, mintha a nappal sohasem váltaná föl az éjszaka. És akkor megint eszembe jutott az a hús, amit a föld alatt láttam. Most már biztosan tudtam, hogy mi volt, és szívem mélyéből megszántam ezt az utolsó gyöngye erecskét, amely az emberiség hömpölygő áradatából megmaradt. Az történhetett, hogy valamikor, az emberiségnek egy hajdani hanyatló korszakában a morlockoknak nem volt mit enniük. Valószínűleg patkánnyal és más efféle féléggel táplálkoztak. Az ember már ma is sokkal kevésbé válogatós az ételben, mint régen: sokkal kevésbé, mint például a majom. Előítélete az emberi hússal szemben nem mélyen gyökerező ösztön. És így az embereknek ezek az emberietlen ivadécai! - Igyekeztem tudományos szempontból szemlélni a dolgot. Utóvégre ezek sokkal kevésbé emberek, és sokkal távolabb esnek tőlünk, mint emberevő őseink, akik három-négyezer évvel előttünk éltek. És az értelem, amely elviselhetetlennek találná az emberevés gondolatát, az értelem már nincs sehol. Mit törődöm az egésszel? Hiszen voltaképpen ezek az eloik sem egyebek, mint hizlalt barmok, amelyeket a morlockok hangyafajtája tenyészt a maga számára. És amíg ezen tépelődtem, Weena ott táncolt mellettem!

Mindenáron menekülni akartam ezektől a borzalmas gondolatoktól, és megpróbáltam úgy nézni a dolgot, mint az emberi önzés jogos büntetését. Az ember természetesnek találta, hogy jólétét és szórakozásait embertársának verejtékén vásárolja meg; kifogásként a kényszerűség jelszavát hangoztatta, s az idők teljével íme a kényszerűség visszaütött. Még azt is megpróbáltam, hogy mint Carlyle, kigúnyoljam ezt a hanyatlásnak indult, nyomorult arisztokráciát. De hiába, képtelen voltam megnyugodni. Szellemileg bármily elmaradottak voltak is, az eloik embersége rokonszenvet ébresztett bennem és akaratom ellenére is osztozni kívántam megalázottságukban és félelmükben.

Akkor még csak nagyon homályos elképzeléseim voltak arról, hogy mihez kezdek. Mindenekelőtt biztos menedékhelyet kellett találnom, s valamiféle fém- vagy kőfegyvereket szereznem. Ez volt a legsürgősebb teendő. Azután azt reméltem, hogy sikerül valami tűzszerszámra szert tennem, és alkalomadtán fáklyát gyújtanom, mert azt tudtam, hogy ez a leghatásosabb fegyver a morlockok ellen. Végül utat-módot kellett találnom arra is, hogy a

fehér szfinx alatt levő bronzajtókat feltörhessem. Valami faltörő eszközön törtem a fejem. Meg voltam győződve arról, hogy ha megfelelő világító eszközzel a kezemben bejutok a bronzajtók mögé, megtalálom az időgépet és elmenekülhetek. Nem valószínű, hogy a morlockok messzire elhurcolták a gépet. Ehhez nincs elég erejük. Elhatároztam, hogy Weenát magammal hozom korunkba. Efféle tervek forgatva fejemben, újra elindultunk az épület felé, amelyet képzeletben lakóhelyünkül szemeltem ki.

8

Dél felé járt, amikor a zöld porcelán palota elé értünk. Elhagyatott, omladozó épület volt. Ablakaiból csak üvegcserepek maradtak, és a homlokzat megrongált fémvázáról nagy rétegekben vált le a zöld burkolat. A palota pázsitos fennsíkon épült. Mielőtt beléptem, csodálkozva láttam, hogy északkelet felé, amerre valaha Wandsworth-nek és Battersea-nek kellett lennie, széles torkolat vagy inkább öböl terül el. Az jutott eszembe - bár nem sokáig tűnődtem rajta -, hogy vajon mi történhetett, illetve mi történt a tenger állatvilágával.

A palota valóban porcelánból épült, és homlokzatán ismeretlen betűkből álló felirat húzódott végig. Elégé ostobán azt gondoltam, hogy Weena segít majd a felirat megfejtésében, de persze kiderült, hogy Weena nem ért a betűvetés tudományához. Furcsa, hogy én Weenát magunkhoz hasonló embernek tartottam, talán azért, mert hozzám való vonzódása annyira emberi volt.

A kitárt és összevissza töredezett kapun belépve, nem a megszokott csarnokba jutottunk, hanem egy hosszú folyosóra, ahová sok-sok ablakon át hatolt be a világosság. Első gondolatom az volt, hogy múzeumba kerültem.

A csempézett padlót vastag porréteg borította, s ugyanilyen takaró fedte a legkülönbözőbb tárgyak gazdag gyűjteményét. A folyosó közepén egy óriási csontváz alsó fele állt. A ferde lábakról megállapítottam, hogy valami, a megatheriumhoz hasonló, kipusztult őslény csontváza lehet. A koponya és a felső test csontjai mellette heverték a vastag porban, és egy helyütt, ahol a kilyukadt tetőn át becsuroghatott az eső, az alsótest csontváza is teljesen elkorhadt. Távolabb egy brontosaurus földi maradványai meredeztek. Csakugyan múzeum ez! Az oldalfal mentén ferde polcfélék tűntek szemembe, és amikor lesöpörtem a vastag porréteget, a korunkból jól ismert üvegszekrények kerültek felszínre. Légmentesen záródhattak, mert a bennük levő tárgyak jó része épen megmaradt.

Nyilvánvaló volt, hogy egy késői kor Dél-Kensingtonának romjai között járunk! Ez itt bizonyára a múzeum őslénytani tára, s a kőületeknek igen értékes gyűjteménye lehetett, bár az enyészet feltartóztathatatlan folyamata, amelyet egy időre sikerült megakasztani, s amely a baktériumok és élősdik gombák kipusztulásával romboló hatásának kilencvenkilenc százalékát elveszítette, végtelenül lassan bár, de végtelenül biztosan emésztette a gyűjtemény kincseit. Itt-ott fölfedeztem apró emberkéim nyomait: a ritka kőületeket bizonyára ők tördelték darabokra, vagy ők kötözték össze nádból font zsinaggal. S itt-ott hiányoztak az üvegszekrények; ezeket meg a morlockok vihették el. Nagy csend honolt a múzeumban. A vastag porréteg felfogta lépteink neszt. Weena azzal szórakozott, hogy egy tengeri sünt görgetett az egyik szekrény lejtős üvegfedelén. Ahogy körülnéztem, egyszerre mellettem termett, és nagyon csendesen megfogta a kezem.

Eleinte annyira elámultam egy művelt kornak ezen az ősrégi maradványán, hogy nem is gondoltam arra, milyen nem remélt lehetőségeket kínál a jelen számára. Egy pillanatra még az időgépről is megfeledkeztem.

A palota méreteiről ítélve, az őslénytáron kívül még sok egyéb is lehetett a múzeumban: talán történelemtudományi osztálya is volt, sőt könyvtára is! Az adott körülmények között ezek sokkal jobban érdekelték volna, mint egy régi kor hanyatló geológiája.

Felfedező utamat folytatva, egy másik, rövid folyosóba jutottam, amely az elsőt keresztezte. Úgy látszik, ez volt az ásványtár, s amint egy kendarabot megpillantottam, rögtön a lőpor jutott eszembe. De salétromot nem találtam, sem semmiféle nitrátot. Ezek bizonyára már évszázadokkal előbb kivesztek. De a kén egyre a fejemben motoszkált s egész gondolatsort indított el. Az ásványtár többi kincse - bár úgy látszik, ez a folyosó maradt meg a legépebb állapotban - nem érdekelt. Nemigen értek az ásványtanhoz, s ezért sietve befordultam egy másik, omladozó oldalfolyosóba, amely az első, hosszú folyosóval párhuzamosan futott.

Ez lehetett a természetrajzi gyűjtemény, de itt már minden felismerhetetlenné korhadt. Az összezsugorodott, fekete cafatok valaha kitömött állatok lehettek; kiszáradt múmiák a hajdan spiritusszal telt, de ma már üres üvegtartályokban; egy-egy marék barna por, kipusztult növények emlékeként - ez volt minden! Ezt fájlaltam, mert szívesen tanulmányoztam volna azokat a módszereket, amelyeknek segítségével késő utódaink ősei az élő természetet meghódították. Innen egy hatalmas méretű, de nagyon rosszul világított csarnokba értünk, amelynek padozata enyhén lejtett. A mennyezetről egyenletes távolságban fehér üvegburák függtek alá, nagyjából kicsorbultan, összevissza töredezve. Ebből látszott, hogy a helyiséget eredetileg is mesterségesen világították.

Itt már elememben voltam, mert jobbra-balra hatalmas gépek nyúltak a magasba, némelyik teljesen megrozsdásodva és szétesve, de némelyik tűrhető állapotban. A mechanika, amint tudják, mindig érdekelt, tehát jó sokáig lézengtem a gépek között, annál inkább, mert egyik-másik gép mint talány is érdekelt; nem bírtam kitalálni, milyen célt szolgálhattak. Pedig azt reméltem: ha szerkezetükkel megismerkedem, olyan fegyverek birtokába jutok, amelyeket eredményesen használhatok a morlockok ellen.

Egyszerre csak mellettem termett Weena, olyan hirtelen, hogy szinte megijesztett. Ha ő oda nem jön, talán észre sem veszem, hogy a padozat lejt.¹ Az a vége, ahol beléptünk, egészen a föld felszíne fölött volt, és néhány ablakrészen át kapta a világosságot. De ahogy végigmentünk a termen, már olyan volt, mint egy londoni pincelakás, amelynek ablakait eltakarja a járda, s csak felülről kap csekély világítást. Annyira belemerültem a gépek tanulmányozásába, hogy a fény fokozatos gyengülését észre sem vettem, amíg Weena föl nem hívta rá figyelmemet. Akkor végre felocsúdtam, és láttam, hogy a terem vége sűrű sötétségbe vész. Azt is észrevettem, hogy a porréteg itt nem olyan vastag és nem olyan egyenletes, mint a terem világosabb részében. Keskeny lábnyomokat fedeztem fel a porban. Rádöbbsentem, hogy közvetlen közelünkben morlockok vannak. Bűnbánóan éreztem, hogy a gépek elméleti tanulmányozására túl sok időt pazaroltam, mindjárt beesteledik, s nekem se fegyverem, se tűzszerszámom, se éjszakai menedésem. S akkor a sötétségből ugyanazt a sajátságos topogást hallottam, s azt a különös neszt, amelyet már a kút mélyéből ismertem.

Kézen fogtam Weenát. Aztán eszembe jutott valami, s Weena kezét eleresztve, odaugrottam egy géphez, amelyből valami emelőrudféle nyúlt ki, hasonló a vasúti jelzőkészülékek fogantyújához. Felkapaszkodtam az állványra, és megragadva az emelőrudat, teljes erőmből rángatni kezdtem. Egyszerre csak Weena nyöszörgésére lettem figyelmes. Jól számítottam: az emelőrud csakhamar kezemben maradt, s mire visszatértem Weenához, olyan fegyverrel rendelkeztem, amellyel bármelyik morlock koponyáját beverhetem. Alig vártam, hogy az új fegyvert kipróbálhassam. Önök, uraim, azt gondolhatják: embertelen dolog, hogy valaki meg

¹ Az is lehet, hogy a padozat nem lejtett, hanem a múzeum a domboldalban épült. - A szerk.

akarja ölni a tulajdon utódait! De hát ezekben a szörnyetegekben lehetetlen volt bármi emberit is látni. Ha nem sajnáltam volna Weenát magára hagyni, rögtön nekiindulok, hogy bosszúszomjamat kielégítsem, és megöljek néhányat a mozgolódó fenevadak közül. Igaz, attól is félttem, hogy ha megfontolatlanul szétütök köztük, időgépem látja kárát.

Nos, tehát, fél kezemben a vasdoronggal, a másikkal Weena kezét fogva, egy másik, még tágasabb folyosóba léptem. Első pillanatban ez a folyosó egy rongyos zászlókkal teleaggatott katonai kápolnára emlékeztetett. Csakhamar láttam, hogy a megszenesedett, barna rongyok, amelyek a falakon függnek, nem hadizászlók, hanem elpusztult könyvek maradványai. Réges-rég szétfoslottak, s a betűknek nyoma sem maradt bennük. De itt-ott megvetemedett bekötési táblák és elgörbült fémcsatok hirdették ékes némasággal a könyvek történetét. Ha irodalmár lennék, talán eltűnődtem volna az emberi szellem termékeinek mulandóságán. Így csak azon szörnyűködtem, hogy milyen mérhetetlenül sok kárba veszett munkáról tanúskodik ez a szétporladó papírerdő. Megvallom, főleg a *Filozófiai értekezések*-re és a magam tizenhét tanulmányára gondoltam, amelyeket a fizikai optikáról írtam.

Aztán széles lépcsőn egy újabb folyosóra értünk, ahol valaha a gyakorlati kémia osztálya lehetett. Mindjárt felcsillant bennem a remény, hogy itt találok egyet-mást, aminek hasznát vehetem. Kivéve az egyik sarkot, ahol a mennyezet beszakadt, ez a folyosó teljesen ép volt. Mohó kíváncsisággal vettem szemügyre minden egyes szekrényt. Végre az egyikben, amely kétségtelenül légmentesen volt elzárva, találtam egy skatulya gyufát. Szívdobogva próbáltam ki: a gyufák pompásan égtek. Még csak át sem nedvesedtek.

Weenához fordultam. - Táncolj! - kiáltottam rá, az eloik nyelvén. Most már komoly fegyverem volt a rettegett szörnyetegek ellen.

S erre ott, az omladozó múzeumban, a vastag, puha porszőnyegen, Weena nagy örömére, ünnepélyesen eljártam egy bonyolult táncot, amelyhez tölem telhető vidáman fűtyörészttem. Részben kánkán volt, részben andalgó, részben szoknyatánc (már amennyiben a kabátom a szoknya illúzióját kelthette), de eredeti lépéseket is kevertem a táncba. Mert amint tudják, természetből fogva igen leleményes ember vagyok.

Még most sem tértem napirendre fölötte: milyen csodálatos, hogy ez a doboz gyufa annyi megszámlálhatatlan esztendőn át épen maradt. És milyen óriási szerencse, hogy ráakadtam. De még ennél is különösebb az, hogy kámfort találtam egy lepecsételt tégelyben, amely merő véletlenségből szintén légmentesen záródott. Először azt hittem, parafinviasz van benne, és szétzúztam az üvegtégelyt. A szagáról rögtön ráismertem a kámforra. Ez az illó anyag talán sok százezer esztendőn át megőrizte eredeti tulajdonságait az általános pusztulás közepette. Egy szépiafestményt juttatott eszembe, amelyet egyszer a szemem láttára, belemnit-kövületből készült tintával festettek. A belemnit több millió éve elpusztult és megkövesedett. Már-már eldobtam a kámfort, amikor ráeszméltem, hogy hiszen a kámfor gyúlékony, és lobogó lánggal ég, egyszóval kitűnő gyertya - és szépen zsebre tettem. Robbanó anyagot azonban nem találtam, sem olyasvalamit, amivel a bronzajtókat betörhetném. Egyetlen fegyverem a vasdorong volt. De azért bizakodó hangulatban voltam.

Nem számolhatok be apróra a hosszú délután tapasztalatairól. Nagyon meg kellene erőltetni az emlékezetemet, ha sorjában el akarnék mondani mindent. Emlékszem egy hosszú folyosóra, amely tele volt rozsdás fegyverekkel; itt sokáig tétováztam: maradjak-e a vasdorongnál, ne vigyek-e inkább egy bárdot vagy egy kardot magammal? Kettőt nem vihettem, mert egy is nehéz volt, és úgy gondoltam, hogy a vasdorongnak talán a bronzajtó megrohamozásánál is hasznát veszem. Volt ott sok puska, pisztoly meg karabély is. A legtöbbjét elporlasztotta a rozsdá, de némelyik valami újabb fémanyagból készülhetett, amelyen kevésbé

fogott a rozsdá. De tölténynek, löpornak nyoma sem maradt. A folyosó romba dőlt, elszenesedett szögletéből arra következtettem, hogy ott valami fölrobbanhatott.

Egy másik sarokban gazdag bálványgyűjteményre akadtam. Polinéziai, mexikói, görög, föníciai bálványok. Azt hiszem... a Föld minden népe képviselve volt. Ellenállhatatlan vágyamnak engedve, ráírtam a nevemet egy dél-amerikai szteatit-szörnyeteg orrára, amely különösen megtetszett.

Ahogy múlt az idő, érdeklődésem lanyhulni kezdett. Keresztül-kasul jártam az épületet; mindenütt por és csend. Néhol csak romok, megszenesedett, rozsdamarta roncsok, itt-ott egy-egy ép darab. Egy helyütt egy kis ónbánya modelljére akadtam, és mellette véletlenül fölfedeztem két dinamittöltényt, egy légmentesen elzárt üvegburában. Nagyot kiáltottam: - Heuréka! -, és eltörtem az üvegburát. Aztán elfogott a kétség, egy darabig tétozártam, majd egy oldalfolyosón mégis kísérletet tettem. Soha olyan csalódottnak nem éreztem magam, mint akkor, amikor öt-tíz-tizenöt percen át hiába vártam a robbanásra. Vaktöltés volt, gondolhattam volna. Ha igazi dinamit lett volna, képes vagyok rögtön elrohanni, és levegőbe röpíteni a szfinxet, a bronzajtókat, és ezzel (amint később kiderült) végleg elvágtam volna az útját annak, hogy megtalálhassam az időgépet.

Azt hiszem, a robbantási kísérlet után egy kis nyílt térségre jutottunk a palota belsejében. Pázsitos térség volt, három gyümölcsfával. Leheveredtünk a fűbe, jóllaktunk gyümölcssel. Alkonyat felé megint latolgatni kezdtem a helyzetet. Az éjszaka itt a küszöbön, és még nem sikerült biztos menedékhelyet találnom. De ez most már nem izgatott. Volt valamim, ami a legjobb fegyver a morlockok ellen - volt egy doboz gyufám! És ha nagyobb világosságra lenne szükség, itt van a kámfor. Azt gondoltam, legjobb lesz, ha a tűz védelme alatt, a szabadban töltjük az éjszakát. Reggel majd visszaszerzem az időgépet. Egyelőre ugyan csak egy vasdorongom van, de most már, meggyarapodott tapasztalataimmal, a bronzajtóktól sem félttem annyira. Mostanáig húzódoztam az erőszaktól, főleg azért, mert nem tudtam, mi vár rám a bronzajtók mögött. De a bronzajtók nem valami erősek, talán a vasdorong is elbánik velük.

9

Mikor kiléptünk a palotából, még nem hanyatlott le a nap. Másnap kora reggel ott akartam lenni a szfinxnél, és úgy terveztem, hogy még mielőtt teljesen besötétedik, keresztülhatolunk az erdőn, amely előtt tegnap megtorpantam. Megyünk, ameddig lehet, s ha sötét lesz, tüzet rakok, akkor nyugodtan alhatunk. Útközben tehát száraz fűvet és gallyakat gyűjtöttem, már mind a két karom tele volt. Így megterhelve, természetesen lassabban haladhattunk, Weena különben is fáradt volt. Én is elálmosodtam, s bizony leszállt az éjszaka, mire az erdő széléhez értünk. Weena itt mindenáron meg akart állni, mert félt a sötétségtől; de engem valami rossz előérzet tovább kergetett, holott okosabb lett volna, ha nem vágok neki az erdőnek. Már negyvennyolc órája nem aludtam, lázas voltam és ingerlékeny. Úgy éreztem, menten elnyom az álom, de tudtam, hogy akkor a morlockok is megjelennek.

Mialatt habozva álldogáltunk, a fekete bokrok között három kuporgó fehér alakot vettem észre. Körös-körül csak bozót és fű; könnyen a közelünkbe férkőzhettek. Az erdei út nem lehet hosszabb egy mérföldnél, számígtattam. Ha eljutunk a szemközti csupasz domboldalra, ott nagyobb biztonságban leszünk, s az erdőn át majd gyufával és kámforral világítok. Igen ám, de ha gyufát akarok gyújtani, le kell tenni kezemből a gyújtóanyagot. Nem szívesen, de letettem. És akkor az jutott eszembe, hogy ellenségeinket azzal is távol tarthatom, ha meggyújtom ezt a sok száraz gallyat. Sajnos, csak később derült ki, milyen végzetes ostobaságot

követtem el; akkor még el voltam az ötlettől ragadtatva. Azt hittem, biztosíthatom visszavonulásunkat.

Nem tudom, gondoltak-e valaha arra, milyen ritka jelenség a lobogó tűz a mérsékelt éghajlat alatt, olyan helyen, ahol ember nemigen jár. A nap tüze ritkán gyújt lángot, még akkor sem, ha harmatcseppek gyújtópontjába kerül, ami a forró égöv alatt olykor megesik. A villám perzsel ugyan és elszenesít, de szétharapózó tüzet ritkán támaszt. A rothadó növényzet erjedése is égési folyamat, de többnyire csak parázs marad, nem csap ki nyílt lángba. S a hanyatlásnak ebben a korszakában az ember nem értett többé a tűzcsiholás művészetéhez. A száraz gallyakat nyaldosó lángnyelvek játéka merőben új látványosság volt Weena szemében.

Szeretett volna odaszaladni, és játszani a tűzzel. Azt hiszem, ha nem tartom vissza, a lángok közé veti magát. Felkaptam hát Weenát, és merészen nekivágtam az erdőnek. A tűz fénye egy ideig megvilágította utunkat. Visszanézve láttam, hogy a láng átcsapott a közeli bokrokra, s hogy a gyepes domboldalban egy tűzcsík kígyózik fölfelé. Nevettem rajta, és folytattam az utat az erdő sötét fái között. Weena félt a sötétben, és görcsösen kapaszkodott belém, de ahogy szemem hozzászokott a feketeséghez, még mindig volt annyi világosság, hogy ki tudtam kerülni a fatörzseket. Fejünk fölött áthatolhatatlan volt a sötétség, csak itt-ott láthattunk egy tenyéryit a sötétkék égboltozatból. Egyetlen szál gyufát sem gyújtottam, mert a kezem nem volt szabad. Bal karomon az én kis Weenám cipeltem, jobb kezemben pedig a vasdorongot szorongattam.

Egy darabig nem hallottam egyebet, mint talpam alatt a gallyak recsegését, a szellő susogását, lélegzésemet és halántékom lüktetését. Majd egyszerre lépések topogása ütötte meg a fületem. A topogás egyre tisztábban hallatszott, és ugyanazok a furcsa hangok vegyültek bele, amelyeket az alvilágból ismertem. Igyekeztem gyorsabban haladni. Semmi kétség: a morlockok nyomomban vannak! Csakugyan, a következő pillanatban éreztem, hogy meg-rántják a kabátomat és a karomhoz érnek. Weena hevesen összerázkódott, aztán nagyon elcsendesedett.

Ideje volt, hogy gyufát gyújtsak. De Weenát előbb le kellett tennem a földre. Mialatt a zsebemben kotorásztam, a térdem körül küzdelem folyt. Weena meg sem moccant, de a morlockok az ismerős, turbékoló hangokat hallatták. Kabátomat puha mancsok tapogatták, sőt egészen a nyakamig merészkedtek. Végre fellobbant a gyufa. Láttam, hogy a morlockok hanyatt-homlok menekülnek a fák közé. Gyorsan kivettem a zsebemből egy darab kámfort, hogy mielőtt a gyufa kialszik, meggyújthassam. Tekintetem Weenára esett. Arccal a földre borulva, lábamat átkulcsolva, mozdulatlanul feküdt. Rémműlten hajoltam föléje. Alig lélegzett. Meggyújtottam a kámfort, és ledobtam a földre. Amint föllángolt s elűzte az árnyakat és a morlockokat, letérdeltem s fölemeltem Weenát. Mögöttem olyan mozgolódás és mormogás hallatszott, mintha az egész erdő tele lett volna szörnyetegekkel.

Úgy látszott, hogy Weena elájult. Gyöngéden vállamra fektettem, és tovább akartam indulni, de ekkor szörnyű valóra ébredtem. Míg a gyufákkal és Weenával bíbelődtem, többször is megfordultam, és most sejtelmem sem volt róla, melyik ösvény vezet ki az erdőből. Nem tudtam tájékozódni. Könnyen lehetséges, hogy ha vaktában elindulok, visszaérkezem a zöld palotához. Kivert a hideg verejték. Gyorsan kellett határoznom. Legjobb lesz, ha tüzet rakok, és itt, helyben várjuk meg a reggelt. Letettem Weenát, aki még mindig nem mozdult, egy kis gyepes horpadásba, és minthogy az első kámfordarab már kialvóban volt, siettem gallyakat és száraz leveleket szedni. A sötétségből a morlockok szeme úgy villogott, mint egy-egy karbunkulus.

A kámfor utolsót lobbant, aztán kialudt. Gyufát gyújtottam. Két fehér alak éppen Weenához somfordált, s most sietve meghátráltak. Az egyiket annyira elvakította a fény, hogy menekülés közben belém ütközött; éreztem, hogyan ropognak a csontjai öklöm csapása alatt. Feljajdult, megtántorodott és összerogyott. Meggyújtottam egy másik darab kámfort, s tovább szedegtettem a rőzsét. Feltűnt, hogy milyen szárazak fölöttem a lombok. Persze, hiszen amióta az időgépen megérkeztem - annak körülbelül egy hete -, nem esett az eső. Egyszerűbbnek látszott, ha nem keresgélek a földön, hanem a fákról tördelem le a száraz ágakat. Csakhamar fojtós, füstös lánggal égett a zöld fa és a sok száraz gally, nem kellett a kámfort pazarolnom. Aztán visszamentem Weenához. Megpróbáltam életre kelteni, de hiába. Weena úgy feküdt ott, mint egy halott. Még azt sem tudtam megállapítani, lélegzik-e, vagy sem.

A füst elbágyasztott. A kámfor szaga is elnehezítette a levegőt. A tűzzel legalább egy óra hosszát nem kell törődnöm. Halálosan fáradt voltam, hát leültem. Az erdő mélyéből álmosító zümmögés hallatszott, amit nem tudtam mire vélni.

Elbóbiskoltam, azt hittem, csak egy pillanatra, de mikor felriadtam, mély sötétség honolt körülöttem, és éreztem, hogy a morlockok a nyakamon vannak. Lesöpörtem magamról a tapadó ujjakat, és zsebembe nyúltam, hogy gyufát gyújtsak - a gyufaskatulya eltűnt a zsebemből! A morlockok körülfogtak, szorongattak. Tudtam már, mi történt! Elaludtam, s azalatt leégett a tüzem. Ez hát a vég, gondoltam keserűen. Az erdő megtelt az égett fa szagával. Nyakamat, hajamat, karomat láthatatlan kezek rángatták. Irtózatos volt ott a sötétben tehetetlenül túrni ezeknek az undorító, puha szörnyszülötteknek a közelségét. Úgy éreztem magam, mint aki egy óriáspók hálójába akadt. Nem bírtam velük: földre tepertek. Apró fogak harapdálták a nyakamat. Átfordultam a másik oldalamra, s közben kezem a vasdoronghoz ért. Ettől erőre kaptam. Föltápászkodtam, leráztam magamról ezeket az emberpatkányokat, s rövide fogva a rudat, elkezdtem vele csapkodni, remélve, hogy arcukat találok el. Éreztem ütéseim alatt a nedves húst, hallottam a csontok ropogását, egy pillanatig szabadabban lélegzettem.

Az a különös mámor fogott el, amely a küzdelem hevében gyakran megszállja az embert. Tudtam, hogy mind a ketten elvesztünk, Weena is meg én is, de elhatároztam, hogy drágán fizettetem meg a morlockokkal ezt a lakomát. Hátamat egy fának vetettem, és jobbra-balra csapkodtam a vasdoronggal. Az erdő még mindig nyüzsgött és visszhangzott tőlük. Elmúlt egy perc. Egyre hangosabban üvöltöztek, és egyre bőszebben hadonásztak. De most már nem mertek a közelembe jönni. Ahogy a sötétségbe bámultam, reménykedni kezdtem. Hátha megijedtek a morlockok? És akkor különös dolog történt. Az erdő világosodni kezdett. Kibontakoztak a homályból az alakok körvonalai. Három közülük holtan hevert a lábam előtt, és - csodák csodája! - a többi eszeveszetten elmenekült az erdőn keresztül. Most láttam csak, milyen rengetegen voltak. Hátuk nem fehérnek látszott már, hanem vörösesnek. Amint tátott szájjal bámultam utánuk, egy kis vörös szikra hullott le a lombok közül, s rögtön elenyészett. És akkor egyszerre megértettem az égő erdő szagát, és azt az álmosító morajt, amely most már recsegő zúgássá erősödött, és megértettem, mitől volt vöröses színű a menekülő morlockok háta.

A közeli fák fekete oszlopsora közt láttam az égő erdőt. Az első tűz, amelyet raktam, lám, utánam jött. Weenát kerestem; nem volt sehol. Nem volt idő tűnődésre. A sistergés, a recsegés-ropogás, a robbanásszerű csattanások, amint a tűz egy-egy újabb fába kapott bele, menekülésre készítettek. Megmarkoltam a vasrudat, és a morlockok után iramodtam. A helyzet percről percre veszedelmesebb lett. Jobb felől olyan gyorsan terjedt a lángtenger, hogy át kellett csapnom balra. De végre szabad térségre értem. Itt egy morlock jött tántorogva szembe velem, elhaladt mellettem, és egyenesen a lángok közé rohant!

Sok szörnyűséget tapasztaltam a jövőben, de az a látvány, amely most elém tárult, mindenél szörnyűbb volt. Az egész tisztás nappali fényben úszott. Közepén egy kis sírhalomféle domborodott, amelyet kiszáradt galagonyabokrok szegélyeztek. A tisztáson túl is lánggal égett az erdő, a lángnyelvek tűzsövényvel kerítették körül a kis térséget. A domboldalon vagy harminc-negyven morlock futkosott ide-oda, a fénytől elvakultan tápolyogtak, egymásnak ütköztek vak rémületükben. Eleinte megfélemeztem arról, hogy nem látnak, és dühösen szétcsaptam köztük a vasdoronggal. Egyet megöltem, és néhányat harcképtelenné tettem. De amikor láttam, hogyan kuporog az egyik a galagonyabokor tövében, és milyen üres tekintettel mered a vörös égre, megértettem, hogy teljesen tehetetlenek ebben az izzó fényben, és nem bántottam többé a nyomorultakat.

Olykor mégis azt hittem, hogy egyik-másik egyenesen felém tart, és úgy megborzádtam, hogy azt se tudtam, merre meneküljek. Egyszer úgy tetszett, hogy hunyóban a tűz, s attól féltem, meglátnak a morlockok. Már-már arra gondoltam, hogy támadok, mielőtt ez bekövetkezik, de a tűz új erőre kapott, s leeresztettem a fegyvert. Körüljártam a dombot, gondosan kikerülve ellenségeimet. Weena nyomát kerestem. De Weena nem volt sehol.

Végül leültem a dombtetőn, és elnéztem ezt a hihetetlenül furcsa, vak társaságot. Ide-oda kóvályogtak, s mikor a tűz fénye szemükbe csapott, kísérteties hangokat hallattak. A füst kanyarogva szállt a magasba, s a vörös mennyezet résein, messziről, mintha egy másik világegyetemhez tartoznának, lekukucskáltak az apró csillagok. Néhány morlock megint belém ütődött, s én, remegve a felindulástól, ökölcsapásokkal háritottam el őket.

Sokszor azt hittem akkor éjszaka, hogy az, ami körülöttem történik, nem valóság, hanem valami lidércnyomásos álom. Beleharaptam a kezembe, és kétségbeesetten ordítottam, hogy felébredjek. Öklömmel döngöttem a földet, fölkeltem, leültem, megint fölkeltem, fel-alá járkáltam, megint csak leültem. Szememet dörzsöltem, és Istenhez fohászkodtam: engedje, hogy felébredjek. Háromszor is láttam, hogy a morlockok végső kétségbeesésükben, leszegett fejjel belerohannak a tűzbe. És végre-végre, a tűz sápadó vörössége, a hömpölygő fekete füstgomolyok, az elhamvadt fatönkék és a morlockok egyre kisebbedő serege fölött derengeni kezdett.

Megint elindultam Weenát keresni. Nem volt sehol. Biztosan otthagyták az erdőben a szegény kis elalélt testet. Leírhatatlan megkönnyebbulés volt számomra az a tudat, hogy megmenekült a szörnyű végzettől, amely rá várt volna. Ha erre gondoltam, képes lettem volna egytől egyig lemészárolni ezeket a szörnyetegeket, de erőt vettem magamon.

A kis domb, mint már említettem, amolyan szigetféle volt az erdő mélyében. Tetejéről most már a füstös párán át elláttam a zöld porcelán palotáig, és meg tudtam állapítani, merre van a fehér szfinx. Így aztán hátat fordítottam az elkárhozott lények maroknyi, megmaradt csapatának - még mindig ide-oda tántorogtak és nyöszörögtek az erősödő nappali világosságban -, füvet kötöztem a talpamra, s a füstölgő zsarátnok és a belül még mindig parázsló fatönkék között bicegve elindultam az időgép rejtekhelye felé. Nagyon lassan haladtam, mert fáradt voltam, alig maradt jártányi erőm, s a kis Weena iszonyatos halála lelkem mélyéig megrendített. Rettenetes csapás volt. Itt, ebben az ismerős szobában most már inkább szomorú álomnak tűnik, mint valóságos veszteségnek. De azon a reggelen úgy éreztem, hogy senkim sem maradt; rettenetesen egyedül voltam. Az otthonomra gondoltam, erre a házra, a szobámra, a barátaimra, és fájó honvágy fogott el.

Amint a derűs reggelben, a füstölgő hamu között lépegettem, örömmel fedeztem föl valamit. Nadrágsebemben még volt néhány gyufaszál. Úgy látszik, a skatulya kilyukadt, mielőtt elvesztettem.

Reggel nyolc-kilenc óra felé odaérkeztem ahhoz a sárga fémpadhoz, amelyről megérkezésem estéjén szemléltem a világot. Eszembe jutottak elhamarkodott következtetéseim, és keserűen kellett nevetnem jóhiszeműségemen. Ugyanaz a szépséges látvány tárult elém, ugyanaz a dús növényzet, ugyanazok a pompás paloták és fenséges romok; ugyanaz az ezüstös folyó a termékeny partok között. A szép kis eloiok élénk színű ruhái meg-meglebbentek a fák között. Néhányan fürödtek, éppen azon a helyen, ahol a kis Weenát kimentettem a vízből, és ettől megint nagyon megfájdult a szívem. És mint megannyi folt a táj arcán: ott voltak a föld alá vezető utak kupolái. Most már tudtam, mi rejlik a föld feletti szépsége mögött. Napjaik kellemesen telnek, olyan kellemesen, mint a mezőn legelésző nyájé. Mint a legelésző állatok, ők sem tudnak az ellenségről, és nem gondolnak a holnappal. S órájuk is az a sors vár, ami az állatokra.

Elszomorodva gondoltam arra, milyen rövid is volt az emberi értelem álma. Az emberiség valósággal öngyilkosságot követett el. Kényelemre és jólétre törekedett, kiegyensúlyozott társadalmat akart, amelynek az állandóság és a biztonság a jelszava; reményei teljesedtek, és végül ide jutott. Az élet- és a vagyonbiztonság egyszer már csaknem tökéletes lehetett. A gazdagok biztonságban élvezhették a jólétet és a kényelmet; a szegények biztonságban élhettek és dolgozhattak. Ebben a tökéletes világban kétségtelenül megszűnt a munkanélküliség problémája, s bizonyára minden más szociális probléma is megoldódott. S most a nyugalom hosszú korszaka következett.

Van a természetnek egy törvénye, amellyel rendesen nem számolunk: hogy a találékony, tevékeny értelem a folytonos változás, a veszedelmek és a gondok jutalma. Az olyan állat, amely tökéletes harmóniában él környezetével: tökéletes gépezet. A természet csak akkor szorul rá az értelemre, ha a megszokás és az ösztön már felmondja a szolgálatot. Ahol nincs változás és ahol nincs is szükség változásra, ott az értelemnek semmi szerepe. Csak azok az állatok értelmesek, amelyeknek szükségleteik megszerzésére rengeteg veszedelemmel kell megbirkóznia.

Ahogy én láttam, a föld feletti erőtlenség szépségekké satnyultak, a föld alattiak pedig gépiesen dolgoztak. De ebben a tökéletes állapotban is hiányzott valami; valami, ami még a mechanikai tökéletességhez is föltétlenül szükséges: hiányzott az állandóság. Nyilvánvaló, hogy amint múlt az idő, a föld alattiak ellátásában - bármint szervezték is meg ezt az ellátást - zökkenők mutatkoztak. A szükség, amelyet párezer esztendőre száműztek a földről, újra megjelent, és először a föld alatt jelent meg. A föld alattiak kezelték a gépeket. Ha a gépek mégoly tökéletesek is, kezelésük, a megszokáson kívül, némi gondolkozást is igényel. Így hát a föld alattiak természetszerűen többet őriztek meg a vállalkozó szellemből, mint a föld felettiak, bár minden egyéb tekintetben kevésbé maradtak emberiek, mint amazok.

S amikor odalent már fogytán volt mindenféle hús, ráfanyalodtak arra, amitől a megszokás idáig eltiltotta őket. Így láttam a dolgokat utolsó éjszaka a nyolcszázkétezerhatszázegyedik esztendő világában. Lehet, hogy ennél helytelenebb magyarázatot még sohasem eszelt ki halandó emberi elme. De hát én így láttam, s ezért csak így mondhatom el.

Az elmúlt napok fáradozmai, izgalmi és borzalmi után, bármennyire fájt is a szívem Weenáért, a csendes üldögélés, a békés szemlélődés és a meleg napfény nagyon jólesett. Fáradt és álmos voltam, és elmélkedés közben elszunyókáltam. Mikor közben felriadtam, beláttam, hogy legokosabb, ha nem küzdök az álomosság ellen. Lefeküdtem a gyepre, és csakhamar mély, üdítő álomba merültem.

Alkonyat felé járt, mikor fölébredtem. Most már nem kellett attól félnem, hogy alvás közben a morlockok rám támadnak, nagyot nyújtózkodtam hát, és elindultam a dombról a fehér szfinx felé. Egyik kezemben a vasrudat szorongattam, másik kezemmel a zsebemben talált gyufaszálakkal babráltam.

S most váratlan fordulat következett. Már messziről láttam, hogy a bronzajtók nyitva vannak. Lecsúsztak a keretes szegélyzetbe.

Habozva álltam meg. Bemenjek, ne menjek?

Kis helyiség volt, s az egyik sarokban egy emelvényen ott állt az időgép. Az emeltyűk a zsebemben. A fehér szfinx tehát alázatosan megadta magát. Fölösleges volt, hogy olyan körültekintően felkészültem a harcra. Elhajítottam a vasrudat, szinte sajnáltam, hogy nincs rá szükségem többé.

Ahogy kétrét görnyedve bemásztam a szűk nyíláson, eszembe ötlött valami. Egyszerre tisztán láttam, miben törik fejüket a morlockok. Alig tudtam a nevetést visszafojtani. Csodálkozva láttam, hogy az időgépet gondosan megtisztogatták és megolajozták. Azóta azt gyanítom, hogy a morlockok valószínűleg szétszedték a gépet, s a maguk együgyű módján az alkatrészekből próbálták kisütni, miféle célt szolgál.

Csak álltam ott, néztem a gépet, s már az is gyönyörűség volt, hogy megérinthettem. A bronz ajtószárnyak egyszerre a magasba gördültek, és csattanva bezáródtak. El voltam készülve erre. A morlockok azt hitték, hogy kelepcébe csaltak. Ezen aztán igazán nevetnem kellett.

Már hallottam is közeledő vihogásukat. Nagyon nyugodt voltam. Gyufát akartam gyújtani. Csak az emeltyűket kell becsavarnom, és már indulhatok is, mint valami kísértet. Egy dologról azonban megfeledkeztem: hogy a gyufám abból az utálatos fajtából való, amely csak a skatulya oldalán gyullad meg.

Elképzelték, hogy nyugalmamnak egyszeribe vége szakadt. A bestiák már ott voltak mellettem. Egyikük meg is érintett. A sötétben feljűk suhintottam az emeltyűkkel, és igyekeztem minél előbb a gép nyergébe jutni. Kezek kapaszkodtak belém. Mialatt a tolakodó ujjakkal viaskodtam, tapogatózva kerestem a kis csavarokat, amelyekre az emeltyűket ráilleszthetem. Az egyik emeltyűt majdnem megkaparintották. Mikor éreztem, hogy az emeltyű már-már kicsúszik a kezemből, fejemet használtam fegyverül, hogy visszaszerezsem. A morlock koponyája nagyot koppant. Mondhatom, ez az utolsó ütközet még az erdei harcnál is kegyetlenebb volt.

De végre-végre felcsavartam az emeltyűket, és elindíthattam a gépet. A tapadó ujjak lesiklottak rólam. A sötétség szétoszlott, s az a szürke homály kavargott körülöttem, amelyről már beszéltem.

11

Azt is említettem már, milyen kellemetlenül émelyeg az ember, ha az időgépen utazik. S ezúttal nem is ültem biztosan a nyeregben, hanem bizonytalanul, féloldalt. Egy darabig csak lógtam a himbálózó gépen, nem törődve azzal, hogy hová utazom. Elhültem, amikor tekintetem a mutatóra tévedt. Az egyik mutató a napok ezreit, a másik a napok millióit, a harmadik a napok milliárdjait jelezte. Az történt, hogy nem visszafelé szorítottam az emeltyűket, amint kellett volna, hanem jobbra, és így nem a múltba utaztam, hanem a még távolabbi jövőbe. Az ezres-mutató olyan sebesen keringett, mint a zsebóra másodperc-mutatója.

Csodálatos élmény volt. A hullámozó szürkesség egyre sötétedett, aztán - bár még mindig szédítő sebességgel haladtam - a nappalok és éjszakák váltakozását egyre tisztábban észlelhettem, holott ez lassúbbodó mozgásra vallott. Sehogy sem értettem a dolgot. A nappalok és az éjszakák, mondom, lassabban váltakoztak, s a nap is egyre lassabban haladt keresztül az égbolton; végül már úgy tetszett, századok beletelnek, amíg a föld megkerüli a napot. S aztán állandó szürkület borult a világra. Olykor egy-egy üstökös tűnt fel a sötét égen. A fénysáv, amely a napot jelezte, eltűnt; a nap nem tette meg körútját, hanem csak felbukkant nyugaton és lehanyatlott, s korongja egyre nagyobb és egyre vörösebb lett. A holdnak nyoma veszett. A csillagok is lassabban keringtek, s csak egy-egy alig mozgó fénypont jelezte hajdani pályájuk helyét. Mikor megállni készültem, a hatalmas napgolyó vörösen és mozdulatlanul csüngött a horizont fölött, mint valami tompa meleget sugárzó fűtőtest, amely azonban időnként egy-egy pillanatra teljesen elsötétült. Egyszer, rövid időre fölragyogott, de aztán megint csak vörösen izzott tovább. Abból, hogy a nappalok és éjszakák váltakozása megszűnt, megállapítottam, hogy a föld bevégezte pályafutását. A föld nem kering többé a nap körül, hanem, egyik felével a nap felé fordulva, megpihent. Olyanformán, ahogyan napjainkban a hold fordul a föld felé. Nagyon óvatosan, nehogy megint kizuhanjak a gépből, lassítani kezdtem. Az óramű mutatói egyre lassabban keringtek, az ezres-mutató szinte megállt, és az egynapos mutató mozgását tisztán kivehettem az óra számlapján. Még tovább lassítottam, míg végre egy elhagyott tengerpart körvonalai váltak ki a háttérből.

Vigyázva álltam meg, ráültem az időgépre és körülnéztem. Az égbolt nem volt többé kék. Északkeleten, a nagy feketeségben biztatóan ragyogtak az ezüstfehér csillagok. Fölöttem mély, csillagtalan vörösség, amely délkeleten izzó bíborszínbe csapott át. Félig a szemhatár mögé süllyedve ott volt a nap óriási, mozdulatlan gömbje. Körülöttem élénk vörös sziklák, s az életnek semmi más nyoma, mint az a sűrű, zöld növényzet, amely a sziklák délkeleti oldalának minden kiszögellő részét elborította. Az erdei mohának vagy a barlangokban tenyésző kövi zuzmónak van ilyen bujázöld színe: azoknak a növényeknek, amelyek napot sose kapnak.

A gép lankás parton állt. A tenger messze elnyúlt délnyugat felé, s beleolvadt a sápadt égbe. A tenger nem morajlott, hullámai nem csapkodtak, mert szellő se rezdült. A víz felszíne szelíden emelkedett; mint valami gyöngye lélegzés jelezte, hogy az örökkévaló tenger él és mozog. A part mentén, ahol a víz megtört, vastag sókéreg rakódott le; a komor égbolt alatt rózsaszínnek látszott.

Nyomást éreztem a fejemben, s igen gyorsan szedtem a lélegzetet. Életemben csak egyszer próbáltam hegyet mászni, s most az a kirándulás jutott eszembe. A hegycsúcson kattogott így a fülem, s ebből arra következtettem, hogy itt is sokkal ritkább a levegő, mint amilyenben a földön élünk.

Messziről, a kopár lejtő felől rekedt rikácsolás hallatszott. Egy óriási fehér pillangóhoz hasonló valami emelkedett föl szárnycsapkodva a magasba, s aztán eltűnt az alacsony dombok mögött. Hangja olyan kísérteties volt, hogy megborzongtam, és belekapaszkodtam a masinámba. Egyszerre csak látom, hogy az a vörös tömb, amit sziklának néztem, lassan felém indul. Nem szikla volt, hanem valami rákfajta szörnyeteg. Képzelsenek el egy akkora rákot, mint ez az asztal. Sok lábával lassan és bizonytalanul mozgott, hatalmas ollói lóbálózta, hosszú csápjai suhogtak, mint az ostor, nyeles szemei villogtak fémes homloka két oldalán. Ráncos hátát förtelmes púpok éktelenítették, s itt-ott zöldes foltok tarkították. Szájában tapogató-szálak tömege csillogott.

Amíg ezt a szörnyeteget bámultam, úgy éreztem, légy röppen az arcomba. El akartam hessegetni, de a következő pillanatban megint ott volt, egy másik meg a fülemre telepedett.

Odacsaptam, s valami fonalfélét éreztem a kezemben. Rémülten fordultam meg. Mögöttem egy másik rákszörnyeteg terpeszkedett, annak a csápja volt az, amit megfogtam. Gonosz szemei ide-oda forogtak, szája szinte habzott az éhségtől, s idomtalan, nyálkás ollói már-már lecsaptak rám.

Lenyomtam az emeltyűt, s egy hónapnyira eltávolodtam a szörnyetegektől. De még akkor is ott voltam a tengerparton, s mihelyt megálltam, tisztán láttam, hogy csapatosan mászkálnak a zord világításban, a bujazöld növényzet között.

Leírhatatlan az a nyomasztó vigasztalanság, amely a világra borult. A vörös keleti ég, az északi feketeség, a sós holt-tenger, a köves part, ezekkel a lomhán mozgó, ocsmány szörnyetegekkel, a zuzmós növényzet egyhangú zöldje, amely mintha mérget lehelt volna, a ritka levegő, amelytől megfájdult a tüdőm: kétségbeejtően lehangoló volt. Pár száz évet haladtam, s még mindig ugyanaz a kép: a vörös nap - csak még nagyobb, még komorabb lett - ugyanaz a haldokló tenger, ugyanaz a fagyos levegő, ugyanazok a földi rákfélék a zöld gaz és a vörös sziklák között. S a nyugati égen egy sarló alakú, sápadt vonal, olyanféle, mint egy nagyra nőtt újhold.

Így utaztam, időnként meg-megállva, egy-egy ugrással ezer esztendő, vagy még többet hagyva magam mögött. Izgatott a föld sorsának titka, lenyűgözve bámultam a nyugati égen a növekvő és kihülő napot, és láttam, hogyan apad el az élet a földön. Több mint harminc millió év messzeségében a nap óriási, vörösén izzó kupolája a sötét égnek csaknem tizedrészét eltakarta. Ekkor még egyszer megálltam, mert a rákok nyüzsgő csapata eltűnt, a vörös sziklapart, néhány májfűcsomótól és zuzmótól eltekintve, teljesen élettelennek látszott. Itt-ott fehér foltok tűntek föl. Dermesztő hideg volt. Ritkás fehér hópelyhek szállingóztak. Északkeleten hómező csillogott a homokszínű ég csillagai alatt, s rózsaszín dombok hullámvonala látszott a tengerparton. A víz szegélye befagyott, s távolabb jégtömbök úszkáltak. De a sós tenger nagyobb része még nem fagyott be. Vértörősen lángolt az örök alkonyatban.

Körülnéztem, maradt-e nyoma az állati életnek. Valami megmagyarázhatatlan félelem visszatartott attól, hogy kiszálljak a gépből. De sem az égen, sem a földön, sem a vízben nem mozdult semmi. Csak a sziklákra tapadó zöld iszap tanúskodott arról, hogy még nem vészett ki teljesen az élet. Kis homokzátony bukkant föl a tengerből, s a víz visszahúzódott a parttól. Mintha valami fekete tárgy bukdácsolna a zátonyon, de ahogy odanéztem, nem mozdult semmi, s azt hittem, optikai csalódás volt; az a fekete valami nem egyéb, mint szikla. A csillagok nagyon fényesen tündököltek odafent, de alig-alig rezdültek.

Egyszerre azt látom, hogy a nap nyugati félköre más alakot ölt: mintha behorpadt volna a gömbje, s a horpadás folytonosan nagyobbodik. Egy pillanatig elképedve bámultam bele a világot egyre jobban elborító feketeségbe. Aztán ráeszméltem, hogy ez napfogyatkozás. Vagy a hold, vagy a Merkúr bolygó haladt át a napkorong előtt. Először természetesen azt hittem, a hold, de valószínűbb, hogy egy belső bolygó vonult el földközelségben.

A sötétség rohamosan nőtt; keleten csípős szél kerekedett, s a hópelyhek sűrűbben szállingóztak. A tenger sima tükre felborzolódott. De a szél zúgásának, a víz susogásának élettelen neszein túl néma volt a világ. Néma? Micsoda némaság volt ez! Mindenféle hang, amit az ember ismer - a nyáj bégetése, a madarak csicsergése, a bogarak zümmögése, az a sokféle hang, ami aláfesti a mi életünket, mind-mind megszűnt. A növekvő sötétségben egyre sűrűbben hullott a hó, s egyre hidegebb lett. A távoli dombok fehér csúcsai egymás után belevesztek a feketeségbe. A szél zúgó fergeteggé erősödött. A napfogyatkozás fekete magja mintha rohanást közelednék felém. Az égbolt teljesen elsötétült.

Iszonyú volt ez az áthatolhatatlan feketeség. Csontjaimban éreztem a metsző hideget, s alig bírtam lélegzeni. Dideregtem és émelyegtem. És akkor, mint egy izzó-vörös íj, megjelent az égen a nap karéja. Kiszálltam a gépből, hogy egy kis erőt gyűjtsek. Annyira szédültem, hogy képtelen voltam a visszautazásra még csak gondolni is. S amint tanácstalanul és összetörten álltam ott, megint úgy láttam, hogy a zátonyon, a tenger vörös vizének háttérében mozog valami. Kerek volt, akkora, mint egy futball-labda, talán nagyobb is, s tapogató csápok nyúltak ki belőle. A hullámozó, vérvörös víz mellett feketének látszott, és ide-oda ugrándozott. Ájulás környékezett. De az irtózatoss félelem erőt adott. Mindent inkább, mint itt maradni, tehetetlenül, ebben az időtlen, szörnyű félhomályban! S felkapaszkodtam a nyeregbe.

12

Visszajöttem. Azt hiszem, jó darabig eszméletlenül ültem a gépen. Aztán újra megkezdődött a nappalok és éjszakák váltakozása, a nap megint arany fénnel ragyogott a kék égen. Szabadabban lélegzettem. A táj hullámozott körülöttem. A mutatók visszafelé keringtek a számlapon. Épületek körvonalai tűntek föl, a hanyatló emberiség nyomai. Ezek is elmaradtak az időben. Mikor a milliós mutató a zérusra ért, lassítottam. Korunk építészetének jól ismert vonalai tünedeztek föl; az ezres-mutató visszaérkezett a kiinduló pontra. A nappalok és az éjszakák lassabban váltakoztak. A laboratórium vén falai közé érkezve, óvatosan leállítottam a gépet.

Eközben valami furcsa dolgot láttam. Említettem, hogy amikor útra keltem, s még nem haladtam teljes sebességgel, Watchetné keresztülment a helyiségen, illetve, amint a gépről láttam, rakétaszerű gyorsasággal keresztülröppent rajta. Mikor visszatértem, újra áthaladtam azon a percen, amelyben Watchetné keresztülment a laboratóriumon. De most úgy tetszett, hogy ellenkező irányban mozog. Azon az ajtón jött be, amelyen induláskor kilépett, s hátrafelé lépkedve tűnt el a mögött az ajtó mögött, amelyen akkor belépett a laboratóriumba. Hillyert is látni véltem egy futó pillanatra.

Megállítottam a gépet, s itt voltam megint régi, meghitt dolgozószobámban, körülöttem a megszokott szerszámok, minden úgy, ahogy itt hagytam. Tántorogva másztam ki a gépből, és leültem a padra. Néhány percig egész testemben remegtem. Aztán kezdtem megnyugodni. Itt van az én jó öreg műhelyem, semmi nem változott benne. Mintha csak álom lenne az egész utazás.

De nem! A gép a laboratórium délkeleti sarkából indult volt el, s most a délnyugati sarokban áll, ott, ahol önök is látták, a fal mellett. Az a kis tisztás, ahol a jövőendőben megálltam, éppen ekkora távolságban volt a fehér szfinx talapzatától, ahová a morlockok behurcolták gépemet.

Egy pillanatra kihagyott az agyam. Aztán felálltam, s piszkosan, rongyosan, úgy, ahogy voltam, átjöttem ide. Minden lépés nehezemre esett, mert a sarkam még mindig fájt. Az ajtó mellett az asztalon megláttam a *Pall Mall Gazette*-et. Kezembe vettem: csakugyan a mai szám. Felnéztem az órára: öt perc múlva nyolc. Az önök hangját hallottam és tányér-csörömpölést.

Megálltam az ajtó előtt. Iszonyú gyöngének, elesettnak éreztem magamat. De egyszerre jó, friss peccsenyszag csapta meg az orromat, s benyitottam. A többit tudják. Megmosakodtam, megebédeltem, és elmeséltem az élményeimet.

- Tudom - folytatta némi szünet után -, hogy mindez hihetetlenül hangzik. De az én szememben csak az hihetetlen, hogy ma este megint itt ülök ebben a régi, meghitt szobában, baráti arcokat látok magam körül, és különös kalandjaimról mesélek.

Az orvosra pillantott.

- Nem, igazán nem kívánhatom, hogy higgyenek nekem. Gondolják azt, hogy kitaláltam vagy álmodtam az egészet, vagy hogy fölcsaptam jövődömondónak. Gondolják, hogy addig törtem fejemet az emberi faj sorsán, míg kieszeltem ezt a történetet. Vagy: pusztán fogás az, hogy minden szavamra hajlandó vagyok megesküdni; ezzel is csak érdekesebbé akarom tenni a történetet. Nem bánom, akármit gondolnak. De ha merő fantázia is az egész, mit szólnak hozzá?

Elővette pipáját, és régi szokása szerint odaütögette a kandalló rácsához. Egy pillanatig csend volt. Aztán a székek nyikorogni kezdtek, s a cipőtálpak meg-megcsusszantak a szőnyegen. Az időjáró arcáról a hallgatóságra fordítottam tekintetemet. A vendégek sötétben ültek, csak olykor villant meg arcukon egy-egy fényfolt. Az orvos elmerülten bámulta a házigazdát. A szerkesztő a szivarja végére meredt. Ma este már a hatodikat szívta. Az újságíró az óráját nézte. A többiek, amennyire emlékszem, nem mozdultak.

A szerkesztő sóhajtva állt föl.

- Milyen kár, hogy nem ír... - mondta, és kezét az időjáró vállára tette.

- Tehát nem hisz nekem?

- Hát ami azt illeti...

- Gondoltam, hogy nem hisz.

Az időjáró felénk fordult.

- Hol a gyufa? - kérdezte. Pipára gyújtott, s pőfélve mondta: - Hogy őszinte legyek, magam sem igen hiszem... És mégis...

Kérdően tekintett az asztalon heverő hervadt, fehér virágokra. Aztán kifelé fordította tenyerét, és ujjainak alig behegedt sebeit vizsgálta.

Az orvos fölállt, odament a lámpához, és megnézte a virágokat.

- A bibéje nagyon furcsa - mondta.

A pszichológus előre hajolt, s a virág után nyúlt.

- Szent Isten - mondta az újságíró. - Háromnegyed egy. Hogy megyünk haza?

- Van elég kocsi az állomáson - mondta a pszichológus.

- Furcsa virág ez - jegyezte meg az orvos. - Fogalmam sincs, miféle fajta. Elvihetem?

Az időjáró egy pillanatig tétovázott, aztán hirtelen így szólt:

- Nem!

- De komolyan, hol szerezte? - kérdezte az orvos.

Az időjáró végigsimította a homlokát. Úgy beszélt, mintha nem jutna mindjárt az eszébe az, amit mondani akar.

- Weena tette a zsebembe, mikor a jövőben jártam.

Körülnézett a szobában.

- Akármi legyek, ha tudom, hogy mi történik velem. Ez a szoba... önök itt körülöttem... ez a hétköznapi hangulat... Túlságosan tele van az agyam... Nem értem... Csináltam időgépet vagy nem csináltam? Álmodtam volna az egészet? Azt mondják, hogy az élet álom, néha keserves

álom... De én nem tudom... Örültség... hogyan álmodhat ilyen az ember?... Meg kell néznem a gépet. Ha ugyan *van* gép!

Fölkapta a lámpát, és kiszaladt a folyosóra. Mi utána. A lámpa imbolygó fényében ott állt a gép, csúf, felemás valóságként; sárgaréz-ből, ébenfából, elefántcsontból és áttetsző, kristályos kvarcból. Megérintettem, valóban ott volt; az elefántcsonton zsíros barna foltok, a gép alsó részéhez fű- és mohacsomók tapadtak, s az egyik fogantyúja elgörbült.

Az időjáró letette a lámpát a padra, s megtapogatta a sérült fogantyút.

- Rendben van - mondta. - Amit elmondtam, szóról szóra igaz. Sajnálom, hogy idefárasztottam önöket, ebben a hidegben.

Kezébe vette a lámpát. Szótlanul mentünk vissza a dohányzóba.

A házigazda kikísért bennünket a hallba, és fölsegítette a kabátot a szerkesztőre. Az orvos az időjáró szeme közé nézett, és némi habozás után azt mondta, hogy a túlfeszített munka megártott neki. Az időjáró szívből nevetett ezen. Most is látom, ahogy a nyitott ajtóban állva, elbúcsúzik tőlünk.

A szerkesztővel együtt kocsiba ültem. A szerkesztő véleménye szerint „szemenszedett hazugság” az egész. Én még akkor sem tudtam, mit gondoljak. A mese maga fantasztikus volt és hihetetlen, de előadása józan és tárgyilagos. Egész éjszaka ez járt a fejemben. Alig aludtam valamit. Másnap újra fölkerestem az időjárót. Azt mondták, a laboratóriumban van, s minthogy ismerem a járást a házban, fölmentem az emeletre. A laboratóriumban nem volt senki. Egy pillanatig az időgépet bámultam, és kezemmel megérintettem az egyik emeltyűt. A tömörnek látszó masina erre úgy megrázkódott, mint gally a szélben. Hát ilyen gyöngye lábon áll ez a gép, gondoltam elámulva, s gyermekkorom jutott eszembe, amikor semmihez sem volt szabad hozzányúlnom. Lementem a földszintre. Az időjárót a dohányzóban találtam. A házból jött éppen. Egy kis fényképezőgép volt a kezében, s a hóna alatt hátizsák. Nevetett, mikor meglátott, s könyökét nyújtotta oda a keze helyett.

- Rengeteg a dolgom azzal a géppel - mondta.

- De nem tréfa az egész? - kérdeztem. - Igazán az időben utazik?

- Igazán - mondta komolyan, s nyíltan a szemembe nézett. Majd tétovázva tekintett körül. - Csak egy félórácskára van még szükségem. Tudom, miért jött. Igazán nagyon kedves. Van ott egypár képes újság. Ha itt marad ebédre, töviről hegyire megmagyarázok mindent. Bizonyítékokkal is szolgálhatok. De ugye, megbocsát, ha most egy kicsit magára hagyom?

Bólintottam; akkor még alig fogtam fel szavainak jelentőségét. Hallottam, amint a laboratórium ajtaja becsapódik, elhelyezkedtem egy karosszékekben, és kezembe vettem az egyik napilapot. Mi dolga lehet még ebéd előtt? Egyszerre csak egy hirdetés eszembe juttatta, hogy két órakor Richardsonnal, a kiadóval kell találkoznom. Órára pillantottam, s láttam, hogy máris indulnom kell, ha pontos akarok lenni. Fölálltam, és végigmentem a folyosón. Meg kell mondanom az időjárónak, hogy nem maradhatok.

Mikor megfogtam a kilincset, elfojtott kiáltást hallottam, azután egy csattanást és valami zuhanásfélét. Amint benyitottam, léghuzat csapott meg, s üvegcsörömpölés hallatszott. Az időjáró nem volt ott. Egy pillanatra mintha valami kísérteties, elmosódó alakot láttam volna egy kavargó fekete- és sárgaréz-színű felhő közepén ülni - olyan áttetsző volt ez az alak, hogy rajta keresztül tisztán láttam a padot, a szétszórt rajzlapokkal. De mire megdörzsöltem a szemem, eltűnt a fantom. Az időgép is eltűnt. Helyén csak egy kis porfelhő szállongott, a laboratórium túlsó végében. A tetőablak egyik szárnya éppen akkor törhetett be.

Megmagyarázhatatlan félelem fogott el. Tudtam, hogy valami különös dolog történt, de egyelőre semmit sem értettem. Amint elképedve álltam ott, a kertre nyíló ajtón át belépett az időjáró inasa.

Egymásra néztünk. Felocsúdtam.

- Mondja, kérem, erre ment ki az úr?

- Nem, kérem. Erre nem ment ki senki. Azt hittem, idebent van.

Most már mindent megértettem. Nem bántam, ha Richardson hiába vár is, ott maradtam, hogy megvárjam, amíg az időjáró visszatér, és elmondja második útjának talán az elsónél is fantasztikusabb történetét, s megmutatja a bizonyítékokat, a fényképeket, amelyeket magával hoz. De már attól tartok, életem végéig várhatok. Az időjáró három évvel ezelőtt tűnt el, s azóta, mint mindenki tudja, nem tért vissza.

EPILÓGUS

Be kell érünk a találgatással. Visszatér-e valaha? Az is lehet, hogy a múltba utazott, és a csiszolatlan kő korszakának vérszomjas, szőrös vademberei szétmarcangolták; vagy a krétakor örvénylő tengereibe fulladt; vagy a Jura-korszak óriás gyíkfajtáinak martaléka lett. De az is lehet, hogy most valami pleziosaurusz-fenyegette eolit-kori korallzátonyon bolyong, vagy a Triász-kor elhagyott sóstengereinek partján. Vagy talán a jövőbe rándult ki, egy nem túlságosan késői korba, ahol az ember még ember, de amelyben korunk nagy kérdőjeleire már megtalálták a feleletet, és megoldották jelenünk kínzó problémáit? Talán az emberi faj férfikorába vetődött, mert én nem tudom elhinni, hogy a mi korunk, a gyarló kísérletezés, a töredékes teóriák, az általános diszharmónia kora valóban az emberi fejlődés tetőpontja! Mondom, *én* nem hiszem ezt. Ő, tudom - mert még az időgép megszerkesztése előtt sokat beszélgettünk erről - nem nagyon bízott az emberiség haladásában, s a civilizációt meg nem alapozott, bolondos toronynak tekintette, ingatag toronynak, amely előbb-utóbb összeomlik, s maga alá temeti építőit. Ha ez igaz is, nekünk úgy kell élnünk, mintha bíznánk az emberiség jobb jövőjében. De én még mindig sötétnek és üresnek látom a jövőt, amelynek ismeretlen homályába csak itt-ott vet egy halvány fénysugarat az időjáró története. S vigasztalásul itt maradt nekem két szál fehér virág - hervadt, megbarnult, elszáradt virágok, de azt bizonyítják, hogy amikor az értelem és az erő megszűnik, a hála és a gyöngédség még akkor is él az ember szívében.

Fordította Ruzitska Mária

A KŐFAL AJTAJA

1

Alig három hónapja, hogy Lionel Wallace egy bizalmas kettesben töltött estén elmesélte nekem ezt a történetet. Akkor úgy éreztem, hogy a történet nem lehet hazugság.

Olyan közvetlen egyszerűséggel és olyan meggyőzően beszélt, hogy kénytelen voltam elhinni minden szavát. De reggel, a lakásomon már egészen más hangulatban ébredtem. Ágyamban heverészve, emlékezetembe idéztem mindazt, amit mondott, kivontam magam komoly és lassan áradó hangjának bűvköréből, már nem ültem az asztalra vetülő bágyadt lámpafény mellett, a kettőnk árnyékba burkoló szoba légkörében, nem csillogtak körülöttem a kellemesen elkápráztató poharak és porcelánok a vacsora csemegéi között, kívül a köznapi valóságon, egész tündöklő, külön kis világot teremtve - s őszintén szólva, most már az egészet képtelenségnek tartottam.

- Csak ámitott - mondtam magamban. - De milyen remekül csinálta!... Éppen tőle igazán nem is vártam volna!

Később, mikor ágyamban ülve, reggeli teámat szürcsölgettem, igyekeztem rájönni, mi adta valószínűtlen visszaemlékezésének a valóság zamatát, mellyel annyira megzavart. Feltételeztem, hogy némely tekintetben valóságos élményekre utalt, mutatott, hivatkozott - nem is tudom, milyen szót használnak, hiszen mindezt másként nem is mondotta volna el. Igen ám, de ez a magyarázat ma már nem nyugtat meg. Már felülkerekedtem ideig-óráig tartó kétségeimen. Ma éppúgy elhiszem a történetet, mint akkor, amikor elmondta; és meggyőződésem, hogy amennyire tudta, igyekezett titkából kihámozni az igazságot. De hogy valóban látta-e ezeket a dolgokat, vagy csak azt hitte, hogy látta; vajon felbecsülhetetlen kiváltságban volt-e része, vagy csak fantasztikus álom áldozatául esett - igazán nem állíthatom, hogy dönteni tudnék. S bár halálának körülményei örökre megsemmisítették kételyeimet, mégsem vetettek több fényt az egészre.

Ebben a kérdésben magának az olvasónak kell döntenie.

Már elfelejtettem, milyen véletlen megjegyzésem vagy bírálatom indította ezt az olyannyira zárkózott embert arra, hogy szívét kitárja előttem. Azt hiszem, a renyheség és megbízhatatlanság felhánytorgatása ellen védekezett, amikor egy kiterjedt társadalmi mozgalomról beszéltem, melyben ő csalódást okozott nekem. Ekkor hirtelen elhatározással beszélni kezdett.

- Engem állandóan foglalkoztatott valami - mondta; szünetet tartott, majd folytatta: - Tudom, hanyag voltam. Nem szellemekről és látomásokról van szó... furcsa, Redmond, hogy erről beszélek... de a dolog úgy áll, hogy engem állandóan kísért valami. S ettől lélektelenné válik körülöttem minden; elvágódok...

Tétovázva elhallgatott. Amolyan angolos elfogódottság volt ez, mely mindnyájunkat hatalmába kerít, ha megrendítő, komoly vagy gyönyörű dolgokról beszélünk.

- Te mindvégig velem voltál Saint Athelstanban - mondta, s nekem pillanatnyilag az volt az érzésem, hogy valami lényegtelen dologról akar beszélni. - Igen...

Ismét elhallgatott. Aztán akadozva beszélni kezdett, majd egyre bővebben dőlt belőle a szó. Egy addig eltitkolt történetet mesélt el az életéből, a szépség és boldogság örökké kísértő

emlékét, mely szívét kielégíthetetlen vágyódással töltötte el: mellette unalmasnak, terhesnek, hiábavalónak tűnt a földi élet minden érdekessége és látványossága.

Most, hogy rájöttem a dolog nyitjára, eszembe jut az is, hogy mindez szinte rá volt írva az arcára. Van egy fényképem Wallace-ról, mely ezt a távolba vesző tekintetet rögzítette, sőt, még fokozta. Erről eszembe jut valami, amit egy asszony mondott róla:

- Hirtelen minden érdeklődés kialszik benne - mondotta. - Teljesen megfélemedezik az emberről. Még azzal sem törődik, aki ott áll az orra előtt.

De érdeklődése nem mindig kalandozott másfelé, ha pedig figyelmét egyetlen dologra összpontosította, hallatlan sikereket tudott elérni. Pályafutása valóban sikerek sorozata volt. Én már réges-rég lemaradtam mögötte; bizony túlnőtt rajtam, és olyan szerepet játszott a világban, melyre én sohasem lettem volna képes. Negyvenéves sem volt még, és azt mesélik, ha életben marad, bizonyára belekerült volna az új kormányba. Diákkorunkban mindig a legtermészetesebb módon, könnyedén fölém kerekedett. Iskolatársak voltunk a nyugat-kensingtoni Saint Athelstan Kollégiumban. Az első évben osztálytársam volt, de rövidesen több osztállyal megelőzött, s mint az iskola legjobb tanulója, ragyogó eredménnyel végzett. Pedig azt hiszem, én is meglehetősen jól végeztem. A „kőfal ajtajáról” akkor, ott az iskolában hallottam először. Most másodszor is hallottam a történetet - alig egy hónappal Wallace halála előtt.

Számára ez az ajtó valóság volt, mely egy valódi falon keresztül egy halhatatlan világba nyílt. Ebben most már biztos vagyok.

Mindez egészen korai élménye volt, öt-hat éves kisfiú lehetett akkor. Emlékszem, mikor vallomásába belekezdett, higgadtan igyekezett megállapítani a pontos napot.

- Igen - kezdte -, karmazsinszínű vadszőlő kúszott rajta, ragyogó karmazsinban játszott az egész, s a fehér falra borostyánsárga napfény zuhogott. Már nem emlékszem pontosan, miért, de valahogy megragadott ez a látvány. A zöld ajtó elé, a tiszta útestre vadgesztenyelevelek hullottak. Még egyetlen levél sem volt barna vagy sáros, sárgán és zölden tarkállottak, tehát nemrég kellett lehullaniuk. Ezek szerint, azt hiszem, október lehetett. Azóta minden évben a vadgesztenye lombhullását figyelem, így hát tudnom kell. Ha ez a következtetés helyes, akkor körülbelül ötéves és négyhónapos lehettem.

Koraérett fiúcska volt - mesélte -, rendkívül korán kezdett beszélni, olyan megfontolt és - ahogy az emberek mondogatták - öreges volt, hogy mindenfélét megengedtek neki, ami más gyerekeknek hét-nyolc éves korukban is tilos még. Kétéves volt, mikor az édesanyja meghalt, s egy korántsem éber és szigorú nevelőnő felügyelete alatt nőtt fel. Édesapja komoly és elfoglalt ügyvéd volt, aki nem sokat törődött gyermekével, de nagy dolgokat várt tőle. Azt hiszem, Wallace minden élénksége ellenére is szürkének és unalmasnak találta az életet. S egy szép napon elkóborolt.

Már nem emlékezett, milyen különös gondatlanság tette lehetővé, hogy kikerüljön a házból, s hogy merre vette útját Nyugat-Kensingtonba. Mindez már menthetetlenül az emlékezet homályába vészett. Ám a fehér fal a zöld ajtóval egészen tisztán állt előtte akkor is.

Amennyire erre a gyermekkori kalandjára emlékezett, amint az ajtót megpillantotta, különös vonzást érzett; ellenállhatatlan vágyat, hogy kinyissa az ajtót, s belépjen rajta. És ugyanakkor tökéletesen tisztában volt azzal, hogy bár nem tudja pontosan, melyik, de esztelen vagy nem helyes dolog, ha enged ennek a varázsnak. Makacsul hangoztatta, mint érdekességet, hogy kezdettől fogva tudta: az ajtó nincs bezárva, s bármikor kényekedvére besétálhat. Így volt, hacsak nem üzött vele furcsa tréfát az emlékezet.

Szinte magam előtt látom a kisfiút, amint hol vonzza, hol pedig visszataszítja a vágyakozás. S ámbár sohasem tudta magának megmagyarázni, miért, jól tudta, hogy apját nagyon magára haragítaná, ha belépne az ajtón.

Wallace igen részletesen leírta nekem ezeket a tépelődő pillanatokat. Már el is hagyta az ajtót, majd kezét zsebre vágta, végigsétált a fal mentén, s gyerekesen fütyörészni próbált. Jó néhány mocskos üzletre emlékezett itt, különösen egy lakberendező és bádogos helyiségére, ahol poros összevisszaságban agyagcsövek, bádoglemezek, vízcsapok, tapétaminták és fénymázzal teli bádogdobozok heverték. Úgy tett, mintha ezeket nézegetné, de közben szenvedélyes vágyakozással egyre csak a zöld ajtóra gondolt.

Ekkor, mesélte, érzelmei elemi erővel kitörtek. Rohanni kezdett, nehogy ismét hatalmába kerítse a habozás. Kezét kinyújtva egyetlen ugrással bent termett, és becsapta maga mögött az ajtót. Így került egyetlen pillanat alatt abba a kertbe, mely aztán kísértette egy életen át.

Wallace csak igen nehezen tudta tökéletesen érzékeltetni velem ezt a kertet.

Már a levegőjében is volt valami, ami felüdülést jelentett, az ember megkönnyebbült, jól érezte magát, és tudta, hogy semmi kellemetlen nem történhetik vele. Ebben a levegőben a színek tökéletesen tisztán, finoman ragyogtak. Amint belépett az ember, határtalan boldogságot érzett - ahogy ezen a földön csak azokban a ritka pillanatokban lehetünk boldogok, mikor még vidámak és fiatalok vagyunk. Ott minden, minden gyönyörű volt...

Wallace, mielőtt folytatta volna, elgondolkozott.

- Tudod, két hatalmas párduc is volt ott - mondta azzal a bizonytalan hanghordozással, amikor valaki hihetetlen dolgokról akar beszélni. - Igen, két foltos párduc. S én nem féltém tőlük. A széles, hosszú út mentén márvánnyal szegélyezett virágágyak húzódtak, s a két óriási, bársonyos fenevad labdával játszott közöttük. Az egyik rám nézett, s szinte kíváncsian elindult felém. Egészen közel jött hozzám, puha, kerek fülét apró, előrenyújtott kezemhez dörzsölte, és dorombolt. Én tudom, elvarázsolt kert volt ez. És milyen hatalmas! Széltében-hosszában nem láttam a végét. Messze dombok emelkedtek, azt hiszem. A jóég tudja, hová tűnt egyszerre Nyugat-Kensington. De mintha csak hazaérkeztem volna.

Tudod, abban a pillanatban, amikor az ajtó becsapódott mögöttem, máris megfeledeztem a vadgesztenyelevelekkel borított utcáról, a kocsikról és a kereskedők szekereiről, már nem nehezedett rám és nem vonzott az engedelmesség és az otthon rendje, elfelejtettem tétovázó félelmemet, tartózkodásomat, addigi életem megszokott mindennapjait. Abban a percben igen boldog, csodákat habzsoló kisfiú lettem - egy teljesen más világban. Egészen más, melegebb, áthatóbb és lágyabb fényű világ volt ez, valami áttetsző boldogság remegett a levegőben, az égbolt kékjén pedig napsütötte felhőgomolyok úsztak. Elöttem hívogatóan húzódott a hosszú, széles út, mindkét oldalán ápolt virágágyak, s a két nagy párduc a dúsán burjánzó virágok között. Két apró kezemet minden rettegés nélkül puha bundájukra tettem, kerek füleket cirógattam s a fülek alatt az érzékeny mélyedéseket, játszottam velük, és ők mintha üdvözöltek volna, hogy végre hazatértem. Tökéletesen úgy éreztem magam, mint aki hazatért, s ekkor egy magas, szőke lány jelent meg az úton, elém jött, és mosolyogva így szólt:

- Nos? - és felemelt, megcsókolt, ismét letett a földre, és kézen fogva vezetett tovább. Csöppet sem csodálkoztam, csak gyönyörűséggel éreztem, hogy minden a legnagyobb rendben van, s egy régi boldogságra emlékeztem, melyet eddig érthetetlen módon nem vettem észre. Széles, vörös lépcsőket láttam, melyek szarkalábfürtök között tárultak elém, s a lépcsőkön túl hosszú fasorba értünk: vén, sötét fák árnyékában haladtunk tovább. Végig a fasor két oldalán, a vörös, megrepedezett törzsek között, pompás márványpadokat, szobrokat és barátságos, szelíd, fehér galambokat láttam.

Barátnőm ezen a hűvös fason vezetett végig, s egyre engem nézett. Ma is emlékszem finom vonalú állára, drága, megnyugtató arckifejezésére. Kellemes, lágy hangján mindenfélét kérdezett, és nagyon-nagyon szép dolgokról beszélt nekem, bár még sohasem tudtam felidézni, hogy tulajdonképpen mit is mondott. Egyszerre egy tiszta, vörhenyes barna, mogyorószínű szemű csuklyás majom ugrott elénk egy fáról, rám pislogott, és vigyorogva szaladt mellettem, majd hirtelen a vállamra pattant. Így haladtunk együtt boldogan az úton tovább.

Wallace elhallgatott.

- Folytasd - mondtam.

- Egészen apró dolgokra emlékszem. Elhaladtunk egy babérbozót árnyában tűnődő öregember előtt, majd egy térségre jutottunk, ahol élénk színű papagájokat láttam. Árnyékos, roppant oszlopsoron át egy tágas és hűvös palotához érkeztünk, ahol pompás szökőkutakat s olyan gyönyörű dolgokat láttam, hogy emberi szív több szépséget nem is kívánhatna már. Sok mindent láttam ott, embereket is, egyre-másra világosan emlékszem még, de van, ami már elhomályosult bennem. Szép és kedves emberek voltak mind. Valahogy - nem is tudom, miként - mindjárt éreztem, hogy szeretnek, örülnek nekem, minden mozdulatuk, simogatásuk boldoggá tesz, és szemükből szíves, üdvözlő fény sugárzik felém. Igen...

Wallace néhány percig tűnődött.

- Játzópajtásra találtam bennük. Sokat jelentett ez nekem, hiszen magányos kisfiú voltam. Pázsitos udvaron elbűvölő játékokat üztek, középen pedig, virágok között, egy napóra állt. S aki játszik, az szeret is...

Furcsa, hogy itt az emlékezetem cserbenhagy. Nem emlékszem, hogy tulajdonképpen mit is játszottunk. Nem jutott eszembe soha. Később, még gyermekkoromban, órák hosszat erőlködtem könnyes szemmel, hogy a boldogságnak ezt a módját visszaidézzem. Gyermekszobámban, egyedül, újra ugyanazt szerettem volna játszani. De nem sikerült. Semmi másra nem emlékszem, csak boldogságomra s két pajtásomra, akik legtöbbet játszottak velem...

Azután nemsokára megjelent egy szomorú, fekete asszony, arca sápadt volt és komoly, tekintete ábrándozó. A szomorú asszony hosszú, puha, halványbíbor köntöst viselt, kezében könyvet tartott, magához szólított, és félrevont egy csarnok fölé emelkedő erkélyre. Játzóársaim csak vonakodva engedtek el vele, abbahagyták a játékot, és figyelmesen nézték, ahogy távolodunk.

- Gyere vissza hozzánk! - kiabálták. - Gyere vissza hamarosan! - A fekete asszonyra néztem, de ő észre sem vette a többieket. Arckifejezése gyengéd volt és komoly. Az erkélyen egy székhez vezetett, s én ott álltam mellette, hogy az ölébe helyezett könyvet végignézzem. A könyv lapjai szétnyíltak. Ő mutogatott, én pedig álmélkodva néztem, mert a megelevenedett lapokon önmagamot láttam. Életem történetét néztem végig, s mindaz, ami születésem óta történt velem, élém tárult e könyvben... Csodálatos volt ez, ugye, érted, hiszen a könyv lapjain nem képeket, hanem az eleven valóságot láttam.

Wallace komoran elhallgatott, majd kételkedően rám nézett.

- Folytasd - mondtam. - Értem, amit mondasz.

- Igen, az volt - eleven valóság. Emberek jöttek-mentek, tárgyak mozogtak ezeken a lapokon. Drága anyámat is láttam, akit már majdnem elfelejtettem; aztán apámat, szigorúan és becsületesen, meg a cselédséget, gyermekszobámat, otthonom megszokott tárgyait. Láttam az utcai bejáratot, s az utca forgalmas zűrzavarát. Csak néztem és álmélkodtam, szinte hitetlenül

meredtem a szomorú asszony arcába. Ide-oda csapongva forgattam a lapokat, hogy többet és még többet lássak a könyvből - végül ott láttam magamat, bátortalanul töprengve a hosszú fehér falba nyíló zöld ajtó előtt, s akkor ismét zavart és félelmet éreztem.

- És mi következik ezután? - kiáltottam; tovább akartam lapozni, de a komoly arcú asszony hűvös kezével elhárított.

- Mi következik? - makacskodtam, és óvatosan, de minden gyermeki erőmet összeszedve igyekeztem szétfeszíteni ujjait. Mikor mégis engedett, s én átlapoztam a következő oldalra - mint valami árnyék, fölém hajolt, s homlokomra csókot lehelt.

Ám ezen a lapon nem az elvarázsolt kertet láttam, sem a párducokat, sem a lányt, aki kézen fogva vezetett, sem pedig játszótársaimat, akik olyan nehezen szakadtak el tőlem. Nyugat-Kensington egyik hosszú, szürke utcája tárult elém, abban a hűvös délutáni órában, mikor a lámpákat kezdik gyújtogatni. Ott álltam én, nyomorult kis figura, s hangosan zokogtam, hiába igyekeztem magamba fojtani a sírást. Zokogtam, mert már nem mehettem vissza drága pajtásaimhoz, akik utánam kiáltottak: „Gyere vissza hozzánk! Gyere vissza hamarosan!...”

Ott álltam tehát. Ez nem a könyv egyik lapja volt már, hanem a kegyetlen valóság. Vajon az elvarázsolt kert és a szomorú anya óva intő keze hová tűnhetett?

Wallace ismét elhallgatott, és sokáig a lángokba meredt.

- Ó, milyen szomorú volt az a visszatérés! - mormolta.

- Aztán? - kérdeztem néhány perc múlva.

- Milyen szegény kis nyomorult voltam! Ismét visszakerültem ebbe a szürke világba! Mikor felismertem, mi is történt velem, legyőzhetetlen kínlódás lett az életem. Még ma se tudok szabadulni attól a szégyentől és megalázottságtól, hogy az utcán mindenki szeme láttára zokogtam, s hogy milyen csúfosan tértem haza. Szinte magam előtt látom azt a jóindulatú, arancsíptetős öregurat, aki megállt előttem, s esernyőjével bökődve megszólított:

- Szegény kis poronty - mondta -, hát eltévedtél?... - És mindezt nekem, egy több mint öt éves londoni fiatalembernek mondták! A tetejébe még az öreg egy barátságos fiatal rendőrt is odahívott, az emberek máris körém csődültek - és így meneteltünk egészen hazáig. És az elvarázsolt kertből, megszeppent rettegésben és szipogva, egyszerre ott találtam magam apám házának küszöbén.

Ennyit őriztem meg az elvarázsolt kert látomásából, s ennek a kertnek az emléke kísért még ma is. Persze jóformán semmit sem tudok érzékeltetni abból a leírhatatlan és áttetsző anyagtalanságból, ami az egésztestet körülvette, és ami a hétköznapi dolgok minden tapasztalatától különbözött. De hát ez... igen; ennyi történt. Ha álom volt, akkor is bizonyos, hogy a fényes napvilág egészen különös álma... No igen! Odahaza természetesen elviselhetetlen kérdezősködés várt rám... apám, a nagynéném, a nevelőnőm - mindenki faggatott... Megpróbáltam elmondani az igazságot, s apám ekkor vert meg először - hazudozásért. Mikor a nagynénémnek akartam elmondani, elvetemült makacsságomért ő is megbüntetett. Akkor aztán mindenkinek megtiltották, hogy meghallgasson, egyetlen szót sem szólhattam a kalandról. Bizonyos időre még tündérekéről szóló meséskönyvemet is elvették tőlem, mert túl sokat képzelődöm - mondták. Hát igen, ezt tették velem! Hiába, apám régivágású ember volt... Az egész történetet tehát magamba kellett fojtanom. Csak a párnámnak suttoghattam el - s párnám gyakran átnedvesedett gyermeki könnyeimtől, melyeknek sós ízét annyiszor éreztem suttogó ajkaimon. Gépiesen elmondott és korántsem buzgó imádságom után minden alkalommal feltört belőlem a kívánság: „Kérlek, Istenem, hadd álmodjam a kertről. Ó, Istenem, vigyél vissza a kertembe! Vigyél vissza a kertembe!” Igen, gyakran álmodtam a

kertről. Lehet, hogy hozzá álmodtam, lehet, hogy álmomban meg is változott egy és más - nem tudom... Mindezt, hiszen érted, egy egészen korai élmény emléktöredékeiből próbáltam összeállítani. Gyermekkorom későbbi emlékei és az elmondott élmény között nagy a szakadék. S aztán elértem azt a kort, amikor szinte lehetetlennek láttam, hogy e csodálatos pillanatról valaha beszéljek.

Egy kézenfekvő kérdést intéztem Wallace-hoz.

- Nem - felelte. - Nem emlékszem, hogy kiskoromban akár csak egyszer is próbáltam volna megkeresni a kertbe vezető utat. Ez most nekem is elég furcsának tűnik, de azt hiszem, balul végződött kalandom után sokkal jobban szemmel tartottak, nehogy ismét elkóboroljak. Nem, a megismerkedésünk előtti időben már meg sem próbáltam visszatérni a kertbe. Én azt hiszem, bármennyire hihetetlen, de volt egy olyan időszak - nyolc-kilenc éves lehettem -, amikor teljesen megfeledkeztem a kertről. Emlékszel rám mint kölyökre, Saint Athelstanban?

- De mennyire!

- Semmi jelét nem láttad akkor rajtam, hogy egy titkos álmot rejtegetek?

2

Hirtelen mosolyogva rám nézett.

- Mondd, nem játszottad velem soha az Északnyugati Átjárót?... Nem, persze hogy nem, hiszen te nem arra jártál iskolába, amerre én!

- Afféle játék volt ez is - folytatta -, amit minden csapongó képzeletű gyerek szeret játszani. Az volt a cél, hogy iskolába menet megtaláljam az Északnyugati Átjárót. Az iskolába vezető út elég egyszerű volt, s a játék szerint nehezebb utat kellett találni. Tíz perccel előbb indultam, valami teljesen reménytelen irányban, és ismeretlen utcákon bolyongva kellett megtalálnom céloamat. Egyszer úgy eltévedtem a külvárosi utcákban, Campden Hill másik oldalán, hogy már azt gondoltam, ez egyszer alulmaradok a játékban, és elkésem az iskolából. Már-már kétségbeesetten befordultam egy zsákutcába, és az utca végén ösvényre bukkantam. Újraéledt reménykedéssel végigrohantam az ösvényen.

„Mégiscsak sikerül” - gondoltam, s egy sor mocskos kis üzlet előtt haladtam el. Érthetetlenül ismerősnek tűnt mind, és képzeld, egyszerre ott álltam a hosszú fehér falnál, a zöld ajtó előtt, mely az elvarázsolt kertbe vezetett!

Mintha fejbe kólintottak volna! Tehát végül is a kert, a csodálatos kert, mégsem volt álom!

Wallace rövid szünetet tartott.

- Azt hiszem, ez a második találkozásom a zöld ajtóval pontosan jellemzi, milyen különböző világ az elfoglalt diákélet és a kisgyermek határtalan szabadsága. Mindenesetre, e második alkalommal egy percre sem gondoltam arra, hogy fogjam magam, és belépjek az ajtón. Ugye érted... Egyre csak azon járt az eszem, hogy idejében beérjek az iskolába; én, aki mindig első voltam a pontosságban, nem akartam elkésni. De azért valami kis vágyódást bizonyára éreztem, hogy belépjek az ajtón... igen, feltétlenül éreztem ilyesmit... De úgy emlékszem, az ajtóban akkor inkább csak újabb akadályt láttam, pedig eltökéltem, hogy mindenáron pontosan ott leszek az iskolában. Persze határtalanul érdekelt ez a fölfedezés, útközben egyre ott járt az eszem - mégis siettem tovább. Az ajtó nem tudott feltartóztatni. Elrohantam mellette, órám kiráncigálva megállapítottam, hogy még van tíz percem - azután lejtőre értem, s egyszerre ismerős lett a környék. Lélekszakadva s csuromvizesen az izzadságtól ugyan, de idejében

beértem az iskolába. Sapkámat és kabátomat felakasztottam... Fura dolog, mi, hogy egyenesen rátaláltam az ajtóra, és mégis otthagytam... Furcsa...

Wallace elgondolkozva rám nézett.

- Persze akkor még nem tudtam, hogy nem lesz mindig ott. Egy iskolás fiúnak elég korlátozottak az elképzelései. Azt hiszem, úgy gondoltam az egészet, hogy ott van az ajtó, az pedig remek és mulatságos dolog, mert ismerem az oda vezető utat. De hát az iskola gúzsba kötött. Emlékszem, nagyon szórakozott és figyelmetlen voltam akkor délelőtt, mert felidéztem azokat a szép, különös embereket, akiket majd újra meglátogatok. Furcsa: nem is kételkedtem abban, hogy látogatásomnak örülni fognak... Igen, aznap délelőtt úgy gondoltam a kertre, mint egy vidám menedékre, ahová bármikor visszavonulhatok az iskolai élet megfeszített munkája közben.

Aznap egyáltalán nem is mentem arra. Másnap fél napos szünidőnk volt, tehát latolgatni kezdtem, menjek-e? Talán figyelmetlenségem miatt büntetést szabtak ki rám, s ez természetesen csökkentette a kirándulásra szánt szabad időmet. Lehet, hogy így volt, nem tudom. Csak arra emlékszem, hogy az elvarázsolt kert állandóan ott járt a fejemben, s végül már nem bírtam tovább, és beszélnem kellett róla.

Mindent elmeséltem... hogy is hívták... olyan menyétképű gyerkőc volt, mindig csak Spicnek csúfoltuk...

- A kis Hopkins - mondtam.

- Igen, Hopkins! Nem szívesen mondtam el neki. Úgy éreztem, valamiképp ellenkezik a játékszabályokkal - és mégis elmondtam. Egy darabon együtt mentünk hazafelé. Mindig fecsegett, úgyhogy ha nem hozom szóba az elvarázsolt kertet, akkor másról beszélgettünk volna, márpedig én elviselhetetlennek éreztem, hogy bármi mással foglalkozzam. Így aztán kiböktem az egészet.

Ő pedig elfecsegte titkomat. Másnap a szünetben vagy fél tucat nagyobb fiú verődött össze körülöttem, s hol kötekedve, hol pedig felcsigázott érdeklődéssel az elvarázsolt kertről faggattak. A hórihorgas Fawcett is köztük volt - emlékszel rá? -, aztán Carnaby meg Morley Reynolds. Te nem voltál köztük véletlenül? Nem, nem, bizonyára emlékeznék rád...

Furcsa teremtmény egy ilyen fiú, tele van különös érzelmekkel. Határozottan emlékszem, hogy bár undorodtam magamtól, kicsit mégis hízelgett, hogy ezeknek a nagy fiúknak az érdeklődését felkeltettem. Egy pillanatig szinte élveztem Crawshaw elismerő szavait - ugye, emlékszel az idősebb Crawshaw-ra, a zeneszerző fiára? -: kijelentette, hogy ez volt a legprimább hazugság, amit valaha hallott. De ugyanakkor valósággal előtört a szégyen és a fájdalom, amikor szent titkomról beszélgették. Fawcett, az a vadállat, ízetlenül élcelődött a zöld ruhás lányról...

Wallace hangja megbicsaklott, olyan élénken emlékezett erre a szégyenre.

- Úgy tettem, mintha nem hallanám - mondta. - Aztán Carnaby kis hazudozónak nevezett, és amikor hangoztattam, hogy igazat beszélek, vitatkozni kezdett velem. Kijelentettem, hogy a zöld ajtót meg is tudom mutatni, és tíz percen belül mindnyájukat odavezetem. Carnaby egyszerre szörnyen tisztességtudó lett, azt mondta, hogy ez kötelességem is, és vagy helytálló a szavamért, vagy pedig meg kell lakolnom. Kicsavarta ez a Carnaby akár egyszer is a karodat? Akkor talán megérted, hogy nem volt választásom. Hiszen megesküdtem, hogy a történet igaz. Abban az iskolában senki sem akadt, aki olyan fickótól, mint Carnaby, megvédett volna, még Crawshaw is csak hímezett-hámozott. Carnaby bolondot csinált belőlem. Égett a fülem, izgatott és kissé rémült voltam. Úgy viselkedtem, mint egy ostoba kölyök, s

végül, ahelyett, hogy magam indultam volna az elvarázsolt kert felé, lángoló arccal, égő fülekkel, sajgó szemmel, szégyentől mardosott, boldogtalan lélekkel, még én mutattam az utat hat gúnyolódó, kíváncsi és fenyegetőző iskolatársamnak... Soha nem találtuk meg a fehér falat a zöld ajtóval...

- Hogy érted? - kérdeztem Wallace-tól.

- Úgy, hogy nem tudtam megtalálni. Megtaláltam volna, ha odatalálok... És azután, mikor egyedül mentem, akkor sem tudtam megtalálni. Egyszer sem. Úgy emlékszem, diákkoromban folyton a zöld ajtót kerestem, de sehogy sem tudtam rábukkanni, sehogy.

- És a pajtásaid... kellemetlenkedtek? - kérdeztem.

- Rettenetes volt... Carnaby öncélú hazudozásom miatt összehívta a kupaktanácsot. Emlékszem, hogyan lopakodtam haza, egyenesen fel az emeletre, hogy a pityergés nyomait elrejtsem. De most már nem Carnaby miatt sírtam, amíg elnyomott az álom; a kertet sirattam, azt a gyönyörű délutánt, amelyben reménykedtem, a drága, barátságos asszonyokat, a játszótársakat, akik vártak rám, és azt a csodálatos, feledésbe merült játékot, melyet újra meg akartam tanulni...

Szentül meg voltam győződve arról, hogy ha mindezt nem fecsegem el... Sötét napokat éltem át, éjjelenként sírtam, nappal ábrándjaimat kergettem. Két félévig visszaestem a tanulásban, és rossz volt a bizonyítványom. Emlékszel? Persze hogy emlékszel! Hiszen éppen te kerekedtél fölém számtanban, s ez ismét talpra állított.

3

Csend volt, barátom a vörösen izzó parázsba bámult. Majd ismét megszólalt.

- Egészen tizenhét éves koromig nem láttam újra... Harmadik alkalommal egyszerre csak ott termett előttem. Az ösztöndíjamat kellett megszereznem Oxfordban, s éppen a pályaudvarra hajtottam, mikor egy másodpercre a szemembe villant. Cigarettafüst elterpeszkedett a bérkocsiban, s valóságos világfinak képzeltem magamat - mikor egyszerre megláttam az ajtót, a falat, s máris minden porcikámban éreztem a váratlanul kézzelfogható közelbe került, felejtethetetlen, régi élményeket.

Elcsattogtunk előtte, s én annyira meglepődtem, hogy csak jóval távolabb állítottam meg a kocsit, mikor befordultunk egy másik utcába. Egy pillanatig nem tudtam, mit csináljak, két ellentétes akarat birkózott bennem. Felcsaptam a kocsi tetejét, és kihúztam az órát.

- Igen, uram! - szólt hátra a kocsis előzékenyen.

- Nos... igen... semmi, semmi! - kiáltottam. - Tévedtem! De késő van már! Gyerünk gyorsabban!...

És folytattuk az utat... Az ösztöndíjat megkaptam. És másnap este, mikor megtudtam, hogy sikerült, ott üldögéltem apám házában, emeleti szobám kandallója előtt. Apám jó tanácsai és ritka, nagyon ritka dicsérete még a fülemben csengtek, az ifjúkor hallatlan önhittségével kedvenc pipámat szívtam, s az ajtó meg a hosszú fehér fal körül járt az eszem. „Ha megállok - gondoltam -, elvesztem az ösztöndíjamat, lemaradok Oxfordról, s egész kecsesgató pályafutásomat elrontom. Végre-valahára tisztábban látom a dolgokat!”

Sokáig tűnődtem, de aztán arra a megállapításra jutottam, hogy az én karrierem megéri az áldozatokat... Azok a drága barátok a kertben, az a tiszta légkör még akkor is elbűvölt, de

valahogy a távolba veszett már. Egy más, valóságos világban kellett megvetnem a lábam. Egy másik ajtó tárult ki előttem: a karrier ajtaja.

Wallace ismét a tűzbe bámult. A lángok vörösében konok és kemény arc villant elém, majd újra elenyészett a homályban.

- Nos - folytatta és felsóhajtott. - Megszolgáltam ezt a karriert. Keményen megdolgoztam érte. De ezerszer álmodtam az elvarázsolt kertről - és a zöld ajtót négyszer is láttam, négyszer tűnt fel előttem egy-egy pillanatra. Igen, négyszer. Egy darabig a kedvező lehetőségekkel zsúfolt világot olyan ragyogónak és érdekesnek láttam, hogy hozzá képest a kert elfakult varázsa túlságosan gyengédnek és távolinak tűnt. Ugyan ki akar párducokat cirógatni, mikor szép asszonyokkal és híres emberekkel vacsorázhat? Oxfordból mint sokat ígérő ember jöttem vissza Londonba, akire még nagy feladatok várnak. Igen... aztán jöttek a csalódások.

Kétszer voltam szerelmes - nem akarok ezzel időzni -, de egyszer, mikor útban voltam valakihez, akiről tudtam, hogy azt hiszi, nem merek elmenni hozzá, s Earl's Court közelében vaktában nekivágtam egy néptelen utcának, hogy utamat lerövidítsem - egyszerre felbukkant a fehér fal s az ismerős zöld ajtó. - Különös - mondtam magamban -, mindig azt hittem, hogy ez a hely valahol Campden Hillen van. Ezt a helyet valahogy sohasem tudom megkeresni, csak véletlenül bukkanok rá, mint ahogy a végtelent sem lehet kiszámítani. Itt kísértenek különös ábrándjaim.

És elmentem mellette, ragaszkodva eredeti elhatározásomhoz. Ezen a délutánon nem hatott rám. Egy pillanatra megfordult ugyan a fejemben, hogy mégis megpróbálom kinyitni azt az ajtót, hiszen néhány lépésre voltam tőle, és szívem mélyén biztosan tudtam, hogy számomra kinyílik. De aztán arra gondoltam, csak feltartóztatna utamban, pedig becsületbeli kötelességemnek éreztem, hogy ott legyek a találkozón. Később már megbántam, hiszen nem kellett volna olyan pontosnak lennem - legalább beleshettem volna, hogy intsek a párducoknak. De akkor már tudtam, hogy késő, és hiába kerestem azt, amire csak véletlenül bukkanhatok rá. Igen, nagyon lehangolt voltam akkor...

Megfeszített munkában eltelt esztendőik során egyszer sem láttam az ajtót. Csak mostanában találtam rá ismét. S ugyanakkor mintha valami elhomályosította volna körülöttem a világot. Szomorú és keserű dolognak éreztem, hogy soha többé ne lássam viszont azt az ajtót. Talán agyon is voltam terhelve munkával, talán a negyvenes évek fáradtsága volt ez, amiről már annyit hallottam beszélni. Nem tudom. Mindenesetre az a biztos derű, amivel eddig olyan könnyedén értem el sikereimet - elpárolgott. És éppen az újabb politikai fejlemények közepén, mikor annyira szükség lett volna a munkámra. Ugye, különös? Egyre fárasztóbbnak érzem az életet, és ahogy közeledik érte a jutalom, egyre inkább látom, milyen értéktelen. Nemrégiben nagyon-nagyon elfogott a vágy a kert után. Igen... és azóta háromszor láttam.

- A kertet?

- Nem... az ajtót. És nem léptem be.

Wallace az asztalra támaszkodva felém hajolt, hangjában végtelen szomorúság csengett.

- Háromszor lett volna rá alkalmam - háromszor! Megesküdtem: csak még egyszer lássam meg az ajtót - belépek, itt hagyom ezt a port és forróságot, hátat fordítok minden üresen csillogó hiúságnak és fárasztó dőreségnek. Belépek, és nem térek vissza soha többé. Kivárom azt a pillanatot...

Igen, megesküdtem - és amikor eljött az ideje, mégsem mentem be. Egy éven belül háromszor mentem el az ajtó előtt, és nem léptem át a küszöbét. Háromszor, mégpedig tavaly. Először, mikor a bérleti megváltás törvényjavaslata miatt váratlanul majdnem leszavazták a kormányt,

és csak három szavazat óvta meg a bukástól. Ugye, emlékszel? Senki sem gondolta volna közülünk, talán még az ellenzék sem számított rá, hogy még aznap éjjel végzünk. S akkor az egész vita egyszerre összeroppant, mint a tojáshéj. Én Hotchkiss-szel és unokaivérével Brentfordban vacsoráztam, hiszen nőtlen emberek voltunk. Egyszer csak szól a telefon, behívtak a parlamentbe. Autóba vágtuk magunkat, az utolsó percben értünk oda - és akkor, útközben, elhaladtunk mellette. Szó se lehetett tévedésről: tisztán láttam a holdfényben kéklő falat az ajtóval, miközben az autólámpák izzósárga fényt vetettek rá.

- Istenem! - kiáltottam.

- Mi az? - kérdezte Hotchkiss.

- Semmi... - válaszoltam, s megint nem ragadtam meg az alkalmat.

- Nagy áldozatot hoztam - mondtam a parlamenti csoport vezérének.

- Mindnyájan így vagyunk - válaszolta, és továbbrohant... De mondd, Redmond, mi mást is tehettem volna? A következő alkalommal pedig atyám halálos ágyához siettem, hogy a kemény öregúrnak istenhozzádot mondjak. A kényszerítő körülményekkel ismét nem szállhattam szembe.

- De a harmadik eset, most, egy hete, másként történt. Még most is furdal a lelkiismeret, ha rágondolok. Gurker és Ralphs társaságában voltam - hiszen már nem titok, tudod te is, hogy Gurkerrel tárgyaltam. Frobishernél vacsoráztunk együtt, és a beszélgetés bizalmas természetű dolgokra terelődött. Állandóan azt a kérdést kerülgettük, hogy milyen minőségben veszek majd részt az újjáalakított kormányban. Igen... igen... Ez már elintézett dolog. Még nem kell róla beszélned, de hát előtted minek titkolózzam... Igen, köszönöm... köszönöm... De hadd folytassam a történetet.

Azon az estén sok minden volt a levegőben. A helyzet igen kényes volt. Nagyon szerettem volna Gurkertől végleges választ kicsikarni, de Ralphs jelenléte megzavart. Minden idegszálamat megfeszítettem, hogy könnyedén és hanyagul tudjak társalogni, és hogy ne tereljem a beszélgetést mindjárt arra a pontra, ami egyedül érdekelt. És ez helyes is volt. Ralphs viselkedése azóta nagyon is igazolta óvatosságomat. Tudtam, hogy Ralphs a Kensington High Street után majd elbúcsúzik tőlünk, s ha egyedül maradok Gurkerrel, akkor majd egy nyílt kérdéssel váratlanul rajtaütök. Hiába, az embernek néha ilyen kis csalafintaságokhoz kell folyamodnia... És akkor az utca vége felé ismét felbukkant a látóhatáron a fehér fal a zöld ajtóval.

Csevegve elhaladtunk mellette. Már el is hagytam. Szinte még most is látom Gurker kirajzolt arcélének árnyékát, cilindere feltűnő orra elé meredt, s ahogy Ralphsszal együtt ballagtunk mellette, lobogó nyakravalójának ráncai az én árnyékomat súrolták. Talán húsz hüvelyknyire sem voltam az ajtótól, mikor elhaladtunk előtte.

„Mi lenne akkor - kérdeztem magamban -, ha most elbúcsúznék tőlük és bemennék?” - De minden idegszálam bizsergett, hogy Gurker választát megtudjam. Igazán nem tudtam, mit csináljak, hiszen annyi más bonyolult kérdés áll előttem.

„Azt hinnék, hogy megőrültem - vitatkoztam magamban. - És ha most eltűnnék?! »Egy kiváló politikus csodálatos eltűnése!«” Ez a gondolat hatott rám. Ezer ilyen elképzelhetetlen világi apróság befolyásolt engem abban a válságos órában.

Wallace szomorúan mosolyogva felém fordult, és lassan folytatta:

- Itt vagyok tehát! Igen, itt - mert ismét elmulasztottam az alkalmat. Egy éven belül háromszor láttam az ajtót, valósággal kínálkozott az alkalom. Láttam az ajtót, mely a béke, a gyönyör, a

minden álmunkat meghaladó szépség és jóság világába vezet, s amit senki sem ismerhet e földön. Ó, Redmond, és én mindezt elhajítottam magamtól, eltűnt a semmibe...

- Honnan tudod?

- Hát tudom! Tudom. Most már nem marad más hátra, mint hogy végigcsináljam az egészet, és hivatásomba merüljek, ami mindig olyan erővel láncolt magához, valahányszor eljött a döntő pillanat. Azt mondod, sikereim vannak. Igen, siker... otromba és agyoncicomázott, undorító dolog ez. Hát igen, ennyi valóban az enyém.

Erős kezében mogyorót tartott.

- Bárcsak ennyi volna minden sikerem - mondta, összeroppantotta a mogyorót, és megmutatta nekem.

- Hadd mondjak még valamit, Redmond. Ez a veszteség elpusztít engem. Két hónapja, már majdnem tíz hete nem dolgozom semmit, csak legszükségesebb és legsürgősebb kötelezettségeimnek teszek eleget. Megszakad a szívem, kimondhatatlanul megbántam mindent. Éjszakánként, mikor a legkevésbé valószínű, hogy felismernek, kimegyek az utcára, és kóborolok. Igen. Vajon mit gondolnak az emberek, ha tudnák? Egy miniszter, a legfontosabb tárca felelős vezetője - egyedül kóborol... búslakodva, néha már-már hangosan jajveszékelve... egy ajtó, egy kert után.

4

Szinte most is látom Wallace sápadt arcát, s a szemében lángoló szokatlan, komor tüzet. Ma este igen élénken látom magam előtt. Szavait és hangját visszaidézve ülök most itt, mellettem a heverőn a tegnapi esti *Westminster Gazette*, s benne a halálhír. Ma délben a klubban másról sem beszéltek az emberek.

Tegnap kora hajnalban egy mély árokban találták meg a holttestet, a Kelet-Kensington pályaudvar közelében. A déli irányú vasútpálya építéséhez két aknát ástak; a tolongó tömeg miatt a magas út mentén deszkafalat emeltek, s a közelben lakó munkásoknak egy kis ajtót vágtak a palánkba. Két felügyelő nézeteltérése miatt nem zárták be az ajtót. Ezen az ajtón vezetett Wallace útja.

A rejtélyes kérdések zűrzavarában nem tudok eligazodni.

Úgy látszik, aznap éjjel idáig gyalogolt a parlamentből - az utolsó ülőszék idején gyakran gyalog sétált haza. Elképzelem magas alakját, amint magányosan, gondolataiba merülve és elszántan megy végig az üres, éji utcákon. És akkor a közeli állomás halvány és csálóka lámpafényében a durva deszkapalánk talán fehérnek látszott. Ez a nyitva felejtett, végzetes ajtó talán valami emléket ébresztett fel benne...

Végül is létezett egyáltalán az a fal, s benne a zöld ajtó?

Nem tudom. Én elmondtam ezt a történetet, úgy, ahogy tőle hallottam. Olykor magam is azt hiszem, hogy Wallace egy ritka, de nem példa nélkül álló káprázat és egy gondatlanul nyitva felejtett csapóajtó - tehát véletlenek áldozata. Persze ez korántsem a legmélyebb meggyőződése. Ha úgy tetszik, akár babonás bolondnak is tarthatnak. De többé-kevésbé az a meggyőződése, hogy Wallace természetfölötti adottsága, valami - nem tudom, miféle - hatodik érzék megsúgta neki: az ajtó és a fal megjelenése titkos kivezető utat nyújt neki, hogy egy másik, sokkal szebb világba meneküljön. Lehet, hogy azt mondják: végül mégis csalatkozott. De vajon csakugyan csalatkozott-e? Itt már az álmodozók legbensőbb titkát, a látomások és káprázatok emberének titkait érintjük. Mi ezt a világot, gödreivel és palánkjeival

együtt, rendben valónak találjuk. A mi nappali mércénk szerint Wallace a biztonságból a sötétség, a veszedelmek és a halál birodalmába sétált át.

De vajon neki is ez volt a véleménye?

Fordította Görgey Gábor

A SZERELEM GYÖNGYE

A legragyogóbb gyémánnál is ékeesebb a gyöngy, állítják a moralisták, mert egy élőlény szenvedése teremti. Én erről mit sem mondhatok, mert semmi elragadtatást nem érzek a gyöngyök iránt. Felhős fényük egyáltalán nem lelkesít. Ugyanígy nem tudom eldönteni azt az évezredes vitát sem, hogy a Szerelem Gyöngyének históriája tulajdonképpen micsoda: a legkegyetlenebb történet, vagy pedig a szépség halhatatlanságának bájos legendája?

A középkori perzsa irodalom tanulmányozói a történetet és a vitát egyaránt ismerik. A történet rövid, ám a korszak irodalmának tekintélyes részét a hozzáfűzött magyarázatok adják. Sokan úgy vélték, hogy költői játék csupán, mások példázatot láttak benne, mely ezt is, azt is jelentheti. A teológusok szokásos terjengősségükkel azt bizonygatták, hogy a test feltámadását példázza. Esztétikai írásokban is gyakran idézték példaként a történetet. De sokan voltak, akik úgy vélték, hogy egy megtörtént eset leírása csupán, egyszerű és nyers valóság.

A történet színhelye Észak-India. Magasztos szerelmi történetekben ez az ország a leggazdagabb a világon. Napfényes tájak, tavak és burjánzó erdők, dombok és termékeny völgyek vidéke. Távolabb pedig nagy hegyek, megközelíthetetlen, s örök hóval borított csúcsok, ormok és hegygerincek törnek az égre. Itt élt egy ifjú herceg, az összes tartományok ura, és egy gyönyörűséges, pompázó szépségű lányra talált. A herceg trónjára emelte, és hódoló szívébe zárta. Ilyen édes és gyönyörűséges, különös és reménykedő, csodálatosan nemes szerelemről talán még nem is álmodott senki. Így éltek több mint egy évig. És akkor egy ligetben egy mérges fullánk kioltotta a lány életét.

Igen, meghalt. A herceget pedig sújtotta a fájdalom. Némán és mozdulatlanul szenvedett. Attól félték, hogy megöli magát, pedig fia vagy testvére sem volt, aki követhette volna a trónon. Két napon, két éjszakán át étlen-szomjan, arcra borulva feküdt a pamlag előtt, melyen a kedves kihűlt teste pihent. Aztán felemelkedett, evett, és olyan nyugodtan járt-kelt, mint aki elszánta magát valamire. És kiadta a parancsot: kedvese testét tegyék ezüsttel ötvöztetett ólomkoporsóba, ezt finom, illatos fákból faragott, arannyal kivert koporsó borítsa, mindkettőt pedig drágakövekkel kirakott alabástromszarkofágba helyezték. És amíg mindez elkészült, idejét a tavaknál, a kerti lakokban, ligetekben töltötte, s a kedves emlékének tűnődve, sorra járta a palota termeit, ahol annyi időt töltöttek együtt. Ruháját nem szaggatta meg, hamuval és vezeklő-csuhával sem csúfította el magát, ahogy a szokások előírták, mert nagy szerelméhez méltatlannak érezte az ilyen szertelenségeket. Végül ismét megjelent tanácsosai között, s elhatározását kihirdette a nép előtt.

Kijelentette, hogy soha többé nem fog asszonyt érinteni, hiszen még gondolni sem tud rájuk. Egy alkalmas ifjút keres majd, akit örökösül fogad, és akit eljövendő hivatása szellemében fog felnevelni. Ő addig is kötelességszerűen elvégzi uralkodói teendőit, de ezeken kívül minden erejét, hatalmát és gazdagságát arra áldozza, hogy egyetlen, drága, elvesztett szerelmének méltó emléket állítson. Kecses, tökéletes szépségű épületet, mely minden eddigi és valaha készülő építményt túl fog szárnyalni. A világ csodája lesz az idők végezetéig, az emberek csodálni fogják és beszélnek róla, a földkerekség minden tájáról ide zarándokolnak majd, mert leküzdhetetlen vágy űzi őket, hogy lássák a csodát. Idézni fogják királynéjának hírét és emlékeztét. Az épület neve pedig a Szerelem Gyöngye lesz - mondta a herceg.

Tanácsosai és a nép beleegyeztek a tervbe, és a herceg munkához kezdett.

Évek teltek, és a herceg minden idejét a Szerelem Gyöngyének építésére szentelte, hogy minél ékeesebb legyen. Termésköbe hatalmas alapot vájtak, ahonnan a világ völgyén túl látszottak a

roppant hegység havas vadonjai. Alatta falvak és dombok, kanyargó folyók, és messze-messze három nagy város. Itt, egy különös és mesteri épület mélyén helyezték el az alabástrom szarkofágot. Körülötte ritka és értékes kövekből oszlopok, faragott és kivert falak emelkedtek. Olyan volt az egész, mint egy ritka szép ékszer, a kőműves mesterség csúcsíves tornyokkal és kupolákkal díszített roppant ékszerdoboz. A Szerelem Gyöngyének terve eredetileg nem volt ilyen merész és finom, először sokkal kisebb, jobban kidolgozott és tömörebb épületet akartak emelni. Áttört falak és rózsásan árnyalt oszlopok gyöngéd csoportja mélyén feküdt a szarkofág, mint egy virágok közt álmodó gyermek. Az első kupolát ezüsttel összedolgozott zöld csempével fedték, de később eltávolították róla, mert szűkösnek látszott, s nem elégítette ki a herceg képzeletének merész szárnyalását.

Ekkor nem az a bájos ifjú volt már, aki a királyi lánykát szerette. A komoly, céltudatos férfi már csak a Szerelem Gyöngyének építésével törődött. Fáradozásának minden egyes eszten-dejében többet és többet tudott meg a falak, ívek és pillérek tulajdonságairól. Már túlságosan nagy hatalma volt az anyag fölött, vagy százféle követ, árnyalati hatásokat ismert meg, mindezt kezdetben el sem tudta volna képzelni. Színérzéke kifinomult és lehiggadt, nem szerette már az aranyívek zománcos ragyogását, a díszes fóliánsokhoz hasonló pompát, mely valamikor annyira tetszett neki. Inkább az eget kékjét és a messzeségek finom árnyalatait kereste: rejtélyes homályt, a derengő bíbor hirtelen áradását és a tér nagyszerűségét. A faragások, festmények és berakott díszítések, az aprólékosan kidolgozott részletek fárasztották már. Csinos csecsebecsék - mondta ezekre a régebbi díszekre, és jelentéktlenebb épületrészeket helyezte el őket, ahol nem zavarták legfontosabb terveit. Művésze egyre tökéletesedett. A nép megilletődötten és csodálattal látta, miként nő a Szerelem Gyöngye a nagyszerűség emberfeletti méreteire. Tulajdonképpen maguk sem tudták, mire számítanak, de minden várakozásukat felülmúlta ez a fenséges alkotás. - A szerelem csodákat művel - suttozták, s a világ asszonyai, ha volt is kedvesük, a herceget szerették hűséges rajongásáért.

Az épületet középen hosszú árkádsor szelte át, s a herceget a kilátó-csarnok egyre többet foglalkoztatta. A belső bejárattól áttekinthetett a roppant oszlopocsarnokon, s a központi térségen át, melyről a rózsás árnyalatú pillérek azóta már régen eltűntek, a koporsót őrző pavilon tetejére. Egy csodálatosan elhelyezett nyílásból pedig kétszáz mérföldnyire a nagy hegyek hóborította vadonjait, a hegyek királyát láthatta. Ívek, pillérek, oromzatok és erkélyek lebegtek-szárnnyaltak mindenfelé, mégsem hivalkodón, hanem szerényen, mint az Isten jelenlétében árnyékba húzódó arkangyalok. Mikor az emberek ezt a szigorú szépséget meglátták, először lelkesedtek, aztán dideregtek, és szívük elszorult. A herceg gyakran járt ide, és megindultan nézte a kilátást, de még most sem volt elégedett. Érezte, hogy a Szerelem Gyöngyét még nem fejezte be, s addig nem teljesítette feladatát. Hol itt, hol amott változtatott valamit, vagy visszahelyezte, amit már lebontott. Egy szép napon pedig kijelentette, hogy a szarkofág sokkal tisztábban és egyszerűbben érvényesülne pavilon nélkül. És hosszú szemlélődés után lebontatta a pavilont.

A következő napokon ismét megjelent és nem szólt semmit. Azután két napig távolmaradt. Majd egy építésszel, két mesteremberrel és maroknyi kísérettel ismét megjelent.

Kis, néma csoportban álltak ott, s művük tündöklő nagyszerűségét szemlélték. Tökéletességén nem látszott, milyen verejtékes munkával készült. Mintha munkájuk gyümölcsét Isten, a csodálatos természet teremője is magáénak tekintette volna.

De valami megzavarta a teljes harmóniát: a szarkofág aránytalan méretei. A koporsót sohasem bővítették, de hát miért is építették volna nagyobbra? Most bántotta a szemet, zavarta a vonalak szabad áramlását. Pedig ebben a szarkofágban helyezték el az ólom- és ezüstkoporsót, s bennük a királynét, a halhatatlan kedvest, akiért mindez a szépség létrejött. Ámde most a

koporsó elenyésző kis téglaként sötétlett csupán, s elűtött a Szerelem Gyöngyének lenyűgöző látványától. Mintha az ég kristálytükrebe valami apró ládikát pottyantottak volna.

A herceg sokáig töpregett, de senki sem sejtette, mit forgat fejében.

Végül megszólalt. S intett.

- Ezt pedig vigyétek innét! - parancsolta.

Fordította Görgey Gábor

A VAKOK ORSZÁGA

Száznegyven mérföldnyire a Csimborasszótól, vagy talán még messzebb, hatvan mérföldre a Cotopaxi hófedte csúcsaitól, az ecuadori Andok kietlen tájain, elvágva a világtól egy titokzatos völgy húzódik: a Vakok Országá. Sok-sok évvel ezelőtt a völgyet, ha nem könnyen is, de meg lehetett közelíteni: félelmetes szakadékokon át le lehetett jutni sík mezőire, és akadtak is, akik megkockáztatták a veszedelmes utat. Néhány perui félvér család idemenekült egy gonosz és erkölcstelen spanyol uralkodó zsarnoksága elől. Aztán jött a Mindobamba irtóztos kitörése, és Quitóra tizenhét napos éjszaka borult, és a Yaguachi vize felforrt, és a döglött halakat levitte Guayaquilig; a Csendes-óceán felé néző lejtőkön mindenütt megcsuszamlott a föld, és hirtelen megolvadt a hó, és árvizek hömpölyögtek, és a vén Arauca-hegy egyik oldala mennydörgő robajjal leomlott, és mindörökre elzárta a Vakok Országát az emberek kutató léptei elől.

Az egyik régi telepes véletlenül éppen a szoros innenső oldalán járt, amikor a föld olyan iszonyatosan megrendült, és a telepesnek bele kellett törödnie, hogy feleségét és gyermekeit és barátait soha többé nem láthatja, és hogy minden vagyonát elvesztette. Új életet kellett kezdenie. De nem volt szerencséje, később kényszermunkára ítélték, megvakult, és a bányákban halt meg. De a történetből, amelyet elmondott, legenda keletkezett, s a legenda ma is él a Kordillerák között.

Elmesélte ez az ember, hogy miért merészkedett vissza az erdőből, ahová valamikor gyerekkorában került, egy nagy batyúval együtt, egy láma hátára kötözve. A völgyben, azt mondja, minden együtt volt, amit csak szem-száj kívánhat. Jó ivóvíz, legelők, egyenletes éghajlat, a lejtőkön zsíros barna termőföld; a sűrű bokrok roskadoztak az ízes gyümölcs terhe alatt, s az egyik lejtőn hatalmas fenyőerdők védték a völgyet a lavina pusztítása ellen. Igaz, hogy magasan fönt, háromfelől is jég borította a hegyek szürkészöld szikláit, de a jégár nem zuhant le a völgybe, hanem csendesen elfolydogált a távoli lejtőkön, és csak nagyon ritkán történt meg, hogy a jégtömegek lezúdulnak.

Lent a völgyben nem esett, nem is havazott, de a bővizű források megöntözték a földet, s a legelőkön dús fű zöldellt. A telepesek szépen boldogultak. Az állatok kövérre híztak és szaporodtak. Csak egyvalami zavarta az általános megelégedettséget, de ez aztán alaposan feldúlta a telepesek életét. Egy ismeretlen betegség következtében a gyermekek mind vakon születtek, és sok nagyobb gyermek is megvakult. Az a telepes, aki a történetet elmondta, azért tette meg a veszedelmes és fáradságos utat a völgyből kifelé, hogy valami varázsszert keressen a külvilágban a szörnyű járvány ellen. Akkoriban még, ha betegség lepte meg az embert, senki sem gondolt bacilusokra vagy fertőzésre; a baj okát az emberek bűneiben keresték. A mi emberünk is azt hitte, hogy egy felsőbb hatalom vaksággal bünteti a vallástalan bevándorlókat, akik elmulasztották, hogy letelepedésük után valami oltár- vagy szentélyfelét állítsanak a völgyben. Emberünk tehát egy ilyen szentélyt szeretett volna, megszentelt tárgyakat, titokzatos érmekeket és imákat. Tarisznijában egy rúd termésezüstöt őrzött, amelynek eredetéről nem akart beszámolni. Makacsul hangoztatta, hogy a völgyben nem találtak ezüstöt, de éppen ez a makacsság árulta el, hogy nincs gyakorlata a hazudozásban. Azt mondta, hogy a völgybeliek minden pénzüket és értéküket összekaparták - odalent sem pénzre, sem ékszerre, vagy ilyesmire nincs szükségük -, hogy vásároljon valami „szent segítséget” a baj ellen. Szinte látom magam előtt ezt az elborult szemű fiatalembert, napégette, csontos arcával, amint - még a vulkán kitörése előtt - kalapja szélét izgatottan gyűrögetve, nyugtalanul, a világ dolgaiban járatlanul, előadja kívánságát egy figyelmesen hallgató, éles szemű papnak; s aztán látom őt,

amint zsebében a csálhatatlan kegyszerekkel visszafelé indul. S látom leírhatatlan kétségbeesését, mikor odaér az eltorlaszolt hegyszoroshoz, amelyen át felkapaszkodott a völgyből. Hogy mi mindenre kellett még keresztülmennie, nem tudom, csak évek múltán bekövetkezett kegyetlen haláláról értesültem. Szegény eltévedt bárány! A patak, amelynek völgye egykor járhatóvá tette a Vakok Országába vezető szorost, egy sziklabarlang száján át tört utat. S a legenda, amely az ügyetlenül elmondott, szomorú történet nyomán a vakok törzséről „odaát” szárnyra kelt, ma is él.

S a maroknyi nép között, amely ott maradt az immár elszigetelt völgyben, a kór tovább rombolt. Az öregek rosszul láttak, a fiatalok alig, s a gyermekek, akik ott születtek a völgyben, semmit sem láttak. De az élet nagyon könnyű volt ebben a hóval szegélyezett, isten háta mögötti medencében. Itt nem voltak tüskés bokrok, sem mérges rovarok, sem vadállatok. Az állatok közül egyedül a szelíd láma botorkált a kiszáradt folyómedrekben, amelyeken át a telepések valaha ide jöttek.

A megvakulás folyamata olyan lassan ment végbe, hogy alig vették észre. Annyit vezetgették a vakon született gyerekeket keresztül-kasul a völgyön, hogy csodálatosan ismertek minden ösvényt, minden zugot, és a faj tovább élt akkor is, amikor ráborult az örök sötétség. Még a tűz kezelését is volt idejük megtanulni. Kőből épített kályhákban raktak nagyon óvatosan tüzet. Kezdetben tanulatlan, egyszerű emberek voltak, a spanyol műveltségéből alig-alig ragadt rájuk valami, de az ősi Peru művészi hagyományaiból és elfelejtett bölcséletéből valami tovább élt bennük. Az egymást követő nemzedékek sok mindent elfelejtettek, és sok mindent kieszlettek. A nagyvilág, ahonnan jöttek, egyre ködösebbé, egyre bizonytalanabbá vált emlékeikben. Erősek és ügyesek voltak mindenben, amihez nem kellett látni; és egyszer csak támadt közöttük egy kiváló elme, aztán még egy, aki meggyőzően tudott beszélni, és tanította a többi. És amikor ezek meghaltak, hatásuk megmaradt a völgyben, és a kis közösség egyre gyarapodott számban és tudásban, és már meg tudta oldani a felmerülő társadalmi és gazdasági problémákat. Egyik nemzedék követte a másikat. Eljött az idő, amikor az újszülöttet tizenöt emberöltő választotta el attól az őstől, aki egy rúd termésezüsttel útra kelt, hogy Isten segítségét keresse, és soha többé nem tért vissza. És ekkor történt, hogy a külső világból egy ember került a völgybe. Ez a történet erről az emberről szól.

Hegymászó volt, Quito környékéről való. Bejárta a világot, a tengert is látta, sokat olvasott, eredeti, tevékeny és vállalkozó szellem volt. Egy angol társaság megfogadta hegyi vezetőnek. Az angolok hegyet mászni jöttek Ecuadorba, és az egyik svájci vezetőjük megbetegedett. Kisebb próbálkozások után az Andok Matterhornjának, a Parascotopetlnak a megmászása következett volna, és Nunez e próbálkozás idején tűnt el. A szerencsétlenség történetét számtalanszor megírták. Pointer beszámolója a legsikerültebb. Elmondja, hogyan kapaszkodott fel a turisták csoportja a veszélyes és csaknem teljesen függőleges hegyoldalban egészen az utolsó és legnagyobb szakadék tövéig. Drámai erővel írja le Pointer, hogy a hóborította sziklákon egy kis éjjeli menedékhelyt építettek, és egyszer csak észrevette, hogy Nunez eltűnt közülük. Kiabáltak - semmi felelet; egész éjszaka nem aludtak, fölváltva kiáltoztak és füttyültek.

Amikor megvirradt, látták, hol zuhant le. Természetes, hogy nem tudott jelt adni. A hegy ismeretlen, keleti oldalán csúszott le; mélyen alatt egy meredek havas lejtőbe ütközött, s a lavina közepén vajt mélyedésben csúszott tovább. Egy félelmetes szakadék széléig láthatták föntről a nyomokat, azontúl már semmi sem látszott. Mélyen, nagyon mélyen lent, a távol kékjében néhány fa látszott, egy szűk kis völgy, a Vakok Országának fái. De az angol turisták nem ismerték a Vakok Országának legendáját, és onnan fentről különben sem tudták volna a fennsík többi keskeny völgyétől megkülönböztetni. A szerencsétlenség annyira lesújtotta őket,

hogy délután visszafordultak. S aztán jött a háború, és Pointernek be kellett vonulnia, anélkül, hogy megmászta volna a Parascotopetlt. A csúcs azóta is megmászatlan, és Pointerék menedéke árván porladozik a hóban.

És az ember, aki lezuhant, életben maradt.

A lejtőről ezer lábnyi mélységbe esett, de fennakadt egy hatalmas hópárnán. Innen egy még meredekebb lejtőn csúszott tovább. Kábultan és eszméletlenül, de csonttörés nélkül bukfencezett lejjebb. Most már szelídebb lejtők következtek, és végre ott feküdt csendesen, abba a puha hógomolyagba burkolva, amelynek életét köszönhette. Mikor magához tért, azt hitte, ágyban fekszik és beteg; aztán, értelmes és gyakorlott alpinista lévén, ráeszmélt, hogy mi történt vele, és nagy nehezen kikászálódott a hótömegből. Most már a csillagokat is látta. Hasra feküdt, és próbálta kitalálni, hogy hol van, és mi történt vele. Végigtapogatta magát. Megállapította, hogy több gombja leszakadt, s hogy a kabátja keresztülcsúszott a fején. Kése is kiesett a zsebéből, sapkája is eltűnt, pedig azt az álla alatt megkötötte volt. Az utolsó, amire emlékezett, az volt, hogy köveket keresgért a sátorlap megerősítéséhez. A jégcsáklyája is elveszett.

Most már tisztában volt azzal, hogy lezuhant, és körülnézett. A kísérteties világításban még hihetlenebbnek tetszett, hogy ekkora utat tett meg épségben. Egy darabig gondolattalanul meredt a fölötte tornyosuló meredek sziklafalra, amely csak egy-egy pillanatra tűnt elő halványan a sötétségből. A táj fantasztikus, titokzatos szépsége lenyűgözte, s idegeinek feszültsége síró-nevetőgörcsben oldódott fel.

Nagy sokára vette csak észre, hogy közel van a hóhatár alsó széléhez. Alatta, a holdsütötte, járható lejtőn túl már sziklával beszórt füves térség látszik. Nagy nehezen feltápászkodott, s a laza hókupacról lefelé menet, míg a rétre nem ért, minden tagja fájt. Ott inkább leesett, mint leheveredett egy szikla mellé, előkotorta belső zsebéből a kulacsot, jót húzott a friss vízből, és menten elaludt.

Madárcsicsergésre ébredt.

Felült, és látta, hogy egy hatalmas szakadék tövében van, egy kis tisztásfélén, amelyet a víz moshatott ki. Ezen a vízvájta teknőn gurult le tegnap, a hóba ágyazva, ő is. Szemben vele másik sziklafal meredezett. A hegyszoros, amely kelet-nyugati irányban a két szakadék közt húzódott, reggeli napfényben fürdött. A napfény megvilágította a nyugati oldalon azokat a leomlott hegytömegeket is, amelyek elzárták a völgy bejáratát. Ha lejjebb akar jutni, egy rendkívül meredek szakadékkal kell megbirkóznia. De a hóban szerencsére fölfedezett egy kürtöszerű nyílást, amelyen át, ha minden kötél szakad, egy elszánt ember megkísérelheti a leereszkedést. Könnyebben ment, mint remélte. Egy másik elhagyott tisztásra ért, és aztán nem túlságosan nehéz kapaszkodó után egy meredek lejtőre, ahol már fák nőttek. Tájékozódott, és jobban szemügyre vette a távoli völgyet. Zöld réteket látott, s a zöld között tisztán ki lehetett venni egy kis házcsoportot. Kőből épült, de szokatlan formájú házak voltak. Nunez folytatta útját. Olykor mintha sima falat kellett volna megmásznia, s a sziklák közé nem hatolt be a napfény, a madárcsicsergés is elhalt, a levegő lehűlt. De a távoli völgy házai egyre biztatóbban látszottak. Végre a sziklafal tövéhez ért, ahol megvethette lábát, s itt - mert nyitott szemmel járt a világban - egy ismeretlen páfrányfélét fedezett föl, amely mintha kinyújtotta volna erős zöld kezét a repedések közül. Nunez leszakított néhányat, megrágta vastag szárukat, ezzel csillapította éhségét.

Dél felé végre a szoros torkából megint kijutott a napfényes síkságra. Nagyon fáradt volt, tagjai megmerevedtek. Letelepedett egy szikla árnyékában, megtöltötte kulacsát forrásvízzel, az egészséget kiitta, és egy kicsit pihent, mielőtt továbbment a házak felé.

A házak így, közlőrl, még furcsábbak voltak, s az egész völgyben volt valami szokatlan. Nagyobb részét kövér mezők foglalták el, a fű között sok szép virág nyílt. Látszott, hogy a mezőket gondosan öntözik, és gondosan kaszálják. Magasan fönt fal fogta körül a völgyet, és valami körbefutó csatornahálózat, ebből csörgedeztek alá azok a vízerek, amelyek a mezei veteményeket öntözték. A magasabb lejtőkön, a fal és a csatornahálózat fölött pedig lámák legelésztek a gyér fűben. Itt-ott pajtaféle épületek tűntek fel a fal mentén; nyilván ólak vagy etetőhelyek a lámák számára. A csatornahálózat vizei egy főcsatornába torkolltak a völgy közepébe, s ezt a főcsatornát minden oldalról mellmagasságnyi fal vette körül. A kőfalak valahogy városiasá tették ezt a kis elzárt területet, s a városi jelleget még fokozta a sok, fekete és fehér kővel kirakott gyalogút, amelyeknek mentén néhol még takaros járdaszegély is futott. A falu közepe egészen másképp festett, mint a hegyvidéki falvaknak azok az összevissza dobált házacskaí, amelyekhez Nunez hozzászokott. A meglepően tiszta kis főutca mindkét oldalán katonás rendben sorakoztak a házak; a színesre mázolt homlokzaton itt-ott egy ajtó szakította meg a fal sima felületét, de ablak sehol. A falak teljesen szabálytalanul voltak mázolva: itt szürkére, ott homokszínre, amott téglavörösrre vagy sötétbarnára. A vad mázolás láttára jutott eszébe Nuneznek először ez a szó: „vak”. „A derék ember, aki ezeket a házakat festette, vak lehet, akár egy denevér” - gondolta.

Egy meredek ösvényen át odaérkezett a völgyet körülkerítő falhoz és csatornahálózathoz; éppen ott állt meg, ahol a csatorna vézna és kanyargós kis vízesésben köpi bele fölös vizét a völgy torkába. Nunez most már embereket is látott: a mező túlsó végében, szénaboglyák tetején heverésző férfiakat és asszonyokat, közelebb a faluhoz ácsorgó gyermekeket, közvetlen közelben pedig három férfit, akik vállra akasztott jármon vödröket cipeltek azon a keskeny ösvényen, amely a körfaltól a házakhoz vezetett. Ez a három férfi lámabőrből varrt öltönyt, bőrvet és csizmát viselt, és tarkóig lehúzott, fűlvédős sapkát. Libasorban, lassan lépegettek, közben nagyokat ásítottak, mint aki egész éjszaka nem aludt. Olyan megnyugtatóan derűsnek és tiszteletre méltónak látszottak, hogy némi habozás után Nunez fölágaskodott a sziklán, amilyen magasra csak tudott, és olyan nagyot kiáltott, hogy csak úgy visszhangzott a völgy.

A három férfi megállt, és fejét a hang irányába fordította, mintha körülnézne. Jobbra-balra forgolódtak, Nunez pedig kézzel-lábbal hadonászott. De hiába hadonászott, úgy látszott, az emberek nem látják. Egy idő múlva, jobbra, a távoli hegyek felé fordultak, és mintegy feleletül ők is kiáltottak egyet. Nunez visszakiabált egyszer, visszakiabált kétszer, és mikor látta, hogy hasztalan integet, megint eszébe tolt a szó: „vak”. „Vakok a szerencsétlenek” - mondta magában.

Mikor aztán már rekedtre kiabálta és kidühöngte magát, Nunez átszaladt az arasznyi hídon, s egy kapuhoz ért. S hogy közvetlen közelből látta őket, most már semmi kétség nem fért hozzá: vakok. Ismerte a legendát, s tudta, hogy a Vakok Országába került. Micsoda nagyszerű kaland, gondolta, hogy fognak irigyelni érte odaát!

A három férfi ott állt a járdaszélen, csak a fülüket hegyezték. Nem ismerjük ezeket a lépéseket, gondolhatták. Szorosan egymás mellett álltak, mintha egy kicsit félnének. Nunez látta lehuny és beesett szemhéjukat; mintha szemgolyójuk is elsorvadt volna. Arcukon is valami félelemféle tükröződött.

- Egy ember - szólalt meg az egyik, alig érthető spanyol nyelven -, egy ember vagy egy szellem jött le a sziklákról.

Nunez egy magabiztos ifjú öntudatos lépéseivel közeledett hozzájuk. Minden eszébe jutott már, amit valaha a betemetett völgyről és a Vakok Országáról hallott, és a régi közmondás motoszkált a fejében, mint valami refrén:

„A félszemű is király a Vakok Országában.”

„A félszemű is király a Vakok Országában.”

Nagyon udvariasan üdvözölte a három férfit. Nézte őket, és szólott hozzájuk.

- Honnan jön ez az ember, Pedro bátya? - kérdezte az egyik.

- A sziklák közül.

- A hegyeken át jövök - mondta Nunez -, abból a világból, ahol az emberek látnak. Bogota környékéről, ahol száz- meg százezer ember él, és ahol olyan nagy a város, hogy nem is látni a végét.

- Látni? - motyogta Pedro. - Látni?

- A sziklák közül jön - mondta a másik vak ember.

Nunez a ruhákat nézte, különös szabásukat, a szabálytalan öltéseket.

A három férfi most kinyújtott kézzel feléje indult. Volt valami ijesztő a mozdulatukban. Nunez ösztönösen hátrált kinyújtott ujjaiak előtt.

- Gyere közelebb - mondta a harmadik vak ember, és megfogta Nunez kabátját.

Csak akkor szólaltak meg újra, amikor mind a hárman végigtapogatták a jövevényt.

- Vigyázat! - kiáltott rájuk Nunez, mikor ujjuk a szeméhez ért, és sehogy sem értették, mi ez a mozgó valami. Újra megtapogatták.

- Furcsa valami ez, Correa - mondta az, akit Pedrónak szólítottak. - Érzed, milyen durva a haja? Akár a láma szőre.

- Durva, mint a sziklák, amelyek szülték - jegyezte meg Correa, aki puha és kissé nyirkos kezével most Nunez beretvátlan állát tapogatta. - Talán majd simább lesz.

Nunez megpróbált szabadulni a tapogató ujjaktól, de nem tudott, mert erősen fogták.

- Vigyázat! - szólt rájuk újra.

- Beszél - mondta a harmadik férfi. - Akkor hát mégis ember.

- Brr! - horkant fel Pedro, mikor keze Nunez durva szövésű kabátjához ért.

- Most jössz a világba? - kérdezte Pedro.

- A világból jövök. Hegyeken és jégmezőkön keresztül, onnan felülről, ahonnan a nap csak félannyi távolságra van, mint innen töledek. Abból a nagy-nagy világból jövök, ahonnan tizenkét napi járóföld a tenger.

Alig hederítettek rá.

- Apáinktól azt hallottuk, hogy a természet erőiből is lehet embert gyúrni - mondta Correa. - Meleg kell hozzá, és nedvesség, és rothadás - rothadás.

- Vigyük el őt az öregekhez - szólt Pedro.

- De előbb kiáltunk egy nagyot - ajánlotta Correa -, nehogy a gyerekek megijedjenek... Csodálatos eset.

Kiáltottak hát, aztán elindultak. Pedro ment elöl, kézen fogva vezette Nunezt a házak felé.

Nunez kihúzta a kezét Pedro kezéből.

- Hiszen én látok - mondta.

- Látsz? - kérdezte Correa.

- Igenis, látok - felelte Nunez, Correa felé fordulva, és abban a pillanatban belebotlott Pedro vödrébe.

- Az érzékei még tökéletlenek - mondta a harmadik vak ember. - Megbotlik és értelmetlenül beszél. Fogd csak meg a kezét, Pedro.

- Ahogy tetszik - morogta Nunez, és nevetve hagyta, hogy vezessék.

Nem tudják, mit jelent az: látni, gondolta Nunez. No, majd én megmagyarázom nekik.

A házak felől kiabálás hallatszott, és a falu főutcáján sok ember verődött össze.

A megismerkedés a Vakok Országának népével sokkal jobban próbára tette Nunez türelmét és idegeit, mint gondolta volna. Közelről a falu jóval nagyobbnak látszott, és a tarkára mázolt házak még furcsábbak voltak, mint messziről. Gyermekek, férfiak, asszonyok gyűltek Nunez köré (örömmel állapította meg, hogy a nők közül némelyiknek, bár lehuny és beesett a szeme, bájos az arca), körülszaglászta, mohón figyeltek minden szavára, lágy, finom ujjak érintették. A lányok és a gyerekek közül azonban néhányan riadtan hátrább húzódtak. Nuneznek magának is feltűnt, milyen rekedt, milyen érdes az ő hangja a vakok dallamos, lágy hangja mellett. Három vezetője szorosan Nunez közelében maradt, mintegy jelezvén, hogy tulajdonuknak tekintik.

- Egy vad ember a sziklák közül - ismételték újra meg újra.

- Bogotából jövök - mondta Nunez. - Bogotából. A hegyek túlsó oldaláról.

- Vad ember... vad szavakat használ - szólt közbe Pedro. - Hallottátok? Bogota! Még nemigen tud gondolkozni. Most kezd beszélni.

Egy kisfiú megcsípte Nunez kezét.

- Bogota! - mondta csúfolódó hangon.

- Az ám! Mekkora város az, a ti falutokhoz képest! Én a nagyvilágból jövök, ahol az embereknek szemük van. Ahol az emberek látnak.

- Bogotának hívják - mondták.

- Megbotlott - tódította Correa. - Kétszer is megbotlott, míg ideértünk.

- Vigyétek az öregekhez.

Belökték egy koromsötét helyiségbe, ahol csak az egyik sarokban pislákol a tűz. A tömeg is benyomult Nunez után. Hogy az ajtó becsukódott, Nunez semmit sem látott, és mielőtt észbe kaphatott volna, megbotlott egy ülő férfi lábában, és orra bukott. Estében érezte, hogy a karjával valakinek az arcába csap, és egy bosszús horkanást is hallott. Egy pillanatig küzdeni próbált a beléje kapaszkodó kezek ellen. Egyoldalú küzdelem volt, erre ő maga is csakhamar rájött. Jobbnak látta, ha csendben fekvé marad.

- Elestem - szólalt meg aztán. - Ebben a vaksötétben nem látok semmit.

Csend támadt, mintha szavainak értelmét próbálnák megfejteni a jelenlevők. Majd Correa hangja hallatszott:

- Új ember. Most csinálták. Járás közben megbotlik, és értelmetlen szavakat kever a beszédébe.

A többiek is mondtak róla ezt-azt, de Nunez nem hallotta vagy nem értette pontosan, hogy mit.

- Fölkelhetek? - kérdezte, mikor egy kis szünet állt be a beszélgetésben. - Nem fogok többé ellenkezni veletek.

Kicsit tanácskoztak, aztán megengedték, hogy felálljon.

Egy hang - idősebb férfi hangja lehetett - most mindenfélét kérdezett tőle. Nunez megpróbálta lefesteni a nagyvilágot, ahonnan ide pottyant, és az eget és a hegyeket, a látást magyarázta, és a világ csodáit ezeknek az öregembereknek, akik sötétben ültek itt, a Vakok Országában. És azok semmit, de semmit nem hittek el, és semmit nem értettek abból, amit Nunez mondott. Erre nem volt elkészülve Nunez. Még a szavait is alig értették. Ezek az emberek már tizennégy nemzedéken át vakságban éltek, teljesen elvágva a látó világtól; mindazoknak a dolgoknak jelentése, amelyek a látással voltak kapcsolatban, elhalványult vagy megváltozott. Tündérmesévé vált képzeletükben maga a külső világ is; már régóta nem érdekelte őket semmi, ami a fal fölött emelkedő sziklás lejtőkön kívül esett. Lángeszű vak férfiak támadtak közülük, ezek összeszedeggették a látó időkből magukkal hozott hit és hagyományok foszlányait, és mint üres képzelgést elvetették. Józan, egészséges tanítással újjá formálták a lelkeket. A vakok képzelete lassan-lassan elsorvadt a szemükkel együtt, de éles hallásukkal, érzékeny ujjakkal új képzeletvilágot teremtettek. Csakhamar Nunez is rájött erre. Látnia kellett, mekkora balgaság volt azt hinni, hogy ezek az emberek tisztelni, sőt csodálni fogják őt azért, mert a nagyvilágból jött. Látnia kellett, hogy az ő képességei, amelyekre olyan büszke volt, itt mit sem érnek. Hasztalan próbálta nekik a látás csodáit magyarázni; a vakok azzal intézték el, hogy ezek csak egy „újonnan készült ember” összefüggéstelen zagyvaságai. Kissé szégyenkezve megadta tehát magát, és figyelmesen hallgatta a vének tanítását. A völgy legöregebb lakója elmagyarázta neki az élet, a vallás, a bölcsélet problémáit. Elmondta, hogy ez a világ (mármint a völgy) valamikor üres katlan volt a sziklák között, azután előbb lélektelen lények kerültek ide, akiknek még tapintóérzékük sem volt, majd lámák jöttek, és más, kissé értelmesebb teremtmények, azután emberek, és végül angyalok, akik énekelnek és halk, csapkodó hangokat hallatnak, de akiket egyáltalán nem lehet megérteni. Nunez ezt az utóbbit sehogy sem értette, de aztán rájött, hogy az angyalok csak a madarak lehetnek.

Aztán megmagyarázta az öregember, hogy van meleg idő, és van hideg idő. Nunez megértette, hogy a vakoknál a hideg és a meleg váltakozása a nappalok és éjszakák váltakozását jelenti. A melegben nagyon jól lehet aludni, és a hidegben nagyon jól lehet dolgozni. Ha Nunez nem jön, mondta az öregember, most már az egész falu nyugovóra tért volna. Nunez bizonyára azért teremtdött, hogy elsajátítsa azt a bölcsességet, amelyet ők már a magukénak mondhatnak, s bár összefüggéstelenül beszél, és ügyetlenül viselkedik, bátorságában és jóindulatában nem kételkednek. Remélik, hogy igyekezni fog mindent megtanulni. Az ajtóban állók helyeslően morogtak. Aztán azt mondta az öregember, hogy késő éjszaka van - mert a vakok a nappalt nevezik éjszakának - és itt az ideje, hogy mindenki pihenni térjen. Megkérdezte Nuneztől, tudja-e, hogyan kell aludni. Nunez azt felelte, hogy tudja, de mielőtt lefekszik, enni szeretne.

Hoztak neki ennivalót, egy tál lámatejet és sós kenyeret, aztán elvezették egy távolabb eső viskóba, hogy egyék és aludjon, amíg a hegyi este hidege - az ő hajnaluk - új napra nem ébreszti. De Nunez nem tudott elaludni.

Felült, kinyújtóztatta fáradt lábát, és újra meg újra meghányta-vetette magában különös tapasztalatait.

Időnként fölnevetett, olykor vidáman, olykor bosszúsan.

- Még hogy értelmetlen vagyok! S az érzékeim tökéletlenek! Mit tudják a szerencsétlenek, hogy az égből küldött urukat és királyukat sértették meg! De majd én észre térítem őket. Csak előbb ki kell sütnöm, hogyan! Hogyan?!

Mikor a nap lehanyatlott, Nunez még mindig azon törte a fejét: hogyan?!

Nunez gyönyörködött minden szépben, és most úgy érezte, hogy a völgy körül tornyosuló, s a naplemente rózsaszínű fényében tündöklő hó- és jégborította csúcsoknál szebbet sose látott. A csodálatos látványról tekintete lesiklott a völgybe, ahol a falura és a zöldellő mezőkre már homály borult, és túlradó szívvel adott hálát az Istennek, amiért megadatott neki a látás gyönyörűsége.

A faluból valaki szólította:

- Hé, Bogota! Gyere ide!

Nunez mosolyogva állt föl. Most aztán megmutatja nekik, mi az, ha lát az ember. Kereshetik; csak azért sem fogják megtalálni.

- Ne mozdulj, Bogota! - kiáltotta az előbbi hang.

Nunez csak nevetett magában, és lopva lelépett az ösvényről.

- Ne taposd le a füvet, Bogota! Azt nem szabad!

Nunez szinte megnémult a csodálkozástól! Alig hallotta a saját lépéseit.

A hang tulajdonosa szaladva közeledett a tarkán kövezett úton.

Nunez lelépett a fűről.

- Itt vagyok - mondta.

- Miért nem jöttél, amikor hívtalak? - kérdezte a vak ember. - Mindig vezetni kell téged, mint egy gyereket? Nem hallod, hova lépsz?

Nunez nevetett.

- Látom, hová lépek - mondta.

- Olyan szó, hogy „látom”, nincs - felelte némi szünet után a vak ember. - Hagyj már fel ezzel a butasággal, és gyere, amerre a lépéseimet hallod.

Nunez kedvetlenül ment utána.

- Majd eljön az én időm - biztatta magát.

- Igen, majd megtanulod. A világban sokat kell az embernek tanulnia.

- Azt még sohasem hallottad, hogy „A félszemű is király a Vakok Országában”?

- Mi az, hogy vak? - kérdezte a vak ember csak úgy odavetve, hátrafelé.

Négy nap múlt el, és a Vakok Királya még az ötödik napon is névtelenül, ügyetlenül és értelmetlenül botladozott alattvalói között.

Királyá kikiáltatni magam, gondolta Nunez, nem olyan egyszerű dolog, mint hittem. S addig is, amíg az „államcsínyen” törte a fejét, szót fogadott a vakoknak, és igyekezett elsajátítani az

ország szokásait. Az éjszakai munkát rendkívül fárasztónak találta, és elhatározta, hogy ez lesz az első, amin változtatni fog.

A vakok egyszerű, munkás életet éltek, s az élet értékéről, a boldogságról körülbelül olyan fogalmaik voltak, mint általában az embereknek. Dolgoztak, de nem robotoltak; élelem, ruházat bőségesen kielégítette szükségleteiket: pihenőnapokat tartottak, sőt olykor huzamosabb időn át nem dolgoztak; szerettek muzsikálni és énekelni; ismerték a szerelem csodáit, és örültek a kisgyerekeknek.

Csodálatos biztonsággal mozogtak a maguk szervezett kis világában. Szükségleteiknek megfelelően készült minden. A völgy valamennyi szertefutó ösvénye ugyanabban a szögben keresztezte egymást, s a fordulókat az út szélébe vágott bemélyedésekkel jelölték; az utak és a talaj minden egyenetlenségét réges-rég eltüntették; minden módszerük és eljárásuk a jellegzetes körülményekből fejlődött ki, és természetes könnyedséggel alkalmazkodott a szükségletekhez. Érzékeik bámulatosan kifinomodtak; tíz lépés távolságból meghallották egymás legkisebb mozdulatait, és tudták, mit jelent a mozdulat - még egymás szívdobogását is hallották. A hallás és a tapintás tökéletesen pótolta a látást. Ásóval, kapával, vasvillával olyan ügyesen bántak, mint a leggyakorlottabb mezei munkás. Szaglóérzékük is csodálatosan kiélesedett; olyan szimatjuk volt, mint a kutyának. A sziklák közt élő lámák gondozása sem okozott nehézséget. Az állatok lejárta a falhoz, ahol a vakok ólakat építettek számukra, és enni adtak nekik. Nunez is kénytelen volt elismerni, hogy a vakok értik a dolgukat.

Nunez csak akkor kezdett lázadozni, mikor látta, hogy nem boldogul velük.

Eleinte többször is megpróbált a látásról beszélni.

- Hallgassatok rám, emberek - mondta. - Ti nem értetek engem.

Egyszer-kétszer néhányan meghallgatták; köréje ültek, és fejüket lehajtva, fülüket figyelmesen feléje fordították, és Nunez igyekezett minél értelmesebben megmagyarázni nekik, mi az, hogy látni.

Hallgatói közt volt egy lány - nem olyan beesett szemű, mint a többi, s a szemhéja is kevésbé vörös; az ember akár azt gondolhatta, hogy csak lesüti a szemét - ezt a lányt különösen nagyon szerette volna meggyőzni Nunez. Beszélt a látás csodáiról, a hegyekről, az égről, a napkeltéről. A vakok eleinte derűs hitetlenkedéssel, később egyre ellenségesebben hallgatták. Végül is kijelentették, hogy hegyek egyáltalán nem léteznek; ahol a lámák legelnek a sziklák között, ott a világ vége, s a sziklák fölött horpadt tető borul a világra, onnan kapják a harmatot és a lavínákat. És amikor Nunez erősködött, hogy a világnak se vége, se teteje nincsen, azt felelték, hogy ez bűnös beszéd. Nunez szavaiból, ahogy megpróbálta leírni az eget, a felhőket, a csillagokat, a vakok csak annyit értettek, hogy valami undorító, félelmetes üresség van a sima tető helyén, márpedig ők szentül hittek abban, hogy a világ horpadt teteje sima, bársonyos érintésű. Nunez látta, hogy megbotránkoztak szavain, és föladta a harcot. Azt gondolta, hogy megmagyarázza nekik a látás gyakorlati előnyeit. Egy reggel Pedrót látta közeledni a Tizenhetediknek nevezett ösvényen, a házak felé. Minthogy Pedro még olyan messze volt, hogy a vakok sem fülükkel, sem szimatjukkal nem érzékelhették közeledtét, Nunez így szólt:

- Pedro mindjárt itt lesz.

Egy öregember megjegyezte, hogy Pedrónak semmi keresnivalója a Tizenhetedik Ösvényen, és mintha csak igazolni akarná az öreget: az az ember, akit Nunez látott, befordult a Tizedik Ösvényre, és fürge léptekkel a külső fal felé igyekezett vissza. Minthogy Pedro nem érkezett meg, a többiek kicsúfolták Nunezt. Nunez mindenáron be akarta bizonyítani, hogy nem

tévedett, és később megkérdezte Pedrót, nem őt látta-e a Tizenhetedik Ösvényen, de Pedro tagadta, hogy ő lett volna, meghazudtolta Nunezt, és attól fogva ellenségesen viselkedett vele.

Nunez aztán rávette őket, tegyék próbára. Egyikük menjen föl vele jó messzire, a lejtős domboldalba, és ő majd odafönt elmondja neki, mit lát lent, a házak között. El is mondott egyet-mást, de ami igazán érdekelte volna ezeket az embereket, az az ablaktalan házak belsejében, vagy a házak mögött ment végbe, így hát ez a próba nem sikerült, mert abból, ami a házakban vagy a házak között történt, Nunez sem látott semmit odafönt a domboldalban. Ez után az újabb kudarc után a vakok jól kinevették, és Nunez akkor elhatározta, hogy erőszakhoz folyamodik. Fölkap egy ásót, és a nyelvél egy-két embert földre terít; majd a közelharcban kiderül, nem jobb-e annak, aki lát! Elhatározásának megvalósításában odáig jutott el Nunez, hogy megragadott egy ásót, de akkor rájött, hogy hidegvérrel képtelen egy vak embert megütni.

Azok tudták, hogy ő ásót vett a kezébe; ezzel Nunez tisztában volt. A vakok félrefordított fejjel, fülüket hegyezve résen álltak: várták, hogy most mi lesz.

- Tedd le azt az ásót - mondta az egyik, és Nunez szinte megborzadt önmagától. Már-már eldobta az ásót, de aztán az egyik vak embert odalökte a falnak, és szaladva menekült. El innen, el!

Keresztülvágott a réten, csak azért is letaposta a fűvet, és valahol egy ösvény szélén leült. Érzett valamit abból a mámoros izgalomból, amely harc kezdetén fogja el az embert, de azért nem tudta, mitévő legyen. Nem, mégsem lehet a siker reményében olyanokkal kiállni, akiknek szellemi színvonalától egy világ választja el. Látta, hogy odalent az emberek ásókkal, botokkal fölfegyverkezve özönlnek ki a házakból, és feléje indulnak. Lassan haladnak, beszélgetnek, időnként valamennyien megállnak, a levegőbe szaglászhatnak és fülelnek.

Nunez kezdetben nevetett rajtuk. De később elment a kedve a nevetéstől.

Az egyik megtalálta Nunez nyomait a fűben, és lehajolva tapogatózott tovább.

Nunez vagy öt percig figyelte a menet lassú közeledését. Eleinte csak homályosan, aztán egyre dühösebben érezte, hogy nem várhat tétlenül. Fölállt, egy-két lépést tett a körfal felé, majd megfordult, és visszament előbbi helyére. A vakok csendesen, félkörben álltak és figyeltek.

Nunez is mozdulatlanul állt, és mind a két kezével szorosan fogta az ásót. Mit csináljon? Szétüssön köztük?

Füle vadul lüktetett „A félszemű is király a Vakok Országában!” ütemére.

Mit csináljon? Szétüssön köztük?

Fölnézett a mögötte ágaskodó, magas és megmászhatatlan falra. Megmászhatatlan, mert teljesen sima felület, de itt-ott rések is akadnak benne... Aztán megint a közeledőket nézte. Egyre újabb csapatok özönlöttek ki a házakból.

Szétüssön köztük?

- Bogota! - kiáltott valaki. - Hol vagy, Bogota?

Még szorosabban markolta az ásóját, és lefelé akart indulni, de abban a pillanatban körülzárták. „Ha hozzám nyúlnak, ütök! - fogadkozott magában. - Szavamra, ütök, ha hozzám nyúlnak!”

- Ide hallgassatok! - kiáltotta. - Én ebben a völgyben azt fogom csinálni, ami nekem tetszik! Halljátok, mit mondok? Azt fogom csinálni, ami nekem tetszik, és oda megyek, ahová akarok!

A vakok tapogatózva, de gyorsan közeledtek feléje. Olyan volt, mintha szembekötősdít játszanának, mintha csak egyvalakinek nem lenne bekötve a szeme.

- Fogjátok meg! - kiáltotta az egyik.

A kör egyre szűkebbre zárult Nunez körül. Most már igazán tennie kell valamit.

- Nem értitek?! - A kiáltásnak fenyegetően és határozottan kellett volna hangzania, de Nunez hangja megcsuklott. - Ti vakok vagytok, én pedig látok! Hagyjatok békén!

- Tedd le az ásót, Bogota, és gyere le a füről.

Erre a felszólításra, amely olyan ismerősen hangzott a városi ember fülének, Nunezt elöntötte a düh.

- Jaj nektek! - Nunez már zokogott izgalmaiban. - Jaj nektek! Szavamra, ütök, ha nem hagytok békében!

Nunez szaladni kezdett, maga sem tudta, hová, merre. Menekült a vakok elől, mert irtózott a gondolatától, hogy megüsse őket. Megállt, hogy körülnézzon, hol bújhatna ki a körből. Arrafelé indult, ahol az emberek nem álltak olyan szorosan egymás mellett, de azok meghallották közeledő lépteit, és menten fölzárkóztak. Nunez látta, hogy nincs menekvés - és lecsapott az ásóval. Érezte, hogy az ütés valakinek a karját érte, egy vak ember feljajdult és elvágódott, Nunez pedig szabad volt.

Szabad! Hiszen lent a házak között ásókkal, karókkal fölfegyverzett férfiak százai nyüzsögtek megfontolt fürgeséggel.

Háta mögül is lépéseket hallott, egy magas férfi szaladt utána. Nunez magánkívül volt dühében, az ásóval üldözője felé suhintott, továbbsszaladt, és szinte felrikkantott örömeiben, hogy egy másik üldözője elől is sikerült kitérnie.

De most már nagyon félt. Fejvesztetten szaladgált ide-oda, fölösleges kerülőket tett, s mert azt se tudta, merre nézzon, minduntalan megbotlott. El is esett egyszer, és a vakok hallották a zuhanást. Messze fönt a körfalban egy nyílást fedezett fel - a mennyország, gondolta -, s eszeveszett futásnak eredt. Már nem is törődött azzal, hogy üldözik-e vagy sem. Végre fönn volt, átbetorkált egy pallón, és fölkapaszkodott a sziklák közé, egy fiatal láma nagy meglepetésére és bosszúságára. A láma ugrándozva elmenekült, Nunez pedig zihálva roskadt le a földre.

Hát így végződött „az államcsíny”.

Nunez két napot és két éjszakát töltött a völgykatlanon kívül, étlen-szomjan, a szabad ég alatt. Volt ideje rágódni a váratlan eseményeken. Sokszor-sokszor elmondta magában, és egyre gúnyosabban - önmagát gúnyolva - a közmondást, amely ezúttal csütörtököt mondott: „A félszemű is király a Vakok Országában.” Hasztalan törte a fejét, miképp gyűrhetné le és hódíthatná meg ezt a népet, semmi okosat nem tudott kitalálni. Nincs fegyvere, és most már nem is szerezhet fegyvert.

A civilizáció már Bogotában megfertőzte Nunezt. Sehogyan sem tudta rászánni magát, hogy lemenjen és megöljön egy vak embert. Persze, ha megölne egyet közülük, és azzal fenyegetőznék, hogy valamennyiüket lemészárolja, akkor talán diktálhatná a feltételeket. De előbb kialussza magát!

Valami ennivalót keresett a fenyőfák között, és megpróbált kényelmesen elhelyezkedni a bokrok aljában, mialatt hullott a dér - sőt, nem sok reménnyel bár, de azon mesterkedett, hogy megfogjon és leterítsen egy lámát: esetleg egy kővel agyondobhatná, és aztán megehetné. De a

lámák féltek tőle, bizalmatlanul méregették barna szemükkel, és sziszegtek, ha Nunez a közelükbe merészkedett. A második napon már nagyon félt Nunez, és többször is kirázta a hideg. Végül visszamászott a völgybe. Gondolta, megpróbál egyezkedni a vakokkal. Addig kiabált, míg két ember elő nem jött. Mikor látta, hogy hajlandók szóba állni vele, azt mondta Nunez:

- Bolond voltam. De hát nem tehetek róla, új ember vagyok, csak nemrég készültem el.

Azok azt felelték, hogy ezen a hangon már inkább megérthetik egymást.

Aztán azt mondta Nunez, hogy azóta okosabb lett, és nagyon megbánt mindent.

Aztán - tehetetlenül - sírva fakadt, mert nagyon elgyöngült, és rosszul érezte magát. A vakok a sírást is jó jelnek vették.

Megkérdezték, még mindig azt hiszi-e, hogy „lát”?

- Nem - felelte Nunez. - Az is ostobaság volt. A „lát” szó semmit nem jelent, a semminél is kevesebbet!

- Mi van odafönt? - kérdezték a vakok.

- Tízszer akkora magasságban, mint amekkora egy ember, tető van a világ fölött - sziklatető, nagyon-nagyon sima sziklatető... - Nunez megint görcsös zokogásban tört ki. - Ne kérdezzetek többet, amíg enni nem adtok, mert éhen halok!

Azt hitte, szigorúan megbüntetik, de a vakok elnézőek voltak. Lázadását általános butaságának és alsóbbrendűségének számlájára írták. Miután megverték, igen egyszerű, de a lehető legnehezebb testi munkát bízta rá, és nem lévén más választása, Nunez alázasan engedelmeskedett.

Néhány napi betegsége alatt gondosan ápolták, ez megkönnyítette az engedelmességet. Viszont a vakok ragaszkodtak ahhoz, hogy Nunez sötétben feküdjék, s ezt nagyon nehezen bírta. És vak bölcsek jöttek be hozzá, és elméjének gonosz eltévelyedéséről beszéltek, és megfeddették őt, amiért kételkedett abban, hogy az ő világegyetemüket fedél borítja. Olyan meggyőzően beszéltek a bölcsek, hogy Nunez már-már azt hitte: ő az, akit érzékei rászednek, és csak ezért nem látja a világ fedelét, amely pedig valóban ott van a feje fölött.

Nunez tehát polgárjogot nyert a Vakok Országában. Már nem látta valamennyiüket egyformának, egyénenként ismerte és megszokta őket. Az a világ, amely a hegyeken túl terült el, egyre távolibbnak és valószínűtlenebbnek tetszett. Yacob, Nunez gazdája, ha nem haragudott valamiért, egészen kedves ember volt. Aztán itt volt Pedro, Yacob unokaöccse, és Medina, Yacob legkisebb leánya. Medinát nem sokra becsülték a Vakok Országában, mert nemes metszésű arca volt, és lényéből hiányzott az a simulékony lágyság, amely a vakok számára a női szépség elengedhetetlen feltétele. Nunez mindjárt kezdetben szépnek találta Medinát, s most már az egész világon a legeslegszebbnek. A leány szemhéja nem volt olyan vörös és beesett, mint a többi nőé; az ember szinte várta, hogy fölvesse a szemét. És hosszú szempillái voltak Medinának, márpedig a hosszú szempilla itt a völgyben nagy szépség-hibának számított. És a hangja is erősebb volt, mint amelyet a völgybeli ifjak szerettek. Így hát Medinának nem akadt udvarlója.

Eljött az idő, amikor Nunez úgy érezte, ha Medina szeretné őt, élete végéig boldogan itt maradna a völgyben.

Szemmel tartotta a lányt; alkalmat keresett arra, hogy apró szolgálatokat tegyen neki, és egyszer csak észrevette, hogy a lány is fölfigyelt rá. Egy pihenőnapon egymás mellett ültek a

csillagok halvány fényében. Lágy, édes zene szólt. Nunez keze a lány kezére tévedt, és meg merte szorítani. Medina nagyon gyöngéden viszonzta a szorítást. És egy napon, mikor ebédelték a sötétben, Nunez érezte, hogy a lány keze az ő kezét keresi. A tűz éppen felvillant, és Nunez látta, hogy milyen gyöngéd a lány arca.

Elhatározta, hogy beszél vele.

Egyszer, mikor a lány a nyári este holdfényében a rokkát pergette, Nunez odament hozzá. Olyan volt most Medina, mint valami ezüstös ködből szőtt csodálatos tünemény. Nunez a lábához kuporodott, megmondta neki, hogy milyen gyönyörű, és megmondta, hogy szereti. A szerelmesek tiszteletteljes gyöngédségével szólt, szinte áhítatos volt a hangja; a leányhoz még soha, senki nem közeledett ilyen hódolattal. Medina nem adott határozott választ, de nyilvánvalóan szívesen hallgatta Nunez szavait.

Ezután, valahányszor alkalma nyílt, Nunez mindig megszólította a lányt. Most már Nunez számára is a völgy jelentette a világot, s az a másik világ, a hegyeken túl, ahol az emberek napfényben éltek, tündérmesévé ködösödött; tündérmesévé, amelyet majd egyszer elmond Medinának. Nagyon tapintatosan, nagyon félénken megpróbált a lánynak a látásról beszélni.

Medina valami csodálatosan költői elképzelésnek gondolta a látást, és úgy hallgatta Nunez meséit a csillagokról és a hegyekről és a saját tündöklő szépségéről, mintha valami titkos dolgot cselekednék. Nem hitte el, amit a férfi mesélt, és csak félig értette Nunez szavait, de megborzongott a gyönyörűségtől, és Nunez azt hitte, Medina tökéletesen érti őt.

Nunez szerelme már nem volt olyan félénk és áhítatos: bátrabb lett. Elhatározta, hogy megkéri a lány kezét Yacobtól és a vénektől, de a lány megijedt ettől, és azt mondta Nuneznek, hogy várjon még. Yacob az egyik idősebb lányától tudta meg, hogy Medina és Nunez szeretik egymást.

A házasságot kezdettől fogva hevesen ellenezték a völgyben; nem annyira azért, mert Medinát többre értékelték, mint inkább azért, mert Nunezt nem tartották maguk közül valónak; ostoba, tehetetlen lényt láttak benne, olyan valakit, aki az ember legalacsonyabb mértékét sem üti meg. Medina nővérei is elkeseredetten ellene voltak a házasságnak, mondván, hogy Medina mindnyájuk fejére szégyent hoz; és az öreg Yacob, aki már szinte megkedvelte ügyetlen, de engedelmes szolgáját, most erőlesen megrázta a fejét, és kijelentette, hogy erről a házasságról szó sem lehet. A völgybeli fiatal férfiak azt mondták, ez a házasság fajuk meggyalázása lenne; egyikük odáig vetemedett, hogy leszidta és megütötte Nunezt. Az visszaütött. Amióta itt élt a völgyben, Nunez most vette először hasznát annak, hogy félhomályban is lát, és ez után a verekedés után senki sem mert többé kezét emelni rá. De a házasságba azért nem egyeztek bele.

Az öreg Yacobnak a legkisebbik lánya volt a kedvence, és fájt neki, hogy Medina sírva borul a vállára.

- De hát tapasztalhattad, szívem, hogy milyen idétlen. Képzeld, és mindent rosszul csinál.

- Tudom - zokogott Medina. - De azért már okosabb, mint volt. Napról napra javul. És erős, édesapám, és olyan kedves - mindenki másnál erősebb és kedvesebb. És szeret engem, apám, és én is szeretem őt.

Az öreg Yacob nagyon szomorú volt, hogy nem tudta lányát megvigasztalni, és a helyzetet még szomorúbbá tette az, hogy az öreg maga is megszerette Nunezt. Sok jó tulajdonságot fedezett föl benne. Ott ült az öreg az ablaktalan tanács-szobában a vének között, és hallgatta beszélgetésüket. Alkalomadtán közbe is szólt.

- Már okosabb, mint volt - mondta. - Valószínű, hogy egy szép napon éppen olyan épelméjű lesz, mint mi vagyunk.

És akkor az egyik öregnek, aki szeretett a dolgok mélyére hatolni, egy ötlete támadt. Ezt az öreget orvosként tisztelte a völgy népe, ő volt a nagy gyógyító, bölcs és találékony elme, és vonzotta őt a feladat, hogy Nunezt kigyógyítsa különcségeiből.

- Megvizsgáltam Bogotát - mondta -, és most már jobban értem a helyzetet. Azt hiszem, van mód rá, hogy meggyógyítsuk.

- Én is mindig ebben reménykedtem - mondta az öreg Yacob.

- Az agya beteg - szólt a vak orvos.

A többiek helyeslően morogtak.

- És mi baja az agyának?

- Ó! - sóhajtott az öreg Yacob.

- Ez - felelt önmagának az orvos. - Ez a furcsa valami, amit ő szemnek nevez, és ami csak arra való, hogy kellemesen lágy bemélyedést idézzon elő az arcban. Bogotának ez az úgynevezett szeme beteg, mégpedig olyan mértékben, hogy az agyban is zavarokat okoz. Bogota szeme természetellenesen nagy, szempillái is vannak, a szemhéjai mozognak, következésképpen a szemek állandóan izgatják az agyat.

- Igazán? - kérdezte Yacob. - Igazán azt hiszed, hogy ez a baj?

- Alapos megfontolás után, azt hiszem, nyugodtan mondhatom, hogy Bogota meggyógyításához csak egy könnyű és egyszerű műtetre van szükség. El kell távolítani ezeket az agyat ingerlő, fölösleges testeket.

- És akkor teljesen épelméjű lesz?

- Teljesen épelméjű, és kitűnő honpolgár.

- Ó, milyen csodálatos a tudomány! Hála legyen az Égnek! - kiáltott fel Yacob, és rögtön elindult, hogy közölje Nunezzel az örömdetes újságot.

Yacob azonban úgy találta, hogy Nunez hidegen fogadta a jó hírt. Ez elkedvetlenítette az öreget.

- Olyan hangon beszélsz, mintha nem is szeretnéd a leányomat - dohogott.

Medina végül mégis meggyőzte Nunezt arról, hogy alá kell vetnie magát a műtétnek.

- Ugye, te nem akarod, hogy elveszítsem a szemem világát?

Medina a fejét rázta.

- Az én világom a látás.

Medina még mélyebben hajtotta le a fejét.

- Olyan sok szép van a világon, olyan sok szép - a virágok, a zuzmók a sziklák között, a szörme lágy fénye, a messzi ég a kergetőző felhőkkel, a naplementék és a csillagok. És itt vagy te. Ha semmi más nem volna a világon, már azért is jó látni, mert láthatom a te édes, derűs arcodat, mosolygó ajkadat, a te drága, összekulcsolt kezedet... A szememnek köszönhetem, hogy rád találtam, a szemem tart itt melletted, a szemem, amelyet ezek az ostobák el akarnak venni tőlem. S ha elveszik a szememet, be kell érnem azzal, hogy megérinthetlek, hogy a hangodat hallom, de soha többé nem láthatlak. Ha elveszik a szememet, el kell

merülnöm a sötétségben, a sziklatető alatt, az alatt a rettenetes tető alatt, amely a te képzeletedet megbénítja... Ugye, nem akarod, hogy elveszítssem a szemem világát?

Nunez szívébe nyugtalanító kétség lopózott. Elhallgatott, a kérdés ott maradt a levegőben.

- Néha - kezdte a lány -, néha azt szeretném... - ő is elhallgatott.

- Mit szeretnél? - kérdezte, rosszat sejtve a férfi.

- Néha jobban szeretném, ha nem beszélnél így.

- Ha hogyan nem beszélnék?

- Tudom, hogy... hogy szép, amit elképzelsz. Szeretem, ha mesélsz, de most...

Nunez hátán végigfutott a hideg.

- De most? - kérdezte elhaló hangon.

A lány nagyon csendesen ült a helyén.

- Azt akarod mondani, hogy... azt hiszed... jobb lennék, jobb lennék talán, ha...

Nunez most már mindent értett. Düh fogta el, düh a kegyetlen sorssal szemben, de ugyanakkor melegség öntötte el a szívét, forró szájalom a leány iránt, aki nem képes őt megérteni.

- Drágám - mondta, és látta Medina sápadt arcán, mennyire küszködik szegényke a szavakkal. Átölelte a lányt, megcsókolta a fülét, és sokáig ültek némán egymás mellett.

- És ha beleegyezném!... - kérdezte végül, nagyon gyöngéden a férfi.

Medina a nyakába borult, és vad zokogásba tört ki.

- Ó, ha beleegyeznél - tördelte -, ha beleegyeznél!

A műtét előtt, amely a szolgálai alsóbbrendűségéből a vak polgár rangjára fogja emelni őt, Nunez már egész héten nem tudott aludni, s a napfényes, meleg órák alatt, míg a többiek jóízűen szunyadoztak, ő tépelődve gubbasztott vagy céltalanul kóborolt. Megpróbált beletörődni sorsába. Beleegyezett a műtétbe, de még most sem volt biztos önmagában. A munkaidő véget ért, a nap tündöklő-fényesen emelkedett a hegycsúcsok fölé. Elérkezett az utolsó nap. Holnap már nem fog látni. Néhány pillanatig beszélt Medinával, mielőtt a lány nyugovóra tért.

- Holnap - mondta -, holnap már nem láthatlak.

- Édes szívem - suttogta a lány, és teljes erejéből megszorította Nunez kezét. - Nem fog nagyon fájni - mondta -, és én értem viseled el ezt a fájdalmat... Ó, bár meghálálhatnám... Ó, ha boldoggá tehetnék, én édes szerelmem! Te szelíd hangú egyetlenem, ha tudnád, milyen nagyon szeretnék boldoggá tenni!

Nunez azt sem tudta, melyiküket sajnálja jobban: önmagát-e, vagy a lányt?

Átölelte Medinát, ajkát az ajkára szorította, és utoljára nézett az édes arcocskába.

- Isten áldjon meg! - rebegte. - Isten áldjon!

Aztán némán elfordult a lánytól.

Medina hallotta szerelmesének lassan távolodó lépteit, és volt valami a lépések ritmusában, ami megint szenvedélyes zokogásra készítette.

Nuneznek az volt a szándéka, hogy elvonul valami elhagyatott helyre, a rét szépséges fehér nárciszai közé, és ott várja be az áldozat óráját, de ahogy mendegélt, felnézett az égre, és látta a reggelt, és a reggel, mint egy aranypáncélba öltözött angyal, lépegetett le a szirteken...

Úgy tetszett Nuneznek, hogy ezzel a csodálatos ragyogással szemben minden: ő maga is, szerelme, a vakok világa odalent a völgyben - a bűn fészke.

Nem tért le a virágos mezőre, amint szándékában volt, hanem egyenesen ment tovább, megmászta a körfalat, felkapaszkodott a sziklákra, és tekintete állandóan a napsütötte jeges csúcsokon, a hómezőkön járt.

Csak itta, itta a tündöklő szépséget, és képzelete abba a másik világba szárnyalt, amelyről örökre le akart mondani.

A nagy, szabad világra gondolt, amelytől elszakadt, az ő világára, képzelete a hegyeken túl csapongott, a mérhetetlen távolokba. Bogotát látta lelki szemével, a város ezernyi, vérpezsdítő gyönyörűségét, az aranyfényű nappalokat, a titokzatos, ezüstfehér éjszakákat, a legislegszebbet minden város között, a szökőkutakat, szobrokat, fehér házakat. Arra gondolt, hogy egy-két nap alatt, hegyszorosokon át, el lehetne jutni a város nyüzsgő utcáiba. A hosszú hajóútra gondolt, amely a folyón Bogotából a még tább világba viszi az embert, falvak és városok mentén, erdők és pusztaságok között. Megy-megy az ember napokon át a folyó hátán, és egyszer csak elmaradnak a folyó partjai, hatalmas gőzösök hasítják a vizet, és a bámuló tekintet előtt kitárul a tenger, a végtelen tenger, ezer szigetével, ezer meg ezer szigetével és a sok-sok, homályba vesző hajóval, amelyek szakadatlanul járnak az utat a nagy-nagy világ körül. És a tenger fölött az égbolt - itt nem sötétítik el a hegyek az eget, nemcsak egy tenyérnyi darabkát látni belőle, mint a hegyek között, hanem mérhetetlen, véghetetlen kékséget, és éjszaka csillagok úsznak az ég mély, sötétkék tengerében...

Nunez tekintete élesen fürkészte a hegyek dús kárpitját.

Ha például felmászna az ember ezen a víz vájta meredeken, ahhoz a kürtöszerű szakadékhöz, egészen magasra jutna a törpefenyők között, amelyek lépcsőzetesen kerítik körül a szorost. És aztán? Azt a kiugró sziklát is el lehetne érni. És onnan talán még följebb lehetne kapaszkodni azon a hóborította szakadékon; és ha arra nem járható az út, talán kelet felé akad egy másik, amellyel meg tud birkózni. És azután? Azután az ember fölérra a borostyán színű hómezőre, és akkor már a fél út mögötte maradt.

Nunez visszapillantott a falura, aztán megfordult, és sokáig bámult le a völgybe.

Medinára gondolt, de a lány már nagyon messze volt tőle.

A hegyfal felé fordult, amelyet megvilágított a kelő nap fénye.

Nagyon óvatosan, nagyon vigyázva fölfelé kezdett kapaszkodni.

Mikor leszállt az alkonyat, már nem kapaszkodott, de messzire és magasra jutott. Volt már életében magasabban is, de most is nagyon magasan volt. Ruhái összevissza szaggatva, kezé-lába vérzett, testéről sok helyütt lehorzsolódott a bőr, de mosolyogva feküdt a sziklán, mint aki nagyon jól érzi magát.

Onnan, ahol feküdt, a völgy szűk katlannak látszott. Nunez úgy gondolta, egy mérföldnyi utat tehetett meg. A völgyre már árnyék borult, áttetsző pára lebegett fölötte, pedig a hegycsúcsok még napfényben lángoltak. A hegycsúcsok még napfényben lángoltak, és körös-körül ezek az apró sziklák, ez a csodálatos szépség. Itt finom rajzú zöld erek hálózák be ezt a szürke kőzetet, amott kristályos felületek csillannak meg, és a szikla repedéseiből, ott, ahol Nunez

feje pihent, egy icipici, gyönyörűségesen szép, narancsszínű zuzmó bújt elő. Titokzatos, mély árnyékok ereszkedtek alá, a kékség bíborszínbe mélyült, a bíborszín fénylő sötétségbe. És odafent a határtalan égbolt. De Nunez már mindebből nem látott semmit, teljesen mozdulatlanul feküdt, csak mosolygott, mintha örülne, hogy sikerült elmenekülnie a Vakok Országából, ahol király akart lenni.

Aztán a naplemente izzása is megfakult, leszállt az éjszaka, és Nunez még mindig békésen és elégedetten feküdt ott, a hideg csillagok alatt.

Fordította Ruzitska Mária

A BACILUS-TOLVAJ

- Ez a preparátum pedig - mondta a bakteriológus, s az üveglapot a mikroszkóp lencséje alá csúsztatta - a híres kolera-bacilus, a kolera baktériuma.

A sápadt férfi a mikroszkópba nézett. Látszott, hogy még szokatlan számára az efféle készülék, és petyhüdt, fehér kezével eltakarta a másik szemét.

- Alig látok valamit - mondta.

- Fogja azt a csavart - felelte a bakteriológus. - Talán nincs jól beállítva a mikroszkóp lencséje. Hiszen minden szem más. Próbálja kissé ide-oda csavargatni.

- Aha! Most látom - szolt a látogató. - Tulajdonképpen nem sok látnivaló van rajta. Apró rózsaszínű pálcikák és foszlányok. És ezek a parányok, ezek az egyszerű kis atomok, ha elszaporodnak, mégis elpusztíthatnak egy egész várost! Csodálatos!

Felállt, az üveglapot kihúzta a lencse alól, és az ablak felé tartotta.

- Alig lehet látni - mondta a preparátumot vizsgálgatva. Habozott. - És ezek... elevenek? Veszedelmesek még?

- Ezeket már megfestettem és megöltem - válaszolt a bakteriológus. - Ami engem illet, azt szeretném, ha a világmindenség valamennyi baktériumát megfesthetnék és elpusztíthatnánk.

- Azt hiszem - jegyezte meg a sápadt férfi könnyed mosollyal - ön nem nagyon örülne annak, ha ezek a jószágok eleven, aktív állapotban nyüzsögnének ön körül?

- Ellenkezőleg, ez nálunk elkerülhetetlen - mondta a bakteriológus. - Ez itt, például... - átvágott a szobán, és több lezárt üvegcső közül kiemelt egyet. - Ezek élnek. Ez eleven kolerabaktériumtenyészet. - Egy pillanatig habozott. - Hogy úgy mondjam, palackozott kolera.

A sápadt férfi arca egy pillanatra elégedetten felragyogott.

- Félelmetes dolog, hogy ilyesmi van a birtokában - mondta, és szemével majd felfalta a csövecskét. A bakteriológus figyelmesen nézte látogatóján a beteges gyönyörűség kifejezését. Ez az ember, aki ma délután egy régi barátjának ajánló soraival állított be hozzá, már egyéniségük éles ellentéte miatt is érdekelte. A látogató, sima, fekete hajával, mélyen ülő, szürke szemével, sovány arcával és ideges modorával, amint szeszélyesen és mégis buzgón érdeklődött - újdonságként hatott rá, hiszen azok a tudományos kutatók, akikkel ő érintkezett, nagyrészt egykedvű, megfontolt emberek voltak. Így hát nem is lehet csodálkozni, hogy hallgatója előtt, kire nyilván nagy hatással volt a téma halálos természete, minél színesebben igyekezett lefesteni a dolgot.

Elgondolkozva tartotta kezében az üvegcsövet.

- Bizony, ez itt a bebörtönzött dögvész. Csak törjünk fel egy ilyen üvegcsét, és ürítsük a vízvezetékbe; mondjuk ezeknek az apró életparányoknak, melyeknek se szaguk, se ízük, és a legerősebb mikroszkóppal is csak akkor láthatók, ha megfestjük őket - tehát mondjuk nekik: „Menjete, növekedjete és szaporodjatek, töltséte meg a víztárolókat” - és titokzatos, kifürkészhetetlen halál, gyors és irtózatoss halál, megalázó és gyötrelmes halál szabadulna erre a városra, és üldöznék áldozatait. Asszonyától elragadná a férfit, anyjától a gyermeket, az államférfit hivatásától választaná el, a munkást pedig megszabadítaná fáradalmaitól. Tovább terjedne a vízvezetékben, az utcák mentén kúszna végig, itt is meg ott is kiszemelne egy házat, büntetesképp, hogy nem forralják ivóvizüket, befészkelné magát az ásványvizek forrásaiba,

belemosnák a salátába is, és ott szunnyadna a jégkockák mélyén. Felkészülten várná, hogy vályúikból kiigyák a lovak, és közkutakból a vigyázatlan gyermekek. Beszivárogná a talajba, hogy kutakban, forrásokban, ezernyi váratlan helyen újra megjelenjék. Csak egyszer szabadítsuk be a vízhálózatba, és még mielőtt bekeríthetnénk és megfoghatnánk, már megtizedelte a nagyvárost.

Hirtelen elhallgatott. Gyakran mondták már, hogy gyengéje a szónoklás.

- De hát itt veszélytelen, látja - teljesen veszélytelen.

A sápadt férfi bólintott. Szeme felcsillant, és a torkát köszörülte.

- Ezek az alávaló anarchisták - mondta - ostobák és sült bolondok, hogy bombákat használnak, mikor hozzájuthatnak ilyesmihez is. Azt hiszem...

Az ajtó felől könnyed koppantás hallatszott, éppen csak egy köröm gyengéd koccantása. A bakteriológus kinyitotta az ajtót.

- Csak egy pillanatra, drágám - suttogta a felesége.

Mikor a laboratóriumba visszatért, a látogató az órájára nézett.

- Sejtelmem sem volt, hogy egy egész órát raboltam el az idejéből - mondta. - Három óra negyvennyolc perc. Csak fél négyig akartam maradni, de hát ezek valóban nagyon érdekes dolgok. Nem, igazán nem maradhatok tovább egy percig sem. Négykor valahol dolgom van.

Hálálkodva ment ki a szobából; a bakteriológus egész a kapuig kísérte, majd gondolataiba merülve visszaindult a laboratóriumba vezető folyosón. Azon töprengett, hogy látogatója vajon milyen népfajtához tartozhat. Semmi esetre sem germán, de nem is tiszta latin típus.

- Nos, akármilyen, de attól tartok, beteges alkat - állapította meg magában. - Milyen mohón nézte ezt a baktériumtelepet!

Hirtelen nyugtalanító gondolat nyilallt belé. Először a pároló mellett álló pad felé, majd gyorsan az íróasztalához fordult - lázasan végigkutatva zsebeit, aztán az ajtóhoz rohant.

- Talán otthagytam a hall-asztalon... Minnie! - kiáltott a hallból rekedten.

- Mi az, drágám? - felelt egy távoli hang.

- Édesem, volt valami a kezemben, mikor az előbb beszélünk?

Csend.

- Semmi, drágám, mert emlékszem, hogy...

- A kék nyavalya!... - kiáltott fel a bakteriológus, és hanyatt-homlok rohant ki az ajtón, le a lépcsőn, az utcára.

Minnie, mikor a heves ajtó-csapódást meghallotta, riadtan az ablakhoz szaladt. Lent az utcán egy ösztövé ember éppen beszállt egy kocsiba. A bakteriológus pedig, kalap nélkül, posztópapucsban, vadul hadonászva rohant felé. Az egyik papucsot elvesztette, de rá sem hederített.

- Megőrült! - mondta Minnie. - Tessék, ide vezetett a rémes tudománya!

Kinyitotta az ablakot, utána akart kiáltani. A nyurga férfi, mikor hirtelen hátrapillantott, ugyancsak azt hihette, hogy elmebajossal van dolga. A bakteriológusra mutatva, gyorsan odaszólt a kocsisnak, becsapta az ajtót, pattant az ostor, és a lovak patkói máris csattogtak. A

következő percben a kocsi, nyomában a bakteriológussal, végiglejtett az utcán, s mindkettő eltűnt a sarkon.

Minnie egy percre még kihajolt az ablakon.

Aztán behúzta a fejét. Egészen meg volt döbbenve.

- Hát persze hogy külön! De harisnyában szaladgálni Londonban... méghozzá a szezon közepén!

Szerencsés ötlete támadt. Gyorsan feltette a kalapját, felkapta férje cipőjét, a hallban lekasztotta férje könnyű felöltőjét és kalapját - és máris lent volt a kapuban. Odakiáltott egy épp jókor arra baktató kocsinak.

- Hajtson végig az úton és körül a Havelock Crescenten, és nézzon szét, hogy lát-e valahol egy bársony házikában, kalap nélkül szaladgáló urat.

- Bársonykabátban, kalap nélkül! Igenis, nagysád! Rendben van, nagysád!

És a legnagyobb lelki nyugalommal a lóra cserdített, mintha egész életében erre a címre hajtott volna.

Néhány perccel később a Haverstock Hill-i kocsiúton körül összeverődött kocsisokat és lézengőket egy gyömbérszínű, agyonhajszolt gebével elvágató kocsi riasztotta fel. Amíg elhaladt, csendben maradtak, de akkor aztán rákezdtek:

- Tyű, hisz ez Harry Hicks! Hát ebbe meg mi bújt belé? - mondta a köpcös úriember, aki Vén Dudás névre hallgatott.

- Jól jár a kezében az ostor, azt meg kell hagyni - jegyezte meg a lovászgyerek.

- Hé! - kiáltott a szegény öreg Tommy Byles. - Itt meg a másik futóbolond! Vigyen el az ördög, ha nem az.

- Az öreg George - mondta Vén Dudás -, és úgy van, ahogy mondod, bolondot visz. Még ki talál pottyanni abból a batárból. Tán Harry Hickset kergeti?

A csoport a pihenő körül egészen fellelkesült. Szólt a kórus:

- Rajta, George! Ez aztán a versenyfutás! Megcsíped még! Nyomd meg!

- Micsoda menő, de az ám! - kiáltott fel a lovászgyerek.

- Üssön meg a guta! - kiabált Vén Dudás. - Nicsak! A végén még én is belejövök. Tessék, itt jön a harmadik! Hát minden konflis meghibbant Hampsteadben ma reggel?

- Ez meg itt egy nőszemély - mondta a lovászgyerek.

- Hogy szalad a pasas után! Pedig fordítva szokott lenni - állapította meg Vén Dudás.

- De mi van a kezibe?

- Mintha keménykalap volna.

- Micsoda remek móka! Hármat egy ellen az öreg George-ra - mondta a lovászgyerek. - Hajrá!

Minnie valóságos tapsviharban haladt el előttük. Nem nagyon örült neki, de érezte, hogy kötelességét teljesíti. Szemét egyre az öreg George élénken mozgó hátára függesztve - de miért viszi csavargó férjét érthetetlen módon egyre messzebb tőle? - továbbkarikázott Haverstock Hillen, és végig a Camden Town High Streeten.

Az első kocsiban ülő férfi a sarokban kuporgott, és szorosan összekulcsolt kezében görcsösen szorongatta a szörnyű pusztításra képes csövecskét. Különös lelkiállapotába ujjongó öröm és szorongás vegyült. Főleg attól félt, hogy elfogják, még mielőtt tervét végrehajtaná; emellett azonban egy bizonytalan, de még nagyobb félelem lappangott benne - a szörnyű büntett miatt. De ujjongása messze felülmúlta rettegését. Előtte még nem élt anarchista, aki csak meg is közelítette volna az ő eszméjét. Ravachol, Vaillant, mindezek a kiváló férfiak, kiknek a hírnevét annyira irigyelte, mellette most már jelentéktelen alakokká törpültek. Csak oda kell férköznie a fővezetékhez, hogy a csövecskét a víztárolóba ürítse. Mily remekül eszelte ki az egészet! Ajánlólevelet hamisított, bejutott a laboratóriumba. Milyen nagyszerűen ragadta meg a kínálkozó alkalmat! Végre mégiscsak hallani fog róla a világ. Az emberek, akik gúnyolódtak felette, mellőzték, másokat jobban kedveltek nála, és kerülték a társaságát - végre megtudják, hogy ő kicsoda! Halál, halál, halál! Mindig jelentéktelen embernek tekintették. Az egész világ összeesküdött ellene, hogy elnyomják. Majd ő megmutatja, mi az, egy embert kiközösíteni. Milyen ismerős ez az utca. Persze, a Great Saint Andrew's Street! Nézzük, hogy áll a hajsza?

Kihajolt a kocsiból. A bakteriológus alig ötven lépésnyire volt mögötte. Ez bizony baj. Még utoléri és lefogják. Zsebébe nyúlt, és talált egy fél aranyat. Ezt a kocsi tetőnyílásán keresztül a kocsis orra elé bökte.

- Lesz még több is - üvöltötte -, de csak akkor, ha sikerül megszöknünk!

A kocsis elkapta a pénzt.

- Nyugodt lehet - mondta. A csapóablak lecsattant, s az ostor végigszántott a gebe patakozó oldalán. A kocsi megingott, és az anarchista, aki még félig-meddig állt, az üvegcset szorongató kezével az oldalajtónak támaszkodott, hogy egyensúlyát el ne veszítse. Érezte, hogy a törékeny jószág összeroppan, és letört fele ott csörög a kocsi fenekén. Átkozódva lerogyott az ülésre, és komoran bámult a néhány cseppnyi nedvre az ajtón. Megborzongott.

- Nos, úgy látszik, én leszek az első. Eh! Legalább mártír leszek. Ez is valami. Elég pocsék halál, annyi bizonyos. Kíváncsi vagyok, vajon tényleg olyan fájdalmas-e, mint mondják.

Hirtelen eszébe jutott valami, s a kocsi fenekén keresgélni kezdett. Egy cseppecske még maradt az üvegcső letört végében - ezt megitta, hogy biztos legyen a dolgában. Jobb ez így, biztos, ami biztos. Akárhogy lesz is, ő már nem sülni fog.

Aztán derengeni kezdett benne, hogy most már fölösleges a bakteriológus elől menekülnie. A Wellington Streeten előreszólt a kocsisnak, hogy álljon meg, és kiszállt. A lépcsőn megcsúszott, a feje szédült. A koleraméreg! Ez aztán gyorsan dolgozik! Intett a kocsisnak, hogy tűnjön el; mellén összefonta karjait, úgy állt a járdán, és várta üldözőjét. Tartásában volt valami tragikus. A közelgő halál tudata bizonyos méltóságot adott neki. Üldözőjét dacos nevetéssel fogadta.

- *Vive l'Anarchie!*² Elkésett, barátom. Már megittam. A kolera elszabadult!

A bakteriológus ránézett a kocsiból, a szemüvege mögött különös fényben égett a szeme.

- Megitta? Szóval anarchista... Most már értem.

Még akart valamit mondani, de aztán elharapta. Szája szögletében mosoly bujkált. Éppen kinyitotta a konflis ajtaját, mintha ki akarna szállni, mire az anarchista drámai búcsút intve, a Waterloo Bridge felé indult. Fertőzött testét lehetőleg mindenkihez hozzádörzsölte, aki csak

² Éljen az anarchia!

útjába került. A bakteriológust annyira lekötötte ez a látvány, hogy alig látszott rajta valami meglepődés, mikor Minnie - kalappal, cipővel és felöltővel felszerelve - megjelent a járdán.

- Nagyon szép tőled, hogy elhoztad a holmimat - mondta, és elmerülten szemlélte a távolodó anarchistát.

- Sokkal jobban tennéd, ha beszállnál - szólt oda Minnie-nek, még mindig bámészkodva.

Minnie most már szentül meg volt győződve arról, hogy férje megbolondult. Saját felelősségére odaszólt a kocsisnak, hogy induljanak haza.

- Hogy húzzam fel a cipőmet?... Hogyne, drágám... - motyogta a bakteriológus, mikor a kocsi bekanyarodott, és eltakarta előle a büszkén feszítő, egyre távolodó és kisebbedő sötét alakot. Egyszerre valami furcsaság jutott eszébe és felkacagott.

- Pedig ez igazán nagyon komoly dolog - jegyezte meg. - Tudod, ez az ember ma nálam járt és anarchista. Nem, ne ájulj el, mert akkor a végét nem tudom elmondani. Én pedig nem tudtam, hogy anarchista, bámulatba akartam ejteni, és elővettem azt az újfajta baktériumtelepet, amiről már beszéltem neked. Tudod, arra a fajtára gondolok, ami a majmokon azokat a kék foltokat okozza. És én egy bolond ötlettel ráfogtam, hogy ez az ázsiai kolerabaktérium. Ő meg elrohant vele, hogy megmérgezze London ivóvizét, és bizonyára jól el is kékült volna ez a civilizált város. Most pedig lenyelte. Persze nem tudom, mi történik vele, de emlékszel, hogy a macska megkékült, a három kutyakölyök ma is csupa kék folt, és a veréb is tiszta kék lett tőle. Csak az a bosszantó, hogy most megint egy csomó pénzembe kerül, és újra vesződhetek, amíg az új preparátum elkészül... Hogy vegyem fel a kabátomat ebben a melegben? De miért? Mert esetleg találkozunk Mrs. Jabberrel? De drágám, Mrs. Jabber nem léghuzat! Mért hordjak én kabátot ilyen melegben Mrs.... Jó, jó... rendben van!

Fordította Görgey Gábor

A KÜLÖNLEGES ORCHIDEA

Orchideát venni mindig némi kockázattal jár. Csupán a gyöktörzs megbarnult, összeaszott szövedékét látjuk ilyenkor, egyebekben rábízhatjuk magunkat ítélőképességünkre, vagy az árverési kikiáltóra, vagy a jó szerencsénkre - ki mire hajlik jobban. Lehet, hogy a növény javában halódik, vagy már nincs is benne élet; lehet egyszerűen becsületes a vásár, amikor pontosan megkapjuk a pénzünk ellenértékét, de megesik - mert ilyesmi is előfordul lépten-nyomon -, hogy a szerencsés vevő ámuló szeme láttára napról napra szebben kibontakozik egy újfajta változat, szokatlan pompa, a virágjakak különös hajlata, finomabb színárnyalata, vagy egy meglepő mimikri. Büszkeség, szépség és haszon együtt virágzik ki, egyetlen törékeny zöld szár hegyén, sőt, talán még a halhatatlanság is. Mert az új természeti csodának új, különleges név kell, és mi lenne megfelelőbb, mint azé, aki fölfedezte. *Johnsmithia*! Akadt már ennél rosszabb név is, nem egy.

Talán valami ilyenfajta szerencsés fölfedezés reményében vett részt olyan gyakran Winter-Wedderburn ezeken az árveréseken. Ez a remény ösztökélte nyilván, és az a tény, hogy az égvilágon nem volt semmi egyéb említésre méltó dolga. Félénk, magányos, aránylag gyöngé képességű ember volt, jövedelme épp elég arra, hogy ne serkentse munkára a szükség; és nem eléggé tette kész ahhoz, hogy valamilyen fárasztó elfoglaltság után nézzen. Gyűjthetett volna bélyeget vagy régi pénzt, foglalkozhatott volna Horatius fordításával, vagy könyvkötészettel, föllelhetne volna a kovamoszatok új fajtáit - történetesen azonban orchideát termesztett saját jól felszerelt kis melegházában.

- Úgy érzem - mondta reggeli kávéja mellett -, hogy ma történik velem valami. - Lassan beszélt, mint ahogy lassú volt a gondolkodása és minden mozdulata is.

- Jaj, ne mondjon ilyet! - kiáltott föl a házvezetőnője, aki távoli rokona is volt. Számára csak egyet jelenthetett a sokatmondó „valami történik”.

- Félreértett. Nem gondolok semmi rosszra... de hogy mi motoszkál a fejemben, azt magam se tudom.

- Ma - folytatta rövid szünet után - Peterséknél eladásra kerül egy csomó növény az Andaman-szigetéről és Indiából. Fölmegyek, megnézem, mijük van. Esetleg veszek is valamit, ha érdemesnek találom. Lehet, hogy ez lesz az.

Odanyújtotta csészéjét, a második adag kávéjáért.

- Annak a szegény fiatalembernek a növényeiről van szó, akiről a minap beszélt? - kérdezte az asszony, miközben teletöltötte a csészét.

- Igen - felelte Wedderburn, és tűnődve majszolt egy darab pirított kenyeret.

- Velem soha nem történik semmi - jegyezte meg hirtelen. - Ugyan, miért nem? Másokkal annyi minden történik. Itt van például Harvey. Csak a múlt héten is... hétfőn talált egy hatpennyst, szerdán valamennyi csibéjén kitört a kergekór, pénteken hazaérkezett az unokafivére Ausztráliából, és szombaton eltörte a bokáját. Hozzám képest... csak úgy tobzódik az izgalmakban...

- Azt hiszem, inkább lemondanék ennyi izgalomról - mondta a házvezetőnő. - Nem jó az senkinek.

- Valószínűleg kellemetlen! Mégis... értse meg, velem soha nem történik semmi! Kisfiú koromban nem ért egyetlen baleset sem. Mikor felnőttem, nem lettem soha szerelmes. Nem házasodtam meg... Kíváncsi vagyok, milyen érzés az, amikor történik velünk valami, valami igazán rendkívüli dolog. Az az orchideavadász csak harminchat éves volt - nálam húsz évvel fiatalabb -, amikor meghalt. És kétszer nősült, egyszer elvált. Négyyszer volt maláriája, egyszer a lábát törte. Egyszer leütött egy malájit, egy ízben megsebesült egy mérgezett nyíltól, és végül megölték a dzsungelpiócák. Ez mind igen kellemetlen lehetett, de bizonyára nagyon érdekes is... talán a piócákat kivéve.

- Biztos vagyok benne, hogy nem tett jót neki - jelentette ki meggyőződéssel az asszony.

- Meglehet. - Wedderburn órájára nézett. - Hét perc múlva fél kilenc. A háromnegyedtizenkettes vonattal megyek, van még időm bőven. Gondolom, épp elég meleg van, a lüszteröltönyt veszem föl, a szürke nemezkalapot és barna cipőt. Talán...

Kinézett az ablakon a derült égboltra és a napsütött kertre, aztán nyugtalan pillantást vetett házvezetőnője arcára.

- Inkább vigye magával az esernyőjét, ha Londonba megy - mondta az asszony ellentmondást nem tűrő hangon. - Gondoljon az útra, visszafelé az állomástól idáig.

Wedderburn meglehetősen izgatott volt, amikor hazaérkezett. Vásárolt. Csak ritkán szánta el magát kellő gyorsasággal a vételre, de ezúttal nem tévovázott.

- Ez itt mind Vanda, ez Dendrobium, ez meg itt néhány Palaeonophis - magyarázta.

Miközben a levesét kanalazta, szeretettel nézegette szerzeményeit. Kirakta maga elé a makulátlan tiszta abroszra valamennyit, és mindent elmondott róluk a házvezetőnőjének, mialatt komótosan elfogyasztotta a vacsoráját. Szokása volt, hogy este újra átélje londoni látogatásait, mind a maga, mind rokona szórakoztatására.

- Tudtam, hogy ma történik valami. És meg is vettem ezt mind! Közülük néhány... néhány... tudja, határozottan úgy érzem, hogy néhány rendkívüli lesz. Nem tudom, miért, de olyan biztosan érzem, mintha valaki egyenesen megmondta volna, hogy ezek közül valamelyik egészen rendkívülivé fog fejlődni.

- Ezt itt - mutatott egy összeaszott gyöktörzsre - nem sikerült azonosítani. Talán Palaeonophis..., de lehet, hogy más. Esetleg egy új fajta, sőt egy egészen új faj. Ez volt szegény Batten gyűjtőútjának utolsó lelete.

- Nekem nem tetszik - jelentette ki a házvezetőnő. - Olyan csúf a formája.

- Szerintem nincs is formája.

- Nem tetszenek azok az ízek, amik kinyúlnak belőle.

- Holnap cserépbe kell ültetnem.

- Olyan, mint egy pók, mikor halottnak tetteteti magát.

Wedderburn elmosolyodott, és félrehajtott fejjel vizsgálta a gyökeret.

- Tényleg nem valami szép példány. De nem lehet megítélni ezeket így, kiszáradt formájukban. Valójában csodaszép orchidea válhat még belőle. Jaj, mennyi dolgom lesz holnap! Még most este pontosan meg kell állapítanom, mi a teendőm ezekkel itt, holnap aztán munkához látok.

- Szegény Battent holtan vagy haldokolva találták egy mangrove-mocsárban, már elfelejtettem, hogyan - kezdte rá hirtelen újra -, pontosan egy ilyen orchidea préselődött a teste

alá. Már napok óta rosszul volt, valamilyen trópusi láz gyötörte, és azt hiszem, elájult. Azok a mangrove-mocsarak nagyon egészségtelenek. Azt mondják, minden csepp vérének kiszívták már a dzsungelpiócák. Talán épp ez az a növény, amelynek megszerzéséért az életével fizetett.

- Ettől nekem még nem tetszik jobban.

- Férfi a munka, nőé a könny - jelentette ki Wedderburn mély meggyőződéssel.

- Képzeld el, milyen lehet az, meghalni távol minden kényelemtől egy förtelmes mocsárban! Képzeld, milyen lehet lázas betegen feküdni, amikor nincs mit bevennie, csak klorodin meg kinin... ha a férfiak magukra lennének utalva, klorodinon meg kininen élnének... és senki sincs körülötte, csak azok a szörnyű bennszülöttek! Úgy hírlík, az Andaman-sziget lakói undok fickók, és különben is, aligha lehetnek jó ápolók, hisz nincsenek arra kiképezve. És mindezt csak azért, hogy Angliában egyeseknek legyen orchideájuk!

- Nem hiszem, hogy kényelmes volt, de némelyik ember, úgy látszik, szereti az ilyesmit - mondta Wedderburn. - Mindenesetre, a kíséretében levő bennszülöttek eléggé civilizáltak voltak ahhoz, hogy vigyázzanak a gyűjteményére, amíg a társa, egy ornitológus, vissza nem tért a sziget belsejéből, noha nem tudták megmondani, milyen fajtához tartoznak az orchideák, és hagyták, hogy elfonnyadjanak. Ez pedig csak fokozza az érdekességüket.

- Talán az undokságukat. Én félnék a rájuk tapadó maláriától. És csak gondolja el, ezen a csúf micsodán egy holttest feküdt. Ez eddig eszembe se jutott. Ejnye! Egy falatot sem tudok többé lenyelni a vacsorából.

- Ha akarja, leveszem az asztalról, és az ablakülésre teszem. Ott ugyanolyan jól látom valamennyit.

Wedderburn a következő napokban valóban rengeteget munkálkodott párás kis melegházában. Fontoskodva tett-vett a faszén, a tikfa, a moha és az orchideatenyésztő összes többi rejtélyes kelléke közepett. Úgy érezte, csodálatosan eseménydús időket él át. Esténként az új orchideákról mesélt barátainak, és ismételten visszatért abbeli előérzetére, hogy valami teljesen újszerű fog kibontakozni valamelyikből.

A Vandák és Dendrobiumok közül jó néhány elpusztult gondozó keze alatt, az ismeretlen orchidea azonban egyszerre csak föléledt. Wedderburn el volt ragadtatva, és alighogy fölfedezte az eseményt, tüstént elvonszolta házvezetőnőjét a lekvárfőzéstől, hogy azon nyomban megmutassa neki.

- Itt egy bimbó - magyarázta -, és nemsokára egész sereg levél hajt ki, ezek az előbúvó apró micsodák itt pedig kis léggyökerek.

- Nekem úgy tűnnek, mintha apró fekete ujjak nyúlnának ki a barnaságból - mondta a házvezetőnő. - Nem tetszenek nekem.

- Miért nem?

- Nem tudom. Olyanok, mint az ujjak, és mintha belém akarnának markolni. Nem tehetek arról, hogy mi tetszik vagy mi nem tetszik.

- Nem tudom biztosan, de nem hiszem, hogy ismernék bármilyen orchideát pontosan ilyen léggyökerekkel. Lehet persze, hogy képzelődöm csupán. Nézze csak, ezeknek kissé ellapul a végük.

- Nem tetszenek nekem - jelentette ki az asszony hirtelen megborzongva, és elfordult. - Tudom, ostobaság, és igazán sajnálom, különösen, mert maga úgy szereti. De nem tehetek róla, folyton arra a holttestre kell gondolnom.

- De hisz talán nem is ez az a bizonyos növény! Csak feltételeztem, hátha ez az.

A házvezetőnő vállat vont.

- Mindegy, nekem nem tetszik.

Wedderburn kissé sértve érezte magát a nőnek a növény iránti ellenszenve miatt. Ez azonban nem akadályozta meg abban, hogy bármikor, ha kedve volt rá, beszéljen neki általában az orchideákról, és különösen erről az orchideáról.

- Furcsa jószág az orchidea - mondta egyik nap -, csupa lehetőség és meglepetés. Darwin tanulmányozta a megtermékenyítést, és kimutatta, hogy a közönséges orchideavirág egész felépítése arra szolgál, hogy lepkék vigyék virágról virágra a hímport. Nos hát, egész sereg olyan orchideát ismerünk, amelyeknek a virágát lehetetlen ilyen módon megtermékenyíteni. A *Cypripedium*ok néhány fajtáját például egyetlen ismert rovar sem tudná megtermékenyíteni, és jó néhány olyan is van, amelyikben soha nem találtak magot.

- Hát akkor hogy szaporodnak?

- Indák, gumók és más ilyen kinövések útján. Ezt könnyű megmagyarázni. Talány azonban az, hogy mire valók akkor a virágok?

- Nagyon valószínű - fűzte tovább -, hogy az *én* orchideám ezen a téren lesz valami különlegesség. Ha igen, akkor tanulmányozni fogom. Gyakran megfordult már a fejemben, hogy kutatni fogok, mint Darwin. De eddig még sohasem volt rá időm, vagy valami más akadályozott meg benne. A levelek már sarjadnak. Szeretném, ha odajönne, és megnézné.

Unokanővére azonban azt mondta, az orchideaház olyan meleg, hogy mindig megfájdul a feje tőle. Egyetlen alkalommal látta csak újra a növényt, amikor a légyökök némelyike több mint egy lábnyira kinőtt már, és sajnálatos módon mohó csápokra emlékeztették. Aznap velük álmodott, amint hihetetlen gyorsasággal nyúlálnak utána. Úgyhogy megegyezett magával - teljes meglepődésére -, hogy többé nem nézi meg azt a növényt; és Wedderburn kénytelen volt egyedül megcsodálni az orchidea leveleit. A leveleknek a szokásos széles formájuk volt, színük ragyogó sötétzöld, aljuk táján mélyvörös pettyek és foltok. Wedderburn nem ismert más, ezekkel tökéletesen egyező leveleket. A növény a hőmérő közelében, egy alacsony padon állt. Mellette egy egyszerű szerkezet volt, amely az alatta futó, forróvízzel telt fűtőcsövekre állandóan csöpögő vízcsapból állt, és így biztosította a levegő páratartalmát. Wedderburn mostanában jóformán rendszeresen ott töltötte délutánjait, magában latolgatva a különös növény közelgő kivirágzását.

És végre megtörtént a nagy csoda. Alighogy belépett a kis üvegházba, tudta, hogy a szár fölpattant, noha az óriási *Palaeonophis Lowii* eltakarta azt a sarkot, ahol kedvence állt. Új illat érzett a levegőben; tömény, áthatóan édes, minden egyebet fölülmúló illat ebben a zsúfolt, gőzölgő kis melegházban.

Amint észrevette, odasietett a különös orchideához. És íme! A kúszó zöld száron most három nagy virágkehely nyílt, és ontotta a mámorító, édes illataradatot. Révülten bámulva állt meg előtte.

A virág hófehér volt, a szirmokon aranyló narancssárga csíkokkal. A súlyos virágajak bonyolult formába csavarodott, csodálatos kékesbíborral tetézve az aranyat. Wedderburn rögtön tudta, hogy teljesen új fajtával áll szemben. És ez a szinte tűrhetetlen illat! Ez a forróság! A virágok összefolytak a szeme előtt.

Meg kell néznie, rendben van-e a hőmérséklet. Egyet lépett a hőmérő felé. Hirtelen minden elmozdult a helyéről. A padló téglái föl-le szökelltek. A fehér virágok s mögöttük a zöld

levelek, majd az egész melegház - minden mintha oldalra dőlt volna, aztán nagy ívben tótágast állt.

A házvezetőnő, megrögzött szokása szerint, fél négykor elkészítette a teát. Wedderburn azonban nem jött be teázni. „Azt a szörnyű orchideát imádja - gondolta az asszony, és várt tíz percre. - Biztosan megállt az órája. Megyek és behívom.”

Egyenesen a melegházhoz sietett, benyitott, és már az ajtóból kiáltotta rokona nevét. Nem jött válasz. Észrevette, mennyire fojtó a levegő, és milyen átható illattól terhes. Aztán megpillantott valamit a fűtőcsövek között a téglapadlón.

Talán egy percig állt még mozdulatlanul.

Wedderburn ott feküdt, arccal fölfelé, a különös orchidea előtt. A csápszerű légyökök már nem lengedeztek szabadon a levegőben; összegabalyodott szürke kötelékként egymásba bagozódtak, feszesen kihúzott végük szorosan rátapadt a férfi állára, nyakára és kezére.

Az asszony nem értette a dolgot. Azután szemébe ötlött a férfi arcára tapadó egyik csáp alól kiszivárgó vér vékony csíkja.

Fölsikoltott, hozzárohant, megpróbálta elrántani a piócaszerű gyökérsarjak alól. Kettőt átszakított; vörös nedv csöppent ki belőlük.

Megszédült a virág illatától. Úristen, hogy belekapaszkodnak ezek a csápok! Szaggatta a szívós köteleket, szeme előtt összefolyt a virágok és a férfiarc fehérsége. Érezte, hogy elájul, de tudta, hogy most nem szabad. Főlegyenesegett, gyorsan kitérte a legközelebbi ajtót, egy percre lihegett még a friss levegőn, s ekkor zseniális ötlete támadt. Fölkapott egy virágcserepet, és bezúrta vele az ablakokat az üvegház végén. Aztán ismét bement. Újult erővel cibálta Wedderburn mozdulatlan testét, miközben nagy robajjal lerántotta a földre a különös orchideát. A növény még most is bősz szívóssággal tapadt áldozatára. Az asszony félőrülden a kétségbeeséstől vonszolta ki a növényt és az embert a szabadba. Csak most gondolt arra, hogy egyenként széttépdesse a vérszívó gyökereket. A következő percben már kiszabadította a férfit, és elhúzta a szörnyűség közeléből.

Wedderburn arca falfehér volt, és tucatnyi kerek kis sebből vérzett.

A háziszolgát megriasztotta az üvegsörömpölés, és sietve jött feléjük a kerten át. Amikor meglátta az asszonyt, amint véres kézzel vonszolja az élettelen testet, egy pillanatra képtelen gondolata támadt.

- Hozzon vizet! - kiáltott rá a nő, és a hangja eloszlatta a szolga minden téves gondolatát. Mikor szokatlan fürgeséggel visszatért a vízzel, az asszony már sírva fakadt izgalmaiban, és ölében tartva Wedderburn fejét, javában törölgette az arcáról a vért.

- Mi történt? - szólalt meg Wedderburn. Szemhéja gyöngéden megrebbent, de nyomban megint lecsukódott.

- Menjen, küldje ki Annie-t, aztán azonnal szaladjon el Haddon doktorért - szólt oda a nő a háziszolgának, amint az megérkezett a vízzel; aztán, látva, hogy az ember megtorpan, hozzátette: - Majd elmondok mindent, ha visszajött.

Wedderburn hamarosan ismét kinyitotta a szemét. Unokanővére észrevette, mennyire nyugtalanítja fekvő helyzetének rejtélye, és fölvilágosította:

- Az imént elájult a melegházban.

- És az orchidea?

- Arról majd gondoskodom - felelte.

Wedderburn jó sok vért vesztett, de ettől eltekintve nem esett komoly baja. Konyakot adtak neki, erős húskivonatot, aztán föl vitték az ágyába. Házvezetőnője csak töredékesen tudta elmondani Haddon doktornak a hihetetlen történetet.

- Jöjjön velem a melegházba, és nézze meg.

A nyitott ajtón át besüvítő hideg levegő jóformán eloszlatta az émelyítő illatot. Az elszaggatott légyökökerek legnagyobb része már fonnyadtan hevert a téglaburkolaton sötétlő foltok közt. A virágba borult szár eltört, amikor a növény lezuhant, a virágok petyhüdten feküdtek a földön, szirmaik széle megbarnult már. Az orvos följük hajolt, aztán észrevette, hogy az egyik légyökér még gyöngén meg-megmozdul, és visszahőkölt.

Másnap reggel a különös orchidea még mindig ott feküdt a földön, de most már elfeketedett, és bomlásnak indult. A reggeli szellő ide-oda csapkodta az ajtót, és Wedderburn egész orchideagyűjteménye elfonnyadt, elpusztult. Maga Wedderburn azonban fönt az emeleten eleven volt, dőlt belőle a szó, és valósággal ragyogott különös kalandja dicsfényében.

Fordította Vermes Magda

STRUCCVÁSÁR

- Visszatérve a madarak ára - mondta az állatkitömő, egy ifjúkori utazásának emlékeit élesztgetvén -, láttam egy struccot egyszer, amelyiknek háromszáz font volt az ára. Háromszáz font!

Rám nézett a szemüvege fölött, hogy hát ehhez mit szólok.

- És láttam egy másikat, amelyik négy fontért sem kellett senkinek.

- Nem - mondta -, nem volt különleges strucc az a háromszáz fontos. Semmiféle kunsztot nem tudott. Közönséges átlag-strucc volt, a tollazata egy kicsit színehagyott, mert diétán élt. És még csak azt sem lehetett mondani, hogy túlságosan nagy volt a kereslet a struccpiacon. Az ember azt hitte volna, hogy egy kelet-indiai könnyen kifizet a mellényzsebéből öt struccot. Csakhogy az egyik strucc lenyelte egy gyémántot.

Azt az alakot, akinek a gyémántját lenyelte a madár, Sir Mohini Padishah-nak hívták. Utálatos, nyegle, piperkőc majom volt; mondjuk, a lábától a nyakáig olyan jampec, amilyenek ezrével szaladgálnak a Piccadillyn, a nyakán pedig ocsmány fekete fej ült, a fején ormótlan turbánt viselt, a turbán közepén egy gyémánt csillogott. A mi struccmadarunk kikapta a fényes követ, és mire a pasas észbe kapott és patáliát csapott, a strucc is rájött, hogy szabálytalan dolgot művelt, és inkognitóját megőrzendő, szépen elvegyült társai közé. Mindez egy szempillantás alatt történt. Én az elsők között érkeztem a helyszínre, akkor már javában ordított az indus. Két matróz meg az az ember, aki a madarakat szállította, a hasát fogta nevéttében. Hát ha az ember meggondolja, mindenesetre eléggé szokatlan módja az ékszerlopásnak. A struccok gondozója a válságos pillanatban nem volt jelen, tehát nem tudhatta, melyik madár a tettes. Elég az hozzá, a gyémánt eltűnt. Hogy őszinte legyek, én egy csöppet sem sajnáltam a kárvallottat. Egész úton azzal a nyavalyás gyémánttal hengegettem.

Az ilyesminek persze rögtön híre kel a hajón. Mindenki erről beszélt. Padishah visszavonult bánatával a kabinjába. Ebédnél, a pasas két másik indussal külön asztalnál pöffeszkedett, a kapitány egy kicsit ugratta Padishah-t, erre az dühbe gurult, és felém fordult. Én a háta mögött ültem. Hogy azt mondja, öneki esze ágában sincs megvásárolni a struccokat, ő a drágakövet akarja vissza. Neki, mint angol állampolgárnak, jogai vannak. A gyémántot meg kell találni. Ehhez ragaszkodik. Ha kell, a Felsőházhoz fordul jogvédelemért. Az az ember, aki a madarakat szállította, fafejű alak volt, semmit nem lehetett neki megmagyarázni. Az istennek sem egyezett bele, hogy orvosi beavatkozással keressék meg a tolvaj struccot. Öneki azt parancsolták, hogy így meg így etesse az állatokat, így meg így bánják velük, és ő nem bolond az állását kockáztatni. Nem tűri, hogy az állatokat olyasmivel etessék, ami nincs benne a kiszabott diétában, és nem tűri, hogy holmi orvosi kezelésnek vessék alá őket. Padishah gyomormosást követelt, bár természetesen madaraknál nem lehet gyomormosást végezni. Ez a Padishah mindenféle jogszabályokkal dobálózott, ahogy már ezek a bengáliak szoktak; azzal fenyegetőzött, hogy lefogja a struccokat meg más effélével. Volt a hajón egy öregúr, aki azt mondta, hogy a fia Londonban ügyvéd, és ez az öregúr azt állította, hogy amit egy madár lenyel, az *ipso facto* a madár alkatrészévé válik, és Padishah legfőbb kártérítést követelhet, de még akkor is kérdés, nem utasítják-e el keresetét azzal, hogy ő, mint tulajdonos, vétkes hanyagságot követett el, miért nem vigyázott jobban a gyémántjára. Egy struccmadárral, amely nem az ő tulajdona, egyébként semmit sem csinálhat. Ez rettenetesen felizgatta Padishah-t, annál inkább, mert a legtöbben egy véleményen voltunk az öregúrral. A hajón nem volt jogász, aki a vitát eldönthette volna, így hát mindenki azt mondta, ami éppen eszébe

jutott. Végre, mikor már az adeni kikötőt is elhagytuk, az indus megadta magát. Négyszemközt tárgyalt a madarak gondozójával, és felajánlotta neki, hogy mind az ötöt megveszi.

Másnap reggel megint nagy ramazurira ébredtünk. A madaras ember kijelentette: neki nincs felhatalmazása a struccok eladására, és semmi pénzért nem válik meg tőlük. De, úgy látszik, elárulta Padishah-nak, hogy van a hajón egy Potter nevű euráziai, aki már ajánlatot tett neki a madarakra. Padishah erre mindnyájunk füle hallatára lepocskondiázta Pottert. De azt hiszem, a legtöbben úgy véltük, hogy Potternek több esze van, mint mindnyájunknak, és amikor kiderült, hogy Potter már Adenből sürgönyözött Londonba, hogy meg akarja venni a madarakat, és Szuezbé távirati választ kér, én úgy szidtam magam, mint a bokrot, amiért ez nem nekem jutott eszembe, és amiért így elszalasztottam ezt a kedvező alkalmat.

Szuezbé érvén, Padishah sírt - igazi könnyeket ontott -, mikor megtudta, hogy Potter lett a madarak gazdája, és azonmód kétszázötven fontot ígért az öt struccért. Ez az összeg két százalékkal több volt, mint amennyit Potter adott értük. Potter azt felelte, akármilyen legyen, ha csak egyetlen struccból is megvált, hogy ő sorra meg akarja ölni valamennyit, mert meg kell találnia a gyémántot. De aztán gondolkozott az ajánlaton, és már nem zárkózott el oly mereven. Nagy svihák volt ez a Potter, alighanem hamisjátékos, és az ilyen zsákbamacska üzlet, amilyen ez a strucc-dolog volt, nagyon megfelelt a vérmérsékletének. Félig tréfásan azt mondta, hogy egyenként elárverezze az állatokat, a kikiáltási ár darabonként nyolcvan font lesz. De az egyiket kabalából megtartja.

Nem szabad elfelejteni, hogy az eltűnt gyémánt értékes darab volt. Egy kis zsidó, egy gyémántkereskedő, aki velünk utazott a hajón, mikor Padishah megmutatta neki a követ, azt mondta, hogy három-négyezer fontot is megér. A strucc-árverés tehát izgatta az utasok fantáziáját. Egyszer, amikor a madarak gondozójával mindenféle közömbös dologról beszélgettem, ő véletlenül megemlítette, hogy az egyik strucc gyöngélkedik, alighanem az emésztésével van baj. Azt is mondta, hogy a beteg struccnak az egyik farktolla majdnem teljesen fehér, így hát könnyen ráismertem a többi között, és amikor a másnapi árverésen Padishah nyolcvanötöt ígért ezért a madárért, én kilencvenet ígértem. Gondolom, túlságosan biztosnak látszottam a dolgomban, és nagyon is mohón licitáltam, amiből a többiek arra következtettek, hogy én tudok valamit, amit ők nem tudnak. Padishah, mint egy felelőtlen örült, rávetette magát erre a madárra. Végül is a gyémántkereskedő vette meg 175 fontért. Potter azt állította, hogy amikor leütötte a kalapácsot, Padishah 180-at kiáltott, de akkor már késő volt. Egyszóval a strucc a zsidó kereskedőé lett. Az valahonnét rögtön kerített egy pisztolyt, és agyonlőtte a madarat. Potter óriási ribilliót csapott, hogy ő most majd nem tudja eladni a többi, persze Padishah is handabandázott; de valamennyien roppant izgatottan vártuk a boncolás eredményét. Mondhatom, nagyon örültem, hogy a gyémánt nem került elő - képzelhetik, mennyire örültem. Száznegyvenig magam is alkudtam erre a madárra.

A kis zsidó úgy viselkedett, ahogyan a zsidók szoktak, nem csinált nagy esetet a balszerencséből. Potter azonban kijelentette, hogy addig nem folytatja az árverést, amíg egyhangúlag meg nem állapodunk abban, hogy a vevők csak az árverés befejeztével vehetik át az árut. A kis zsidó tiltakozni próbált, azt vitatta, hogy kivételes esetről van szó, és minthogy nem tudunk megegyezni, a döntést másnapra halasztottuk.

Mondhatom, hogy aznap este, a vacsoránál nagyon harcias volt a hangulat. Végül mégis Potter győzött, mert beláttuk, hogy igaza van, és különben is „sportszerűen” viselkedett, ezt illik figyelembe venni. Az öregúr pedig, akinek a fia Londonban ügyvéd, azt mondta, hogy gondolkozott a dolgon, és nem tudja, nem az lenne-e a leghelyesebb, ha a megtalált gyémántot visszaadnák jogos tulajdonosának. Emlékszem, én azt mondtam, hogy a gyémánt ebben az esetben jogilag a „talált tárgyak” kategóriájába tartoznék, amivel körülbelül el is találtam az

igazat. Heves vita után megállapodtunk abban, hogy ostobaság a madarakat a hajón megölni. Az öregúr erre még mélyebben belemerült a jogi fejtegetésekbe, és azt akarta bebizonyítani, hogy maga az árverés is törvénytelen szerencsejáték, és a kapitányhoz fordult; de Potter azt felelte, hogy ő utóvégre a struccokat bocsátja áruba, nem a gyémántot, és senkit sem kíván rábeszélteni a vásárra. Persze, mert Potter meg volt győződve róla, hogy a közül a három madár közül, amelyet még el akart árverezni, egyik sem nyelte le a gyémántot. Potter azt remélte, hogy a gyémánt annak a madárnak a gyomrában van, amelyet nem akart eladni.

Másnap megint nagyon magasra verték föl az árakat. Az esélyek emelkedtek, minthogy öt madár helyett már csak négy volt. Következésképpen az árak is emelkedtek. Átlag kettőszáz-huszonhét fontra verték föl egy-egy madár árát. Furcsa volt, hogy Padishah ezúttal nem licitált. Összevissza fecsegett, megint a lefoglalást emlegette. Potter szóba sem állt vele. Az egyik struccot egy csendes kis tengerésztiszt kapta, a másik a kis zsidóé lett, a harmadikat közösen vették meg a hajó gépészei. És akkor Potter egyszerre úgy tett, mintha megbánta volna, hogy eladta a madarakat, azt mondta, legalább ezer fontot dobott ki az ablakon, és hogy biztosan nem az ő madara nyelte le a gyémántot. Próbáltam megnyugtatni, azt mondtam, még nem veszett el minden remény, és akkor kisült, hogy azt a negyedik madarat is, amelyet magának akart megtartani, eladta valami politikusnak, aki szabadsága alatt Indiában volt tanulmányúton, az indus erkölcsöket és társadalmi viszonyokat tanulmányozta. Ez a negyedik volt a háromszáz fontos strucc. Három madarat Brindisiben kivittek a hajóról - bár az öregúr véleménye szerint ezzel súlyosan megsértették a vámszabályokat -, és Potter meg Padishah is kiszállt Brindisiben. Az indus majd megőrült, látván, hogy a madarak, amelyek az ő gyémántját lenyelték, hogy úgy mondjam, eltűnnek a szeme elől. Hangoztatta, hogy pert indít, kártérítést követel - az agyára ment a kártérítés -, s megadta nevét és címét a madarak tulajdonosainak, hogy tudják, hová kell küldeniük a megtalált gyémántot. Senkit sem érdekelt Padishah neve és címe, és senki sem közölte vele a saját nevét és címét. A pályaudvaron megint nagy veszekedés volt. Aztán mindegyikük más-más vonatra szállt.

Én Southamptonban láttam az utolsót a boldogtalan struccok közül, mikor partra szálltam. Az a strucc volt, amelyet a gépészek vettek meg; valami léces ládafélében álldogált hosszú lábaival; mondhatom, soha nem láttam drágakövet ilyen buta foglalatban, ha ugyan benne volt a gyémánt!

Hogy hogyan végződött a történet? Hát... így. Nem, talán van még valami hozzátenni valóm. Valami, ami esetleg világosságot derít erre a homályos ügyre. Körülbelül egy héttel a megérkezésem után dolgom volt a Regent Streeten, és ki jön szembe velem, kart karba öltve, puszpajtásként, mint Padishah és Potter. Ha az ember meggondolja...

Igen. Az én fejemben is megfordult ez. Bár, ami azt illeti, a gyémánt kétségtelenül valódi volt. Padishah pedig előkelő indus személyiség. Gyakran találkoztam nevével az újságokban. De hogy a madár csakugyan lenyelte-e a gyémántot, az persze, amint az előbb igen helyesen meg méltóztatott jegyezni, más kérdés.

Fordította Ruzitska Mária

HARRINGAY MEGKÍSÉRTÉSE

Egyáltalán nem állíthatom, hogy ez az eset valóban megtörtént. Kizárólag R. M. Harringay szavaira támaszkodom, márpedig ő művészember.

Elbeszélését híven követem. Esküdözik, hogy tíz óra tájban azzal a szándékkal lépett műtermébe, hogy megnézzze, mit is hozhatna ki abból a fejből, melyet előző nap megkezdett. Ez a bizonyos fej egy olasz kintornást ábrázolt, és Harringay úgy tervezte - de még nem volt egészen bizonyos a dologban -, hogy a kép címe ez lesz: „Virrasztás.” Harringay idáig még őszinte volt, és elbeszélésén felfedezhető az igazság bélyege. Amint megpillantotta, szinte már lángészre valló gyorsasággal behívta magához a kéregetőt.

- Térdeljen le! Nézzen fel erre a párkányra - mondta neki Harringay. - Mintha alamizsnára várna.

- Mit vigyorgol! - kiabálta. - Nem a foghúsát akarom lefesteni. Nézzen úgy, mintha boldogtalan lenne.

Most pedig, hogy aludt rá egyet, a kép határozottan gyengébbnek bizonyult.

- Nem rossz munka - dörögte Harringay. - Különösen ez a nyakrészlet... De...

Ide-oda járkált a műteremben, és innen is, onnan is szemügyre vette a képet. Csúnya szó szaladt ki a száján. Az eredeti elbeszélésben ez a szó is szerepel.

- Mázolmány - jelentette ki, legalábbis így mesélte később. - Közönséges festmény egy kintornásról, pusztá portré. Még ha eleven kintornás volna, nem bánnám. De nálam a dolgok valahogy sohasem elevenek. Talán a képzeletemmel van baj?

Hát igen, ebben van valami igazság. A képzeletével csakugyan baj van.

- Bizony, a teremő képzelet! Elő a vásznat és festéket, és embert teremteni - ahogy Ádám készült a vörös okkerből! De ez itt! Ha séta közben, az utcán, találkoznál vele, azonnal látnád, hogy műterem-készítmény. Még egy gyerek is azt mondaná, hogy csak belakozni és rámába vele. Pár ecsetvonás... Hiába, így, ahogy van, nem ér semmit.

Az ablakhoz lépett, és a vászonredőnyt kezdte lejjebb húzni: kék nyersvászonból készült, az ablak alján egy tekercs működött, s ha több világosságot akart az ember, lefelé kellett húzni. Asztaláról összeszedte palettáját, festékpálcikáját és ecsetjeit. Aztán a kép felé fordulva barna foltot mázolt a száj szögletébe, majd a szembogarakra összpontosította figyelmét. Ezután megállapította, hogy az áll meglehetősen közömbös a virrasztáshoz.

Festő-szerszámaikat letéve, pipára gyújtott, és nézegette, miként haladt a munka.

- Akármilyen legyen, ha ez nem gúnyosan fintorog felém - mondta. Harringay most is szentül hiszi, hogy a figura vigyorgott.

Az alak kétségtelenül elevenebb lett, de korántsem olyan értelemben, ahogy ő szerette volna. Most már egészen biztos, hogy gúnyosan vigyorg.

- „Hitetlen virrasztó” - próbálkozott Harringay. - Milyen finom és leleményes cím! De a bal szemöldök még nem elég cinikus.

Odament, és a szemöldökön babrált, majd a fülcimpához is odamázolt valamit, hogy anyagszerűen hasson. További elmélkedés következett.

- Attól tartok, hogy a virrasztásnak löttek. De mért ne legyen Mephistophelész? Ámbár ez kissé közönséges. „A dózse barátja” - ez nem olyan elcsépett. Igen ám, de a páncél nem lesz jó. Mintha Arthus udvarában lenne. Vagy bíbor palástot neki, és legyen „A Szent Kollégium tagja”? Ez humoros lenne, és kellően méltatná Itália középkori történelmét.

- Marad még „Benvenuto Cellini” - folytatta Harringay. - Az egyik sarokban, útbaigazításul, egy ügyesen elhelyezett aranykehely. Csakhogy ez nem nagyon felel meg az arc jellegének.

Harringay úgy adta elő az egészet, mintha valami megmagyarázhatatlan és kellemetlen sejtés szorongásában beszélt volna ilyen zagyván összevissza. A tárgy kezdett bizonyos, kellemesnek egyáltalán nem nevezhető kifejezést ölteni. Egyre elevenebbé vált - s bár igen baljóslatú volt, de előbb képet még soha életében nem festett.

- Nevezzük „Férfi-képmás”-nak - mondta Harringay. - Vagy: „Egy bizonyos úr”-nak.

- Nem jó - állapította meg, de még mindig nem szállt inába a bátorsága. - Az ilyesmire azt mondják, hogy ízléstelen. De ennek a vigyornak el kell tűnnie. Ha ez sikerül, akkor egy kicsit tűzesebb szemet neki - eddig nem is vettem észre, milyen meleg a tekintete - és akkor jó lesz... minek is?... A „Szenvedélyes zarándok”-nak jó ára lenne? Ez az ördögi ábrázat a kontinensen talán még elmenne valahogy, de itt, a csatorna innenső oldalán... nem, nem lehet...

- Valami kis szabálytalanság az oka. Valószínűleg túl ferde a szemöldök.

A redőnyt még lejjebb húzta, hogy jobb legyen a világítás. Újra kézbe vette a palettát és ecsetet.

Mintha az arcnak ott a vásznon önálló lelke volna. Képtelen volt felfedezni, mi okozza ezt az ördögi kifejezést. Hiába, ki kell próbálni mindent. Talán a szemöldök - de nem, aligha lehet a szemöldök. De azért átfestette. És mégsem lett jobb, sőt, valójában most még sátánibb. A száj szöglete? Eh! még arcátlanabbul hunyorog - és így, kijavítva, ijesztően vészjósló már. Akkor hát a szem? Katasztrófa! Az ecsetet cinóberbe mártotta, pedig bizonyos volt benne, hogy barna! A szem most mintha forgott volna a szemüregben, és égő parázként rámeredt. Hirtelen indulatában, valószínűleg pánikszerű bátorsággal, élénkvörössel telített ecsetjét keresztben odavágta a festményhez. És ekkor nagyon furcsa, valóban igen különös dolog történt - ha ugyan megtörtént.

Az ördöggé vedlett talján behunyta a szemét, száját elhúzta, s kezével letörülte arcáról a festéket.

Majd a vörös szem ajakcuppanáshoz hasonló zajjal kinyílt, az arc pedig mosolygott.

- Ez elég elhamarkodott dolog volt - állapította meg a festmény.

Harringay állítása szerint, most, hogy a legrosszabb bekövetkezett, önuralma is visszatért. Szilárd meggyőződése szerint ugyanis az ördögök értelmes lények.

- Hát akkor minek fészkelődik - mondta Harringay -, mindenféle pofákat vág, bandzsít és vigyorog, mialatt én festem magát!

- Én nem vigyorgok - válaszolt a festmény.

- Dehogynem.

- Maga az oka - mondta a festmény.

- Nem én vagyok az oka - mondta Harringay.

- De maga az oka - vitatkozott a festmény. - Ne! ne vágja hozzám megint azt a festéket, mert igazam van! Egész délelőtt itt babrál, hogy valami kifejezést mázoljon az arcomra. Fogadni mernék, hogy fogalma sincs arról, tulajdonképpen mit akar festeni.

- De van!

- De nincs! - vágott vissza a festmény. - Soha nem is volt, mikor festett. Mindig valami homályos sejtelemmel lát neki a munkának. Csak annyit tud, hogy szépnek és ájtatosnak, vagy talán tragikusnak kell lennie. De ezen túl aztán minden csak próbálgatás és véletlen. Drága cimborám! Csak nem képzeled, hogy olyan képet tud festeni, mint ez itt?

És most ismét emlékeztetnünk kell arra, hogy az elkövetkezendőkben is csupán Harringay szavára támaszkodhatunk.

- Én pontosan olyan képet festek, amelyet akarok - mondta Harringay higgadtan.

Ez a kijelentés, úgy látszik, kissé zavarba hozta a festményt. És megjegyezte:

- Ihlet nélkül nem lehet festeni.

- De mikor ehhez a képhez volt ihletem.

- Ihlet! - vigyorgott gúnyosan a kaján arc. - Egyszerű agyrém, mert meglátott egy kintornást, amint felpislogott az ablakra. Még hogy „Virrasztás”! Haha! Odaállt festeni, gondolta, majd csak kijön belőle valami - bizony, ez az igazság. És mikor ezt láttam, jöttem én. Beszédem lenne magával!

- Maga és a művészet! - folytatta a festmény. - Nagyon gyenge dolog ez. Maga kontár. Nem tudom, miért, de úgy látszik, képtelen a lelkét beleönteni. Magának túl sok az ismerete, és ez gátolja. Miközben lelkesedik valamiért, egyre azon töpreng, hogy vajon nem csinált-e már más is effélét. És...

- Ide figyeljen! - vágott közbe Harringay, aki kritizálásnál valami okosabbat várt az ördögtől. - Tanfolyamot akar nekem tartani?

S azzal a tizenkettes számú sörteecsetjét jól belemártotta vörös festékbe.

- Az igazi művész - folytatta a festmény - mindig tudatlan. Aki munka közben elméleteken nyargal, az már nem művész, hanem kritikus. Wagner... Hallja! minek ez a vörös festék?

- Magát fogom bemázolni vele - mondta Harringay. - Nem vagyok kíváncsi a dumájára. Ha azt képzeled, hogy azért, mert hivatásos művész vagyok, művészeti dolgokról fogok magával társalogni, akkor nagyon téved.

- Egy pillanat! - szólt a festmény, láthatóan meghökkenve. - Volna egy ajánlatom, őszinte ajánlat. Állom, amit mondok. Magában nincs ihlet. Nyilván hallott már a kölni dómról meg az Ördög Hídjáról, és...

- Szamárság! Csak nem képzeled, hogy egy felkapott, jól sikerült kép kedvéért elkárhozom? Tessék, ez a magáé!

Fejébe szökött a vér. Harringay azt meséli, hogy a veszély fokozta tetterejét. Így hát egy adag cinóbert vágott festménye szájába. A talján köpködött, és próbálta a festéket letörölni - nyilván szörnyen el volt képedve. Erre - Harringay szerint - igen figyelemreméltó küzdelem kezdődött. Harringay vörös festéket csapkodott, a festmény pedig ide-oda kapkodta a fejét, és törölgette az odakent foltokat.

- Két mestermű - hápogott a kísértő. - Két kifogástalan remekmű, egy chelsea-i festő lelkéért. Áll az alku?

Harringay válaszát az ecset adta át.

Néhány percig csak az ecset működését meg a talján köpködését és tiltakozását lehetett hallani. Néhány adagot tenyerével és karjával kivédett ugyan, de Harringay azért elég gyakran beletalált. Egyszerre csak a palettáról elfogyott a festék, s a hadviselő felek lihegve egymásra meredtek. A festmény olyan vörösre volt mázolva, mintha a vágóhídon hentergett volna, gyötrődve kapkodott levegő után, és nagyon kényelmetlenül érezte magát, amint a nyirkos festék a nyakába csorgott. De azért az első menetben mégiscsak ő kerekedett felül.

- Gondolja meg - mondta, makacsul ragaszkodva álláspontjához. - Két kiváló remekmű, más és más stílusban. Mindkettő egyenrangú a dómmal...

- Tudom már! - kiáltott fel Harringay, kirohant a műteremből, s végigszaladt a folyosón felesége hálósobája felé.

A következő percben már vissza is tért egy hatalmas zománclakkos bádogdobozzal (Hedge Sparrow-féle Tojásmáz), és egy meszelővel. Erre a látványra a vörös szemű, műértő ördög visítani kezdett.

- Három remekmű... három utolérhetetlen remekmű!

Két felszabadító cselmozdulat, aztán bele a démon szemébe! Bizonytalan krákogás hallatszott, s egy köpködő hang:

- Négy remekmű...

De most már Harringay kerekedett felül, és a helyzet magaslatán is akart maradni. Gyors, merész csapásokkal folytatta a vonagló vásznon a mázolást, amíg az egész egyenletes, ragyogó Hedge Sparrow-féle zománc felületet nem nyert. Utoljára még egyszer megjelent a száj, és odáig jutott, hogy „Öt remek...” - mire Harringay a fénymázzal végleg betömte. Mielőtt végzett volna, a vörös szem kinyílt, és méltatlankodva rámeredt. Aztán már csak a száradó fénymáz tükörlapja látszott. Kis ideig még a felület alatti erőtlenségek itt-ott könnyű ráncot vetett a képen, de aztán elhalt ez is, és végre az egész mázolmány teljesen megnyugodott.

Akkor Harringay - legalábbis ő így meséli - pipára gyújtott, leült, és a bezománcozott vászonra meredve igyekezett tisztába jönni azzal, mi is történt tulajdonképpen. Aztán megkerülte a vásznat, és megnézte, nincs-e ott is valami érdekesség. Most kezdte csak sajnálni, hogy mielőtt bemázolta, nem fényképezte le az ördögöt.

Ez Harringay története - nem pedig az enyém. Valódiságát egy kis méretű, 60 X 50-es, halványzöldre zománcozott vászonnal és heves esküdözésekkel bizonyítja. Az viszont igaz, hogy remekművet eddig még nem alkotott, és meghitt barátainak véleménye szerint valószínűleg nem is fog soha.

Fordította Görgey Gábor

A GYÉMÁNTCSINÁLÓ

Valami elintéznivalóm este kilencig Chancery Lane-en marasztott, aztán, mert némi fejfájást éreztem, sem szórakozni, sem tovább dolgozni nem volt kedvem. Az égbolt, amennyit az utcai közlekedés e szűk hegyszorosa látni engedett belőle, derűs éjszakára vallott, és elhatároztam, lemegyek a rakpartra, hogy szememet megpihentessem, és fejemet lehűtsem a folyó feletti tarka fények látványán. Az éjszaka kétségtelenül a legkedvezőbb idő e hely számára; a vizek szennyét jótékony sötétség rejti el, és ennek az átmeneti időszaknak vörös, izzó narancsszínű, gáz-sárga és villany-fehér fényeit, a szürkétől a mélyvörösig minden lehetséges színárnyalatban ködlő körvonalak veszik körül. A Waterloo-híd ívein át száz meg száz fénypont jelzi a rakpart hajlatát, és párkánya felett a Westminster tornyai emelkednek, melegsűrűn a csillagok fényében. A fekete folyó csöndjét csak itt-ott zavarja meg egy-egy vízfodor, mely összekuszálja a felszínen úszkáló fények tükröződését.

- Meleg éjszakánk van - szólalt meg mellettem egy hang. Feléfordítottam fejemet, és egy férfi arcélét pillantottam meg. Mellettem könyökölt a párkányon. Kifinomult arca volt, nem csúnya, bár meglehetősen kiéhezett és sápadt, és a nyaka körül összetűzött kabátgallérja ugyanolyan pontosan elárulta életkörülményeit, akár valami egyenruha. Éreztem, hogy elkötelezem magam egy éjszakai szállás meg egy reggeli árára, ha válaszolok neki.

Kíváncsian néztem rá. Mondhat vajon valamit, ami megérné a pénzt, vagy csak afféle közönséges éhenkórász, aki még ahhoz is élhetetlen, hogy elmondja a tulajdon történetét? Homloka és szeme bizonyos intelligenciát sejtetett, és alsó ajkának remegése szóra bírt.

- Valóban meleg az éjszaka - mondtam -, de itt azért nem túl meleg.

- Nem - mondta, még mindig a víz felé tekintve -, elég kellemes itt... ilyenkor.

- Jó dolog - folytatta kis szünet után - ennyire nyugalmas helyet találni Londonban. Az ember egész nap a dolgai után lohol, hogy sikerüljön elérnie valamit, hogy eleget tegyen kötelezettségeinek, és kivédje a veszedelmeket... igazán nem is tudom, mit csinálnék, ha nem akadnának ilyen békés zugok. - Hosszú szüneteket tartott a mondatok között. - Ön is tudhat egyet s mást a világ kellemetlenségeiről, különben nem volna itt. De nem hiszem, hogy az ön agya is annyira megviselt, és hogy ön is mindenbe úgy belefáradt volna, mint én. Eh! Néha azt kérdelem magamtól, nem drágább-e a leves, mint a hús. Nem szánnám sutba vetni az egészséget: nevet, vagyont, pozíciót - és valami egyszerű dologhoz látni. De tudom, ha feladnám becsvágyamat - bármi kevés hasznát látom -, csak lelkifurdalást éreznék egész hátralevő életemben.

Elhallgatott. Meglepetten néztem rá. Ha valaha láttam embert, aki reménytelenül keserves körülmények közt él - ez az ember volt az, itt mellettem. Rongyos volt, szennyes, borotvátlan, fésületlen; olyan volt, mint akit egy hétig szemétládában felejtettek. És mégis *ő* beszélt *nekem* valami nagy vállalkozás kellemetlen gondjairól-bajairól! Kis híja, hogy hangosan el nem nevettem magam. Vagy bolond, vagy szánalmasan kifigurázza a szegénységét.

- Ha a nagy céloknak és nagy pozícióknak - mondtam - megvan az a hátrányuk, hogy kemény munkával és gonddal járnak, megvan az ellenértékük is. Befolyás; lehetőség arra, hogy jót tegyünk, segítsük a nálunknál gyengébbeket és szegényebbeket; sőt még a nyilvánosság öröme is...

Kötekedésem az adott körülmények között meglehetősen ízléstelen volt. A külseje és szavai közti ellentét hatására beszéltem így.

Elgyötört, de nagyon nyugodt arcát felém fordította. Így szólt:

- Megfeledeztem magamról. Persze, ön nem értene meg. - Méregetett egy pillanatig. - Kétségtelen, hogy abszurdumnak hangzik. Nem fog hinni nekem, ha elmondom, tehát meglehetősen biztonsággal elmondhatom. És vigasztaló lesz elmondani valakinek. Nekem tényleg nagy vállalkozás van a kezemben, igen nagy üzlet. De épp most bajok vannak. Arról van szó, hogy... én gyémántot csinálok.

- Most feltehetően épp munka nélkül áll.

- Torkig vagyok vele, hogy nem hisznek nekem - mondta türelmetlenül. Hirtelen kigombolta vedlett kabátját, kis vászonzacskót húzott elő, amely madzagon függött a nyaka körül. Valami barna kavicsot vett ki belőle.

- Kíváncsi vagyok, érti-e annyira a dolgot, hogy tisztában van vele, mi ez? - és átnyújtotta.

Nos, időtöltésből egy-két éve tudományos képesítést szereztem, úgyhogy valamelyest konyítok a fizikához és ásványtanhoz. Ez a kavics hasonló volt némileg a sötétebb fajta csiszolatlan gyémánthoz, bár túlságosan nagy volt, majdnem akkora, mint a hüvelykujjam felső perce. Átvettem, és láttam, hogy alakja szabályos oktaéder, a legértékesebb ásványra jellemző metszett síkokkal. Elővettem tollkésemet, és megpróbáltam megkarcolni - hiába. A gázlámpa felé hajolva kipróbáltam a dolgot óráim üvegén, és a legnagyobb könnyedséggel fehér vonalat húztam rajta végig.

Növekvő kíváncsisággal néztem az ismeretlenre.

- Bizonyos, hogy nagyjában olyan, mint a gyémánt. De ha így van, akkor valóságos óriásgyémánt. Honnan szerezte?

- Mondom, hogy én csináltam - felelte. - Adja vissza.

Sietősen visszatette a zacskóba, és begombolta kabátját.

- Eladom önnek száz fontért - suttogta hirtelen mohón. Gyanúm újból feléledt. Elvégre lehetséges, hogy ez a kavics nem egyéb, csak a gyémántéval majdnem azonos keménységű anyagnak, a corundumnak egy göröngye, és a formája véletlenül hasonlít a gyémánthoz. Vagy ha gyémánt, hogy jutott hozzá, és miért ajánlaná fel száz fontért?

Egymás szemébe néztünk. Mohónak látszott, de becsületesen mohónak. E pillanatban elhittem, hogy a portékája valóban gyémánt. De hát szegény ember vagyok; száz font érezhető hiányt teremtené vagyoni helyzetemben, és nincs az az épelméjű ember, aki gázlámpa fényénél gyémántot vásárolna egy rongyos csavargótól, pusztán annak személyes garanciája alapján. És egy ekkora gyémánt sok ezer font látomását idézi fel. Aztán meg, gondoltam, egy ilyen követ alighanem számon tartanak a drágakövekről szóló könyvek, és újra meg újra emlékezetembe idéztem a csempészetéről és az enyveskezű fokvárosi kafferekről szóló históriákat. Elvettem a vásárlás gondolatát.

- Hogy jutott hozzá? - kérdeztem.

- Én csináltam.

Hallottam valamit harangozni Moissanról, de tudtam, hogy mesterséges gyémántjai igen kicsinyek. Megráztam a fejem.

- Ön, úgy látom, ért valamennyire az ilyenféle dolgokhoz. Elmondok egyet s mást magamról. Akkor esetleg megfontolná az üzletet. - Háttal fordult a folyónak, és zsebre dugta kezét. Sóhajtott egyet. - Tudom, hogy nem hisz majd nekem.

Elkezdte történetét, és amint beszélt, hangjából eltűnt az útszéli jelleg, és valamelyest a művelt emberek hanghordozását vette fel.

- A gyémántot - mondotta - úgy csinálják, hogy vegytiszta szenet dobnak valamely megfelelő salakosító szerbe, és megfelelő nyomás alá helyezik; a szén nem grafittá vagy faszénporrá kristályosodik ki, hanem apró gyémántokká. Ennyit már évek óta tudnak a vegyészek, de még egyikük sem talált rá pontosan a megfelelő salakosító folyadékra, amely feloldja a szenet, sem a megfelelő nyomásra, hogy a legjobb eredményt érje el. Következésképpen a vegyészek gyártotta gyémánt apró és sötét, ékszerészek számára hasznavehetetlen. Én azonban, tudja, egész életemet feltettem erre a problémára - egész életemet ennek áldoztam.

Tizenhét éves voltam, amikor elkezdtem a gyémántcsinálás feltételeinek kidolgozását, és ma harminckettő vagyok. Úgy gondoltam, hogy ez lekötheti egy ember minden gondolatát és energiáját, tíz éven át, vagy húsz éven át, de még ha így lenne is, megéri a fáradságot. Képzelje el, hogy valaki végre rájött az igazi fortélyra, és mielőtt még kiszivárogná a titok, és a gyémánt olyan mindennapi dolog lenne, akár a szén - milliókat lehetne keresni. Milliókat!

Elhallgatott, és pillantása megértést keresett arcomon. Szeme éhesen csillogott.

- Ha elgondolom - mondta -, hogy a megoldás küszöbén állok... és ide jutottam!

- Huszonegy éves koromban volt vagy ezer fontom - folytatta -, és úgy gondoltam, hogy ha emellett tanítok is, folytathatom majd kutatásaimat. Egy-két évet tanulmányokkal töltöttem, főként Berlinben, aztán a magam szakállára folytattam. A titkossággal volt baj. Mert látja, uram, ha egyszer kifecsegtem volna, mit csinálok, másokat is magával ragadott volna az én hitem, hogy az elgondolásom megvalósítható; és nem állíthatom, hogy olyan lángelme volnék, aki abban az esetben, ha verseny indul meg a felfedezésért, elsőnek futott volna be. És ugyebár fontos volt az is, hogy ha valóban egész halomra valót akarok csinálni, senki se tudja meg, hogy ez mesterséges folyamat, amellyel tonnaszámra állítható elő a gyémánt. Így hát egymagamban kellett dolgoznom. Eleinte volt egy kis laboratóriumom, de amikor a pénzem fogytán volt, kénytelen voltam egy Kentish Town-i nyomorúságos, bútorozatlan szobában folytatni kísérleteimet, ahol végül már szalmazsákon aludtam a készülékeim között. A pénz valósággal elolvadt. Mindent megvontam magamtól; csak tudományos eszközökre költöttem. Tanítással próbáltam tovább evickélni, de nem vagyok túlságosan jó pedagógus, egyetemi végzettségem sincs, sem különösebb műveltségem, kivéve vegytanban, és ráeszméltem, hogy a kis pénzért jó csomó idővel és munkával kell fizetnem. De egyre közelebb és közelebb jutottam a megoldáshoz. Három éve megoldottam a salakosító folyadék összetételének problémáját, és már közel álltam a nyomásához is, azzal, hogy a salakosító szert és bizonyos szénvegyületet egy vízzel megtöltött, lezárt puskacsőbe helyezek, amelyet beforrasztok és hevítek.

Elhallgatott.

- Eléggé kockázatos dolog - mondtam.

- Úgy van. Felrobbant; valamennyi ablakom betört, készülékeim jó része megrongálódott, de mégis nyertem valami gyémántporfélét. Amikor már megoldottam azt a problémát, hogy nagy nyomásnak vessek alá a megolvadt keveréket, amelyből a köveknek ki kell kristályosodniuk, rábukkantam Daubré néhány kísérletére a párizsi Laboratoire des Poudres et Salpêtres-ben. Ő dinamitot robbantott szorosan becsavarozott acélhengerben, amely túl erős volt ahhoz, hogy

felrobbanjon, és rájöttem, hogy ő egész sziklákat is valami olyanféle iszappá tud zúzni, amilyen az a dél-afrikai meder, amelyben gyémántot találnak. Rettenetes anyagi erőfeszítésembe került, de csináltattam az ő mintája alapján egy acélhengert az én céljaimra. Belehelyeztem egész nyersanyagomat és a robbanóanyagot, tüzet raktam a kemencében, beletettem az egész cókókot, és - elmentem egyet sétálni.

Önkéntelenül nevetnem kellett, hogy milyen tárgyilagos hangon mondja el mindezt.

- Nem gondolt arra, hogy az egész ház felrobbanhat? Voltak mások is a házban?

- A tudomány érdekében történt - jelentette ki. - Valami utcai árus lakott családotul az alattam levő emeleten, egy tarháló levélíró a szomszéd szobában, felettem pedig két virágáruslány. Lehet, hogy gondatlanság volt tőlem. De néhányan talán nem is voltak otthon.

Amikor hazaértem, az egészet úgy találtam, ahogy otthagytam, a fehéren izzó szén között. A robbanóanyag nem vetette szét a tartályt. Ekkor azonban újabb problémával kerültem szembe. Az idő, tudja, fontos tényezője a kristályosodásnak. Ha siettetni az ember a folyamatot, apró kristályokat nyer - csak akkor nőnek bizonyos nagyságúra, ha hosszabb ideig állni hagyjuk. Úgy döntöttem, hogy a szerkezetet két évig hagyom hűlni, időközben lassan csökkentve a hőfokot. Addigra már elfogyott a pénzem; nyakamban az állandó fűtés meg a szobabér; éhségemet is ki kellett elégítenem, és alig volt egy lyukas garasom.

El sem tudom mondani önnek, micsoda viszontagságokon mentem át, amíg a gyémántokat csináltam. Újságot árultam, lovat ápoltam, kocsiajtókat nyitogattam. Heteken át borítékokat címeztem. Beálltam segédnek egy kordélyos emberhez, és az volt a dolgom, hogy végigkiáltozzam az út egyik oldalát, amíg ő ugyanazt tette a túlsó oldalán. Egyszer egy hétig semmiféle munkám nem akadt, és koldultam. Micsoda hét volt az! Egyszer alig pislákkolt már a tűz, és én egész nap egy falatot sem ettem, és valami kis kófic, aki szórakozni vitte a babáját, csupa felvágásból adott egy hatpennyst. Hála az égnek, hogy hiúság is van a világon! Micsoda jó szag áradt a halasboltokból! De én szénre költöttem az egész pénzt, és a kemencét újra izzó vörösre fűtöttem, és akkor... hát igen. Az éhség elveszi az ember esztét.

Végül most, három hete, hagytam kialudni a tüzet. Fogtam a hengert, lecsavartam a kupakját, pedig még olyan forró volt, hogy összeégettem a kezemet, és vésővel kikapartam belőle a morzsolódó, lávaszerű masszát, majd egy vaslemezen porrá kalapáltam. És találtam is három nagy és öt kisebb gyémántot. Amint ott ülök kalapácsolva a padlón, nyílik az ajtó, és szomszédom, a tarháló levelek írója lép be. Részeg, mint rendesen.

- Anarcsisza - mondta.

- Maga részeg - mondtam én.

- Destruktív csirkefogó! - mondta ő.

- Menjen a fenébe! - mondtam én.

- Nono! - mondta és alattomosan rám kacsintott. Csuklott egyet, az ajtónak dőlt, és arról kezdett gagyogni, hogyan leselkedett utánam, és hogyan ment el aznap reggel a rendőrségre, és hogyan jegyezték fel mindent, amit ő mondott... És ekkor hirtelen ráeszméltem, hogy kutyaszorítóba kerültem. Vagy meg kell vallanom a rendőröknek az én kis titkomat, és akkor az egész ebek harmincadjára jut, vagy lecsuknak mint anarchistát. Így hát odaléptem szomszédomhoz, galléron ragadtam, kicsit meghempergettem, aztán összeszedtem a gyémántjaimat és elináltam. Az esti lapok úgy írtak az odúmról, mint a „Kentish Town-i bombagyárról”. És most semmi módon meg nem válhatok a gyémántjaimtól. Ha tisztességes ékszerészhez állítok be velük, arra kér: várjak kissé; aztán odamegy a segédhez, és a fülébe súgja, hozzon rendőrt;

mire én azt mondom: nem várhatok. Találtam egy orgazdát, az meg egyszerűen zsebre vágta azt a gyémántot, amit átadtam neki; azt mondta, pereljem be, ha vissza akarom kapni. Most meg kóborlok, több százezer font értékű gyémánttal a nyakamban, és se ennivalóm, se szállásom. Ön az első ember, akit bizalmamba fogadtam. Rokonszenves az arca, és én nagyon szorult helyzetben vagyok.

Szemembe nézett.

- Örültség lenne - mondtam -, ha ilyen körülmények között gyémántot vásárolnék. Mellesleg nem is szoktam több száz fontot tartogatni a zsebemben. Nagyjából mégis elhiszem a történetét. Ha ön is beleegyezik, a következőt fogom csinálni: jöjjön el holnap a hivatalomba...

- Maga is tolvajnak néz! - kiáltott fel. - Szólni fog a rendőrségnek. Nem hagyom magam törbe csalni!

- Valahogy biztos vagyok benne, hogy ön nem tolvaj. Itt a névjegyem. Tegye csak el. Semmiféle megbeszélte időpontban nem kell eljönnie. Jöjjön, amikor akar.

Átvette a névjegyet, és jó szándékom zálogát.

- Gondolja meg, és jöjjön - mondtam.

Kétkedően rázta meg a fejét.

- A félkoronását egyszer majd kamatostul visszafizetem... olyan kamattal, hogy el fog ámulni - mondta. - A titkomat ugye megőrzi?... Ne kövessen!

Átment az úton, bele a sötétségbe, a bolthajtáson az Essex Streetre vezető átjáró felé, én pedig menni hagytam. Többé nem is láttam.

Később azután két levelet kaptam tőle; arra kért, küldjek bizonyos címekre bankjegyeket, de nem csekket. Fontolóra vettem a dolgokat, és azt tettem, amit a legbölcsebbnek ítéltam. Egyszer beállított hozzám, amikor épp nem voltam otthon. Kisinasom leírása szerint nagyon vézna, szennyes és rongyos férfi volt, aki borzalmasan köhögött. Nem hagyott üzenetet. Ez volt az utolsó, már amennyit én tudok róla. Néha eltűnődöm: vajon mi lett vele. Valódi monomániás volt, vagy csaló kavicsárus, vagy valóban gyémántot csinált, ahogy állította? Ezt az utóbbit épp csak annyira tartom hihetőnek, hogy időnként arra gondolok: talán életem legragyogóbb lehetőségét szalasztottam el. Persze lehet, hogy meghalt, és gyémántjait gondtalanul sutba vetették - egyikük, ismétlem, majdnem akkora volt, mint a hüvelykujjam. Vagy talán mind a mai napig is vándorútját rója, és megpróbálja eladni őket. Az sem lehetetlen, hogy egyszer mégis a társadalom színpadára lép, s merészen túlszárnyalva az én látóhatáromon, a gazdagoknak és a reklámhősöknek fenntartott fénylő magasságban, néma szemrehányással illet vállalkozási szellemem hiányáért. Néha arra gondolok, hogy legalább öt fontot meg kellett volna kockáztatnom.

Fordította Fóthy János

AZ ŐSLÉNYEK SZIGETÉN

A sebhelyes arcú ember áthajolt az asztalon, és a gumókat nézegette.

- Orchidea? - kérdezte.

- Néhány darab - mondtam.

- Cypripedium?

- Főleg.

- Valami új is van köztük? Nem hinném. Én már bejártam ezeket a szigeteket huszonöt-huszonhat évvel ezelőtt. Ha még valami újat talál ott, akkor csak valami egészen új lehet. Nem sok gumó maradt utánam.

- Én nem vagyok gyűjtő - mondtam.

- Akkor még fiatal voltam - folytatta. - Úristen! Mennyit csavarogtam! - Úgy látszik, tudni akarta, hányadán áll velem. - Kelet-Indiában kettő, Brazíliában pedig hét évet töltöttem. Aztán Madagaszkárra utaztam.

- Néhány kutató nevét ismerem - mondtam egy történet reményében. - Ön kinek a megbízásából gyűjtött?

- Én Dawsonék számára gyűjtöttem. Talán már hallotta Butcher nevét?

- Butcher... Butcher... - Mintha valami derengeni kezdett volna bennem, aztán eszembe jutott egy per, Butcher kontra Dawson. - Micsoda! - kiáltottam föl. - Tehát ön perelte őket négy évi munkabér miatt... ön volt az, aki hajótörést szenvedett egy puszta szigeten...

- Szolgálatára, uram - mondta a sebhelyes férfi, és meghajolt. - Ugye, mulatságos eset? Nem csináltam semmit, mégis egész kis vagyont gyűjtöttem azon a szigeten, ők pedig nem tudták a felmondást kézbesíteni. Ottlétem alatt gyakran elszórakoztam ezen, ha rágondoltam. Azt az átkozott korallzátonyt véges-végig kiraktam jó nagy cifra számokkal, így számítottam ki, mennyi jár nekem.

- Hogy is történt? - kérdeztem. - Már nem emlékszem pontosan az esetre.

- Nos hát... Az aepyornisról hallott már?

- Valamicskét igen. Andrews mesélt nekem valami új fajról, talán egy hónappal ezelőtt foglalkozott vele, éppen mielőtt hajóra szálltam. Megtalálták egy csípőcsontját, akkora, mint egy vitorlarúd. Szörnyűséges jószág lehetett!

- Meghiszem azt - mondta a sebhelyes. - Szörnyeteg volt bizony! Az a monda Szindbád griffmadaráról éppen ezekről szól. De mikor találták ezeket a csontokat?

- Három-négy évvel ezelőtt, azt hiszem, 91-ben. Mért kérdezi?

- Miért? Istenem! Hiszen, majd húsz éve, én bukkantam rá. Ha Dawsonék nem olyan ostobák azzal a munkabérrel, micsoda remek fogást csinálhattak volna... Én nem tehettem róla, hogy azt az átkozott csónakot elsodorták a hullámok.

Kis szünetet tartott.

- Azt hiszem, ugyanarról a vidékről van szó. Valami mocsárféleség, Antananarivótól északra, körülbelül kilencven mérföldnyire. Nem tudja véletlenül? A part mentén, csónakkal lehet odajutni. Ez az, nem emlékszik véletlenül?

- Nem emlékszem. De Andrews mintha beszélt volna valami mocsárról.

- Ez lesz az. A keleti parton. Van valami a vízben, ami a dolgokat megóvjá a pusztulástól. Karbolszag terjeng. Engem Trinidadre emlékeztetett. Több tojást is találtak még? Én másfél lábnyi tojásokra is bukkantam. Tudja, az a mocsár egészen körülveszi, és elvágja ezt a földdarabot. Azonkívül csupa só. Nos... Micsoda időket éltem ott át! Ezekre a példányokra pedig egészen véletlenül bukkantam rá. Tojásokat mentem keresni két bennszülöttel, bepré-selődünk egy olyan fura kenuba, és akkor találtuk a csontokat. Négy napra való ételmezt és sátrat vittünk magunkkal, valami szilárdabb talajon pedig letanyáztunk. Ha erre gondolok, még most is megüti az orromat az a különös kátrányszag. Fura munka ez. Tudja, az ember gázol előre, és vasrudakkal bökdös a mocsárban. A tojásokat rendszerint szétzúzza. De tényleg, vajon milyen régen pusztulhattak ki ezek az aepyornisok? A misszionáriusok szerint sok bennszülött monda szól ezekről az időkről, de jómagam egyetlen ilyen történetet sem hallottam.³ De az egyszer biztos, hogy azok a tojások, amelyeket mi találtunk, olyan frissek voltak, mintha akkor rakták volna. Friss tojások! Mikor lecipeltük őket a csónakhoz, az egyik néger fickó az egyiket elejtette, és a tojás a sziklákön összetört. Hogy elpáholtam a nyomorultat! De a tojás édes volt és szagtalan, mintha frissen rakták volna, pedig az anyaállat talán már négyszáz éve kihalt! A néger azzal védekezett, hogy megcsípte egy százlábú. De hát nem akarok elkanyarodni a történetről. Egész nap csak vájkáltunk a mocsárban, hogy sértetlen tojásokhoz jussunk, nyakig bevert az átkozott fekete sár, én meg persze dühöngtem. Tudtommal ezek az egyedüli tojások, amelyek teljes épségben kerültek napvilágra. Később megnéztem azokat a példányokat, amelyeket a londoni Természettudományi Múzeumban őriznek; törött volt mind, mozaikszerűen voltak összeragasztva, és egész darabkák hiányoztak belőlük. Az anyémek tökéletesek voltak, és úgy számítottam, ha majd visszatérek, szépen kifűjöm a belsejüket. Persze, hogy dühbe gurultam, mikor ez az ostoba fajankó három órai munkánk gyümölcsét elejtette egy százlábú miatt. Jól helybenhagytam a fickót.

A sebhelyes arcú agyagpipát húzott elő. Odanyújtottam a dohányzacskómat, ő szórakozottan töltött belőle.

- És mi lett a többi tojással? Sikerült hazahoznia? Már nem is emlékszem...

- Éppen ez a különös a történetben. Még három, tökéletesen friss tojást szereztem. Nos, a csónakba raktuk őket, aztán visszamentem a sátorba, hogy egy kis kávéfőztes. Azt a két pogányt lent hagytam a parton, az egyik a csípés miatt óbégatott, a másik meg kontrázott neki. Eszembe se jutott, hogy az a nyomorult visszaélhet kiszolgáltatott helyzetemmel, és kikezde velem. Azt hiszem, a százlábú mérge és a tőlem kapott verés kihozta a sodrából - mindig rosszindulatú alak volt -, és felpiszkálta a másikat is.

Emlékszem, a sátorban üldögélve pőfékeltem, és vizet forraltam egy spirituszégőn; expedíciókra mindig viszek magammal ilyesmit. Történetesen éppen az alkonyba boruló mocsarat csodáltam. Nagy sávokban vérvörös és fekete volt minden... gyönyörű látvány. A lapály ködösen és szürkén egész a dombokig nyúlt, emögött pedig a vörös ég, mint egy olvasztókemence szája. És ötven yardnyira mögöttem pusmogott az a két pokolfajzat, teljesen érzéketlenül a táj nyugodt szépsége iránt. Összeesküvést szőttek ellenem: hogy három napra

³ Nem ismeretes, hogy európai ember élő aepyornist látott volna, kivéve Macer kétségbevonható esetét, ki 1745-ben járt Madagaszkáron. - H. G. W.

való élelemmel, egy sátorral és egy butykos vízzel eleveznek, és faképnél hagynak. Egyszer csak valami csaholásfélét hallottam, s mire hátranézek, már bent ültek a lélekvesztőben - mert azt a tákolmányt igazán nem lehetett csónaknak nevezni -, és már vagy húsz yardnyira voltak a parttól. Azonnal átláttam, mi forog kockán e pillanatban. Puskám a sátorban hevert, azonkívül golyóm se volt, csak vadkacsára való sörétet hoztam magammal. Ők pedig tudták ezt. De egy kis revolver volt nálam, s miközben lerohantam a partra, kirántottam a zsebemből.

- Gyertek vissza! - kiáltottam a pisztollyal hadonászva.

Valamit hadartak felém, s az a fickó, aki a tojáást eltörte, gúnyolódott. A másikra céloztam, mert sértetlen volt, és ő kezelte az evezőket. Eltévesztettem, azok meg röhögtek. De azért még nem maradtam alul. Csak hidegvér, gondoltam, újra megcéloztam, s a dörrenésre felugrott. Most már nem nevetett. Harmadszorral eltaláltam a fejét, kibukott a csónakból, az evezővel együtt. Ritka szerencsés lövés volt, egy ilyen revolverből. Számításom szerint ötven yardnyira lehetett. Azonnal elmerült, talán a lövéstől halt meg, de lehet, hogy egyszerűen elkábult és megfulladt. Akkor a másik fickónak kezdtem kiabálni, hogy forduljon vissza, de csak összekuporodott a csónakban, és nem volt hajlandó válaszolni. Az utolsó történyig tüzeltem rá, de nem találtam el egyszer sem.

Nagy számárnak éreztem magam, annyit mondhatok. Ott álltam azon a rothadt fekete parton, mögöttem a mocsár és a tenger síkja, naplemente után csípős hideg lett, az átkozott lélekvesztő pedig feltartóztathatatlanul sodródott a tenger felé. Mondhatom, alaposan elátkoztam Dawsonékat és minden régészt, a múzeumokkal együtt, az egész pereputtyot. Addig üvöltöztem a négernek, hogy jöjjön vissza, míg végül már csak rikácsolni tudtam.

Nem volt más választásom, mint hogy utána ússzam, és szerencsét próbáljak a cápákkal. Tehát kinyitottam a bicskámat, fogam közé haraptam, s ruháimat ledobálva, belegázoltam a vízbe. Mihelyt bent voltam a vízben, a kenut elvesztettem szem elől, de arra igyekeztem, amerre megítélésem szerint nyakon csíphetem. Azt reméltem, a néger túl beteg ahhoz, hogy irányítani tudja a csónakot, s így mindig ugyanabban az irányban sodródva utolérhetem. Egyszerre délnyugat felé újra feltűnt a láthatáron. Az alkony pírja már halványodott, és az éjszaka lassan felkúszott az égre. A kékség mögül előbukkantak a csillagok. Úgy tempóztam, mint egy úszóbajnok, bár hamarosan sajogni kezdtek a végtagjaim.

Mire teljesen előbújtak a csillagok, mégis utolértem. Ahogy sötétedett, mindenféle ragyogást láttam a vízen, amolyan foszforeszkáló dolgokat, hiszen tudja. Időnként egészen beleszédültem ebbe. Végül már alig tudtam, hogy csillagot látok-e, vagy csak a tenger foszforeszkál, mellen úszom, vagy pedig a hátamon? A csónak fekete volt, mint a bűn, s a tenger folyékony tűzként tajtékzott az orra alatt. Természetesen nem hanyatt-homlok másztam be a csónakba. Először ki akartam puhatolni, hogy a néger mire készül. Úgy látszott, összekuporodva fekszik a csónak orrában, úgyhogy a tat magasán kiemelkedett a vízből. Ahogy sodródott az árral, lassan körbe forgott, mintha keringőzne... érti? Odaúszva, lenyomtam a tatját, és vártam, hogy a fickó felébredjen. Aztán támadásra készen, késsel a kezemben felkapaszkodtam. A fickó meg se moccant. Így hát elhelyezkedtem a kenu farában, vártam, hogy valami történjék, s közben sodródtunk a nyugodt, foszforeszkáló tengeren, fölöttem pedig hunyorgott a csillagok serege.

Hosszú várakozás után nevéen szólítottam a négert, de nem válaszolt. Nagyon fáradt voltam, és nem akartam megkockáztatni, hogy odabotorkáljak hozzá. Így hát tovább üldögtünk. Azt hiszem, egyszer-kétszer el is szundítottam. Mikor aztán hajnalodott, láttam, hogy halott, mint egy fatuskó, felpuffadt teste sötétvörös. A három tojás és a csontok ott voltak, a kenu fenekén, a néger lábánál egy kis hordó víz, a *Cape Argus* egy régi példányába burkolva kevés kávé és

kétszersült, alatta pedig egy kanna spiritusz. Evezőm nem volt s a kanna kivételével mást sem találtam, amivel evezhettem volna, így hát míg fel nem csíp valami hajó, hagytam, hadd sodorjon az ár. A fickót megvizsgáltam, e nyomozás eredménye szerint a gyilkosság valami kigyót, skorpiót vagy ismeretlen százlábút terhelte, a holttestet kidobtam a csónakból.

Ezután ittam egy korty vizet, bekaptam néhány kétszersültet, és a tengert fürkésztem. Szerintem, ha valaki olyan alacsonyról néz körül, mint én akkor, nem sokat láthat. Madagaszkárnak mindenesetre nyoma veszett, semmiféle szárazföldet nem tudtam felfedezni. Megpillantottam ugyan egy délnyugati irányban haladó vitorlát, mintha kétárbocos lett volna, de maga a hajó törzse egyszer sem bukott föl a látóhatár mögül. A nap nemsokára magasra hágott az égen, és... Úristen! - olyan perzselőn tűzött rám, hogy szinte felforrt az agyvelőm. Fejemet időnként belemártottam a tengerbe, majd véletlenül a *Cape Argus*-ra pillantottam, elterültem a csónak fenekén, és magamra terítettem az újságlapot. Milyen nagyszerű dolog egy ilyen újság! Azelőtt soha végig nem olvastam volna egy egész példányt, de hát furcsa, mire vetemedik az ember, amikor olyan egyedül van, mint én akkor. Legalább hússzor végigolvastam azt az átkozott öreg *Cape Argus*-t. Kenumban a szurok valósággal megolvadt, és alaposan felhólyagzott a forróságtól.

- Tíz napig sodródtam az árral - folytatta a sebhelyes arcú. - Ugye, nem nagy dolog, ha az ember csak így beszél róla? Egyik nap olyan, mint a másik. Reggel és este körülnéztem, különben soha, olyan pokoli volt a hőség. Az első három nap után már vitorlát sem láttam, és ha megpillantottam egyet, azok ott nem vettek tudomást rólam. Talán a hatodik éjszakán, alig fél mérföldnyire, egy hajó ment el mellettem, tárva-nyitva minden ablaka, teljesen kivilágítva, olyan volt, mint egy hatalmas jánosbogár. A fedélzeten szólt a zene. Felálltam, és üvöltöztem feléjük.

A második napon meglékeltem az egyik aepyornis-tojást, darabonként lefejtettem a héját és megízleltem. És nagyon boldog voltam, amikor ehetőnek találtam. Volt egy kis szaga, nem úgy gondolom, hogy romlott volt, hanem egy kissé a kacsatojás ízére emlékeztetett. A sárgája egyik oldalán vérerekkel befutott kerek foltot láttam, létraszerű fehér rajzolattal. Ezt ugyan különösnek találtam, de akkor még nem tudtam, mit jelent, és már túl voltam azon, hogy finnyáskodjam. A tojással, kétszersülttel és vízzel három napot kihúztam valahogy. Kávészemeket rágtam hozzá, hogy felélénküljek. Nyolcadnap feltörtem a második tojást... és elborzadtam.

A sebhelyes rövid szünetet tartott.

- Igen - folytatta -, fejlődésben volt. Könnyen el tudom képzelni, hogy nemigen hisz a szavamnak. Még én is így voltam vele, pedig ott pihegett előttem. Ez a tojás talán már háromszáz éve ott hevert a hideg, fekete iszap mélyén. De hát szó sem lehetett tévedésről. Ez egy... hogy is hívják... egy embrió volt; hatalmas fejet, összegömbült hátat láttam, nyaka alatt lüktetett a szíve, a tojás sárgája ráncos volt, s a héjon belül az egész tojást hártya borította. Ott álltam tehát egy lélekvesztőben az Indiai-óceán közepén, egy kihalt óriásmadár tojásait költögetve. Ha ezt az öreg Dawson tudta volna! Megérte volna neki azt a négyévi munkabért, nem gondolja?

Hiába, meg kellett ennem ezt az értékes jószágot az utolsó falatig, mert akkor még nem láttam a zátonyt, pedig némely falás valóban nagyon pocsék volt. A harmadik tojáshoz már hozzá se nyúltam. A világosság felé tartva nézegettem, de túl vastag volt a héja, és nem tudtam megállapítani, mi készül a belsejében. Bár azt képzeltem, hogy hallom a vér lüktetését, de hát az is lehetséges, csak a fülem zúgott, ahogy a kagylóra is azt mondjuk, hogy zúg, amikor a fülünkhöz szorítjuk.

Akkor aztán felbukkant a korallsziget. Napkeltekor hirtelen megpillantottam, egészen közel. Egyenesen a zátony felé sodródtam, talán fél mérföldnyire lehettem a parttól, mikor egyszerre megfordult az áramlat, és minden erőmet összeszedve, hol kézzel, hol a tojáshéjakkal eveznem kellett, hogy a zátonyt elérjem. Nagy nehezen partra is jutottam. Közönséges kis korallsziget volt, körös-körül talán négy mérföld, néhány fa nőtt rajta, egy forrást is találtam, a lagúna pedig nyüzsgött a halaktól. A tojást kivittem a partra, megfelelő helyet kerestem neki a napon, a dagály árterületén jóval túl, hogy a lehető legjobb körülmények közé helyezzem. A kenut biztos helyre vonszoltam, aztán elindultam csavarogni, hogy körülnézzek.

Szinte hihetetlen, milyen unalmas egy ilyen korallsziget. Amint rábukkantam a forrásra, már nem is érdekelt semmi más. Kölyökkoromban azt képzeltem, hogy egy olyan Robinson-szerű dolognál pompásabb és kalandosabb nincs a világon, de ez a sziget unalmasabb volt, mint egy prédikációs-könyv. Körülszaglászta mindenféle ehető dolog után, közben pedig eltűnődtem. De higgye el, már az első napon halálra untam magam. Pedig milyen szerencsém volt!... aznap, mikor partot értem, az időjárás is megváltozott. Északról égiháború szántotta végig a szigetet, éjszaka pedig felhőszakadás és üvöltő vihar verte el rajtunk a port. Azt hiszem, sejtí, nem sok kellett volna hozzá, hogy a lélekvesztővel felboruljak.

A kenu alá bújva aludtam. Szerencsére a tojást jóval feljebb vittem, a homok közé. Elsőnek olyasféle zajra emlékszem, mintha egyszerre száz kavics pattogott volna a csónak oldalán, testemet pedig víztömeg borította el. Azt álmodtam, hogy Antananarivóban vagyok, felültem, odahallóztam Intoshinak, és megkérdeztem a lánytól, hogy mi az ördögöt művelnek itt, aztán a szék után nyúláltam, ahová a gyufát szoktam tenni. Csak akkor kaptam észbe, hogy hol vagyok. Foszforeszkáló hullámok rohantak felém, mintha el akarnának nyelni, de ezenkívül fekete volt az éj, akár a szurok. Egyszerűen üvöltött a lég. A felhők valósággal ráültek az ember fejére, az eső pedig úgy zuhogott, mintha leereszkedett volna az ég, és minden vizet ki akarna magából facsarni. Egy hatalmas, tajtékozó hullámgörgeteg rohant felém, mint egy tüzes óriáskígyó, s én elmenekültem. Hirtelen eszembe jutott a csónak, s mikor a víz sziszegve visszazúdult, újra lerohantam a partra, de a jószágnak már nyoma veszett. Kíváncsi lettem, mi történt a tojással, odabotorkáltam tehát. Nem volt semmi baj, még a legvadabb hullámok sem csaptak idáig, így hát letelepedtem mellé és ráborultam, hogy legalább valami társaságom legyen. Jóságos Isten, micsoda éjszakám volt!

Még ki sem hajnalodott, s elült a vihar. Hajnalra már egy felhőfoslány sem maradt az égbolton. Végig a parton széttöredezett deszkadarabok heverték: kenum felismerhetetlen csontváz-maradványai. Legalább akadt valami dolgom, s miután kiszemeltem két egymáshoz közel álló fát, a maradék lécekből valami tetőfélét eszkábáltam közéjük a viharok ellen. És aznap kikelt a tojás.

Úgy bizony, drága uram, mialatt ráhajtottam a fejem és aludtam, szépen kikelt. Űtést éreztem, majd recsegés-ropogás következett, mire felültem; a tojás vége ki volt csipkedve, s a résen egy fura kis barna fej nézett ki rám.

- Jóságos Isten! - kiáltottam. - Üdvözöllek! - S némi ügyel-bajjal kimászott a tojásból.

Először barátságos, kedves kis fickó volt, körülbelül akkora, mint egy kisebb tyúk - éppen olyan, mint más, fiatal madárféle, csak persze nagyobb. Kezdetben piszkosbarna tollazata volt, szürke ótvarokkal, de ezek hamarosan leváltak, nem is volt ez toll, inkább valami pihés hajzat. El sem tudom mondani, mennyire örültem neki. Én mondom, Robinson nem is tudta igazán, mi a magányosság. Most aztán érdekes társaságom akadt. Rám nézett, és alulról felfelé pislogott, mint a tyúk, aztán csipogott egyet, és elkezdett csipegetni, mintha az a tény, hogy háromszáz évig tartott, míg kiköltötték, meg se kottyant volna neki.

- Örülök, hogy látlak, Péntek! - szóltam hozzá, mert amint észrevettem, hogy az a tojás a csónakban fejlődik, természetesen elhatároztam, ha valaha kikel, Péntek lesz a neve. Kissé aggódtam ugyan, hogy mivel fogom táplálni, így hát egy darab nyers halat adtam neki, amit bekapott, és kitátotta a csőrét, hogy adjak még. Igazán örültem, hogy nem válogatós, mert ellenkező esetben, ilyen körülmények között végül is őt kellett volna megennem.

El sem hinné, milyen érdekes madár volt ez az aepyornis-csirke. Már kezdettől fogva nem tágított mellőlem. Mindig ott álldogált mellettem, figyelve, mit halászok ki a lagúnából, és ha fogtam valamit, ő is megkapta a maga osztályrészét. Nagyon értelmes is volt. A part körül gyakran undorító, bibircsószerű zöldségek heverték, akárcsak a savanyú uborka. Egyszer megízlelt egy ilyet, el is csapta vele a gyomrát, úgyhogy felējük se nézett többé.

És egyre növekedett. Szinte szemlátomást nőtt. Sohasem voltam társaslény, de ennek a jószágnak a barátságos viselkedése tökéletesen megfelelt nekem. Két éven át olyan boldogok voltunk ketten, amennyire egy ilyen szigeten boldog lehet az ember. Nem voltak üzleti gondjaim, mert tudtam, hogy fizetésem Dawsonéknál egyre dagad. Hébe-hóba megpillantottunk egy vitorlát, de soha nem jöttek a közelünkbe. Azzal szórakoztam, hogy a szigetet pontos tervek szerint tengeri sünnel és mindenféle díszes kagylóval kicsinosítottam. Sűrű egymásutánban, körös-körül nagybetűkkel kiraktam, hogy AEPYORNIS-SZIGET, ahogy az öreg hazában színes kövekkel kirakott vasútállomásokon lehet látni. Matematikai számításokat és különböző ábrákat is kiraktam belőlük. Néha csak heverészttem, és figyeltem, hogyan páváskodik és nő, egyre nő ez az átkozott madár. És arra gondoltam, micsoda megélhetést jelentene, ha egyszer mégis elkerülnék innen és mutogathatnám. Az első vedlés után megszépült, kék bőbitás taréja nőtt, hátul pedig hatalmas zöld tollazat borította. Sokat törtem a fejem, vajon Dawsonék joggal követelhetnék-e a madarat, vagy sem? Ha viharos volt az idő, vagy az esős évszakban, kényelmesen heverésztünk a sátorban, amit a jó öreg kenuból eszkábáltam össze, és mindenféle hazugságot meséltem neki otthoni barátaimról. A vihar elültével pedig együtt jártuk be a szigetet, hogy nem sodort-e partra valamit az ár. Mondhatom, szinte idilli volt az életünk. És ha még valami dohányféle is akad, akkor egyszerűen a mennyországban éreztem volna magam.

A második év vége felé paradicsomi életünk kezdett elromlani. Péntek ekkor már a feje búbjáig körülbelül tizennégy láb magas volt, nagy, széles feje a csőrrel csákányhoz hasonlított, két hatalmas, sárga karimás barna szeme közel állt egymáshoz, akár az emberé, nem kétfelé pislogott, mint a tyúk. Tollazata szép volt, nem olyan gyászos ízlésű, mint a struccé; ami a színezetét és az összeállítását illeti, sokkal inkább kazuárhoz hasonlított. Aztán kezdtem észrevenni, hogy kakaskodik velem, egyre szemtelenebb, és mindig jobban kiütözik mocskos természete...

Végül volt egy időszak, mikor a halászat nem járt olyan szerencsével, mint addig, ő pedig valami különös, elmélkedő tartással állandóan ott lépkedett a sarkamban. Azt hittem, talán megint tengeri uborkát vagy ilyesmit zabált, de aztán kisült, hogy nincs semmi baj, csak éppen ő nincs megelégedve. Én is éhes voltam, s ha végre kifogtam egy halat, magam akartam megenni. Aznap reggel mindkét fél részéről feszült volt a hangulat. Az első halra lecsapott és bekapta, én pedig a fejére koppintottam, hogy elkergessem. No hiszen, hogy nekem esett erre! Ez az emlék tőle származik!

A férfi sebhelyes arcára mutatott.

- Aztán úgy megrúgott, akár egy igásló. Felugrottam, és mikor észrevettem, hogy a java még hátra van, arcomat eltakarva lóhalálában rohanni kezdtem. De azokkal az otromba lábakkal úgy futott, mint egy versenyló, pörölycsapásszerű ütésekkel körbe-körbe kergetett, csákány-

fejével minduntalan a fejem búbját kalapálva. A lagúna felé igyekeztem, és nyakig elmerültem benne. A víz szélén megtorpant, mert utálta benedvesíteni a lábát, és olyan zenebonát csapott, mint egy hím páva, csak még rekedtebben rikácsolt. Pöffeszkedve fel s alá lépkedett a parton. Hogy őszinte legyek, eléggé meghunyászkodtam, mikor láttam, hogy most már ez az ásatag dög az úr a szigeten. Fejem és arcom vérbe borult, és - nos hát, egész testemet kocsonyává zúzta. Elhatároztam, hogy átúszom a lagúnát, és egy darabig magára hagyom, míg dühe elpárolog. Felmásztam a legmagasabb pálmafára, s ott üldögélve, elgondolkoztam a történetek felett. Azt hiszem, ennyire még soha életemben nem sértődtem meg. Ez igazán ocsmány hálátlanság volt tőle. Jobb sora volt mellettem, mintha a testvérem lett volna. Én költöttem ki, én neveltem fel. Egy ilyen otromba, nagy, divatjamúlt madár! Megsértett! Engem! Az emberiség egyik tagját, minden korok örökösét, és így tovább...

Azt hittem, hogy egy idő után ő is ebben a megvilágításban fogja látni a dolgokat, és megbánja viselkedését. Arra gondoltam, ha majd néhány finom halfalatkával, mintha éppen arra sétálnék, odamegyek hozzá, és a csőre alá dugom - mégiscsak észhez tér. Most aztán volt időm, hogy megtanuljam, milyen rosszindulatú és kiengesztelhetetlen egy ilyen kihalt madárfajzat. Rosszhiszemű dög!

Nem sorolom fel mindazokat az apró fortélyokat, amelyekkel igyekeztem megkönyékezni ezt a madarat. Nem is tudnám elmondani. Még most is éget a szégyen, ha arra gondolok, mennyi arculesapást és visszautasítást kaptam ettől az átkozott öslénytani ritkaságtól. Még erőszakkal is próbálkoztam. Biztos távolból koralldarabokkal hajigáltam, de ő egyszerűen bezabálta mind. Nyitott késsel is megdobtam, és majdnem el is vesztettem a bicskámat, de hát az már túl nagy volt ahhoz, hogy lenyelje. Megpróbáltam kiéheztetni, és felhagytam a halászattal, de apály idején kísértalt a partra, férgeket csipegetett, és így tengette magát. Életem felét nyakig a lagúnában töltöttem, a másik felét pedig a pálmafák tetején. Az egyik pálma nem volt elég magas, s mikor ezen egyszer elcsípett, alaposan kimulatta magát a lábikráimmal. Most már elviselhetetlen volt a helyzetem. Nem tudom, hogy ön próbált-e már pálmafa tetején hálalni? Éjszakánként borzalmas lázálmaim voltak. És ráadásul képzelje ezt a szégyent! Itt volt ez a kihalt madárfajzat, tűnődő pofával jár-ke az én szigetemen, mint egy mogorva herceg, és nekem még azt sem engedi, hogy akár csak az egyik lábam a földre tegyem. Gyakran már üvöltöttem a dühtől és kimerültségtől. Szemtől szembe megmondtam neki: semmi kedvem ahhoz, hogy egy lakatlan szigeten, egy ilyen átkozott anakronizmus körbe-körbe hajkurásszon. Megmondtam neki, hogy menjen és csipkedjen egy saját korából való hajótöröttet. De ő csak a csőrét csattogtatta felém. Az a ronda, nyakigláb dög!

Még beszélni sem szeretek róla, meddig ment ez így. Már hamarabb megöltem volna, ha tudom, hogyan csináljam. De a végén mégis rájöttem, miként bánjak el vele. Ez amolyan dél-amerikai cselfogás. Összes horgászszineget, hínárfélékkel meghosszabbítva, összekötöttem, legalább tizenkét yard hosszúságú, erős kötelet sodortam belőle, a végére pedig koralldarabokat erősítettem. Ez a munka némi időmbe került, mert hol a lagúnába, hol pedig egy fára kellett menekülnöm, ahogy a helyzet éppen adódott. Ezt a kötelet aztán sebesen megpörgettem a fejem fölött, majd a dög felé hajítottam. Először elhibáztam, de a következő dobásnál a kötél gyönyörűen a lábszáraira csavarodott, s a lendülettől újra meg újra rátekeredett. A madár felbukott. Dobáskor mellmagasságig bent álltam a lagúnában, de amint felbukott, rohantam ki a vízből, s késemmel már nyiszáltam is a nyakát...

Még most sem szeretek rágondolni. Már munka közben gyilkosnak éreztem magam, pedig csak úgy forrt bennem a düh. Mikor ott álltam fölötte, és néztem, hogy vérzik el a fehér homokon, és végső haláltusájában hogy rángatóznak hatalmas lábszárai és az a gyönyörű nyaka... Eh!

E tragédia után átokként szakadt rám a magányosság. Édes Istenem! El sem tudja képzelni, mennyire hiányzott nekem ez a madár. A tetem mellé ültem és elsirattam. Megborzongva néztem végig a csendes, pusztá zátonyon. Arra gondoltam, milyen vidám madárka volt, amikor kikelt a tojásból, és milyen kedvesen mókázott, mielőtt rossz útra tért. Még arra is gondoltam, hogy csak meg kellett volna sebeznom, és ha ápolom, majd jobb belátásra tér. Ha van nálam valami szerszámféleség, amivel abban a korallsziklában ásni tudok, el is temettem volna. Pontosan úgy éreztem, mintha egy emberi lényt siratnék. Még csak eszembe sem jutott, hogy megegyem, így hát beletettem a lagúnába, ahol az apró halak letisztogatták a csontjait. Még a tollait sem őriztem meg.

Aztán egy szép napon valami fickó ott cirkált a yachtjával, mert a fejébe vette, hogy megnézi, létezik-e még ez a korallsziget.

Éppen jókor jött, mert már torkig voltam az egyedülléttel, és azon tűnődtem, hogy besétáljak a tengerbe, és így tegyek pontot az egész históriára, vagy pedig azokra az uborkaszerű zöldségekre fanyalodjam...

A csontokat egy Winslow nevű alaknak adtam el, ez ilyesmikkel kereskedik a British Museum közelében. Azt mondja, ő mind továbbadta az öreg Haversnak. Úgy látszik, Havers nem vette észre, hogy ezek különösen hatalmas példányok, így csak halála után figyeltek fel rájuk. Nevet is adtak neki... hogy is nevezték el? *Aepyornis*...

- *Aepyornis vastus* - mondtam. - Furcsa, hogy a barátom éppen erről beszélt a múltkor. Mikor egy aepyornist találtak, egy yardnyi csípőcsonttal, azt gondolták, hogy ennél nagyobb fokozat már nem létezik, s elnevezték *Aepyornis maximus*-nak. Aztán valaki előállt egy négy egész hat tized lábnyi csípőcsonttal, s az lett az *Aepyornis titan*. Havers gyűjteményében halála után rábukkantak az ön *vastus*-ára, most pedig még egy *vastissimus* is előkerült.

- Winslow is ennyiről beszélt nekem - mondta a sebhelyes arcú férfi. - Ha még egy-két aepyornist találnak, számítása szerint jó néhány tudományos nagyfejűt üt meg a guta. De azért mégiscsak furcsa, ugyebár, hogy ilyesmi megtörténhetik az emberrel!

Fordította Görgey Gábor

DAVIDSON SZEMÉNEK MEGLEPŐ TÖRTÉNETE

Sidney Davidson múltó elmezavara magában véve is eléggé különös eset, de még jóval különösebbé válik, ha hitelt adunk Wade magyarázatának. Elindítja álmainkat a jövő világába, az egymás közti érintkezés leghajmeresztőbb lehetőségei felé, amikor egy közbeiktatott öt percet a földkerekség túlsó oldalán tölthetünk majd, vagy amikor egy általunk nem is gyanított szempár megfigyelheti legtítkoltabb tevékenységünket. Davidson rohamának véletlenül én voltam a közvetlen szemtanúja, így természetesen rám hárul a feladat, hogy leírjam a történeteket.

Mikor azt mondom: a roham szemtanúja voltam, úgy értem: én voltam az első a helyszínen. A dolog a Harlow Műszaki Főiskolán történt - ott van mindjárt a Highgate úton túl. Davidson egyedül volt a nagyobbik laboratóriumban; én egy kisebb szobában, ahol a mérlegek állnak, a jegyzeteimen dolgoztam. A zivatar persze teljesen fölborította a munkámat. Egy hatalmas mennydörgést követően, mintha üvegsörömpölést hallottam volna a szomszéd szobából. Abbahagytam az írást, hátrafordultam, és hallgatóztam. Egy pillanatig semmit sem hallottam, csak a zápor pergő kopogását a hullámbádoggal borított háztetőn. Most újra hallatszott a zaj; ezúttal semmi kétség: szilánkokra törő üveg csörömpölése volt. Valami nehéz tárgyat lökhettek le a munkaasztalról. Rögtön fölugrottam, és sietve benyitottam a nagy laboratóriumba vezető ajtón.

Meglepetve hallottam valami furcsa nevetést, és megpillantottam Davidson, amint elképedt arckifejezéssel, bizonytalanul álldogál a szoba közepén. Első benyomásom az volt, hogy részeg. Nem vett észre engem. Valami láthatatlant akart megmarkolni, egy yardnyira az arcától. Lassan, szinte habozva kinyújtotta a kezét, de nem fogott meg semmit. - Hová lett? - mormogta. Kezeit széttárt ujjakkal az arca elé emelte. - Szent Kleofás! - kiáltott fel. A dolog három vagy négy évvel ezelőtt történt, akkoriban mindenki így káromkodott. Aztán elindult, nehézkesen emelve lábait, mintegy abban a hitben, hogy odaragadtak a padlóhoz.

- Davidson! - kiáltottam rá. - Mi van veled?

Felém fordult, aztán körülnézett; láttam: engem keres. Tekintete átsiklott rajtam, fölöttem, mellettem, jobbról és balról, anélkül, hogy a legcsekélyebb jelét adta volna, hogy lát.

- Hullámok - mondta -, és egy igen takaros kétárbocos hajó. Esküdni mernék rá, ez Bellows hangja volt. *Halló!* - kiáltotta hirtelen torkaszakadtából.

Azt hittem, bolondozik velem. Aztán megpillantottam a lábainál legjobb elektrométerünk szanaszét heverő, tönkerezűzött darabjait.

- Mi bajod, barátom? - szóltam hozzá. - Hisz összetörted az elektrométert!

- Ismét Bellows! - mondta. - Maradtak hát barátaim, ha a kezem eltűnt is. Valamit mondott elektrométerekről. Merre vagy, Bellows? - Hirtelen tántorogva megindult felém. - Ez az átkozott közeg puha, mint a vaj - jelentette ki. Egyenesen nekiment a munkaasztalnak, és visszahőkölt. - Ez már nem is olyan puha - mondta, és imbolyogva megállt.

Megijedtem.

- Davidson - kérdeztem -, mi az ördög jött rád?

Körülnézett minden irányba.

- Megesküdnék rá, hogy ez Bellows volt. Miért nem mutatkozol, Bellows, te gyáva alak?!

Nyilván hirtelen megvakult, gondoltam. Megkerültem az asztalt, és kezemet rátettem a karjára. Életemben nem láttam még embert ennyire meghökkenni. Elugrott tőlem, aztán félelemtől eltorzult arccal, önvédelemre készen, szembefordult velem.

- Jóságos ég! - kiáltotta. - Ki volt ez?

- Én... Bellows! Az Isten szerelmére, Davidson!

Hátrahőkölt, mikor válaszoltam, és - hogy is fejezzem ki magam - egyenesen keresztülbámult rajtam. Beszélni kezdett, nem hozzám, csak úgy magának.

- Itt állok világos nappal a sima tengerparton, és sehol egy búvóhely. - Vadul körülnézett. - Hé! Megyek! - Hirtelen sarkon fordult, és fejjel nekirohant a nagy elektromágnesnek, olyan hevesen, hogy, amint utóbb kiderült, kékre-zöldre verte vállát és állkapcsát. Erre egy lépést hátrált, és majdnem zokogva följajdult: - Mi a csoda történt velem? - Rémülettől falfehéren, hevesen reszketve megállt, jobbával szorongatva bal karját ott, ahol megütötte magát a mágnessel.

Ekkor már nagyon izgatott voltam, és alaposan megijedtem.

- Davidson - mondtam -, ne félj.

A hangom hallatára összerezett, de nem olyan erősen, mint az előbb. Olyan tisztán és nyugodtan, ahogy tőlem telt, megismételtem szavaimat.

- Bellows - mondta -, te vagy az?

- Hát nem látsz engem?

Fölnevetett.

- Még magamat se látom. Hol a fenében vagyunk?

- Itt, a laboratóriumban.

- A laboratóriumban! - ismételte zavartan, és kezébe temette arcát. - A laboratóriumban voltam... amíg föl nem villant... de akármi legyenek, ha most is ott vagyok. Az ott miféle hajó?

- Nincs itt semmiféle hajó. Térj észre, öregem.

- Nincs hajó! - ismételte, aztán mintha föl se fogná tagadó válaszat, lassan folytatta. - Azt hiszem, mindketten meghaltunk. Csak az a furcsa, hogy úgy érzem, még mindig van testem. Talán csak nem szokjuk meg egyik percről a másikra. A jó öreg hajóba nyilván becsapott a villám. Gyors kis munka, mi?

- Ne beszélj bolondokat. Nagyon is életben vagy. Itt vagy a laboratóriumban, itt csetlesz-botlasz. Épp most törted össze az új elektrométert. Ha Boyce betoppan, igazán nem irigyellek.

Davidson tekintete továbbvándorolt rólam a hűtőkeverékek diagramja irányába.

- Úgy látszik, megsüketültem - mondta. - Elsütöttek egy ágyút, amott száll a füstje, és egy hangot se hallottam.

Karjára tettem a kezemet. Ezúttal nem ijedt meg annyira.

- Úgy látszik, valamiféle láthatatlan testünk van - folytatta. - Tyű, a mindenit! Ott jön egy hajó. Most bukkan elő a hegyfok mögül. Hiszen ez majdnem olyan, mint a régi élet, csak más az éghajlat.

- Davidson! - kiáltottam rá, és megráztam a karját. - Ébredj föl!

Ekkor érkezett meg Boyce. Alighogy megszólalt, Davidson fölkiáltott.

- Az öreg Boyce! Meghalt ő is! Milyen vicces!

Gyorsan megmagyaráztam, hogy Davidson valamiféle alvajáró transzban van. Boyce-ot rögtön érdekelte a dolog. Együtt aztán minden tőlünk telhetőt megtettünk, hogy fölrázzuk barátunkat különös állapotából. Ő felelt is kérdéseinkre, maga is kérdezett egyet-mást, de a figyelme mintha állandóan elterelődött volna az ő hajó- és tengerpart-hallucinációjára.

Minduntalan közbeszúrta észrevételeit, hajókról, csónakdarukról és szélben duzzadó vitorlákról. Furcsa érzés volt ilyesmiről hallani a laboratórium félhomályában.

Davidson vak volt és magatehetetlen. Ketten közrefogtuk, úgy kellett végigtámogatnunk a folyosón Boyce szobájába. Boyce Davidson kedvéért jó képet vágott a hajórögeszméhez, s beszélgetett vele, míg én továbbstiettem a folyosón, és megkértem az öreg Wade-et, jöjjön át, és nézze meg a szerencsétlent. Dékánunk hangja hallatára barátunk észre tért, de nem nagyon. Megkérdezte, hol van a keze, és miért kell derékig a földbe süppedve járkálnia. Wade hosszasan elgondolkozott Davidson állapotán - hisz tudják, hogyan ráncolja ilyenkor a homlokát -, aztán kézen fogta, és megtapogattatta vele a pamlagot.

- Ez egy pamlag - mondta neki. - A pamlag Boyce tanár úr szobájában áll. Lószőrrel van kárpitozva.

Davidson megtapogatta, kissé eltöprengett rajta, aztán kijelentette, hogy tökéletesen jól érzékeli ugyan, de nem látja a pamlagot.

- És mit lát? - kérdezte Wade.

Semmi egyebet, válaszolta Davidson, csak rengeteg homokot és kagylótörmelékét. Wade ezután, sorra megnevezve mindent, néhány más tárgyat adott a beteg kezébe, hagyta, hogy megtapintsa őket, s közben élesen figyelte.

- A hajó majdnem megfeneklett - jelentette ki hirtelen Davidson, minden ok nélkül.

- Ne törődjön a hajóval! - szólt rá Wade. - Ide figyeljen, Davidson. Tudja, mi a hallucináció?

- Hogyne.

- Nos, minden, amit lát, érzéki csalódás szüleménye.

- Mondotta Berkeley püspök.

- Kérem, ne értsen félre. Maga él, és itt van Boyce szobájában. De történt valami a szemével. Nem lát; tud tapintani, és jól hall; de nem lát. Megértette, amit mondtam?

- Inkább úgy veszem észre, nagyon is sokat látok. - Keze fejével megdörögölte a szemét. - Nos, tehát?

- Ennyi az egész. Ne veszítse el a fejét. Bellows meg én majd hazavisszük kocsin.

- Várjon egy pillanatig. - Davidson elgondolkozott. - Kérem, segítsen leülnöm - mondta aztán -, és most, bocsássa meg, hogy terhelem vele, de legyen olyan jó, mondja el ezt mind még egyszer.

Wade türelmesen elismételte szavait. Davidson behunyta a szemét, kezét a homlokára szorította.

- Úgy van - mondta -, teljesen igaza van. Most, csukott szemmel, tudom, hogy igaza van. Ez itt te vagy, Bellows, mellettem ülsz a pamlagon. Ismét Angliában vagyok, és sötétben vagyunk valamennyien.

Ekkor fölnyitotta a szemét.

- És amott - folytatta - épp most kel föl a nap, ott a hajó vitorlarúdja, keresztárboca, az erősen hullámozó tenger és néhány szálló madár. Életemben nem láttam ennél valószínűbbet. Én meg nyakig ülök a homokban.

Előrehajolt, kezébe temette arcát, aztán újra kinyitotta a szemét.

- Sötét tenger és napkelte! És mégis egy pamlagon ülök, az öreg Boyce szobájában... Istenem...!

Ez volt a kezdet. Három héten át változatlan maradt Davidson szemének különös betegsége. Sokkal rosszabb volt, mintha megvakult volna. Teljesen magatehetetlen volt, etetni kellett, mint a frissen kikelt madárfiókát; ide-oda vezetgetni, öltöztetni, vetkőztetni. Ha egyedül próbált járkálni, minduntalan keresztülbukott valamin, nekiütközött a falnak, az ajtónak. Egy-két nap múlva már hozzászokott, hogy hallja a hangunkat, anélkül, hogy látna, és készségesen elismerte, hogy otthon van, és Wade-nek igaza volt abban, amit neki mondott. A húgom, akivel jegyben járt, ragaszkodott ahhoz, hogy látogassa, és órák hosszat ült mellette naponta, mialatt a szegény fiú arról a képzeletbeli tengerpartjáról beszélt neki. Mérhetetlenül megnyugtatta, úgy látszik, ha eközben foghatta a menyasszonya kezét. Elmagyarázta, hogy amikor elmentünk a főiskoláról és hazakocsiztunk vele - Hampsteadben lakott -, úgy tűnt neki, mintha egyenesen keresztülhajtanánk egy homokdombon, és teljes sötétség venné körül, mignem újra előbukkantunk, aztán sziklákon, fákon és egyéb szilárd akadályokon mentünk keresztül. Mikor felvitték a szobájába, elszédült, és majdnem esztét veszítette félelmében; attól tartott, hogy leesik, mert a lépcsőn fölfelé úgy érezte, mintha harminc vagy negyven lábnyira emelkednék képzeletbeli szigetének szikláinak fölé. Folyton azt hajtogatta, hogy össze fogja törni valamennyi tojást. Végül is le kellett hoznunk szegényt a földszintre, apja rendelőjébe, és ott fektettük le a pamlagra.

Leírása szerint a sziget sivár, kietlen hely volt, igen gyér vegetációval - valami tözedszerű növény élt csak meg rajta -, és rengeteg kopár sziklával. Nyüzsögtek a hátán a pingvinek, fehérlett tőlük a sok szikla, ami nem volt éppen kellemes látvány. A tenger gyakran volt viharos, egyszer zivatar tört ki, ő pedig ott feküdt, és minden egyes hangtalan villámlásra felüvöltött. Egyszer-kétszer fókák úsztak ki a partra, de csak az első néhány napon. Azt mondta, nagyon mulatságos, ahogy a pingvinek egyenesen keresztültotyogtak rajta, és ahogy ő ott fekszik közöttük, anélkül, hogy zavarná őket.

Emlékszem egy furcsa dologra. Akkor történt, mikor Davidson nagyon megkívánta a dohányzást. Pipát adtunk a kezébe - majd kiszúrta vele a szemét -, aztán meggyújtottuk. De nem érezte az ízét. Azóta rájöttem, én ugyanígy vagyok vele - nem tudom, így van-e más is -, nem ízlik a dohány, csak ha látom a füstjét.

Barátom legbizarrabb látomása azonban akkor következett be, amikor Wade kivitette tolokocsin, hogy friss levegőt szívjon. Davidsonék béreltek egy tolószéket, a kezelését pedig rábízták Widgeryre, arra a süket, megátalkodott szolgájukra. Widgerynek különös fogalma lehetett az egészséges sétáról. A húgom az elhagyott kutyák otthonából jövet Camden Townban találkozott velük, a King's Cross felé. Widgery elégedetten ügetett a kocsik mögött, Davidson pedig szemlátomást kétségbeesetten, a vakok erőtlén, suta mozdulataival próbálta magára vonni a szolga figyelmét. Szegény fiú sírva fakadt, amikor a húgom megszólította.

- Jaj, vigyél ki ebből a borzalmas sötétségből! - mondta, húgom keze után tapogatva. - Ki kell kerülnöm belőle, különben végem van! - Képtelen volt megmagyarázni, mi van vele. Húgom úgy döntött, hogy haza kell vinni, és amint elindultak felfelé a hampsteadi dombra, mintha lefoszlott volna szegényről a rémület. Azt mondta, jólesik ismét látnia a csillagokat - noha éppen délre járt az idő, és ragyogóan sütött a nap.

- Úgy éreztem - mesélte nekem később -, mintha ellenállhatatlanul vinnének a víz felé. Eleinte nem nagyon ijedtem meg. Ott természetesen éjszaka volt - kellemes csendes éjszaka.

- Természetesen? - kérdeztem, mert ezt furcsának találtam.

- Persze. Ott mindig éjjel van, mikor itt nappal... Nos, egyenesen bementünk a vízbe. Nyugodt, sima volt a tükre, ragyogott a holdfényben... egyetlen hatalmas hullám, egyre szélesebb és egyre laposabb lett, amint elmerültem benne. A felszíne csillogott, mint a buborék hártyája, akár tátongó úr is lehetett alatta, honnan tudtam volna? Nagy lassan, mert rézsút csusszantam be, a víz a szememig ért. Aztán egészen alámerültem, és a buborék mintha elpattant volna. Majd ismét összecsukódott a szemem fölött. A hold hirtelen följebb szökött az égen, zöld lett és homályos, gyöngén világító halak rajzottak körülöttem, és más mindenféle, ami mintha csillogó üvegből lett volna, aztán olajos fényben ragyogó kusza vízinövények közé kerültem. Így merültem le a tengerbe, és egyenként kihunytak a csillagok, egyre zöldebb és homályosabb lett a hold, és bíborfényt öltöttek a vízinövények. Elmosódott és titokzatos volt az egész, és mintha remegett volna körülöttem minden. És egész idő alatt hallottam a tolokocsi kerekeinek nyikorgását, a járókelők lépteinek kopogását, és távolabb egy rikkancs hangját, aki a *Pall Mall* különkiadását árulta.

Egyre mélyebbre süllyedtem, egyre mélyebbre. Koromsötétség vett körül, egyetlen fénysugár sem hatolt le fölülről, egyre ragyogóbbá váltak a foszforeszkáló lények, és a kígyózó mélytengeri hínár úgy lobogott, mint a borszeszegő apró lángnyelve - egy idő múlva azonban eltűnt. A halak tátogva bámultak rám, nekem jöttek, keresztülúsztak rajtam. Azelőtt el sem tudtam volna képzelni ilyen halakat. Oldalukon tüzes sáv futott végig, mintha világító festékkel volna kirajzolva a körvonaluk. Valami szörnyeteg is föltűnt, amint hátrafelé úszott, megszámlálhatatlan tekergő karjával. Ekkor észrevettem, hogy a sötétségben igen lassan felém tart egy bizonytalan fénytömeg, amely, mikor közelebb ért, rengeteg rajzó hallá bomlott szét, amint villámgyorsan cikáznak, nyüzsögnek egy sodródó valami körül. Egyenesen arra vitt az utam, és a halak fényénél nemsokára kivehettem a kavarodás közepette egy fenyegetően felém meredő árbocrúd törött csomkját, egy felborult hajótest sötét tömegét, valamint jó néhány foszforeszkáló alakot, amint ránganak, vonaglanak a halak harapásaitól. Ekkor próbáltam magamra vonni Widgery figyelmét. Elfogott a rémület. Brrr...! Egyenesen nekimentem volna azoknak a félig felfalt... valamiknek. Ha nem jön a húgod! Óriási lyukak tátongtak bennük, Bellows, és... no, mindegy! Iszonyatos volt!

Davidson három álló hétig volt ebben a különös állapotban. Nem látott egyebet, mint fantazmagóriái világát - legalábbis akkor annak hittük -, és teljesen vak volt, ami a környező világot illette. Aztán, egy keddi napon, mikor meglátogattam, találkoztam a folyosón az öreg Davidsonnal.

- A fiam látja a hüvelykujját! - ujjongott örömeiben az öregúr. - Látja a hüvelykujját, Bellows! - ismételte könnyes szemmel. - Rendbe jön még az a kölyök!

Rohantam be a barátomhoz. Arca elé egy kis könyvet tartott, azt nézte, miközben el-elnevette magát.

- Ez hihetetlen - mondta, és ujjával rábökött a könyvre. - Itt valami folt keletkezett. A sziklás parton ülök, mint rendesen, körülöttem szárnyukkal csapkodva ide-oda döcögnek a pingvinek, mint mindig, és időnként fel-felbukkan egy bálna. Csak most már sötét van, nem látom jól. De tégy *ide* valamit, és azt látom... igazán látom. Nagyon elmosódottan, helyenként töredezetten, de mégis látom, mint a tulajdon, alig kivehető kísértetét. Ma reggel jöttem rá, mialatt öltöztettek... Mintha egy lyuk keletkezett volna ebben a pokoli álmvilágban. Tedd csak ide a kezedet az enyém mellé. Nem... nem oda. Ó! Igen! Látom! A hüvelykujjad tövét és a

mandzsettád darabkáját! Olyan, mintha a kezéd egy részének a szelleme kinyúlna az elsötétülő égből. Épp most gyúlt ki mellette egy kereszt alakú csillagkép.

Ettől fogva Davidson állapota lassan javult. Beszámolója a változásról, ugyanúgy, mint a látomásáról különösképpen meggyőzően hatott. A látóterén keletkező foltokon mintegy elhalványodott az álmvilág, és az áttetsző hézagokon át homályosan látni kezdte való környezetét. A foltok egyre nőttek, számban és terjedelemben, összefolytak, kitágultak, míg nem csupán itt-ott maradt egy-egy vak folt a szemén. Most már föl tudott kelni és tájékozódni, tudott egyedül enni, olvasott, dohányzott és megint úgy viselkedett, mint egy közönséges honpolgár. Kezdetben nagyon zavarta ez a laterna magica váltakozó képeihez hasonló, egymást átfedő két kép, de hamarosan már meg tudta különböztetni, melyik a valódi, és melyik a képzeletbeli.

Davidson eleinte őszintén örült, és úgy látszott, mindent megtesz gyógyulása érdekében. Sokat sétált, erősítő szereket szedett. Mikor azonban lassan elhalványult benne annak az ő különös szigetének a képe, furcsa módon föléledt iránta az érdeklődése. Főleg szeretett volna ismét lemenni a tenger mélyére; fele idejét azzal töltötte, hogy ide-oda járkált London laposan fekvő városrészeiben, és megpróbált rábukkanni arra az elmerült hajóroncsra, amelyet annak idején lesüllyedni látott. A valóságos nappali verőfény csakhamar olyan élénken hatott rá, hogy kitörlődött emlékezetéből a ködös álmvilág, de éjszaka, a sötét szobában, még mindig látta a sziget fehér szikláit, és az ide-oda totyogó, esetlen pingvineket. De még ezek a képek is egyre jobban elhalványodtak benne, és röviddel azután, hogy elvette hűgomat, utoljára tűntek fel előtte.

Most pedig rátérek a legfurcsábbra. Mintegy két évvel Davidson felgyógyulása után náluk vacsoráztam, és vacsora után beállított hozzájuk Atkins, a haditengerészeti tisztje, egy kedves, bőbeszédű fiú. Jó barátságban volt sógorommal, és rövidesen én is összebarátkoztam vele. Kiderült, hogy jegyben jár Davidson unokahúgával, és beszéd közben elővette kis fényképalbumát, hogy megmutassa legújabb felvételét a menyasszonyáról.

- No és mellesleg, itt a vén *Fulmar* - mondta.

Davidson közömbös pillantást vetett a képre. Hirtelen földerült az arca, és fölkiáltott:

- Jóságos ég, szinte megesküdnék... hogy valaha már láttam ezt a hajót!

- Szerintem aligha láthattad - mondta Atkins. - Hat éve nem hagyta el a Csendes-óceán szigetvilágát, azelőtt pedig...

- De hiszen... - vágott a szavába Davidson. - Igen... erről álmodtam, ez az a hajó, egészen bizonyos vagyok benne, ez a hajó jelent meg álmaimban! Egy pingvinektől nyüzsgő sziget előtt horgonyzott, és elsütött egy ágyút.

- Szent Isten! - ámuldozott Atkins, miután meghallotta a betegség részleteit. - Hogy az ördögbe álmodhattál ilyet?

Ekkor aztán apránként kiderült, hogy ugyanazon a napon, amikor Davidsont elfogta a roham, a *Fulmar* valóban az Antipodusoktól délre, egy kis sziklasziget előtt állt. Előző este egyik csónakja kikötött a parton, hogy pingvintojásokat gyűjtsenek; a legénység késlekedett, közben vihar keletkezett, és meg kellett várniuk a reggelt, mire visszatérhettek a hajóra. Köztük volt Atkins is, és szóról szóra megerősítette Davidson leírását a szigetről és a hajóról. A legcsekélyebb kétség sem férhet ahhoz, hogy Davidson valóban látta azt a helyet. Valamilyen megmagyarázhatatlan módon, mialatt ő maga ide-oda járkált Londonban, tekintete ezzel megegyezően ide-oda tévedt azon a távoli szigeten. Hogy miként, az tökéletesen rejtély.

Ezzel véget ér Davidson szemének meglepő története. Talán ez a valódi távolbalátásnak eddig leghitelesebb esete. Magyarázat nincs rá, kivéve, amit Wade professzor tett közzé. Magyarázatába azonban belevonja a negyedik dimenziót és a különböző térelméletekről szóló értekezését. Számomra merő képtelenségnek tűnik a tér görbületéről beszélni - talán mert nem vagyok matematikus. Megjegyzésemre, hogy semmi sem változtat azon a tényen, miszerint nyolcezer mérföldnyire van tőlünk az a hely, Wade azt felelte, két pont között egy papírlapon lehet egy méter távolság, mégis összehozhatók, ha körbehajtuk a papirost. Az olvasó talán megérti az érvelését, én azonban semmi esetre sem. Wade nyilván úgy gondolja, hogy Davidson a hatalmas elektromágnes két pólusa közé hajolt, mikor a villámlás hirtelen változást idézett elő a mágneses erőterben, és ez hatott ily rendkívüli módon a látószervére.

Wade mindebből arra következtet, hogy lehetséges látás szempontjából a világ egyik pontján élnünk, míg testünkkel egészen máshol vagyunk. Elmélete alátámasztására még kísérleteket is végzett, eddig azonban csak annyit ért el, hogy sikerült megvakítania néhány kutyát. Azt hiszem, munkájának ez a tiszta eredménye, noha már hetek óta nem találkoztunk. Utóbbi időben annyira lefoglálnak teendőim, nem jutottam hozzá, hogy fölkeressem. Az elméletét azonban teljes egészében lehetetlennek tartom, Davidson esetének egészen máshol keresendő a magyarázata, és én személyesen szavatolok azért, hogy amit elmondtam, annak minden betűje színigaz.

Fordította Vermes Magda

A LEPKE

Bizonyára hallottak már Hapleyről - nem az ifjabbik W. T. Hapleyről, hanem a híres Hapleyről, a Hapley-féle Periplaneta felfedezőjéről, a rovarantudósról.

S ha igen, biztosan értesültek a Hapley és Pawkins professzor között dúló szörnyű viszályról, bár bizonyos következményei talán újdonságként hatnak. Azok részére, akik az ügyről mégsem hallottak, szükséges egy-két szó magyarázat, amelyet a tunyább olvasó pár pillantás után átlapozhat, ha nemtörődömsége netán erre tenné hajlamossá.

Hihetetlen, mennyire általános a tájékozatlanság még olyan igazán fontos dolgokban is, mint ez a Hapley-Pawkins viszály. Itt van például az a korszakos jelentőségű polémia, amely megrázkódtatta a Geológiai Társaságot, és amely őszinte meggyőződésem szerint majdnem teljesen ismeretlen maradt ezen testület tagságán kívül eső körökben. Magam hallottam még általános műveltségű emberektől is, hogy úgy emlegették ezeken az üléseken végbemenő nagy jeleneteket, mint holmi egyházközségi tanácsulési perpatvart. És mégis, az angol és skót geológusok közötti gyűlölködés immár fél század óta tart, sőt „számos mély nyomot hagyott a tudomány épületén”. Ez a Hapley-Pawkins ügy pedig, jóllehet személyesebb természetű, ugyanolyan mély, ha ugyan nem mélyebb szenvedélyeket kavart fel. A hétköznapi embernek fogalma sincs arról a buzgalomról, amely egy tudományos kutatót lelkesít, sem az ellentmondás szenvedélyéről, amelyet benne felkelthetünk. Ez az *odium theologicum*, új megjelenési formában. Akadnak emberek például, akik Sir Ray Lankester szívesen elégetnék Smithfieldben azért, ahogyan a puhatestűeket az Enciklopédiában tárgyalta. A lábasfejűek rendjének az a fantasztikus kibővítése, hogy magába zárhassa a tengeri pillangósokat... De elkanyarodtam Hapleytől és Pawkinstól.

Sok-sok évvel ezelőtt kezdődött a mikrolepidopterák (akármicsodák is ezek) revíziójával, amelynek során Pawkins kiirtott egy Hapley által felfedezett új fajt. Hapley, aki mindig is veszekedős természetű volt, Pawkins egész osztályozásának éles visszautasításával válaszolt.⁴ *Viszonzálassában*⁵ Pawkins úgy állította be a helyzetet, hogy Hapley mikroszkópja éppolyan tökéletes, mint megfigyelőképessége, és „felelőtlen, minden lében kanál”-nak nevezte - Hapley ez időben még nem volt professzor. Hapley replikájában⁶ „kétbalkezes gyűjtőkről” beszélt, és Pawkins revíziós munkáját, mintegy véletlenségből, a „hozzá nem értés csodájának” minősítette. Késhegyig menő harc volt. Mindazonáltal az olvasót alig érdekelheti e két nagy ember viszálykodásának részletes taglalása, sem az, hogy miként szélesedett a közöttük levő szakadék, amíg a mikrolepidoptera-ügy után a rovartan minden nyitott kérdésében hadilábon nem álltak egymással. Emlékezetre méltó helyzetek adódtak. Időnként a Királyi Rovartani Társaság ülései kísértetiesen hasonlítottak a képviselőházéra. Mindent egybevetve úgy vélem, hogy kettőjük közül Pawkins járt közelebb az igazsághoz. De Hapley jártas volt az ékesszólásban, tudós emberekben ritkán található érzéke volt a gúnyolódáshoz, roppant energiával volt megáldva, és csodálatos sérelemérzést tanúsított a kiirtott rovarfaj kérdésében. Ezzel szemben Pawkins nehézkes fellépésű, unalmas beszédű ember volt, aki alakra nézve erősen emlékeztetett egy vizeshordóra; túl aprólékos volt a bizonyítékok elbírálásánál; továbbá némelyek azzal gyanúsították, hogy múzeumi kinevezésekkel

⁴ Megjegyzések a mikrolepidopterák újabb revíziójához. Rovartani Társ., Negyedévi Szemle - 1863.

⁵ Viszonzálass Bizonyos Megjegyzésekre stb. uo. 1864.

⁶ További megjegyzések stb. uo.

üzérkedik. Ezek után a fiatalság Hapley körül csoportosult, és neki tapsolt. Kezdetétől fogva dühödött és hosszú küzdelem volt, amely végül könyörtelen antagonizmussá fajult. A szerencse forgandósága: ahogy a mérleg hol az egyik, hol a másik fél javára billent; ahogy Pawkins valami sikere Hapleyt gyötörte, vagy Hapley szárnyalta túl Pawkinst - mindez inkább a rovartan történetére, mint erre az elbeszélésre tartozik.

1891-ben történt, hogy Pawkins, akinek egészsége egy idő óta romlott, tanulmányt tett közzé a halálfejes lepke „középső csíralemezéről”. Hogy mi lehet a halálfejes lepke középső csíralemeze, e történet szempontjából teljesen lényegtelen. Tény az, hogy a tanulmány jóval Pawkins megszokott színvonala alatt volt, és ez kapóra jött Hapleynek, aki évek óta erre az alkalomra várt. Bizonyára éjjel-nappal dolgozott, hogy előnyét minél jobban kihasználja.

Egy mélyreható kritikai tanulmányban Pawkinst foszlányokká tépte - az ember szinte maga elé képzele zilált fekete haját, furcsán villogó sötét tekintetét, amint nekitámad ellenfelének. Pawkins egy felszólalás keretében színtelen, akadozó választ adott, amelyet kínos szünetek szakítottak meg, de amelyből kihangzott a gyűlölködés. Semmi kétség nem volt afelől, hogy sérteni akarta Hapleyt, de nem volt hozzá ereje. Hallgatói közül azonban - én magam ezen az ülésen nem vettem részt - kevesen fogták fel, hogy emberük milyen beteg.

Hapley legyűrte ellenfelét, és most meg akarta adni a kegyelemdöfést. *A lepkék fejlődése általában* c. legközelebbi tanulmányában brutális támadást intézett Pawkins ellen. A tanulmány, amely igen sok munkáról tanúskodott, élesen polemikus hangú volt, bár egy szerkesztőségi megjegyzés bizonyossága szerint, közzététele előtt még enyhítették is. Mindez Pawkinst nyilván teljesen megszégyenítette, és tekintélyét aláásta. Kibúvót nem hagyott. Érvelése gyilkos erejű volt, hangja teljességgel fölényes. Borzasztó dolog ez egy ember életpályájának alkonyán.

A rovertudós körök lélegzet-visszafojtva vártak Pawkins viszonzására. Biztosan válaszol, mert Pawkinsnak mindig helyén volt a szíve. De a válasz mindenkit meglepett, mert Pawkins viszonzása abból állt, hogy influenzát kapott, amely tüdőgyulladásba ment át, és belehalt.

A válasz talán a leghatásosabb volt, amit az adott körülmények között csak adhatott, és a közhangulatot nagyrészt Hapley ellen fordította. Ugyanazok, akik a két gladiátort a legvidámabban biztatták, az esemény hatására más világításban látták a dolgokat. Alig lehetett kétséges, hogy a vereség okozta izgalom hozzájárult Pawkins halálához. Még a tudományos polemizálásnak is van határa - hangoztatták a megfontoltabb elemek. Pedig a következő lehengerlő támadás már nyomdában volt, és a temetés előtti napon jelent meg. Nem hiszem, hogy Hapley megerőltette magát, hogy leállítsa. Sokan emlékeztek még, Hapley milyen szívóssággal üldözte vetélytársát, de elfeledték a vetélytárs fogyatékososságait. A maró szatíra nem a legillendőbb gyászbeszéd. Az esetről a napilapok is írtak. Ezért gondoltam, hogy jóformán mindenki hallott Hapleyről és erről a polémiaról. De, amint már említettem is, a tudomány munkásai szinte elzárva élnek saját világukban, úgy lehet a fele azoknak, akik évről évre végigmennek a Piccadillyn, az Akadémiába, nem tudná megmondani, hol székelnek a tudós társaságok. Sőt talán sokan azt hiszik, hogy a tudományos kutatás afféle boldog családi kalitka, amelyben mindenféle ember békében megfér a többiekkel.

Szíve mélyén Hapley nem tudta megbocsátani Pawkinsnak, hogy meghalt. Először is hitvány trükk volt a részéről, amiért elmenekült a teljes lehengerlés elől, amire Hapley oly buzgón készült, másodszor pedig Hapley elméjében különös törést okozott. Húsz esztendőn át keményen dolgozott, néha késő éjszakáig, és hetenként hét napot, mikroszkóppal, szikével, lepkehálóval és tollal - és mindezt jóformán teljesen Pawkinsszal kapcsolatban. Európai hírneve ennek a mély ellenszenvnek mintegy véletlen következménye volt csupán. Ebben az

utolsó vitában fokozatosan jutott el a drámai végkifejletig. Az elpusztította ugyan Pawkinst, de Hapley életét is úgyszólván felborította, s orvosa azt tanácsolta neki, hogy egy időre hagyja abba a munkát, és pihenjen. Így hát Hapley lement egy csendes kenti faluba, ahol éjjel-nappal Pawkinsra meg azokra a jó dolgokra gondolt, amiket most már lehetetlen volt róla elmondania.

Végül Hapley kezdte belátni, milyen irányban halad ez az elfogultság. Elhatározta, hogy szembeszáll vele, és nekiállt regényt olvasni. De nem tudta figyelmét Pawkinsról elterelni, amint sápadt arccal utolsó beszédét mondja - amelynek minden mondata remek támadási felület az ő számára. Detektívregényekre adta magát, de rájött, hogy az ilyesmi nem tudja lekötni. Olvasta Stevenson „*Szigetéji mulatságai*”-t, amíg csak „oksági érzékét” a Palack Szellem elviselhetetlenül meg nem botránkoztatta. Azután Kiplinghez fordult, és rájött, hogy ő „semmit sem bizonyít”, s azonfelül tiszteletlen és közönséges. Ezeknek a tudományos embereknek is megvannak a maguk korlátai. Később szerencsétlenségére megpróbálta Besant *Belső házát*, de figyelmét már az első fejezet a tudós társaságok, valamint Pawkins felé fordította.

Hapley ezek után a sakkra tért át, s ezt némileg megnyugtatónak találta. A lépéseket, a kezdő cseleket és a gyakoribb végjátéki helyzeteket gyorsan elsajátította, úgyhogy a lelkézt mind többször megverte. Csakhogy az ellenfél királyának hengeres körvonalai Pawkinshoz kezdtek hasonlítani, amint az feláll, és a sakk-matt ellen hasztalan kapkod levegő után, s Hapley elhatározta, hogy abbahagyja a sakkozást is.

Egy új tudományág művelése végül is talán jobb kikapcsolódás lenne. A legjobb pihenés a változatosság. Hapley úgy döntött, hogy a kovamoszatokra veti magát, és egyik kisebb mikroszkópját, valamint a Halibut-féle monográfiát maga után küldette Londonból. Azt gondolta, ha talán sikerülne Halibut-tal kiadós vitába keverednie, újrakezdhetné az életét, és elfelejtené Pawkinst. A maga megszokott, energikus tempójában rövidesen munkába is merült, hogy az út menti tócsák ezen mikroszkopikus honosait tanulmányozza.

A kovamoszatok harmadik napján történt, hogy Hapley a helyi fauna újszerű gyarapodását vette észre. Későig dolgozott a mikroszkópján, és szobájában az egyetlen fényforrást egy különleges alakú, zöld ernyős, fényesen ragyogó kis lámpa alkotta. Mint minden tapasztalt mikroszkópos, ő is nyitva tartotta mindkét szemét. Ez az egyetlen mód a túlságos kifáradás elkerülésére. Fél szemével a műszert kémlelte, és világosan, tisztán kivehetően lebegett előtte a mikroszkóp kör alakú mezője, amelyen keresztül egy barna kovamoszat haladt lassú mozgással. A másik szemével Hapley mintegy nézés nélkül látott. A műszer rézkerete, az asztalterítő megvilágított foltja, egy ív levélpapír, a lámpa talpazata, és mögötte terjengő sötét szoba csak homályosan hatolt tudatába.

Figyelme hirtelen egyik szeméről a másikra terelődött. Az asztalterítő olyan anyagból készült, amit a boltosok kárpitszővetnek neveznek, és igen élénk színezésű volt; szürkés alapon arany rajzolat, s szórványosan bíbor és halványkék. Egy ponton a mintázat mintha elmozdult volna, és ott a színek vibráló mozgásba kezdtek.

Egyszerre csak Hapley visszakapta a fejét, és mindkét szemével bámult. Szája tátva maradt a csodálkozástól.

Egy nagy lepke volt ott, pillangó módjára kiterjesztett szárnyakkal.

Különös, hogy egyáltalán a szobában van, mikor az ablak csukva van. Különös, hogy nem keltette fel figyelmét, amikor mostani helyére szállt. Különös, hogy színezése így összeillik az asztalterítőével. Még sokkal különösebb, hogy előtte, a nagy entomológus Hapley előtt a lepke teljesen ismeretlen. Semmi érzéksalódás. A lepke lassan mászott a lámpa talpazata felé.

- Jóságos ég, egy új faj! Méghozzá Angliában! - kiáltott fel Hapley bámulva.

Hirtelen Pawkinsra gondolt. Semmi sem dühítette volna fel Pawkinst jobban... És Pawkins halott!

Valami a rovar feje és törzse körül meglepően emlékeztetett Pawkinsra, éppúgy, mint a sakk király.

- Az ördög vigye el Pawkinst - mondta Hapley -, ezt meg kell fognom. - Körülnézett valami lepkefogó alkalmatosság után, és lassan felemelkedett székéből. Hirtelen a rovar is felszállt, hozzáütődött a lámpaernyő pereméhez - Hapley hallotta a koppanást -, és elenyészett az árnyékban.

Hapley gyors mozdulattal lekapta a lámpaernyőt, úgyhogy az egész szoba megvilágosodott. A valami eltűnt, de gyakorlott szeme mindjárt felfedezte az ajtó mellett, a tapétán. A lámpaernyőt fogáshoz készen tartva, elindult a lepke felé. Mielőtt azonban kéztávolságra ért volna, a lepke felszállt, és körbe-körbe repkedett a szobában. Fajtájának szokása szerint hirtelen felrebbenve és keringve repült, majd itt tűnt el, majd ott tűnt elő. Egyszer Hapley rácsapott, de elvétette. Majd ismét.

Harmadszorra eltalálta a mikroszkópot. A műszer megbillent, megütötte és felborította a lámpát, majd nagy zajjal a padlóra esett. A lámpa fordult egyet az asztalon, és nagy szerencsére kialudt. Hapley sötétségben maradt. Megrezzelve érezte, amint a különös lepke az arcához csapódik.

Tébolyító volt. Ha kinyitja a szobaajtót, az a valami elmenekül. A sötétben tisztán látta, amint Pawkins kineveti. Pawkins mindig is ilyen zsírosan nevetett. Hapley dühödten káromkodott és toporzékolt.

Az ajtón félénken kopogtak. Azután kinyílt talán egy lábnyira és igen lassan. Egy rózsaszín gyertya lángja mögül a szobaasszony riadt arca tűnt elő; ősz haját hálófőkötő fedte, és bíborvörös köntöst viselt.

- Mi volt ez a szörnyű csörömpölés? - kérdezte. - Történt...? - A furcsa lepke ott repdesett az ajtónyílásban.

- Csukja be azt az ajtót! - kiáltotta Hapley, és hirtelen hozzáugrott.

Az ajtó gyorsan becsapódott. Hapley magára maradt a sötétben. A beállott csendben hallotta, amint a szobaasszony gyorsan fut fel a lépcsőn, bezárja az ajtaját, valami nehéz tárgyat vonszol át a szobán, és azt az ajtónak támasztja.

Hapley előtt nyilvánvalóvá vált, hogy viselkedése és megjelenése különös, sőt ijesztő volt. Vigye el az ördög a lepkét! Meg Pawkinst is! De azért kár lenne a lepkét most elveszíteni. Tapogatózva eljutott a hallba, és megtalálta a gyufát, miután kalapját nagy zajjal a földre sodorta. A meggyújtott gyertya fényénél visszatért a nappali szobába. Semmiféle lepke nem volt látható. Mégis, egy pillanatig úgy érezte, mintha az a valami ott szállongott volna a feje körül. Hapley nagy hirtelen elhatározta, hogy feledi a lepkét, és lefekszik. De fel volt zaklatva. Egész éjjel nyugtalanul aludt, és a lepkéről, Pawkinsról, meg a szobaasszonyáról álmodott. Kétszer is felkászálódott, hogy hideg vízzel locsolgassa a fejét.

Azzal teljesen tisztában volt, hogy a szobaasszonya semmiképpen sem tudná mire vélni a különös lepke ügyét, főleg, hogy nem sikerült megfognia. Senki más, csak egy entomológus érthetné meg őt. A szobaasszony nyilvánvalóan megrémült a viselkedésétől, és Hapley sehogyan sem tudta elképzelni, hogyan magyarázza ki magát. Elhatározta tehát, hogy nem szól semmit a történetekről. Reggeli után meglátta az asszonyt a kertben, és úgy gondolta,

utána megy, beszél vele, hogy megnyugtassa. Beszélgetett vele a babról meg a krumpliról, méhekről, hernyókról és a gyümölcs áráról. Az asszony szokásos modorában válaszolgatott, de kissé gyanakodva nézett rá, és úgy járkált vele, hogy mindig egy virágágy vagy egy sor bab, vagy valami hasonló legyen kettőjük között. Kis idő múltán a helyzet kezdte ingerelni Hapleyt, és hogy bosszúságát palástolja, bement a házba, majd nemsokára elment sétálni.

A lepke vagy pillangó, amely különös módon, mintha Pawkins egyéniségének bélyegét viselte volna magán, hozzá-hozzászegődött séta közben, bár Hapley minden tőle telhetőt elkövetett, hogy figyelmét elterelje róla. Egy ízben egész tisztán látta, lelapult szárnyakkal, a régi kőfalon, amely a park nyugati peremén húzódik, de hozzálépve rájött, hogy az csak két folt szürke és sárga zuzmó.

„Ez - mondta Hapley magában - fordított mimikri. Ahelyett, hogy egy pillangó kőnek látszana, itt van egy kő, amelyik pillangóhoz hasonlít.”

Egyszer valami lebegett és röpködött a feje körül, de akaraterejének megfeszítésével ezt a benyomást elhessegette magától.

Délután Hapley meglátogatta a lelkészt, és teológiai kérdéseken vitatkoztak. Egy vadrózsával befutott kis lugasban ültek, és a vita hevében buzgón dohányoztak.

- Nézze csak azt a lepkét - szólt Hapley váratlanul, az asztal szélére mutatva.

- Hol? - kérdezte a lelkész.

- Nem lát egy lepkét ott az asztal szélén?

- Nem én - mondta a lelkész.

Hapley elképedt. Levegő után kapkodott. A lelkész bámulva nézett rá. Nyilvánvaló, hogy ő sem látott semmit.

- A hit szeme sem élesebb, mint a tudományé - mondta Hapley zavartan.

- Nem értem, mire gondol - válaszolta a plébános abban a hiszemben, hogy Hapley előző vitájukra gondol.

Éjjel felfedezte, hogy a lepke a takaróján mászik. Hapley az ágya szélén üldögélt ingujjban, és önmagával vitázott. Vajon csak puszta érzécsalódás? Tudta, hogy már nem ura önmagának, de küzdött a józan észért ugyanazzal a csendes határozottsággal, amelyet azelőtt Pawkins iránt tanúsított. A beidegződés olyan makacs volt, hogy Hapley úgy érezte, mintha még mindig Pawkinsszal hadakozna. Járatos volt a pszichológiában, és tudta, hogy az effajta vizuális képzelgés szellemi túlerőltetés eredményeként szokott jelentkezni. Csak az az érthetetlen, hogy nemcsak látta a lepkét, hanem hallotta is, amint a lámpaernyő szélét súrolta, vagy azután, ahogy a falnak ütődött, és azt is érezte, hogy a sötétben az arcához csapódott.

Ránézett. Egyáltalán nem álomszerű tünemény volt, hanem a gyertyafényben tökéletesen tisztán kivehető, térbeli test. Látta a szőrös törzset, a rövid pelyhes tapogatókat, az ízelt lábakat, sőt egy foltot is, ahol a hímpor ledörzsölődött a szárnyakról. Hirtelen méregbe jött, amiért fél egy kis rovartól.

A szobaasszony úgy intézte, hogy a szolgáló ezen az éjszakán az ő szobájában aludjon, mert félt egyedül. Ezenkívül az ajtót bezárta, és egy fiókos szekrénnel eltorlaszolta. Lefekvés után hallgatóztak, vagy suttozva beszélgettek, de semmi aggasztó nem történt. Végül tizenegy órakor rászánták magukat, hogy a gyertyát elfűjják, és mindketten elszunnyadtak. De hamarosan felriadtak, és a sötétben füleltek.

Hapley szobájából papucsos lábak csoszogása hallatszott. Egy szék felborult, és valami erősen a falhoz csapódott. Majd egy porcelán csecsebecse tört darabokra a kandallópárkány védőrácsához ütközve. Egyszerre csak kivágódott Hapley szobájának ajtaja, és a pihenő felől mozgást hallottak. Egymáshoz bújtak és figyeltek. Az volt a benyomásuk, mintha a lakó a lépcsőn táncolna. Hol gyorsan lement három-négy lépcsőfokot, hol ismét vissza, majd lesietett a hallba. Hallották, amint az esernyőtartó felborul, és a felülvilágító ablak összetörik. Azután a retesz csúszása és láncsörgés hallatszott. Hapley kinyitotta a bejárati ajtót.

Sietve az ablakhoz mentek. Sápadt, borongós éjszaka volt. Majdnem összefüggő esőfelhőtakaró suhant el a hold előtt, és a ház előtti sövény meg fák feketén emelkedtek ki az úttest fakó háttéréből. Észrevették Hapleyt, aki ingben és fehér nadrágban úgy hatott, mint egy kísértet, amint az úton ide-oda futkosott, és a levegőt csapkodta. Néha megállt, majd neki-rugaszkodott valami láthatatlan dolognak, másszor óvatos léptekkel lopakodott felé. Végül elindult az úton, a kopár dombok irányába, és eltűnt a szemük elől. Amíg azon vitatkoztak, hogy ki menjen le az ajtót bezárni, Hapley visszatért. Gyors léptekkel egyenesen a házba ment, az ajtót gondosan bezárta, és zajtalanul lefeküdt.

- Colville-né asszony - szólt le a lépcsőn Hapley másnap reggel -, remélem, nem ijesztettem meg az este.

- Ezt aztán joggal kérdezheti! - mondta Colville-né.

- Az igazság az, hogy én holdkóros vagyok, és az elmúlt két éjjel nem volt altatóm. Nincs mitől tartania. Sajnálom, hogy olyan ostobán viselkedtem. Átmegyek Shorehambe, és hozok valamit, amitől jól alszom. Már tegnap ezt kellett volna tennem.

De félúton a dombokon át, a gipszbányánál a lepke ismét útjába került Hapleynek. Folytatta útját, és próbálta figyelmét sakkproblémákra összpontosítani, de hiába. A valami csapkodott az arcába, és ő önvédelemből a kalapjával ütött felé. Végül is a düh - a régi düh, amely olyan gyakran tüzelte Pawkins ellen, ismét hatalmába kerítette. Csak ment és ment, ugrálva és csapkodva a szédítően cikázó rovar felé. Egyszerre csak kicsúszott a föld a lába alól, és fejével előrezuhant.

Érzeteiben itt kiesés mutatkozott, s csak azt vette észre, hogy a gipszbánya nyílása előtt maga alá csavarodott lábbal, egy kvarckavicshalom tetején ül. A különös lepke még mindig a feje körül repkedett. Felé csapott a kezével, és amint a fejét elfordította, két embert látott közeledni. Az egyik a falusi orvos volt. Az volt az érzése, hogy ez szerencse. De azután rendkívüli élnkséggel hatolt agyába az a gondolat, hogy rajta kívül soha senki nem láthatja a különös lepkét, és hogy saját érdekében jó lesz róla hallgatni.

Késő éjjel azonban, miután törött lábát helyre tették, belázasodott, és az önuralomról elfelejtkezett. Hanyatt feküdt az ágyán, és szemét körüljártatta a falon, hogy lássa, ott van-e még a lepke a közelben. Próbálta fékezni magát, de hiába. Az éjjeli lámpa fényénél rövidesen megpillantotta a furcsa teremtest, amint a zöld asztalterítón, a keze közvetlen szomszédságában pihent. Szárnyai megrebbentek. Hapley hirtelen felindulásában felé sújtott az öklével, s az ápolónő sikoltva ébredt fel. Elhibázta.

- Ez a lepke! - mondta Hapley, azután hozzátette: - Semmi, csak képzelődés.

Egész idő alatt tisztán látta, amint a rovar a függönyrúdon mászott ide-oda, vagy repkedett a szobában. Azt is észrevette, hogy az ápolónő mindebből semmit sem lát, és furcsán néz rá. Meg kell őriznie az önuralmát. Tudta, hogy elveszett ember, ha elengedi magát. Mégis, ahogy az éj haladt, a láz mindinkább úrrá lett rajta, és éppen a rettegés, hogy meglátja a lepkét, kényszerítette, hogy meglássa. Öt óra tájban, ahogy a reggeli szürkület beállt, megpróbált

kimászni az ágyból, hogy megfogja a lepkét, bár lábszárát hasogatta a fájdalom. Az ápolónőnek küszködnie kellett, hogy megfékkezze.

Ezután az ágyhoz kötözték. Erre a lepke merészebb lett, és egyszer Hapley úgy érezte, hogy a hajára telepedett. Azután, mivel vadul hadonászni kezdett, a karját is lekötözték. Mire a lepke odarepült, és az arcán kezdett mászkálni. Hapley sírt, átkozódott, sikoltozott, könyörgött, hogy a lepkét vegyék le róla - de eredménytelenül.

Az orvos fafejű, éppen hogy végzett általános orvos volt, és teljesen járatlan a lélektan tudományában. Egyszerűen kijelentette, hogy nincs ott semmiféle lepke. Ha lett volna fantáziája, talán még megmenthette volna balsorsától Hapleyt, úgy, hogy beleéli magát az ő érzécsalódásába, és könyörgésének eleget téve, fátyolszövettel fedi be az arcát. Az orvos azonban, mint mondtam, fafejű volt, és Hapley ott maradt az ágyhoz kötözve, amíg csak a lába meg nem gyógyult, a képzeletbeli lepke pedig ott mászkált rajta. Nem is hagyta el soha, amíg ébren volt, álmaiban pedig szörnyeteggé torzult. Ébrenléte alatt az alvás után vágyódott, az alvásból pedig sikoltva ébredt.

Így most már Hapley hátralevő napjait egy párnázott szobában tölti, s egy lepke gyötri, amelyet senki más nem lát. Az elmeegógyintézeti orvos hallucinációnak mondja. Hapley azonban, amikor jobb kedélyállapotban van, és beszélni is tud, azt mondja, hogy az Pawkins szelleme, ennél fogva a maga nemében páratlan példány, és bőven megéri a fáradságot, hogy megfogja.

Fordította Mikó Imre

KINCS AZ ERDŐBEN

A kenu a szárazföldhöz közeledett. Az öböl kitárult, és a sziklaháton megtörő hullámtaréjon hasadék jelezte, hol ömlik a tengerbe a kis folyó; az őserdő tömöttebb és mélyebb zöldje mutatta folyását a távoli domboldalon. Az erdő itt lehúzódott egészen a partig. A távolban, elmosódottan, és szinte a felhők anyagtalanságával emelkedtek a hegyek, mint megannyi megfagyott hullám.

A tenger, valami alig észrevehető áramlástól eltekintve, nyugodt volt. Az ég szikrázott.

A faragott evezőt forgató férfi megállt.

- Valahol itt kell lennie - mondta. Behúzta az evezőt, kinyújtott karjával egyenesen maga elé mutatott.

A másik férfi a kenu orrában ült, és figyelmesen kémlelte a partot. Sárgás papír feküdt a térdén.

- Nézz csak ide, Evans! - mondta.

Mindketten halkán beszéltek; ajkuk cserepes és száraz volt.

A férfi, akit Evansnak nevezett, himbálózva végigjött a kenun, és átnézett társa válla felett.

A papír olyan volt, mint valami elnagyolt térkép. A hajtások mentén meggyűrődött, s úgy elkopott, hogy szétszakadt; a második férfi a szakadás mentén egymáshoz illesztette a kifakult darabokat. Halványan látszottak rajta - majdnem teljesen elmosódott ceruzavonalakkal - az öböl körvonalai.

- Itt van a sziklahát, és itt a szoros - mondta Evans, és hüvelykujja körmét végighúzta a térképen.

- Ez a görbe, kanyargó vonal a folyó - jól jönne most egy kis víz! -, ez a csillag meg az a hely.

- Látod ezt a szaggatott vonalat? - kérdezte a térképet tartó férfi. - Egyenes vonal; a sziklahát bejáratától egy csoport pálmáig vezet. A csillag épp ott van, ahol ez a vonal metszi a folyót. Meg kell figyelnünk ezt a helyet, ahogy a lagúnához jutunk.

- Furcsa - mondta Evans, kis szünet után. - Mit jelenthetnek ezek az apró jelek itt lenni? Mintha egy háznak vagy minek volna az alaprajza; de hogy ezek az erre meg arra mutató apró vonalkák mit jelenthetnek, arról halvány sejtelmem sincs. És milyen írás ez?

- Kínai - mondta a térképet tartó férfi.

- Hát persze! Hisz kínai volt - mondta Evans.

- Mind azok voltak - mondta a térképet tartó férfi.

Néhány percig mozdulatlanul ültek, és bámulták a szárazföldet, míg a kenu lassan sodródott tovább. Aztán Evans az evezőre nézett.

- Most rajtad a sor, Hooker - mondta.

És társa csendesen összehajtogatta térképét, zsebre vágta, óvatosan elment Evans mellett, s evezni kezdett. Bágyadtan mozgott, mint az olyan ember, aki ereje végére ért.

Evans félig csukott szemmel ült, s a korallzátony egyre jobban közeledő, tajtékzó hullámtörőjét figyelte. Az ég úgy ontotta a meleget, mint egy kemence, mert majdnem delelőn állt a

nap. Bár ennyire közel voltak a Kincshez, nem érezte azt a lázas izgalmat, amelyre számított. A tervrajzért folytatott harc feszültsége, aztán a hosszú, éjszakai út a szárazföldről, a rosszul felszerelt kenuban - tulajdon kifejezésével élve, „kiszívta belőle”. Megpróbálta felrázni magát azzal, hogy figyelmét az aranyrudakra összpontosítja, amelyekről a kínai beszélt; de nem tudott hosszasan megpihenni náluk; újra meg újra a folyóban gyöngyöző édesvíz jutott eszébe, és ajkának meg torkának csaknem tűrhetetlen szárazsága. Lassan hallhatóvá vált a zátonyhoz csapódó hullámok ritmikus zaja, és ez jólesett neki; a tenger végigmosta a kenu oldalát, és az evezőről vízcseppek hulltak le két bemerítés között. Evans elszundított.

Homályosan tudott még a szigetről, de valami különös álom szőtte át érzéki benyomásait. Az az éjszaka volt megint, mikor ő és Hooker ráakadt a kínai titkára; látta a holdsütötte fákat, a kis tűz lobogását, és a három kínai fekete alakját - egyik oldalról a holdfény ezüstözte be őket, másiktól a lobogó tűz vont a fénybe -, s hallotta, ahogy torz angolsággal beszélnek egymás közt, mert különböző tartományokból jöttek. Hooker fogta fel először szavaik értelmét, s intett neki, hogy figyeljen. A beszélgetés egyes töredékeit nem lehetett hallani, másokat meg érteni nem lehetett. A történet háttérében egy aranyat és ezüstöt szállító spanyol vitorlás hajó állt, mely a Fülöp-szigetektől indult, s menthetetlenül zátonyra futott; aztán az elásott kincs, mely várta a napot, mikor majd visszatérnek érte; és a hajótörött vitorlás legénysége, melyet betegség tizedelt meg, verekedés vagy valami ilyesmi, és a fegyelem hiánya; meg hogy végül elindultak csónakjaikhoz, és többé nem hallott róluk senki. Aztán Chang-hi alig egy évvel ezelőtt a part mentén kóborolt, és rábukkant a kétszáz évvel ezelőtt elrejtett kincsre, otthagya dzsunkáját, és újra elásta, rengeteg munkával, egymaga, de igen biztonságosan. Nagyon ügyelt a biztonságra - ez volt az ő titka. Most segítséget keresett, hogy visszatérjen, és kiássa a kincset. Aztán meglebbent az apró térkép, és mindenki lehalkította a hangját. Pompás történet két hajótörött angol semmirekellő fülének! Evans álmában a kép arra a pillanatra váltott, mikor a kezében tartotta Chang-hi varkocsát. Egy kínai élete aligha lehet olyan szent és sérthetetlen, mint egy európaié. Chang-hi ravasz kis arca, mely először élénk volt és dühös, mint egy megriasztott kígyóé, aztán ijesztő, álnok és szánakozó lett, s mindennél nagyobbra nőtt az álomban. A végén Chang-hi vigyorgott, egészen érthetetlen és rémítő vigyorral. Az álom, ahogy ez az álmoknál előfordul néha, hirtelen lidércessé vált. Chang-hi összevissza beszélt, és megfenyegette őt. Töméntelen aranyat látott álmában, és Chang-hit, aki eléje vetette magát és küszködött, hogy ő ne juthasson a közelébe. Elkapta Chang-hi varkocsát - milyen óriási volt a sárga szörnyeteg, és hogy küzdött és vigyorgott! És mind nagyobbra nőtt. Aztán az arany fénylő halma üvöltő kemencévé vált, és egy irdatlan nagyságú ördög, aki meglepően hasonlított Chang-hire, csak óriási fekete farka volt, parázssal kezdte etetni őt. Iszonyúan égette a száját. Egy másik ördög a nevét üvöltötte:

- Evans, Evans, te mafla álomszuszek! - vagy Hooker volt az?

Felébredt. A lagúna bejáratához értek.

- Ott a három pálmafa. Egy vonalban kell lennie azzal a bokorcsoporthal - mondta a társa. - Erre ügyelj. Ha odaérünk a bokrokhoz, és innen számított egyenes vonalban átvágunk rajtuk, aztán továbbmegyünk a folyóig - helyben vagyunk.

Most már elláttak odáig, ahol a folyó torkolata kinyílt. Erre a látványra Evans felébredt.

- Siess, öregem - mondta -, vagy istenemre, kénytelen leszek tengervizet inni! - Kezét harapdálta, és a sziklák, meg a kusza zöld szövevény között látható ezüstös csillogásra meredt.

Hirtelen szinte dühödten támadt neki Hookernek:

- Add ide azt az evezőt!

Így érték el a folyó torkolatát. Valamivel följebb Hooker egy kis vizet mert a tenyerébe, megkóstolta és kiköpte. Kicsit odébb megint megpróbálta.

- Ez jó lesz - mondta; és mohón inni kezdtek.

- A fenébe is! - mondta Evans hirtelen. - Így nagyon lassan megy. - És veszedelmesen kihajolva a kenu orrából, szürcsölni kezdte a vizet.

Aztán befejezték az ivást, és egy apró öbölbe futtatva a csónakot, ki akartak szállni a víz fölé hajló sűrű növényzettel borított partra.

- Ezen át kell vágnunk a tengerpartig, hogy megtaláljuk a bokrainkat, és meghatározhassuk a helyes irányt - mondta Evans.

- Inkább evezünk körbe - ajánlotta Hooker.

Így újra vízre lökték a csónakot, és visszaeveztek a tengerhez, aztán végig a part mentén ahhoz a helyhez, ahol a bokorcsoport nőtt. Itt kiszálltak, a könnyű kenut messze felhúzták a partra, aztán elindultak a dzsungel széle felé, amíg a sziklahát bejáratát és a bokrokat egy vonalban nem látták. Evans egy bennszülött szerszámot vett ki a kenuból. L alakú volt; harántrészére csiszolt követ erősítettek. Hooker cipelte az evezőt.

- Most egyenesen erre - mondta -, itt át kell vágnunk, míg el nem érjük a folyót. S akkor ásni kell.

Átvágtak a nád, széles levelű páfrány és fiatal fák sűrű szövevényén; először nehezen vergődtek előre, de hamarosan nagyobb fák közé kerültek, s alattuk szabaddá vált a talaj. A szikrázó napfényt alig észrevehető fokozatokban hűvös árnyék váltotta fel. A fák végül a magasan húzódó lombboltozat felé szökő óriási pilléreké lettek. Sápadt, fehér virágok függtek a szárukon, nyálkás kúszónövények himbálóztak egyik fától a másikig. Mélyült az árnyék. A földön egyre többször láttak gombafélét, és valami vörösesbarna lerakódást.

Evans megborzongott.

- Szinte fázik az ember a kinti örült napsütés után.

- Remélem, egyenesen megyünk - mondta Hooker.

S most, messze maguk előtt, a komor sötétségben megpillantottak egy hasadékot, melyen át a forró napfény fehér nyalábjai dőltek az erdőbe. Ragyogó zöld aljnövényzet is volt ott, és tarka virágok. Aztán meghallották a rohanó vizet.

- Itt a folyó. Most már közel kell lennünk - mondta Hooker.

A folyóparton sűrű volt a növényzet. Hatalmas, nevüksincs növények nőttek a nagy fák gyökerei közt, óriási zöld legyezőiket kitérték az ég keskeny sávja felé. Sok virág és fényes levelű kúszónövény csüngött a szabadon álló törzseken. A széles, csendes tó vizén, melyre a kincskeresők most lenéztek, nagy, ovális levelek úsztak, meg egy vízililiomhoz hasonló, viaszos, rózsaszín-fehér virág. Távolabb, ahol a folyó elkanyarodott tőlük, a víz hirtelen fehér tajtékot borzolt, és váratlanul lármás lett a folyó.

- Nos? - kérdezte Evans.

- Kicsit eltértünk az iránytól - mondta Hooker. - Erre számítani lehetett.

Megfordult, és visszanézett a mögöttük elnyúló csendes erdő elmosódott, hűvös árnyai közé.

- Ha egy kicsit járkalunk föl-alá a folyó mentén, talán megyünk valamire.

- Azt mondtad... - kezdte Evans.

- Ő mondta, hogy van ott egy kőrakás - mondta Hooker.

A két férfi egy pillanatra egymásra nézett.

- Próbáljuk meg először egy kicsit lefelé - mondta Evans.

Lassan mentek, fürkészték a környező tájat. Evans hirtelen megállt.

- Hát ez mi az ördög? - kérdezte.

Hooker pillantásával követte a kinyújtott ujj irányát.

- Valami kék dolog - mondta. Akkor látták meg, mikor felértek egy kis domb tetejére. Aztán Hooker már látta, mi is az.

Sebes léptekkel előresietett, míg meg nem pillantotta a petyhüdt kézhez és karhoz tartozó testet is. Szorosabban markolta meg a kezében levő szerszámot. Arcra borulva feküdt előtte egy kínai. A petyhüdt test elengedettsége félreérthetetlen volt.

A két férfi közelebb húzódott egymáshoz; mozdulatlanul álltak, szótlanul meredtek a vészjósló holttestre. Egy tisztáson feküdt a fák között. A közelben kínai ásó hevert, távolabb, frissen ásott gödör közelében, szétszórt kőrakás.

- Valaki már járt itt - mondta Hooker, és a torkát köszörülte.

Aztán Evans váratlanul szitkozódni és őrjöngeni és toporzékolni kezdett.

Hooker elsápadt, de egy szót sem szólt. Odalépett a holttesthez. Látta, hogy a nyaka puffadt és vörös, s a keze és a bokája dagadt.

- Pfuj! - mondta, aztán hirtelen elfordult, és az üreg felé indult. Meglepett kiáltás szakadt ki belőle. Visszakiabált Evansnak, aki lassan követte őt.

- Te számár! Semmi baj. Még itt van. - Aztán megfordult, ránézett a halott kínaira, aztán a gödörre megint.

Evans a gödörhöz sietett. Egy csomó fakósárga rúd hevert ott, melyet a mellettük fekvő szerencsétlen ördög már félig kiásott. Lehajolt az üreghez, pusztá kezével kotorta félre a földet, és sietve kiemelte az egyik súlyos tömeget. Eközben egy apró tüske megszúrta a kezét. Kihúzta a vékony tövist, aztán felemelte az aranyrudat.

- Csak az arany meg az ólom ilyen súlyos - mondta ujjongva.

Hooker egyre csak a halott kínait nézte. Tanácstalan volt.

- Elébe vágott a barátainak - mondta végül. - Egyedül jött el, és valami mérges kígyó megmarta... Szeretném tudni, hogyan talált ide.

Evans ott állt, kezében az aranyrúddal. Kit érdekel egy halott kínai? - Ezt az egészet darabonként kell a szárazföldre szállítanunk, és ott egy időre elásni. Hogy szállítjuk el a kenuhoz?

Levette a kabátját, és leterítette a földre, aztán két vagy három aranyrudat rádobott. Észrevette, hogy egy újabb apró tüske szúrt a bőrébe.

- Ennél többet nem tudunk vinni - mondta. Aztán váratlanul valami furcsa ingerültség rohanta meg. - Mit bámulsz?

Hooker feléje fordult.

- Nem bírom elviselni... őt. - Fejével a holttest felé bökött. - Annyira hasonlít...

- Ostobaság! - mondta Evans. - Minden kínai egyforma.

Hooker az arcába nézett.

- Ezt eltemetem előbb, mindenképpen, mielőtt neked segítenék.

- Ne légy ostoba, Hooker - mondta Evans. - Hagyd a fenébe azt a rakás szemetet.

Hooker tétovázott, aztán tekintetével végigpásztázta körülöttük a barna talajt.

- Félek én itt valamitől... - mondta.

- Az a kérdés - mondta Evans -, hogy mit kezdünk ezekkel az aranyrudakkal. Itt ássuk el őket megint, vagy vigyük egyenesen a kenuhoz?

Hooker töprengett. Nyugtalan pillantása ide-oda járt a magas fatörzsek közt, és fent, fejük felett a távoli, napsütötte lombok között. Megint megborzongott, ahogy pillantása megpihent a kínai kék alakján. Kutatóan fürkészte a szürke mélységet a fák között.

- Mi ütött beléd, Hooker? - kérdezte Evans. - Elment az eszed?

- Mindenesetre vigyük el innen az aranyat - mondta Hooker.

Megfogta a kabát gallérjának két csücskét, Evans pedig az átellenes sarkokat, és felemelték az egészet.

- Merre? - kérdezte Evans. - A csónakhoz?

- Furcsa - mondta Evans, mikor alig pár lépést tettek meg -, még most is fáj a karom attól az evezéstől...

- A fenébe is! - mondta. - De hogy fáj! Pihennem kell.

Letették a kabátot. Evans arca sápadt volt, és a homlokán apró verítékcseppek ütköztek ki.

- Olyan fojtott a levegő ebben az erdőben.

Aztán hirtelen érthetetlen düh fogta el.

- Mi értelme van, hogy itt várakozunk egész nap? Mondom, hogy segíts már! Semmit se csinálsz, csak bámulsz, mióta megláttuk azt a halott kínait!

Hooker mereven nézett társa arcába. Segített felemelni a kabátot, az aranyrudakkal, és szótlanul megtettek mintegy száz yardnyi utat. Evans zihálva lélegzett.

- Nem tudsz beszélni? - kérdezte.

- Mi bajod? - kérdezte Hooker.

Evans megbotlott, aztán egyszer csak káromkodva ledobta a kabátot. Egy pillanatig állt, és Hookerre meredt, aztán nyögve a torkához kapott.

- Ne gyere közel hozzám - mondta. Odébbment, és egy fának dőlt. Aztán csendesebben tette hozzá: - Mindjárt jobban leszek.

Most engedett a törzset szorító keze, és Evans lassan végigcsúszott a fatörzs mentén, majd gyűrött rongyként összeesett a fa aljában. Két keze görcsösen ökölbe szorult. Arca eltorzult a kintől. Hooker közelebb ment hozzá.

- Ne nyúlj hozzám! Ne nyúlj hozzám! - mondta Evans fojtott hangon. - Tedd vissza az aranyat a kabátra.

- Nem segíthetek? - kérdezte Hooker.

- Tedd vissza az aranyat a kabátra.

Ahogy Hooker kezébe vette az aranyrudakat, apró szúrást érzett hüvelykujja hegyén. Odanézett, és egy vékony, körülbelül két hüvelyk hosszú tövist pillantott meg.

Evans tagolatlan üvöltést hallatott, és hasra fordult.

Hookernek leesett az álla. Egy percig kitágult szemmel meredt a tövisre. Aztán Evansra nézett, aki most összegörnyedve kuporgott a földön, háta újra meg újra görcsösen meghajlott és kiegyenesedett. Aztán átnézett a fák pilléreire és a kúszónövények hálózatán, arrafelé, ahol az elmosódott szürke árnyékban még mindig látszott a kínai kékruhás teste. Az apró vonalakra gondolt az alaprajz sarkában, s egy pillanat alatt megértett mindent.

- Irgalmas Isten! - mondta. Mert a tövis nagyon hasonlított azokhoz, amelyeket a dajákok méregbe mártva, fűvöcsövekben használnak. Most megértette, mire célzott Chang-hi, amikor a kincs tökéletes biztonságáról beszélt. Most megértette azt a vigyort.

- Evans! - kiáltott fel.

De Evans most szótlan volt és mozdulatlan, csak végtagjai vonaglottak iszonyú, görcsös rángásokkal. Mélységes csend honolt az erdő felett.

Aztán Hooker dühödten szívni kezdte az apró rózsaszín pontot ujja hegyén - az életéért szívta. Aztán hirtelen sajgó fájdalmat érzett két karjában és vállában, s ujjait alig bírta behajlítani. Akkor már tudta, hogy a szívásnak nem volt semmi értelme.

Hirtelen abbahagyta, leült az aranyrúdhalom mellé, állát kezére nyugtatta, könyökét pedig térdére, és társának görnyedt, de még akkor is rángó testére meredt. Megint Chang-hi vigyora jutott eszébe. A tompa fájdalom tovább terjedt a torka felé, és lassanként erősödött. Messze fönt gyenge szél borzolta a lombokat, és valami ismeretlen virág fehér szirmai libegtek lefelé a homályon át.

Fordította Kada Júlia

TÚLVILÁGI UTAZÁS

Bizony a tanúvallomások ellenére még ma is kérdéses, vajon hitelt adhatunk-e Gottfried Plattner esetének, vagy sem. Egyrészt hét tanú áll a rendelkezésünkre, pontosabban hat és fél szempár meg egy kétségbevonhatatlan tény. Másrészt viszont ott van - hogy is mondjuk - a józan ész, az előítélet és a maradiság. Becsületesebbnek látszó tanúkat, mint ez a hét, már elképzelni sem lehet; teljesen cáfolhatatlan tény Gottfried Plattner visszaszámítási anatómiai felépítése is; de az is bizonyos, hogy ilyen természetellenes eset sem fordult még elő. Az ügyben pedig a legérthetlenebb a tiszteletre méltó Gottfried vallomása - mert én őt is a hét tanú közé számítom. Isten ments, hogy szenvedélyes elfogulatlanságom miatt azzal gyanúsítsanak, hogy babonás vagyok, és így Eusapia pártfogóinak sorsában osztozzam. Őszintén szólva magam is azt hiszem, hogy valami nincs rendben a Plattner-ügy körül; de őszintén meg kell mondanom azt is, hogy nem tudom, mi az a valami, ami nekem nem tetszik. Meglepett, hogy éppen ott, ahol a legkevésbé vártam, az irányadó körökben is mennyire hitelt adtak a történetnek. De hát az olvasó szempontjából az a leghelyesebb, ha minden további magyarázat nélkül elmondom az egészet.

Gottfried Plattner, neve ellenére, született angol. Apja a hatvanas években Elzászból Angliába vándorolt, s egy tiszteletre méltó angol leányzót, feddhetetlen ősök sarját vette feleségül. Épületes és eseménytelen élete java részét szobák parkettázásának szentelte, s 1887-ben halt meg. Gottfried ma huszonhét éves. Hála annak, hogy három nyelvet örökölt, a modern nyelvek tanára egy kis magániskolában, Anglia déli felében. Felületes szemlélő számára semmiben sem különbözik bármely más magániskola bármely más nyelvtanárától. Öltözéke nem nagyon drága és nem nagyon divatos, de másrészt nem is feltűnően olcsó vagy kopott. Egész jellegében, sem magasságában, sem viselkedésében nincs semmi feltűnő. Az ember talán csak annyit vesz észre, hogy arca, mint a legtöbb embernél, nem egészen szimmetrikus, a jobb szeme kissé nagyobb, mint a bal, és állkapcsa jobbról erősebb. Ha valaki a szokásos felületességgel megvizsgálja mellkasát, és érzi szíve lüktetését, alkalmasint ugyanazt tapasztalja, mint bárki másnál. Pedig éppen ez az, amiről a gyakorlott megfigyelőknek más a véleményük. Ha valaki Gottfried szívét teljesen rendjénvalónak találja is, a gyakorlott megfigyelő egészen mást mond. Persze, ha felhívják rá a figyelmet, mindenki elég könnyen felismerheti, hogy itt valami szokatlan dologról van szó, hiszen Gottfried szíve a mellkas jobb oldalán dobog.

De hát Gottfried szervezetének nem ez az egyetlen különlegessége, bár a gyakorlatlan észjárás számára ez a legfeltűnőbb. Egy ismert sebész gondosan végigkopogtatta Gottfried testét, és kijelentette: úgy látszik, minden féloldali belső szerve az ellenkező oldalon van. Jobb májlebenye bal oldalra került, a bal pedig jobbra. A tüdőlebenyek szintén felcserélődtek. És ami még különösebb - és ezt el kell hinnünk, hacsak Gottfried nem tökéletes színész -, hogy jobb keze máról holnapra szerepet cserélt a ballal. Az események óta, amelyeket most, amennyire csak lehet, részrehajlás nélkül meg akarunk vizsgálni, Gottfriednek igen nehezére esik az írás, kivéve, ha bal kezével, jobbról balra rója a betűket. Jobb kézzel nem tud hajítani, étkezésnél állandó zavarban van, hogy a kést és villát melyik kezébe vegye, s mivel kerékpáron jár, elég veszélyes körülmény az is, hogy agyában a közlekedési szabályok teljesen összekuszálódtak. Pedig semmi nyoma annak, hogy az említett események előtt balkezes lett volna.

E természetellenes históriában még egy csodálatos tény is közrejátszik. Gottfried három gyerekkori fényképet mutatgat. Az első képen öt- vagy hatéves lehet; hosszú, kockás gyerek-

ruha alól dugja ki kövér lábait és durcáskodik. Bal szeme valamivel nagyobb, mint a jobb, álla pedig balról kissé erőteljesebb. Ez jelenlegi külsejének pontosan az ellenkezője. A másik fénykép tizennégy éves korában készült, és ellentmond e tényeknek; azonban az akkoriban divatos „fényezett” módszerrel készült, a képet közvetlenül fémre másolták, s így, akár a tükörben, minden a visszájára fordult. A harmadik fénykép huszonegy éves korában ábrázolja Gottfriedot, és a másik kettő bizonyosságát csak megerősíti. Itt aztán már a legteljesebb mértékben nyilvánvaló, hogy Gottfried jobb és bal oldala helyet cserélt. Egyszerűen kép-telenség magyarázatot találni arra, miként változhat meg egy emberi lény ennyire - hacsak nem gondolunk valami céltalan és fantasztikus csodára.

Persze, kínálkozik egy megoldás, mely az egészet megmagyarázná: ha feltételezzük, hogy Plattner azon az alapon, hogy szíve jobboldalt dobog, előre megfontolt szándékkal félrevezeti a világot. Hiszen a balkezességet mímelni is lehet, s a fénykép-hamisítás sem megoldhatatlan. De Plattner jelleme nem ad alapot az ilyen feltevésekhez. Gyakorlatias, nyugodt, szerény, és még Nordau szempontjából is teljesen épelméjű ember. Szereti a sört, mértékletes dohányos, rendesen elvégzi napi sétáját, és egészséges szellemre vall az is, hogy igen nagyra becsüli tanári működésének jelentőségét. Jó, bár iskolázatlan tenor hangja van, és nagyon élvezi, ha népszerű, vidám dalokat énekelhet. Ha nem is betegesen, de nagyon szeret olvasni - főleg bizonyos meghatározhatatlan jámbor optimizmussal áthatott regényeket -, jó alvó és ritkán álmodik. Szó, ami szó, ő az utolsó ember, akiről feltételezhetnők, hogy ilyen fantasztikus mesét kitaláljon. És valóban, történetét sohasem akarta rátukmálni a világra, s mindig nagyon tartózkodóan nyilatkozott az esetről. Az érdeklődőket megnyerő - úgy is mondhatnók - szemérmességgel fogadja, mely a leggyanakvóbb embereket is lefegyverzi. Úgy látszik, őszintén szégyelli, hogy ilyen szokatlan dolog történt vele.

Sajnos, Plattner irtózik a halottboncolás gondolatától, s ez talán örökre elodázza, hogy biztosan megtudjuk, vajon tényleg minden szerve helyet cserélt-e. Pedig a történet hitele nagyrészt ettől függ. Hiába hurcolnánk egy embert ide-oda a *térben* - arra gondolok, amit általában térnek neveznek -, ettől annak az embernek a két oldala még nem fog felcserélődni. Csinálhatsz bármit, a jobb oldal jobb oldal marad, a bal pedig bal. Egy vékony, lapos tárggyal persze ezt is meg lehet tenni. Ha kivágunk egy papíralakot, bármit, aminek jobb és bal oldala van, akkor könnyen felcserélhetjük az oldalait, mert az egészet egyszerűen megfordítjuk. De a testekkel már nem ez a helyzet. Elméleti matematikusok szerint egy szilárd test jobb és bal oldalát csak úgy lehetne felcserélni, ha kivonnánk a térből, tehát ugyanakkor a létből is, s valahol a téren kívül megfordítanánk. Ez kétségtelenül kissé homályos magyarázat, de bárki, elméleti matematikában valamennyire is jártas ember, biztosíthatja az olvasót, hogy ez az igazság. Beszéljünk tehát szakszerűen: Plattner jobb és bal oldalának felcserélődése azt bizonyítja, hogy kimozdítva a térből, az úgynevezett Negyedik Dimenzióban járt, majd újra visszatért a mi világunkba. Hacsak nem akarjuk magunkat egy megfontolt, de céltalan koholmány áldozatainak tekinteni, akkor el kell hinnünk, hogy ilyen esetről van szó.

Ennyit a kézzelfogható tényekről. Most pedig egy jelenségről kell beszélnem: ugyanis Plattner bizonyos időre egyszerűen eltűnt a világból. A sussexville-i magániskolában nemcsak modern nyelveket tanított, hanem kémiai, kereskedelmi földrajzot, könyvelést, gyorsírást, rajzolást is, és minden olyan tantárgyat, amit a fiúk szülei, változó bogaraik szerint, megkívántak az iskolától. Plattner alig vagy semmit sem értett e különböző tárgyakhoz, de hát a középiskolában, az elemivel és a konviktusokkal ellentétben, a tanár tudása, nagyon helyesen, korántsem olyan fontos, mint az erkölcsi határozottság és az úri modor. Kémia-tudásában meglehetősen hiányok mutatkoztak, és saját bevallása szerint a Három Gázon kívül semmiről sem tudott (bármi legyen is az a Három Gáz). Mindazonáltal, miután tanítványai kezdetben még ennyit sem tudtak, és minden tudományos értesülésük tőle származott, ez több tanéven át

sem neki, sem másnak nem okozott különösebb nehézséget. S akkor egy Whibble nevű kisfiú iratkozott be az iskolába, kit, úgy látszik, valami rosszindulatú rokon arra nevelt, hogy minduntalan kérdezősködjék. Ez a kisfiú feszült figyelemmel és érdeklődéssel hallgatta Plattner előadásait, és hogy buzgalmát kimutassa, időnként analizálni való anyagokat hozott tanárának. Plattnernek hízelgett, hogy képességei ennyire megragadták a gyerek érdeklődését, s mivel bízott a fiú tudatlanságában, mindent analizált, sőt, úgy nagy általánosságban még a behozott anyagok összetételét is közölte. Ez a fiú annyira felvillanyozta, hogy szerzett egy analitikus kémiaíróról írott könyvet, és mikor az esti tanulóórán felügyelt, áttanulmányozta az egészet. Meglepődve állapította meg, hogy a kémia egész érdekes dolog.

Mindeddig elég hétköznapi a történet. A zöldes por csak most kerül a színre. Sajnos, a por eredetét, úgy látszik, nem lehet megállapítani. Whibble fiatalúr elég szerteágazó történetben számol be, miként bukkant rá a csomagra egy elhagyatott mészégetőben, a homokbuckáktól nem messze. Plattner és talán Whibble fiatalúr családja számára is az lett volna a legjobb megoldás, ha ez a por egy gyufa segítségével azonnyomban fellobban. Az ifjú úriember bizonyára nem az eredeti csomagolásban hozta be a port az iskolába, mert egy újságpapírral bedugaszolt, közönséges fokokra osztott kétdecis orvosságos üvegcsével jelentkezett. A délutáni órák után pedig átnyújtotta Plattnernek. Négy fiúnak büntetésből még ott kellett maradnia, hogy elvégezzék elmulasztott leckéjüket, Plattner pedig abban a kis teremben felügyelt rájuk, ahol a kémiai kísérleteket szokta bemutatni. Akárcsak minden magániskolában, ezen a vidéken, a kémiai kísérletek bemutatására szolgáló eszközöket a sussexville-i magániskolában is szigorú egyszerűség jellemezte. A szertárt egy falmélyedésben elhelyezett szekrény képviselte, s ennek befogadóképességét talán egy közepes útibőröndével lehetne összehasonlítani. Plattnert a tétlen felvigyázás untatta, s úgy látszik, örömmel üdvözölte, mikor Whibble a zöld porral megjelent. Ez kellemes fordulatot jelentett számára, kinyitotta a faliszekrényt, s azonnal hozzákezdett az elemző kísérletezéshez. Whibble, szerencséjére, biztos távolban ülve figyelte tanárát. A négy jómadár pedig, mintha teljesen leckéjébe merült volna, lopva, élénk érdeklődéssel figyelte Plattnert. Úgy tudom, Plattner még a Három Gáz határain belül is elég hebehurgyán végezte kémiai kísérleteit.

A fiúk úgyszólván egybehangzóan számolnak be Plattner műveleteiről. Egy kémcsőbe egy kevés zöld port töltött, és az anyagot először vízzel, majd klórsavval, salétromsavval és kénsavval próbálta vegyíteni. Miután mindez nem járt sikerrel, a porból majdnem fél üvegnyit egy palatáblára szórt és gyufával meggyújtott. Az orvosságos üvegcsét bal kezében tartotta. A kísérleti anyag füstölni és olvadni kezdett - majd fülsiketítő dörrenéssel és vakító lánggal fellobbant.

Az öt fiú már felkészült a szerencsétlenségre, mikor látták a villanást; lebuktak a padok mögé, és egyikük sem sérült meg komolyan. Az ablak a játszótérre repült, a tábla lezuhant állványáról, a palatábla porrá zúzódtott, a mennyezetről potyogott a vakolat. Sem az iskola épületét, sem a berendezést nem érte nagyobb kár, s a fiúk, mikor Plattnernek színét sem látták, először azt hitték, hogy a robbanás földhöz vágta, és ott fekszik valahol a padok alatt. Helyükről felugrálva, segítségére siettek, és álmélkodva állapították meg, hogy a terem üres. A váratlan erejű robbanás még mindig annyira megzavarta őket, hogy a nyitott ajtóhoz siettek, és kirohantak a teremből, abban a hiszemben, hogy tanáruk bizonyára megsebesült. De Carson, aki legelől szaladt, az ajtóban majdnem összeütközött Lidgett igazgató úrral.

Mr. Lidgett testes férfiú, ingerlékeny és félszemű. A fiúk beszámolója szerint berontott az ajtón, és csak úgy dült belőle a saját használatára kidolgozott szitkok áradata, mely heves vérmérsékletű iskolamestereknél arra alkalmas, hogy a legrosszabbnak elejét vegyék.

- Nyomorult anyámasszony katonája! - kiáltotta. - Hol van Mr. Plattner?

A fiúk beszámolója ebben megegyezik: mélaszájú, nyafka fráter, anyámasszony katonája - úgy látszik, iskolai szótárát Mr. Lidgett csupán e néhány kifejezésre korlátozta.

Hol van Mr. Plattner? A következő napokban ezt a kérdést ismételtette mindenki. Szétpattant, mint a buborék - ez a valószínűtlen szólásmondás, úgy látszik, most az egyszer valóra vált. Plattner egyetlen darabkáját sem tudták megtalálni, sehol egy csepp vér vagy valami foszlány a ruhájából. Nyilvánvalóan szórén-szálán elfűjta a robbanás, egyetlen kis cafat sem maradt belőle, ahogy mondani szokták: még egy garasnyi sem. Kétségtelen, hogy a robbanás következtében nyomtalanul eltűnt.

Felesleges szószaporítás lenne, ha elmondanók, milyen izgalmat keltett ez az esemény az iskolában, Sussexville-ben és mindenfelé. Nagyon valószínű, hogy olvasóink között is akad néhány, aki tavaly nyáron, a szünidő alatt hallott a dologról, s így felidézheti ezeknek az izgatott heteknek különféle változatait. A jelek szerint Lidgett minden erejével azon volt, hogy elsimítsa és csökkentse az eset jelentőségét. Minden tanulónak, aki csak említeni merészelte Plattner nevét, huszonöt sor büntetésfeladatot kellett írnia, a tanulók színe előtt pedig kijelentette, hogy tökéletesen tisztában van segédtanára hollétével. Lidgett most azt bizonygatja, hogy félt, miszerint egy robbanás lehetősége, bár a kémiai kísérletek bemutatását a minimumra csökkentették, csorbát ejtene az iskola jó hírére, Plattner titokzatos eltávozása nyomán pedig még inkább ez a veszély fenyeget. És valóban, Lidgett mindent megtett annak érdekében, hogy a lehető legtermészetesebb színben tüntesse fel a történeteket. Elsősorban az őt szemtanút keresztkérdések olyan tüze alá vette, hogy a végén már maguk is kételkedni kezdtek abban, ami a szemük láttára történt. De hát a környéken, minden igyekezete ellenére, felfűjt és eltorzított formában csodáról beszéltek, több szülő pedig különböző ürügyekkel előhozakodva, más iskolába íratta gyermekét.

Egy érdekes tényre is fel kell hívnom az olvasó figyelmét: a szomszédok közül egész sereg ember, a felzaklatott kedélyhangulatnak abban az időszakában, mikor Plattner még nem tért vissza, szokatlanul élénk álmokat látott; Plattner mindegyiküknek megjelent, s az álmok különös módon egybehangzóak voltak. Mindnyájan látták Plattnert, néha többedmagával, néha egyedül, s valami szivárványosan csillogó közegben bolyongott. Arca minden esetben feldúlt volt és sápadt; néha pedig vadul hadonászott az álmodók felé. A fiúk közül egy-kettő, nyilván valami lidércnyomás hatására, álmában látta, hogy Plattner feltűnő sebességgel közeledik, és az arcába mered. Mások Plattnerral együtt egészen különös, bizonytalan és gömb alakú teremtmények előtt menekültek. De mind e sok agyrém kérdezősködésbe és találgatásokba vezetett, mikor a robbanást követő kilencedik napon Plattner visszatért.

Legalább olyan különös körülmények között tért vissza, mint ahogy eltűnt. Ha Plattner bizonytalan állításait kiegészítjük Mr. Lidgett mérges szavaival, akkor megállapíthatjuk, hogy az utóbbi úriember azon a bizonyos szerdai napon, alkonyattájt, az esti tanulóóra után éppen kertjében foglalatostkodott, vagyis epret szedegetett és majszolt, minthogy módfelett kedvelte. Ezt a nagy, régimódi kertet szerencsére repkénnyel borított, magas téglafal rejtje el minden avatatlan szemlélő elől. Éppen egy rendkívül termékeny bokrocska fölé görnyedt, mikor valami hirtelen végigcikázott a levegőben, s mielőtt körülnézhetett volna, egy nehéz test zuhant a nyakába hatalmas puffanással. Mr. Lidgett elterült a földön, kezében az eperszemek szétnyomódtak, cilindere pedig - Mr. Lidgett ragaszkodott a tanerők ósdi divatjához - ugyanilyen erővel fejére szorult, s egyetlen szemét is eltakarta. A testes lövedék végigcsúszott rajta, ülő helyzetben az eperágyásba pottyant, s rendkívül zilált állapotban az elveszett Mr. Gottfried Plattnernek bizonyult. Sem gallér, sem kalap nem volt rajta, fehérneműje szennyes, kezét pedig vér borította. Mr. Lidgett méltatlankodott, és annyira el volt képedve, hogy fejére

szorult kalapjával úgy, ahogy volt, négykézláb, heves szemrehányásokkal illette Plattnert tiszteletlen és megmagyarázhatatlan viselkedése miatt.

Ez a mérsékelt idilli jelenet zárja le a Plattner-eset - mondjuk így - be nem avatott kívülállók számára is érthető történetét. Főleg, hogy most annak részletezésébe kezdjek, miként bocsátotta el hősünket Mr. Lidgett az iskola kötelékéből. Ezek a részletek, az összes nevekkal, időpontokkal és beszámolókkal benn foglaltatnak abban a kimerítő jelentésben, melyet a Természetellenes Jelenségeket Kutató Társaság elé terjesztettek.

Plattner jobb és bal oldalának sajátos felcserélődését az első napokban észre sem vették, s csak akkor figyeltek fel rá, amikor a táblán egyszer csak jobbról balra kezdte róni a betűket. Ezt a különös bizonyító körülményt inkább titkolni igyekezett, és egyáltalán nem fitogtatta, mert úgy vélte, hogy új állásra való kilátásait előnytelenül befolyásolná. Azt, hogy szíve helyet cserélt, csak akkor fedezték fel, mikor néhány hónap múlva egy foghúzásnál el kellett altatni. Ezután, vonakodva ugyan, de beleegyezett egy felületes orvosi vizsgálatba, hogy az *Anatómiai Közlemények*-ben röviden beszámoljanak az esetről. A tényanyagot ezzel ki is merítettük, és most már Plattner beszámolójával folytathatjuk a történetet.

De előbb még vonjunk éles határvonalat a történet első és most következő része között. Mindazt, amit eddig elmondtam, olyan bizonyítékok támasztják alá, hogy még egy büntetőjogász is megelégedne velük. Minden egyes tanú ma is életben van; ha az olvasó ráér, akár holnap előveheti az öt gyereket, s dacolva a félelmetes Lidgett rémuralmával, kereszt-kérdésekkel kelepcebe csaphatja, és kénye-kedve szerint faggathatja mind az ötöt. Gottfried Plattner, elrugaskodott szívével és a három fényképpel együtt, szintén bármikor előállítható. Az is bizonyított tény, hogy egy robbanás következtében kilenc napra eltűnt, hogy hasonlóan erőszakos, Mr. Lidgett számára igen bosszantó körülmények között tért vissza (e körülmények természete most nem érdekes), és végül hogy Plattnerben ezután minden megfordult, akár egy tükörből visszaverődő tárgy. A legutóbbi tényből, mint már mondtuk, elkerülhetetlenül következik, hogy Plattnernek a kilenc nap alatt valami téren kívüli lét állapotában kellett lennie. Sokkal kevésbé nyilvánvaló bizonyítékok már nem egy gyilkost juttattak a bitófára. Ami viszont tartózkodási helyét illeti, csupán Gottfried Plattner zavaros magyarázataira, néhol meglehetősen ellentmondó szavaira támaszkodhatunk. Nem szeretnék bizalmatlanságot kelteni, és meg kell jegyezni - s ezt sok, kideríthetetlen természeti jelenségekkel foglalkozó író elmulasztja -, hogy a kétségbevonhatatlan gyakorlati tényekről most olyasféle dolgokra térünk át, melyeket minden józan embernek jogában áll elfogadni vagy visszautasítani, ahogy éppen jónak látja. Az előbbi vallomások elfogadható színben tüntetik fel az egészet, de homlokegyenest ellenkeznek a tapasztalati tényekkel, s így a csodák világába terelik a történetet. Én semmiféle irányban nem akarom befolyásolni az olvasó véleményét, hanem egyszerűen elmondom a történetet, ahogy Plattner nekem mesélte.

Elbeszélését chislehursti házamban hallgattam meg. S amint elváltunk, még aznap este dolgozószobámba vonultam, és mindent lejegyeztem, ami csak emlékezetemben maradt. Később szolgálatkészen átolvasta a gépelt másolatot, s így ez a beszámoló minden lényeges ponton kifogástalan hűséggel követi az eredetét.

Plattner azt mondja, hogy abban a bizonyos pillanatban határozottan azt hitte: a robbanás kioltotta életét. Érezte, hogy felemelkedik a földről, majd nagy erővel hátralódul. Érdekes lélektani adalék, hogy röptében tisztán működött az agya, és arra gondolt, vajon a tábla állványának vagy pedig a faliszekrénynek vágódik neki? Mikor földet ért a lába, először tántorgott, majd nehézkesen lehuppant valami szilárd, de puha anyagra. A zuhanás egy pillanatra elkábította. Egyszerre perzselt haj orrfacsaró szagát érezte, és mintha Lidgett

hangját hallotta volna, amint utána kérdezősködik. Elég érthető, hogy egy ideig alaposan meg volt zavarodva.

Eleinte az volt a benyomása, hogy még ott van az osztályban. Világosan látta az elképedt fiúkat és a belépő Mr. Lidgett alakját. Erre egész határozottan emlékszik. Beszédjüket nem hallotta ugyan, de hát ezt a fülsiketítő robbanás számlájára írta. Minden tárgy sötétnek és elmosódottnak látszott körülötte, s ezt azzal a nyilvánvaló, de mégis téves elképzeléssel magyarázta, hogy a robbanás sűrű és sötét füstöt fejlesztett. Ebben a félhomályban Mr. Lidgett és a fiúk olyan halkán és sejtelmesen mozogtak, mint a kísértetek. Plattner arcát még mindig égette a robbanás tüze, és - ahogy mondta - olyan volt a feje, mint a méhkas. Első határozott gondolata, úgy látszik, az volt, hogy meggyőződjek személyes biztonságáról. Azt hitte, hogy talán megvakult és megsüketült. Óvatosan megtapogatta végtagjait. Majd kezdett mindent tisztábban látni, és nagyot bámult, mikor észrevette, hogy az ismerős vén padok és az iskolai berendezések eltűntek, s helyettük bizonytalan körvonalú, szürke idomok veszik körül. Ekkor olyasvalami történt, hogy kénytelen volt hangosan felkiáltani, és elkábult ösztönei tüstént megelevenedtek. *Két fiú izgatottan hadonászva egyszerűen keresztülsétált rajta!* A legcsekélyebb jelét sem mutatták, hogy egyáltalán tudnak jelenlétéről. Nehéz elképzelni, micsoda érzelmeket kelthetett benne ez az élmény. A két fickó olyan könnyedén hatolt át rajta, meséli Plattner, mintha valami ködgomolyag lett volna csupán.

Ezek után Plattner az első pillanatban nem gondolhatott mást, mint hogy meghalt. Mivel nevelése szerint ezekről a dolgokról teljesen határozott véleménye volt, kissé elképedt, mikor látta, hogy a teste még megvan. Ebből most már azt következtette, hogy nem ő halt meg, hanem a többiek: a robbanás elpusztította a sussexville-i magániskolát, s rajta kívül minden más élőlényt, aki az épületben tartózkodott. Ámde ez a magyarázat sem volt kielégítő. Hiszen egészen elképesztő dolgokat kellett megfigyelnie.

Körülötte minden rendkívüli sötétségbe burkolózott, s először azt hitte, hogy koromsötét van. Feje fölött fekete égbolt. Csupán az ég peremén látott valami halványzöld fényfoltot, mely a láthatáron kiemelkedő, fekete dombvonulatok felől sziporkázott felé. Mint már mondtam, ezek voltak az első benyomásai. Ahogy lassan megszokta a sötétséget, a feneketlen torkú éjszakában különböző, halványzöldes színárnyalatokat látott. Úgy látszik, ebből a sötét háttérből emelkedtek ki az osztály berendezési tárgyai s a bent tartózkodó emberi alakok, akár valami foszforeszkáló, elmosódott és megfoghatatlan kísértet-világ. Plattner kinyújtotta a kezét, és a kályha mellett minden további nélkül keresztüldugta a falon.

Plattner, elbeszélése szerint, kétségbeesett kísérleteket tett arra, hogy magára vonja a figyelmet. Először Lidgettnek kiabált, majd igyekezett megfogni az ide-oda futkosó fiúkat. Mindezt csak akkor hagyta abba, mikor Mrs. Lidgett, akit mint helyettes tanerő természetesen nem kedvelt, belépett a terembe. Plattner szerint rendkívül kellemetlen érzés, ha az ember itt él a világban, és mégsem vehet részt semmiben. Plattner, meglehetősen találó hasonlattal élve, úgy fejezte ki magát, hogy ezt érezheti a macska, ha ablak mögül figyel az egeret. Ha bármi módon érintkezni próbált a körülötte homályló, ismerős világgal, láthatatlan és érthetetlen akadályokba ütközött.

Ezután közvetlen környezetére összpontosította figyelmét. A töretlen orvosságos üveget, a maradék zöld porral, még akkor is kezében tartotta. Zsebre vágta, és tapogatózni kezdett maga körül. Úgy látszik, valami bársonyos mohával borított szirten üldögélt. A sötét tájat nem láthatta, miután az osztályterem elmosódott, ködös képe eltakarta - de (talán a hűvös szél miatt érezte így) valami dombtető közelében üldögélhetett, s lába alatt egy meredeken aláereszkedő völgy terült el. Az ég peremén beszüremelő zöldes fény egyre nagyobb és erősebb lett. Plattner, szemét dörzsölve, felállt.

Valószínűleg botorkált néhány lépést a domboldalon lefelé, majdnem elvágódott, aztán újra leült egy töredezett sziklatömbre, és figyelte a derengést. Észrevette, hogy a világ körülötte tökéletesen elnémult. Teljes csönd és sötétség. S bár a domboldalt hűvös szél tépázta, mégsem hallotta a szél nyomán zizegő fűszálakat és a gallyak susogását. Így hát ha a sötétségben nem is láthatta, de a csöndből meg tudta állapítani, hogy a hegyoldalt, melyen állott, puszta sziklák borítják. A zöldes fény egyre erősebben ragyogott, s bár nem oszlatta szét a homályt, de valami áttetsző, vérvörös derengés szőtte át a fekete égbolt és a puszta sziklák feketeségét. Miután tudom, mi történt később, az a véleményem, hogy az a vörös derengés bizonyára az ellentét okozta optikai csalódás lehetett. A sárgás-zöldes derengő égbolt alján valami fekete tárgy szárnyalt a magasba s a sötét völgyből egy harang éles és átható hangja gyűrűzött Plattner felé. Az erősödő fénnel együtt nőtt ez a nyomasztó várakozás.

Talán több mint egy óra is eltelt, mialatt itt üldögélt, a különös zöldes fény percről percre tisztábban ragyogott, s mindent fényre lobbantva, lassan az ég zenitjéig terjeszkedett. Ugyanakkor a *mi* világunk kísértetiesége kezdett mindjobban szétoszlani. De úgy látszik, akkor már a földi alkonyat is beköszöntött. Amennyire most Plattner megállapíthatta: mikor az előbb elindult a lejtőn, keresztülsétált a tanterem padlóján, s most a földszinti nagyteremben, a levegőben üldögél. Elég jól látta ugyan a diákokat, de azért korántsem olyan tisztán, mint Lidgett alakját. A fiúk éppen házi feladatukat készítették, s Plattner érdeklődéssel állapította meg, hogy a mértanfeladatot puska segítségével írják, pedig ő ezekről a forrásmunkákról mindeddig nem is tudott. És telt az idő, a zöldes derengés egyre növekedett, ők pedig elhalványodtak.

Plattner lenézett a völgybe: a zöldes fény lekúszott a sziklás hegyoldalon, s a szakadék feneketlen sötétjét mintha egy jánosbogár apró, zöld fényfoltja törte volna meg. S abban a pillanatban egy roppant, zöld fényben ragyogó égitest bukkant fel a messzi bazaltvonulatok mögül, zöldes fény és mély fekete-vörös árnyak vetődtek a körülötte felmeredő óriási, kopár hegytömbökre. Észrevette, hogy egy csomó gömb alakú tárgy úszik a hegyek fölött, akár a bogáncspihe. A legközelebbi is a hegyszoros túlsó oldalán lebegett. A völgyben a harang mind gyorsabb, türelmetlen kitartással csilingelt, s itt is meg ott is fények mozogtak. A padsorokra görnyedő fiúk képe egyre inkább elmosódott.

Plattner elbeszélésének egyik különös részlete, hogy a *mi* világunk abban a pillanatban kialudt, mikor odaát, a másik világban a zöld nap felbukkant. Odaát éjszaka igen nehéz megmozdulni, mert olyankor a *mi* világunk tárgyai különös élességgel kibontakoznak. Ha így áll a dolog, akkor viszont elég rejtélyes, miért nem pillantjuk meg soha a másik világot? Talán azért, mert a *mi* világunk aránylag sokkal fényesebb. Plattner szerint odaát még délben sincs olyan világos, mint nálunk holdtölte idején, az éjszaka pedig koromfekete. Tehát még egy besötétített szoba csepp fénye is elegendő ahhoz, hogy a másik világ láthatatlan maradjon - ez olyan törvényszerűség, akárcsak az, hogy a gyengén foszforeszkáló tárgyakat csupán teljes sötétségben láthatjuk.

Amióta Plattner történetét hallottam, én is próbálkoztam néhány kísérlettel, s éjjel bezárkóztam egy fényképész sötétkamrájába. Hosszú ideig üldögéltem ott, hogy legalább valamit lássak ebből a másik világból. Egészen biztosan tudom, hogy láttam is bizonytalan alakú, zöld lejtőket és sziklákat, de be kell vallanom, tényleg nagyon bizonytalan körvonaluk volt. Az olvasó talán majd eredményesebben kísérletezik.

Plattner azt állítja, hogy mióta visszatért, álmában gyakran felismeri e másvilági tájakat, de hát mindez nyilván csak az emlékezet műve. Nagyon valószínű, hogy rendkívüli látóképességű emberek alkalomadtán megpillanthatnak egy villanásnyi részletet a körülöttünk lebegő, különös világból.

De hát elkalandoztunk tulajdonképpen tárgyunktól. A zöld napkelte után sötét épületekkel szegélyezett hosszú utat pillantott meg a szakadék bizonytalan homályában, s rövid habozás után ebben az irányban kezdett leereszkedni a meredek hegyoldalon. Útja hosszú volt és igen fáradságos, nemcsak a hihetetlenül meredek lejtő, hanem az ingatag sziklák miatt is, melyek az egész hegyoldalt beborították. Cipősarkával minduntalan szikrákat csiholt a köveken, s mintha az egész világegyetemben az ő lépkedése lenne az egyetlen hangforrás, mert a harangszó már elhallgatott. Ahogy közeledett, észrevette, hogy ezek az épületek különös módon sírkövekre, sírboltokra és emlékművekre hasonlítanak, csak éppen nem fehérek, mint a síremlékek általában, hanem mind feketén meredeznek. A legnagyobb épületből nagy tömeg halványzöld, gömbölyű alak tódult kifelé, ahogy a templomból szoktak szétszórni az emberek. Az alakok a széles úton különböző irányban szétszéledtek, egyesek mellék-ösvényekre térve, a meredek hegyoldalon bukkantak fel ismét, a többiek pedig elnyelték az útmenti, kis fekete épületek.

Mikor Plattner látta a feléje úszkáló alakokat, megállt és rájuk meredt. Nem jártak, kezük-lábuk se volt. Mintha emberi fejek lettek volna, alattuk pedig ebihalszerű testek himbálóztak. Ez a valóban nagyon különös látvány annyira elképesztette, hogy nem is rémült meg komolyan tőlük. Úgy úsztak felé a hegyoldalnak feszülő hideg szél hátán, mint szappanbuborékok a léghuzatban. Mikor a hozzá legközelebb lebegő alakot szemügyre vette, látta, hogy tényleg emberi fej, példátlanul tág szemekkel, arcát pedig olyan kétségbeesett gyötrellem torzítja el, amelyet földi halandó arcán még nem látott soha. Meglepetéssel vette tudomásul, hogy vele egyáltalán nem is törődik, hanem mintha valami láthatatlan, mozgó tárgyat figyelt és követett volna. Egy pillanatig nem értette a dolgot, de aztán rájött, hogy ez a különös lény óriásira tágult szemével valami olyasmire figyel, ami abban a másik világban történik, ő pedig azt a világot éppen most hagyta el. Egyre közeledett, mindig közeledett, és Plattner annyira meg volt döbbenve, hogy még kiáltani is elfelejtett. Mikor egészen közel került, halk, fűrészelő zajt hallott. Majd lágyan meglegyintette Plattner arcát - érintése nagyon hűvös volt -, és továbbúszott a hegy gerince felé.

Plattner agyában egy különös felismerés cikázott át: ez a fej rendkívül hasonlított Lidgett fejére. De figyelmét máris a többi fej kötötte le, melyek most már sűrűn rajzoltak a hegyoldalon. A legcsekélyebb jelét sem mutatták, hogy Plattnert felismerték volna. Egy-kettő egészen közel úszott az arcához, s már majdnem követte az első fej példáját, de Plattner borzongva kitért az útjukból. Legtöbbjükön ugyanazt a reménytelenül bánatos arckifejezést látta, mint a legelsők, s ezek is ugyanolyan elgyötört hangokat hallattak. Némelyik sírt, s az egyik dühödten őrjöngő arckifejezéssel gomolygott felfelé a hegyoldalon. Mások viszont nyugodtan viselkedtek, többnek a szemében pedig Plattner örvendező érdeklődést látott. Legalábbis az egyiken a boldogság önkívülete látszott. Plattner nem emlékszik, hogy ezenkívül bármi hasonlóságot fedezett volna fel rajtuk.

Plattner talán órákig is nézte ezeket a különös alakokat, amint eltűntek a dombok mögött, s amikor már mind kitódultak a fekete épületcsoportok mélyéből, folytatta útját a lejtőn lefelé. Annyira sötét volt körülötte, hogy lépkedni is csak ügyel-bajjal tudott már. Felette az égbolt halványzölden ragyogott. Sem éhséget, sem szomjúságot nem érzett. Később, mikor mégiscsak megéhezett és megszomjazott, a szoros közepén végigcsobogó, hideg patakra bukkant, a sziklákon pedig ritkás mohát talált; mikor végső kétségbeesésében evett belőle, meglehetősen ízlett neki.

A szorosban sírkövek sorakoztak. Csetlett-botlott közöttük, és hasztalan kutatta ezeknek az érthetetlen dolgoknak a magyarázatát. Hosszú idő után végre a mauzóleumszerű épülethez érkezett, ahonnét az a sok fej kiözönlött. Odabent valami bazaltoltáron egy sor zöldes fény

égett, s a térség közepén egy haranglábról hosszú harangkötél lógott alá. Körös-körül a falakon lángoló betűket látott, de az írást nem ismerte. Miközben törte a fejét, hogy vajon mit jelenthet, az utca felől távolodó, súlyos léptek visszhangját hallotta. Ismét kirohant a sötétbe, de nem látott semmit. Arra gondolt, hogy meghúzza a harangkötelet, de végül is úgy döntött, hogy inkább a lépteket követi. De bárhogy rohant, sohasem tudta utolérni, és hiába is kiáltozott utána. A hegyszoros végeérhetetlennek látszott. Véges-végig olyan sötét volt, mint a földön, ha csillagos az éj, holott a kísérteties zöld nap fénye szétterült a magas gerinceken. Idelent egyetlen fejjel sem találkozott, úgy látszik, mind ott szorgoskodtak a magasabb hegyoldalakon. Látta, hogy ide-oda imbolyognak odafönt, némelyik mozdulatlanul lebeg, mások viszont sebesen száguldoznak a levegőben. Plattnert, saját kifejezése szerint, dagadt hópelyhekre emlékeztették, csakhogy ezek halványzöldek és sötétek voltak.

Plattner azt állítja, hogy a hét-nyolc nap java részét azzal töltötte, hogy a kemény, állhatatos és utolérhetetlen lépteket követte, e végeérhetetlen ördögárok újabb tájain bolyongott, le s föl mászott az irgalmatlan magaslatokon, felkapaszkodott az ormokra, és figyelte a levegőben úszkáló arcokat. Persze, nem tudja biztosan, meddig, mert a napokat nem számolta. Egyszer-kétszer észrevette, hogy figyelmes szempárok követik, de egyetlen élő lélekkel sem váltott szót. A hegyoldalban aludt, a sziklák között. A völgykatlanban láthatatlan volt minden földi dolog, mert a mi mércénk szerint mélyen a föld színe alatt terült el. A magaslatokról azonban, mihelyt felkelt a földi nap, a mi világunkat is láthatta. Néha, miközben sötétzöld sziklákon botladozva, egy-egy meredély szélén megkapaszkodott - körülötte mindenfelé a sussexville-i utcácskák zöldellő ágai hajladoztak. Később pedig mintha újra végigsétált volna a sussexville-i utcákon, majd láthatatlanul figyelte egy-egy ház magánéletét. És akkor rájött, hogy ezen a világon majdnem minden emberi lényhez egy olyan lebegő fej tartozik, és hogy mindenkit e világon szakadatlanul szemmel tart egy-egy ilyen ügyefogyott, test nélküli teremtmény.

Hogy ezek az Élők Őrei tulajdonképpen kicsodák - azt Plattner nem tudta meg soha. De két ilyen lény egyszer csak Plattnerhez szegődött, és többé nem tágitott mellőle: a szüleiről alkotott gyerekkori emlékképhez hasonlítottak. Imitt-amott más arcok is rámeresztették tekintetüket: akárcsak azoknak a szemei, akik valaha irányították, bántották vagy segítették Plattnert ifjú éveiben vagy férfikorában, s azóta meghaltak. Valahányszor pillantásukkal találkozott, különös felelősségérzet markolt a szívébe. Azt is megkockáztatta, hogy anyját megszólítsa, de nem kapott választ. Szomorúan, állhatatosan és gyengéden - sőt, talán kicsit szemrehányóan nézett fia szemébe.

Plattner egyszerűen csak elmondta ezt a történetet: nem is igyekezett megmagyarázni semmit. Gondolhatunk, amit akarunk, hogy vajon kik lehetnek azok az Élők Őrei? Vagy talán ezek lennének halottaink? Akkor viszont miért figyelik olyan szenvedélyes érdeklődéssel azt a világot, melyet örökre elhagytak már? Lehetséges - és szerintem ez a valószínű -, hogy amikor életünk lezárul, s már nem választhatunk jó és rossz között, még mindig figyelemmel kell kísérnünk tetteink következményeit. Ha az emberi lélek a halál után is él, akkor a halál az emberi érdeklődésnek sem vethet véget. De hát ez mindeme dolgok értelméről alkotott feltevés csupán. Plattner semmiféle magyarázattal nem szolgál, mint ahogy ő sem kapott magyarázatot. Helyes, ha az olvasó tisztán lát ebben a kérdésben.

Plattner szédelő fejjel, nap mint nap járta ezt a zöldfényű, világból kirekesztett világot; az utolsó napokban már kifáradt, s az éhezéstől elgyöngült. Nappal - a mi földi nappalunkat értem - az ismerős sussexville-i képek kísérteties látványa gyötrelmesen zavarta lelki-nyugalmát. Azt sem tudta, hová lépjen, azonkívül ezek az őrző lelkek minduntalan beleütköztek, és hideg testükkel arcát érintették. Mikor besötétedett, e sokaság szemmel

látható szorongása teljesen feldúlta Plattner lelkivilágát. Egyetlen, mindent elsőpró vágy emésztette: hogy visszatérhessen a földi életbe, mely annyira közel volt, és mégis oly távol repült tőle. Az őt körülvevő dolgok ijesztő volta határozottan kétségbeesésbe kergette. Még saját kísérei is leírhatatlanul gyötörték. Néha odakiáltott, hogy ne bámuljanak rá folyton, veszekedett velük, elszaladt előlük. Némán és állhatatosan ott maradtak a nyomában. Még akkor is, ha hanyatt-homlok rohant előlük a szakadékos terepen.

Plattner a kilencedik napon, estefelé, messze a szakadék mélyén, ismét hallotta a láthatatlan, közeledő lépéseket. Éppen ugyanazon a széles dombtetőn bolyongott, mint akkor, midőn e különös másvilágra csöppent. Megfordult, hogy lefusson a völgybe, tapogatózva sietett, de figyelmét lekötötte valami, ami közel az iskolához, egy mellékutcában játszódtott le a szeme előtt. Látásból mindkét embert ismerte, aki a szobában tartózkodott. A zsalugáter és az ablakok nyitva, a lenyugvó nap sugarai beözönlöttek a házba. Élénk fényű, téglalakú szoba ragyogott a fekete táj s a zöld fény ólmos derengésében. A napvilágon kívül még egy frissen gyújtott gyertya fénye is világított a helyiségben.

Egy sovány férfi feküdt az ágyban, riasztó, kísértetiesen sápadt arca gyűrött párnán pihent. Összekulcsolt kezét feje fölé emelte. Az ágy melletti asztalkán néhány orvosságos üveg, pirítóskenyér, víz és egy üres pohár látszott. A férfi ajka időnként megmozdult, mondani akart valamit, de a szavakat nem tudta kiejteni. Az asszony nem vette észre, hogy a férfi akar valamit, mert a szoba másik sarkában, egy régimódi íróasztalból különböző írásokat kotort elő. Plattner egészen tisztán látta a jelenetet, de ahogy a zöld derengés erősödött, a lenti kép egyre áttetszőbb lett, majd teljesen elmosódott.

Amint a visszhangzó léptek egyre közelebb és közelebb értek - azok a léptek, melyek abban a másik világban oly messzehangzók, a miénkben pedig oly halkan közelednek -, Plattner észrevette, hogy komor arcok egész tömege gyűlt köré a homályból, s mind azt a két embert figyeli. Az Élők Őreiből még soha nem látott ennyit egyszerre. A sokaság egyik része csak a haldoklót figyelte, míg a másik rész roppant gyötrellemmel az asszony mozdulatait követte, amint mohón keresett valamit, amit sehogy sem tudott megtalálni. A furcsa lények csak úgy gomolyogtak Plattner körül, eltakarták előle a kilátást, arcának ütődtek, hiábavaló siránkozásuk ott zúgott körülötte. Csak néha-néha látott valóban tisztán. Máskor pedig a zöld sugárfátyol miatt az egész látvány homályba fulladt. A szobában, úgy látszik, nagy lehetett a csönd, és Plattner elbeszélése szerint a gyertya lángjából nyílegyenesen szállt fel a füst, míg ő a közeledő léptek minden egyes visszhangját hallotta, akár egy mennydörgés robaját.

És azok az arcok! Kettőre különösen emlékszik, mindketten az asszonyra hasonlítottak. Az egyik fehér és tiszta vonású asszonyarc volt, mely egykor hideg és kemény lehetett, de most egy földöntúli bölcsesség érintésére már meglágyult. A másik valószínűleg az asszony apja volt. Mindkettőjük figyelme nyilvánvalóan egy gyűlöletes tevékenységre összpontosult, melyet immáron nem tudtak megakadályozni. Mögöttük mások lebegtek, tanítók, akik talán valamikor rossz tanácsot adtak, vagy barátok, akik már nem tudtak hatni rá. A férfi fölött szintén egész sokaság lebegett, de ezek, úgy látszik, nem voltak szülők vagy tanárok: egykoron durva arcok, melyeket a fájdalom már megtisztított. Legelől pedig egy lányos arc lebegett, sem haragot, sem lelkifurdalást nem tükrözött, inkább csak türelmes volt és fáradt, s Plattner szerint mintha valami enyhülésre várakozott volna. Plattner minden leírókészsége elpárolgott, mikor e temérdek kísérteties arckifejezést elő kellett halásznia emlékeiből. Akkor verődtek össze, mikor a harang megkondult. Egy másodperc alatt már látta mind. Plattner, úgy látszik, annyira izgatott volt, hogy nyugtalan keze akaratlanul a zsebébe csúszott, s a zöld port tartalmazó üvegcsét kezébe vette. Erre azonban nem emlékszik.

A lépések kopogása elhallgatott. Hiába várta az egyenletes döngést, csend volt. És akkor váratlanul, mintha egy vékony, éles penge hasította volna ketté a meglepetésszerű némaságot - felcsendült a harangszó. A rengeteg fej ide-oda imbolygott, és hangos sírás hallatszott mindenfelől. Odalent az asszony nem hallott semmit, s a gyertya lángjában éppen elégetett valamit. Mikor a harang másodszor megkondult, minden elsötétült, és jéghideg légáramlat ostromozta az őrzők seregét. Mint tavasszal a holt levelek, úgy kavarogtak Plattner körül, s a harmadik kondulás után valami a tömegen keresztül az ágy felé nyúlt. Fénykévét már láttak önök is. Ez olyan volt, mint a sötétség kévéje, s amikor Plattner jobban megnézte, egy árnyékos kart és kézfejet látott.

A zöld nap már a puszta fekete láthatár tetőpontjára hágott, s a lenti szoba képe egészen elhalványult. Plattner látta, hogy az ágyban mintha valami fehér alak küszködnék, majd megvonaglik, az asszony pedig hátratekint, s megdöbben az ágyra mered.

Az őrzők gomolyagát, mint valami szürke porfelhőt, elsodorta a szél, majd mindnyájan a völgyben álló templom felé suhantak. És Plattner egyszerre megértette, mit jelent az árnyas, sötét kar, mely válla fölött kinyúlva, a lenti zsákmányt megragadta. Nem mert hátranézni, nyilván ott sötétlett a kar folytatása, a Fekete Árny. Minden erejét összeszedve, szemét eltakarva, rohanni kezdett, de talán húsz lépés után megbotlott egy kőben és elvágódott. Előrebukott, s kezében az üvegcsé abban a pillanatban, amint a földre zuhant, eltörött és felrobbant.

A következő percben, elkábulva és vérző kezekkel már ott is volt az öreg, körülfalazott kertben, az iskola mögött, szemtől szembe Mr. Lidgett-tel.

Plattner kalandos történetének ezzel vége. Azt hiszem, sikerült ellenállnom a regényíró természetes hajlamának, hogy különböző eseményeket szőjön történetébe. Lehetőleg abban a sorrendben mondtam el mindent, ahogy Plattner nekem elmesélte. Gondosan kerültem, hogy bármit megváltoztassak, sem stílust, sem a történet felépítését és kicsengését nem hamisítottam meg. Példának okáért, milyen könnyű lett volna a halottaságy jelenetét jobban kiszíneznem, mint valami összeesküvést, melyhez Plattnernek is valami köze lehetett. De azon kívül, hogy egy ilyen felettébb igaz történet meghamisítása igen kifogásolható eljárás - szerintem az ilyen elcsépeelt fogások gyengítik az elbeszélés hatását. Pedig valóban különös világról számoltunk be, melynek ólmos, zöld fényében az Élők Őrei lebegnek s melyet meg sem közelíthetünk, pedig láthatatlanul most is itt dereng körülöttünk.

Meg kell jegyeznem, hogy az iskolakert mögötti házban valóban történt egy haláleset, s úgy látszik, tényleg abban a pillanatban, mikor Plattner világunkba visszatért. Egy adóbeszedő és biztosítási ügynök távozott el az élők sorából. Özvegye, aki jóval fiatalabb volt uránál, múlt hónapban egy allbeedingi állatorvoshoz, Mr. Whympershez ment feleségül. Mivel Sussexville-ben az elmondott történet különböző változatokban szájról szájra járt, az asszony felhatalmazott, hogy nevét kiírjam - azzal a kikötéssel, hogy félreérthetetlenül a világ tudomására hozom, miszerint Plattner elbeszéléséből, ami férje utolsó perceit illeti, egyetlen szó sem igaz. Ő nem égetett el semmiféle végrendeletet - bár Plattner ilyesmivel nem is vádolta - néhai férje, mondja, csak *egy* végrendeletet készített, közvetlenül házasságkötésük után. Annyi azonban bizonyos: ahhoz képest, hogy Plattner sohasem járt a szobában, feltűnően szabatosan írta le a berendezést.

Bár az a veszély fenyeget, hogy ismétlésekbe bocsátkozom, még valamire fel kell hívnom a figyelmet, nehogy az olvasó előtt javíthatatlanul hiszékeny és babonás ember látszatába kerüljek. Bizonyított tény, hogy Plattner kilenc napra eltávozott e világból. Ámde elbeszélését ez még nem bizonyítja. Mert hiszen könnyen elképzelhető, hogy az emberek kívül a téren is hallucinálhatnak. És ezt vesse jól agyába az olvasó.

Fordította Görgey Gábor

NÉHAI MR. ELVESHAM CSODÁLATOS TÖRTÉNETE

Bár korántsem remélem, hogy elhiszik ezt a történetet, mégis leírom, mert szeretném a soron következő áldozat számára a menekülés útját megmutatni. Talán mégiscsak okul balsorsomon. Tudom, hogy az én esetem már reménytelen, és bizonyos fokig bele is nyugodtam sorsomba.

Edward George Eden a nevem. Staffordshire grófságban, Trenthamben születtem, apám itt kertészkedett. Anyám hároméves koromban, apám pedig életem ötödik évében halt meg, s ekkor nagybátyám, George Eden örökbe fogadott. A bácsi agglegény volt, önerejéből képezte magát, s Birminghamben mindenki ismerte mint vállalkozó szellemű újságíró. Nevelésemhez bőségesen megadott mindent, egyre sarkallta becsvágyamat, hogy az életben sikereim legyenek, s mikor négy éve meghalt, rám hagyta egész vagyonát: ebből a költségek kifizetése után körülbelül ötszáz font sterlingem maradt. Tizennyolc éves voltam akkor. Végrendeletében a bácsi azt tanácsolta, hogy ezt az összeget tanulmányaim befejezésére fordítsam. Akkor már elhatároztam, hogy az orvosi pályát választom, s egyrészt nagybátyám halála után is érvényesülő nagylelkűsége, másrészt egy tanulmányi versenyen megnyilvánuló jószerencsém eredményeképpen a londoni egyetem orvostanhallgatója lettem. Történetem kezdetén a University Street 11 a-ban laktam, egy igen szegényesen berendezett, huzatos kis padlás-szobában. Ablakom egy nagy bérkaszárnnyára nézett. Nemcsak aludni jártam ebbe a kis szobába, hanem napjaimat is ott töltöttem, mert az utolsó garasig be kellett osztanom a pénzemet.

Éppen egy pár cipőt vittem foltoztatni a Tottenham Court Road egyik cipészéhez, mikor először találkoztam az apró, sárga képű öregemberrel, akivel azóta oly kibogozhatatlanul összefonódott az életem. Mikor kiléptem a kapun, ott állt a járda peremén, s tétovázva a házszámot nézegette. A pápaszemkeret mögül kivörösödött, fáradt, szürke szemek pillantottak rám, majd arckifejezése hirtelen barátságossá változott.

- A legjobbkor jön - mondta. - Elfelejtettem, hány szám alatt lakik. Üdvözlöm, Mr. Eden.

Kissé elámultam e bizalmas megszólításra, mert még életemben nem láttam ezt az embert. Az is bosszantott, hogy éppen egy pár bakancssal a hónom alatt kell egymásba botlanunk. Észre is vette, hogy nem vagyok túlzottan szívélyes.

- Szeretné tudni, hogy ki az ördög lehetek, mi? Biztosíthatom, hogy jó barát. Én már láttam azelőtt is, csak maga nem látott engem. Hol válthatnánk néhány szót egymással?

Haboztam. Nyomorúságos padlásszobám nem alkalmas arra, hogy idegeneket fogadjak.

- Talán sétálhatnánk itt az utcán - javasoltam. - Sajnos, nem áll módomban...

Mielőtt befejeztem volna, egy kézmozdulattal egészítette ki a mondatot:

- Ez lesz a legjobb - mondta, s ide-oda pillantva, végignézett az utcán. - Az utcán? Merre menjünk?

Bakancsaimat belöktem a folyosóra.

- Ide figyeljen - mondta hirtelen az öreg. - Amiről beszélni akarok, hosszadalmas ügy. Jöjjön és ebédeljen velem, Mr. Eden. Én már öreg, igen öreg ember vagyok, nem nagyon tudok magyarázgatni, és mit kezdjek az én sipogó hangommal az utcazajban...

Kissé reszketeg, csontos kezét rábeszélőn karomra tette. Még elég fiatal voltam ahhoz, hogy egy idősebb ember meghívását elfogadhassam. És mégis, egyáltalán nem örültem ennek a váratlan vendéglátásnak.

- Jobban szeretném... - kezdtem.

- Én viszont így szeretném jobban - vágott a szavamba -, s ősz hajamra való tekintettel talán tartozik ennyi udvariassággal.

Így aztán belementem a dologba, s együtt elindultunk, és betértünk Blavitskihoz. Vissza kellett tartanom lépteimet, hogy az ő lassú járásához alkalmazkodjam. Miközben kérdezősködésemet elhárította, olyan ebédben volt részem, mint még soha, és közben jobban szemügyre vehettem külsejét. Simára borotvált arca sovány volt és ráncos, ajkai petyhüdtlen takarták hamis fogsorát, fehér, ritkás haját elég hosszúra növesztette. Nekem kicsinek tűnt az öreg - bár én a legtöbb embert kicsinek látom -, válla csapott volt, háta pedig görbe. Miközben megfigyeltem külsejét, észre kellettennem, hogy vállaimtól napbarnított kézfejemig, majd szeplős arcomig újra meg újra végigmustrál.

- Most pedig - mondta, mikor cigarettára gyújtottunk - elmondom, miről is van szó. Nos, először is tudnia kell, hogy én igen öreg ember vagyok. - Egy pillanatra elhallgatott. - S az a helyzet, hogy a pénzemnek hamarosan nem lesz gazdája, hiszen gyereke nem volt soha, aki örökösöm lehetne.

„Talán rá akar szedni” - gondoltam, s elhatároztam, hogy éberen öröködöm ötszáz fontom maradványai felett. Az öreg továbbra is hosszasan fecsegett magányosságáról, s hogy a pénzéről történő intézkedés milyen nagy gondot okoz neki.

- Mérlegeltem ezt is, meg azt is, gondoltam valami jótékony dologra, intézményekre, ösztöndíjakra, könyvtárakra - s végül a következő elhatározásra jutottam... - Tekintetét arcomra szegezte. - Keresek valami becsvágyó, tiszta lelkű, szegényes sorsú fiatalembert, aki testben és lélekben egyaránt egészséges, s akit - mit kertetek tovább - örökösömmé fogadok, mindenemet nekiadom. - Megismételte: - Mindenemet nekiadom. Így aztán egyszerre megszabadul attól a sok gondtól és bajtól, mely végigkíséri, ha hajlamai szerint vág neki az életnek, s a szabadsággal együtt minden kapu kitarul előtte.

Igyekeztem önzetlen ember látszatába kerülni. Átlátszóan képmutató megjegyzést tettem:

- Ön pedig igénybe akarja venni tapasztalataimat és szolgálataimat, hogy kiválassza ezt a fiatalembert.

Cigarettája fölött mosolyogva nézett rám, s én szintén elnevettem magam, hogy színlelt szerénykedésemet ilyen egyszerűen leleplezte.

- Micsoda karrier állna egy ilyen fiatalember előtt! - mondta. - Elönt az irigység, ha meg-gondolom, miként kuporgattam egy életen át, hogy valaki más elkölthesse... De vannak ám persze feltételeim, az illetőnek terheket is kell vállalnia. Például fel kell vennie a nevemet. Az ember nem számíthat ennyi mindenre viszontszolgálat nélkül. S mielőtt örökbe fogadnám, alaposan ki kell puhatolnom életkörülményeit is. Egészségesnek kell lennie. Ismernem kell a származását, tudnom kell, miben haltak meg a szülei és nagyszülei, tisztába kell jönnöm magánéletének legapróbb részleteivel is...

Ez kissé lehűtötte önmagamhoz intézett titkos szerencsekívánataimat.

- Egyszerűen - mondtam -, ha jól értem, én...

- Igen - vágott közbe, szinte vadul. - Ön. Igen, ön.

Egy szót sem tudtam felelni. Képzeletem vadul csapongott, velem született kétkedésem se tudott megbirkózni elragadtatásom erejével. Egy csöpp hálát sem éreztem - azt sem tudtam, miként szólaljak meg, és mit mondjak.

- De hát mért éppen én? - kérdeztem végül.

Azt felelte, Haslar professzor beszélt rólam, mint mintaszerűen megbízható és egészséges fiatalembről, ő pedig szeretné, ha lehetséges, olyan személyre bízni a pénzét, akiben az egészség becsülettel párosul.

Ez volt tehát első találkozásom a kis öregemberrel. Nagyon titokzatosan viselkedett: mint mondotta, egyelőre még a nevét sem akarja elárulni, s miután válaszoltam néhány kérdésre, az étterem bejáratánál faképnél hagyott. Megfigyeltem, hogy mikor fizetett, egy marék arany-pénzt vett ki a zsebéből. Különös, mennyire ragaszkodott a testi egészséghez. Megállapodásunk szerint még aznap nagy összegű életbiztosítást kötöttem a Királyi Biztosító Társaságnál, s a társaság orvosszakértői a következő héten tetőtől talpig alaposan átvizsgáltak. Az öregnek még ez sem volt elég, és ragaszkodott hozzá, hogy vessem alá magam a híres Henderson doktor felülvizsgálatának. Pünkösöd előtti pénteken végleges elhatározásra jutott az öreg. Elég későn hívatott le az utcára - kilenc felé járt az idő -; éppen kémiai egyenleteket magoltam a szigorlatra. Az öreg ott állt a folyosón, egy halovány gázlámpa alatt, arcát furcsán eltorzította az árnyék játéka. Még görnyedtebbnek látszott, mint első találkozásunkkor, arca kissé beesett. Hangja reszketett az izgalomtól.

- Minden rendben van, Mr. Eden. Minden a lehető legnagyobb rendben van. És ezen a várva várt éjszakán velem kell vacsoráznia, hogy megünnepeljük önt mint örökösömet.

Beszédét köhögés szakította félbe.

- Látja, nem kell soká várnia - mondta, zsebkendőjével ajkát törölgetve, míg szabad kezének hosszú, csontos karmaival megragadta kezemet. - Bizonyára nem kell sokáig várnia.

Kimentünk az utcára, s odaintettünk egy kocsit. Minden kis részletre emlékszem: sebesen hajtottunk, gyorsan és könnyedén suhantunk előre; emlékszem, hogyan váltakozott a gáz-, olaj- és villanylámpák fénye az utcán, s milyen nagy tömeg hömpölygött mindenfelé; emlékszem arra a Regent Street-i étteremre is, ahová betértünk, s ahol pompás vacsorát tálaltak élénk. Először nagyon bántott, ahogy a jól öltözött pincér nyomorúságos ruhámra pillantva végigmért, s zavarba jöttem az olajbogyó magva miatt - de mikor a pezsgő felmelegítette véretem, önbizalmam ismét visszatért. Az öreg először magáról beszélt. Nevét már a kocsiban közölte: Egbert Elvetham volt, a nagy filozófus, akiről már kisdíák koromban is hallottam. Szinte el sem akartam hinni, hogy ez az ember, akinek a szelleme már oly korán lenyűgözte az enyémet, ez a merő absztrakció, egyszerre élő valóságában, mint elaggott, köznapis figura áll előttem. Azt hiszem, minden fiatalember hasonló csodálatot érez, ha egyszerre hírességek közé csöppen. A jövőről szólván, elmondta, mihelyt életének gyéren csörgedező patakja teljesen kiszikkad, házak, szerzői jogok és vagyontárgyak szállnak tulajdonomba. Soha nem is sejtettem, hogy a filozófusok ilyen gazdagok. Némi irigykedéssel figyelte, milyen jóízűen eszem és iszom.

- Micsoda életerő van magában! - mondta, majd sóhajtván, mondhatnám a megkönnyebbülés sóhajával kijelentette: - Nem tart ám soká!

- Ej - mondtam pezsgőtől mámoros fejjel. - Jövöm talán van, mégpedig, hála önnek, derűs, szép jövő áll előttem. És most az a megtiszteltetés ér majd, hogy az ön nevét viselhetem. De önnek múltja van! Méghozzá olyan múltja, mely az én egész jövőmnél többet ér.

Mosolyogva rázta fejét: mint hittem, kissé bánatosan, de méltányolta hízalgő csodálatomat.

- Valóban elcserélné a jövőjét az én múltammal?

A pincér megjelent a likőrökkel.

- Talán nem esik nehezére felvenni a nevemet és rangomat, de valóban vállalná az éveimet is?

- Az ön vívmányaival - feleltem lovagiasan.

Ismét mosolygott.

- Mindkettőnknek köményt - mondta a pincérnek, s figyelmét lekötötte egy kis papírzacskó, amit a zsebéből halászott elő.

- Ezt az órát - mondta -, ezt a vacsora utáni órácskát az apró dolgoknak kell áldozni. Itt van valami azokból a felfedezésekből, melyeket nem bocsátottam a világ elé.

Remegő, sárga ujjaival kibontotta a csomagot, s kevéske rózsaszínű port mutatott nekem.

- Ez itt - mondta -, nos, találja ki, mi ez? Tegyen egy csipetnyit a poharába, s meglátja: e köménylikőr - tömény gyönyör.

Nagy, szürkés szeme kifürkészhetetlen tekintettel tapadt rám. Kissé megdöbbenett, hogy ez a nagy tudós likőrök zamatosításával foglalkozik. Mindamellet érdekldést színleltem gyengéje iránt, hiszen éppen eléggé be voltam csípve, hogy ilyen apró képmutatásra kapható legyek.

A por felét az én poharamba, a másik felét a magáéba szórta, s egyszerre egészen váratlanul, különös ünnepélyességgel rám emelte poharát. Én is követtem példáját, s koccintottunk.

- A minél gyorsabb örökösödésre - mondta, poharát ajkához emelve.

- Nem arra - vágtam közbe gyorsan. - Nem arra.

Az öreg elhallgatott, s ajkához emelt pohárral meredt a szemembe.

- A hosszú életre - mondtam.

Egy pillanatig habozott.

- Nos, a hosszú életre - mondta, s ugatásszerű nevetést hallatott, majd farkasszemet nézve kiürítettük a poharakat. Az öreg változatlanul rám meredt. Mikor lenyeltem az italt, valami furcsa, heves érzés kerített hatalmába. Az első korty vad zűrzavart támasztott agyamban, koponyámban mintha valóságos fizikai kavargást éreztem volna, fülemben pedig zakatoló zúgás keletkezett. Rá se hederítettem a likőr ízére, pedig a zamat ott maradt a számban. Csak az öreg szürke szemének átható, perzselő tekintetét néztem. Mintha végtelen időig kortyolgattam volna, s közben gondolataim összekavarodtak, s valami egyre zúgott-zakatolt a fejemben. Öntudatom határán félig elfelejtett dolgok különös, bizonytalan emlékei derengtek föl, majd újra eltűntek. Az öreg végül megtörte a csendet. Hirtelen feltörő sóhajjal letette poharát.

- Nos? - kérdezte.

- Felséges - mondtam, bár a kotyvalék ízét nem is éreztem. Fejem szédült. Leültem. Agyam tovább kavargott, majd lassan kitisztult előttem minden, s a tárgyak, mintha valami humorú tükörben láttam volna őket, összezsugorodtak. Az öreg viselkedése mintha megváltozott volna, ideges lett és kapkodó. Óráját előhúзва elfintorította arcát.

- Tizenegy óra hét perc! És ma éjjel ott kell lennem... hét-huszonöt... Waterloo! Húha! Máris mennem kell.

A számlát kérte, s nagy nehezen belebújt a kabátjába. Szolgálatkész pincérek siettek hozzánk. A következő percben már a kocsi ajtajában búcsúzkodtam tőle, s még mindig nem tudtam megszabadulni attól a valószínűtlen érzéstől, hogy a dolgokat olyan apró részletességgel látom... hogy is mondjam... mintha egy megfordított színházi látsövön néznék, sőt érzékelnék mindent.

- Az a kis keverék - mondta az öreg, végigsimítva homlokán. - Nem lett volna szabad beadnom. Holnap reggel fájni fog a feje tőle. Várjon csak. Itt van.

Valami kis lapos dolgot nyomott a kezembe, mintha aszpirin lett volna.

- Ezt vegye be egy pohár vízben, mikor lefekszik. Az a másik kábítószer volt. Vigyázzon, ezt csak akkor vegye be, mikor már lefekszik. Ettől majd kitisztul a feje. Ez minden. Még egy kézfogás - *Futurus!*

Megráztam aszott, karomszerű kezét.

- Isten vele - mondta, s szeme bágyadt fényéből arra következtettem, hogy ő is kissé e szíverősítő agyfacsaró hatása alatt áll. Hirtelen eszébe jutott még valami, belső zsebébe nyúlva egy másik, henger alakú csomagot halászott elő, akár borotvaszappan is lehetett volna.

- Tessék - mondta -, majdnem elfelejtettem. Addig ne bontsa ki, míg holnap nem találkozunk, de azért már most tegye el.

Olyan nehéz volt, hogy biz' isten, majd elejtettem.

- Rendben - mondtam én, ő pedig rám vigyorgott az ablak mögül, mikor a kocsis egy pöccintéssel indulásra intette a lovát. Az öreg valami fehér csomagot nyomott a kezembe, mely mindkét végén s hosszában vörös pecsétviasszal le volt zárva.

„Ha ez nem pénz - gondoltam -, akkor platina vagy ólom.”

Alapos gonddal zsebembe csúsztattam, aztán kavargó fejjel hazasiettem a Regent Streeten lebzselők között, s a Portland Road mögötti sötét mellékutcákon át. Igen élénken emlékszem, milyen furcsán éreztem magam akkor, hazafelé menet. Annyira még mindig magamnál voltam, hogy észrevegyem különös állapotomat, s azon törtem a fejem, vajon ópiumot ittam - egy számomra ismeretlen kábítószer? Nehéz leírni egészben különös állapotomat; ha azt mondom, lelkileg megkétségbeesedtem, alig fejezem ki a való helyzetet. Ahogy felfelé sétáltam a Regent Streeten, egyszerre abban a tévhitben éltem, hogy a Waterloo-állomáson vagyok, s valami furcsamód arra ösztönzött, hogy bemenjek a Múzeum épületébe, mintha vonatra akartam volna szállni. Megdörzsöltem a szemem, s újra a Regent Streeten voltam. Miként is fejezzem ki magam? Mintha egy ügyes színész szép nyugodtan nézne rád, aztán elfintorítja az arcát, és huss! - már nem is őt látod. Nagyon túlzottnak tűnik, ha azt mondom: mintha abban a percben a Regent Street is ezt tette volna? Mikor meggyőződtem róla, hogy ismét a Regent Streeten vagyok, valószínűtlen emlékek tolultak föl bennem, s ez különös módon megzavart. „Harminc éve - gondoltam - itt veszekedtem a bátyámmal.” Aztán néhány éjjeli csavargó ámulatára, biztató közbekiáltások közepette nevetésben törtem ki. Harminc éve még nem is éltem, és semmiféle testvérrel nem büszkélkedhettem soha. Ez az ital tényleg valami folyékony butaság lehetett, mert elvesztett bátyám szívszaggató emlékeitől nem tudtam szabadulni. A Portland Roadon örülségem újabb formában jelentkezett. Eltűnt üzleteket kezdtem felidézni, és összehasonlítottam az utca mai képét a régivel. A zavaros és nehézkes gondolkodás korántsem megmagyarázhatatlan valami, ha valaki annyit ivott, mint én; csak ez a sok furcsa, élénk, képzeletszötte emlék nyugtalanított, mely sorra agyamba lopakodott; de nemcsak ezek aggasztottak, hanem az emlékezetemből kicsúszott képek is. Megálltam Stevens természettudományos szaküzlete előtt, és egyre törtem a fejem, mi elintézni valóm is

lenne itt? Egy busz haladt el mellettem, de vonatdübörgés is lehetett. Mintha az emlékezés mély, sötét vermébe merültem volna. - Ja persze - mondtam végül -, hiszen holnapra három békát ígért nekem. Milyen buta dolog, szinte megfélekeztem róla.

Vajon mutogatnak még a gyerekeknek különböző jeleneteket a kirakatban? Emlékszem, az egyik úgy kezdődött, mint valami áttetsző kísértet, egyik kép a másikra tolult. Mintha pontosan így küzdött volna bennem egy sereg kísérteties, új érzés rendes tudatom maradványaival.

Az Euston Roadon a Tottenham Court Road felé mentem, megzavarodva s kissé rémülten; szinte észre se vettem, hogy nem a megszokott útvonalon megyek, hiszen rendszerint át szoktam vágni a közbeeső mellékutca hálózatán. Mikor a University Streetre befordultam, rádöbbsentem, hogy elfelejtettem a házszámomat. Komoly erőfeszítés árán jutott csak eszembe, hogy 11 a, de még akkor is úgy rémlett, mintha egy elfelejtett személy mondta volna nekem ezt a számot. Megpróbáltam rögzíteni gondolataimat, hogy felidézzem a vacsora részleteit, de ha agyonverték volna, akkor sem tudom vendéglátóm képét magam elé varázsolni. Csak bizonytalan körvonala láttam magam előtt, ahogy az ember önmagát látja az ablakban, mikor kinéz rajta. Helyette viszont csodálatosképpen saját külsőm képét láttam, amint ragyogó szemekkel, kipirult arccal, beszélgetve ülök az asztalnál.

- Be kell vennem azt a másik port - mondtam. - Ez a dolog egyre lehetetlenebb.

A hall ellenkező oldalán kerestem a gyertyámat és a gyufát, s fogalmam se volt róla, hányadik emeleten lehet a szobám.

- Be vagyok rúgva, annyi bizonyos - mondtam, s hogy állításomat bebizonyítsam, minden ok nélkül elvágódtam a lépcsőn.

Az első pillanatban idegenszerűnek láttam a szobámat.

- Milyen nyomorúságos! - mondtam és körülnéztem. Csak nehezen tudtam első benyomásomat leküzdeni, s különös képzelgéseim lassan beleolvadtak az ismerős tárgyakba. Ott a vén tükör, a ráma sarkában a fehérjéről szóló jegyzetek, hétköznapi ruhám pedig a földre dobálva. És az egész mégsem volt valószerű. Agyamban minduntalan egy ostoba tévhit bukkant fel; mintha csak vasúti kocsiban ülnék, a vonat éppen megáll, s az ablakból valami ismeretlen állomásra bámészkodom. Az ágy szélébe kapaszkodva igyekeztem megnyugtatni magamat.

„Ez valami álomlátás lehet - gondoltam. - Majd írnom kell a Lelki Jelenségeket Kutató Társaságnak.”

A henger alakú csomagot letettem az öltözőasztalkára, s ágyamra ülve, kezdtem lehúzni a cipőmet. Mintha azon a képen, melyet jelenlegi érzéseim vetítettek elém, több más kép jelent volna meg, s ezek minduntalan átütöttek az eredetin.

- A fenébe is! - kiáltottam. - Elment az eszem, vagy két helyen vagyok egyszerre?

Félig levetkőzve feloldottam a port egy pohár vízben és kiittam. Felpezsgett, majd villódzó borostyánszínű lett a víz. Még le sem feküdtem, s agyam máris megnyugodott. Fejemet alig hajtottam a párnára, és már aludtam.

Hirtelen ébredtem, álomban különös vadállatokat láttam. Megállapítottam, hogy a hátamon fekszem. Nyilván mindenki ismeri azokat a rémálmokat, melyekből felriadva megmenekülünk ugyan, de a szörnyű megfélemlítettség nem múlik el. Számban különös ízt, tagjaimban fáradságot éreztem, csupa kényelmetlenség mindenütt. Fejemet a párnán nyugtatva mozdulatlanul feküdtem tovább, abban a reményben, hogy ez a furcsa, félelmetes érzés elmúlik

talán, s megint álomba merülhetek. Ehelyett azonban rejtélyes közérzetem csak rosszabbodott. Először nem vettem észre semmi komiszat magam körül. A szobában olyan halvány fény derengett, hogy alig különbözött a sötétségtől, s a bútorok bizonytalan foltokként bukkantak elő a sötétség sűrűjéből. Az ágynemű fölött meredtem a homályba.

Aztán arra gondoltam, valaki talán behatolt a szobába, hogy ellopja a pénztekercsemet; de néhány percnyi fekvés után, miközben egyenletesen lélegezve alvást színleltem, megállapítottam, hogy az egész képzelődés csupán. Mindazonáltal továbbra is hatalmában tartott az a kényelmetlen tudat, hogy valami nincsen rendjén. Fejemet erőlködve felemeltem a párnáról, s körülnéztem a sötétben. De így sem jöttem rá, mi a baj. Tekintetemet végigjárattam a homályos árnyakon, a koromsötét és derengőbb foltokon, melyekből függönyökre, asztalra, kandallóra, könyvespolcokra és hasonló dolgokra következtettem. A sötét alakzatokban most már felfedeztem valami idegenszerűt. Talán megfordították az ágyamat? A könyvespolcnak amott kéne állnia, de helyette valami letakart, világos dolog bontakozik elő a homályból, s akárhogy nézem, szó sem lehet arról, hogy az ott a könyvespolcom lenne. Ahhoz meg túl nagy, hogy a székre hajított ingem legyen.

Legyűrve gyermekes rémületemet, felcsaptam a takarót, s kidugtam a lábam. Ahelyett, hogy alacsony vaságyamból földre léptem volna, jóformán még a sodrony széléig sem ért a lábam. Még egyet léptem, és leültem az ágy szélére. Az ágy mellett a törött széken ott kell lennie a gyúfával együtt a gyertyának is. Kinyújtottam a kezem, de csak a semmibe markoltam. Tapogatózni kezdtem a sötétben, és valami nehéz, puha és vastag anyaghoz értem, mely érintésemre megsuhant. Megragadtam és félrehajítottam: kiderült, hogy valami függöny, melyet az ágy fölé akasztottak.

Most már aztán teljesen felébredtem, s kezdtem rájönni, hogy egy idegen szobában vagyok. Végképp megzavarodtam. Megpróbáltam felidézni az elmúlt éjjel történeteket, s milyen különös: most minden élénken ott élt az emlékezetemben: a vacsora, melynek befejeztével átvettem a két kis csomagot, kétségeim, hogy vajon részeg vagyok-e, a lassú vetkőzés, végül pedig a hűvös párna érintése forró arcomon. Hirtelen gyanakodni kezdtem. Múlt éjjel történt mindez vagy még azelőtt? Annyi bizonyos, hogy ez a szoba nem az enyém, és el sem tudom képzelni, miként kerültem ide. Amott a komor, homályos körvonalak derengeni kezdtek, s rájöttem, hogy egy ovális öltözőtükör sötét árnyéka vetül az ablak üvegére, ahol redőnyön át beszüremlik a hajnal sejtelmes félhomálya. Felkeltem, és meglepődve állapítottam meg, milyen furcsa, bizonytalan gyengeséget érzek. Reszkető kezemet kinyújtva, lassan az ablak felé lépkedtem, útközben mégis alaposan megütöttem a térdem egy széken. Ide-oda botorkáltam a nagy, gyönyörű sárgaréz gyertyatartókkal díszített állótükör körül, a redőny zsinórját keresgélve. De nem találtam sehol. Véletlenül megfogtam egy bojtot, valahol pattant egy rugó, és máris felrántotta a redőnyt.

Teljesen idegen kép tárult eléem. Oszladozott az éjszaka, s a gomolygó, szürke felhőtömegek mögül hajnali félhomály szivárgott elő. Az ég peremén, a felhőboltozat alján vérvörös csíkot láttam. Ezenkívül minden sötét volt és bizonytalan: távolabb komor dombok sötétlettek, idébb hegyes tornyokba keskenyedő épülettömbök és fák, akár a kiöntött tinta, az ablak alatt pedig fekete sövény csipkézete és halványszürke ösvények látszottak. Mindez olyannyira ismeretlen volt számomra, hogy az első pillanatban azt hittem, még mindig álmodom. Megtapogattam az öltözőasztalkát: úgy látszik, fényezett fából készült, s alaposan fel van szerelve, különböző csiszolt kristályüvegeket és keféket találtam rajta. Valami furcsa kis tárgy akadt a kezembe, egy csészében bukkantam rá, s mikor megtapogattam, éreztem, hogy patkó alakú, és sima, kemény dudorok vannak rajta. De gyúfát és gyertyát nem találtam sehol.

Megfordultam, és ismét körülnéztem a szobában. Most, hogy a redőny már nem volt leeresztve, a bútorok halványan kibontakoztak a sötétségből. Hatalmas, befüggönyözött ágyat láttam, az ágy lábánál pedig a nagy, fehér kandalló úgy csillogott, mintha márványból lett volna.

Az öltözőasztalkára támaszkodva pislogtam, és megpróbáltam gondolkozni. Ez az egész história túlságosan valószerű, semhogy álom lehessen. Egyre inkább úgy képzeltem a dolgot, hogy a különös ital következményeképpen emlékezetem még mindig kihagy. Majd arra gondoltam, hogy talán már hozzájutottam az örökséghez, s mindent elfelejtettem, ami a jó hír után történt. Talán ha várok kicsit, mindent tisztábban látok majd. Az öreg Elvisham társaságában elfogyasztott vacsora minden részletére élénken emlékeztem. A pezsgő, a figyelmes pincérek, az a por és az italok: esküdni mertem volna, hogy mindez néhány órája történt.

És ekkor valami olyan mindennapi és mégis irtózatosságot dolog történt, hogy még most is megborzongok, ha eszembe jut. Hangosan kezdtem beszélni. Csak ennyit mondtam: - Hogy az ördögbe kerültem ide?...

De a hang nem az én hangom volt!

Nem az én hangom volt, hanem egy vékony, különös hang: az én arcüregem rezonációja nem ilyen. Hogy megnyugodjam, egyik kezemmel végigsimítottam a másikat, s öregesen petyhüdt bőrt és csontokat éreztem. Megszólaltam, azon a rettenetes hangon, mely valahogy a torkomba fészkelte magát:

- Ez az egész csak álom lehet!

Hirtelen, mintha önkéntelenül tenném, belenyúltam a számba. Egyetlen fogam se volt! Ujjaim két sor egyenletesen összeaszott foghúson futottak végig. A rémülettől és undortól hányinger fogott el.

Ekkor szenvedélyes vágy kerített hatalmába, hogy lássam magamat, és külsőm, kísérteties átváltozásom teljes borzalmával, egyszerre táruljon elém. Odabotorkáltam a kandallóhoz, és gyufa után tapogattam. Ekkor ugatásszerű köhögés tört fel a torkomból, és flanel hálórúhámba kellett megkapaszkodnom. Sehol sem találtam gyufát, és egyszerre rádöbrentem, hogy a végtagjaim fáznak. Prüszkölve és köhögve - talán még nyöszörögtem is - visszavánszorogtam az ágyba.

- Ez csak álom lehet - nyöszörögtem -, csakis álom.

Szenilis módon egyre ezt ismételtettem. Fülemlre húztam a takarót, reszkető kezemet beástam a párna alá, s eltökéltem, hogy mindenáron aludni fogok. Persze hogy csak álom az egész. Reggelre elmúlik, ismét fiatalon és erőm teljében fogok majd felébredni mint ifjú diák. Behunytam a szemem, egyenletesen lélegeztem, és miután még így sem sikerült elaludnom, szép lassan számolni kezdtem.

De óhajom csak nem vált valóra. Nem tudtam elaludni. Az a meggyőződés, hogy valóban átváltoztam, kényelmetlenül, egyre jobban elhatalmasodott bennem. Tágra nyílt szemmel hevertem, megfeszültem a számoláshoz is, csontos ujjaimmal pedig csupasz ínyemet tapogattam. Semmi kétség, hirtelen, minden átmenet nélkül öreg ember lett belőlem. Valami megmagyarázhatatlan módon átsuhantam az életemen, öreg lettem, s nem tudom, milyen úton-módon, megraboltak, életem javát, szerelmet, küszködést, erőt és minden reményt elvettek tőlem. Párnámba temetkezve igyekeztem meggyőzni magam, hogy ilyesféle káprázat is létezik.

A hajnal észrevétlenül, lassacskán bontakozott. Végül kétségbeesetten, hogy úgysem tudok tovább aludni, felültem az ágyban, és körülnéztem. A hideg félhomályban már látható volt az egész szoba. Tágas volt és jól bútorozott; soha még ilyen szépen berendezett szobában nem aludtam. Egy fülkében alacsony emelvényen gyertyát és gyufát láttam. Felcsaptam a takarót, s holott nyár volt, a csípős kora hajnali hidegtől reszketve felkeltem, és meggyújtottam a gyertyát. Aztán irtózatosan remegve - a koppantó csörögve táncolt a gyertyatartó alján - a tükörhöz botorkáltam -, s megláttam Elvisham arcát!

E felfedezés borzalmát az sem csökkentette, hogy homályosan már féltem ettől. Elvisham mindig is gyenge és nyomorúságos jelenség volt, de most, hogy vastag flanel hálóruhában láttam, mely szétnyílt, s előbújt inas nyaka is - és ráadásul mindezt úgy kellett tekintenem, mint saját testemet: le sem tudom írni az elaggottságnak ezt a lehangoló látványát. Horpadt arc, ritkás, piszkosszürke hajcsomók, csipás, vakszi szem, remegő, aszott ajkak, melyek nem takarták el a száj belsejének rózsaszín, nyálkás csillogását, sőt, egyre előbukkant ez a borzalmas, fogak nélkül sötétlő íny. Akinek teste és lelke együtt fejlődik és hanyatlik az évek természetes múlásával, el sem tudja képzelni, mit jelentett nekem ez a pokoli börtön. Fiatalon, az ifjúság minden erejével és vágyával egy ilyen roskadozó emberi roncs foglyaként élni!

Ámde eltérek történetem menetétől. Úgy látszik, jó időre megdermedtem, mikor felfedeztem a változást, melyen átestem. Fényes nappal volt már, mikor végre annyira összeszedtem magam, hogy gondolkozni tudtam. Megmagyarázhatatlan módon átváltoztam, de hogy mágia nélkül miként történhetett a dolog, sehogy sem tudtam megérteni. Ahogy így töprengtem, egyszerre rádöbbsentem Elvisham ördögi zsenialitására. Most már világosan láttam: ahogy én az ő helyébe kerültem, ő most nyilván ugyanúgy az én testemet, az én erőmet, az én jövőmet birtokolja.

De mindezt miként tudom bizonyítani? Mikor erre gondoltam, olyan valószínűtlennek láttam az egészet, hogy a fejem is beleszédült, meg kellett hogy csípjem magam, ujjamat végig kellett húznom fogatlan ínyemen, tükörbe kellett néznem, s mindent végigtapogatnom magam körül, míg végre meg tudtam nyugodni, és szembe tudtam nézni a tényekkel.

Hát az egész élet káprázat volt csupán? Valóban én voltam Elvisham, ő pedig nem más, mint én? Edenről csak álmodtam az éjszaka? Egyáltalán létezett egy ilyen Eden nevű ember? De ha én vagyok Elvisham, emlékezmem kellene, hol voltam tegnap reggel, mi a neve annak a városnak, melyben élek, és mi történt, mielőtt álmodni kezdtem volna. Csak úgy viaskodtam a gondolataimmal. Felidéztem előző esti emlékeim különös kettősségét. De most tiszta az agyam! Eden emlékein kívül más emlékeknek még az árnyékát sem tudtam felidézni.

- Ez még örületbe visz! - kiáltottam sípító hangon.

Nagy nehezen talpra álltam, erőtlen, nehéz tagjaimat a mosdóállványhoz vonszoltam, és szürke fejemet belemártottam a hideg vízbe. Mikor megtörülköztem, újra megpróbáltam ugyanazt. Nem használt semmit. Hiába, továbbra is határozottan tudtam, hogy Eden vagyok és nem Elvisham. Igen, Eden - de Elvisham testében!

Ha bármely más korban élek, talán belenyugodtam volna sorsomba, hogy elvarázsoltak. De kétkedő korunkban már nem nagyon fordulnak elő csodák. Itt valami lélektani felfűgnyről van szó. Ha egy vegyület és a hipnózis előidézhet valamit, akkor ugyanazon a módon, vagy valami más eljárással biztosan orvosolni is lehet. Más ember is elvesztette már emlékezőképességét. De csak úgy felcserélni két emlékezetet, akárcsak két esernyőt? Felkacagtam.

Ó, jaj! Mi volt ez? Ziháló, szenilis vihogás, nem pedig az én egészséges nevetésem. Szinte láttam magam előtt az öreg Elvishamot, amint jót nevet állapotomon, s bár nálam ritkaság, ingerült dühroham fogott el. Mohón kapkodtam magamra a szerteszét heverő ruhadarabokat,

és csak akkor vettem észre, hogy estélyi ruha van rajtam, mikor már teljesen felöltöztem. Kinyitottam a szekrényt, s találtam néhány hétköznapi ruhát is: kockás nadrágot húztam, s belebújtam egy régimódi háziköntösbe. Tiszteletre méltó fejemre tiszteletre méltó selyemsapkát tettem, s az erőfeszítéstől kissé köhécselve kibotorkáltam a szobából.

Talán háromnegyed hat lehetett ekkor, mindenütt lehúzott redőnyök, a házban teljes némaság. Tágas lépcsőházba jutottam, vastag szőnyeggel borított, széles lépcső vezetett le a hall sötét mélyébe. Egy félig nyitott ajtó mögött egy íróasztalt, mozgatható könyvszekrényt, egy íróasztal-szék támláját, s temérdek polcon bekötött könyvek hosszú sorait láttam.

- A dolgozószobám - motyogtam, s a lépcsőházon keresztül elindultam. Mikor ismét meghallottam a hangomat, hirtelen eszembe jutott valami, visszamentem a hálószobába, s beraktam a számba a hamis fogakat. A fogsor azonnal a helyére ugrott, mintha már évek óta ezt csinálnám.

- Így már jobb - mondtam fogcsikorgatva, s visszatértem a dolgozószobába. Az íróasztal-fiókok zárva voltak. A fedelét sem tudtam felrántani. Nyomát se láttam a kulcsoknak, nadrágom zsebében is hiába kutattam utánuk. Ismét visszacsoszogtam a hálóba, de hiába kutattam át az estélyi ruha, majd az összes található öltönyök zsebeit. Nagyon izgatott voltam már; ha valaki benéz, azt hihette volna, betörők dúlták szét a szobát. És nemcsak a kulcsok nem voltak sehol, de egy árva garast vagy egy darabka papírt sem találtam - kivéve a tegnapi esti vacsora számláját.

Különös fáradtságot éreztem. Leültem, s a kifordított zsebű, széthányt ruhadarabokra meredtem. Az első roham már elmúlt. Egyre jobban megértettem ellenségem tervének hallatlan zsenialitását, s egyre világosabban láttam, milyen reménytelen helyzetbe kerültem. Nagy erőfeszítéssel felálltam, s ismét visszasiettem a dolgozószobába. A hallban egy szobalány éppen akkor húzta fel a redőnyöket. Azt hiszem, arckifejezésem miatt meredt rám annyira. A dolgozószoba ajtaját bezártam magam mögött, felkaptam egy piszkavasat, s nekimentem az íróasztal fedelének. Ebben a helyzetben találtak rám.

Az íróasztal fedelét felfeszítettem, a zárat szétzúztam, a rekeszekből kidobáltam a leveleket, és szétszórtam a szobában. Szenilis őrvongésem közben szétdobáltam a tollakat és minden más, könnyebb íróeszközt, majd felborítottam a tintát, sőt, nem is tudom, hogyan történt, de a kandallópárkányról is lesodortam azt a hatalmas vázát, és darabokra törtem. Nem találtam egyetlen csekk-könyvet sem, vagy valami pénzt, vagy némi útbaigazítást, miként tudnám visszaszerezni a testemet. Őrvongva rángattam a fiókokat, mikor a komornyik két szobalány kíséretében erőszakosan behatolt a szobába.

Ez az én átváltozásom egyszerű története. Kétségbeesett állításaimat senki sem akarja elhinni. Úgy bánnak velem, mint az örültsel, s e pillanatban is felügyelet alatt állok. Pedig nem vagyok örült, nincs semmi bajom, s ennek bizonyítására írtam le ezt a történetet, pontosan úgy, ahogy volt. Az Olvasóhoz fordulok, és megkérdem: hát e történet stílusában vagy elbeszélésem módszerében van valami nyoma az örültségnek? Fiatal ember vagyok, egy elaggott test foglyaként. De a nyilvánvaló tényeket senki sem akarja elhinni. Természetesen mindenki örülnék gondol, aki mindezt nem hiszi el, és honnét is tudnám titkáraim nevét, honnét ismerném a hozzám csődülő orvosokat, cselédeimet, szomszédaimat, és honnét tudnám, hogy hívják ezt a várost, melyben most lakom. Hogyne tévednék el a saját házamban, ahol a legkülönbözőbb kellemetlenségeket kell elviselnem. Persze hogy furesákat kérdezek, sírok és üvöltök, s kétségbeesett rohamok törnek ki rajtam. Se pénzem, se csekk-könyvem. A bank nem fogadja el aláírásomat, mert - azt hiszem - testi gyengeségem ellenére is, kézírásom még

mindig Edené. Ez a temérdek ember körülöttem pedig nem engedi, hogy személyesen menjek el a bankba. Úgy látszik, ebben a városban bank egyáltalán nem is létezik, s a folyószámlám valahol Londonban lehet. Úgy látszik, Elvisham mindenki előtt titokban tartotta ügyvédje nevét - nem tudok semmit kideríteni. Elvisham egyébként alaposan belemélyedt a lélektanba, s én hiába hangoztatom mindenki előtt a való tényeket - mindez csak fokozza az emberek meggyőződését: őrültségem annak a következménye, hogy túl sokat foglalkoztam pszichológiával. Hát persze, mondják, az álom-azonosulás sajátos esete!

Két napja még egészséges ifjú voltam, előttem állt az élet. Most pedig örvöngő, ápolatlan és kétségbeesett vénember vagyok, aki szánalmasan bolyong egy pompás, ismeretlen nagy házban, megfigyelés alatt áll, félnek tőle, s mindenki kitér az útjából, akár egy bolond elől. És Londonban Elvisham, miután új, erős testet szerzett magának, előről kezdi az életet, mindazzal a felhalmozott tudással és bölcsességgel, amit hetven-egynéhány esztendő alatt összegyűjtött. Elvisham ellopta az életemet!

Még most sem tudom, mi történt voltaképpen. A dolgozószobában kötetnyi kéziratcsomóra bukkantam, s a jegyzetek nagyrészt az emlékezés lélektanával foglalkoznak; de bizonyos részek számításait és írásjeleit egyáltalán nem tudom megérteni. Valahol utalásokat találtam arra is, hogy Elvisham a matematika filozófiájával is foglalkozott. Feltételezésem szerinti teljes emlékezetét, mindazt, ami személyiségét alkotta, öreg, elsorvadt agyából az én agyamba, az enyémet viszont hasonlóképpen az ő pusztuló szervezetébe ültette át. Gyakorlatilag tehát testet cseréltünk. De hogy az ilyen csere miként lehetséges - meghaladja az én gondolkodásom határait. Amióta az eszemet tudom, mindig materialista voltam, de íme, itt váratlanul olyan esettel állunk szemben, mely azt bizonyítja, hogy az ember függetlenítheti magát az anyagtól.

Még egy végső, kétségbeesett kísérletre készülök: most itt ülök és írok, mielőtt végrehajtanám tervemet. Ma reggel étkezéskor elloptam egy kést, s ezzel aztán sikerült ennek az ócska íróasztalnak egy nagyon is szembetűnő titkos fiókját kifizítenem. Valami fehér porral teli apró zöld üvegcsén kívül nem találtam semmit. Az üvegcsé nyakán cédulát találtam, rajta a következő felirat: „Szabadulás.”

Lehet, sőt nagyon valószínű, hogy méreg. Érthető, hogy Elvisham mérget helyezett a kezem ügyébe, s biztosan tudom, hogy így akar megszabadulni az egyetlen élő tanútól, aki ellene vallhat, különben nem rejtette volna el ilyen gondosan. Ez az ember tehát valóban megfejtette a halhatatlanság titkát. Ha nem jön közbe valami véletlen, a testemben fog élni mindaddig, míg újra meg nem öregszik, aztán ismét eldobja az én testemet is, és kiszemel egy újabb, fiatal és életerős áldozatot. Ha Elvisham szívtelensége eszembe jut, elborzadok arra a gondolatra, miként nő-növekszik egyre tovább tapasztalatainak tárháza. Vajon mióta szökik már egyik testből a másikba?...

Nagyon sokat írtam, fáradt vagyok. A por, úgy látszik, jól oldódik a vízben. S az íze sem kellemetlen.

Íme, ezt a feljegyzést találták Mr. Elvisham íróasztalán. Holtteste ott hevert az íróasztal és a karosszék között. A szék, nyilván a végvonaglás közben, hátracsúszott. A történetet ceruzával írta, nagyon bizonytalan kézzel, a betűk egyáltalán nem hasonlítottak a tudós pontos írásmódjához. Csupán két különös tényt kell még megállapítanunk. Eden és Elvisham között kétségkívül létezett valamiféle kapcsolat, minthogy Elvisham egész vagyonát a fiatalemberre hagyta. De Eden végül mégsem örökölt. Mikor Elvisham öngyilkos lett, Eden különösképpen már halott volt. Huszonnégy órával azelőtt elgázolta egy kocsival, mikor az Euston Road és a

Gower Street kereszteződésénél átvágott az úttesten. Azonnal meghalt. Így tehát az egyetlen emberi lény, aki erre a hihetetlen történetre fényt deríthetett volna, szintén örökre elhallgatott.

Fordította Görgey Gábor

AZ ALMA

- Meg kell szabadulnom tőle - mondta a kocsi sarkában ülő férfi, a csöndet hirtelen megszakítva.

Mr. Hinchcliff feltekintett, mert nem hallotta jól. Elragadtatott figyelemmel szemlélte a bőröndje fogantyújához madzaggal odakötött kollégiumi sapkát - újonnan elnyert pedagógusi állásának külső és látható jelét -, a kollégiumi sapka elragadtatott csodálatával és az általa felidézett kellemes előérzetekkel. Mr. Hinchcliffet ugyanis most vették fel a londoni egyetemre, és segédtanárként készül működni a holmwoodi gimnáziumban - felettébb irigylésre méltó állás. A kocsin át útítársára meredt.

- Miért ne ajándékoznám el? - mondotta az. - El kell ajándékozni! Miért ne?

Magas, fekete, napégette férfi volt, de az arca sápadt. Karját szorosan összefonta, lábát feltette a szemközti ülésre. Hosszú, fekete bajuszát pödörgette, és mereven bámult cipője orrára.

- Miért ne? - ismételte.

Mr. Hinchcliff köhintett.

Az idegen kinyitotta szemét - különös, sötétszürke szempár volt -, és majdnem egy percig egyenesen Mr. Hinchcliffre bámult. Arc kifejezése növekvő érdeklődést mutatott.

- Igen - szólt lassan. - Miért ne? És véget vetni neki.

- Sajnos nem egészen értem, mire gondol - mondta Mr. Hinchcliff, újabb köhintéssel.

- Nem egészen érti, mire gondolok? - ismételte az idegen gépiesen, miközben furcsa szeme ide-oda járt Mr. Hinchcliff és a csomag között, a tüntetően fitogtatott sapkával, aztán visszatért Mr. Hinchcliff pelyhes ábrázatára.

- Ön ugyanis egy kissé szaggatottan beszél - mentegetőzött Mr. Hinchcliff.

- Miért is ne? - mondta az idegen, továbbfűzve gondolatait. - Ön diák? - intézte a szót Mr. Hinchcliffhez.

- A londoni egyetem levelező tanfolyamán - felelte Mr. Hinchcliff leplezetlen büszkeséggel, és idegesen megtapogatta nyakkendőjét.

- Tudásszomjtól űzve... - mondta az idegen, és hirtelen levette lábát az ülésről, öklét térdére rakta, és úgy meredt Mr. Hinchcliffre, mintha soha életében nem látott volna diákot. - Igen - mondta és mutatoujjával a levegőbe bökött. Aztán felállt, a poggyásztartóról leemelt egy táskát és kinyitotta. Szótlanul kivett belőle egy ezüstpapírba bugyolált gömbölyű tárgyat, és óvatosan kibontotta. Azután Mr. Hinchcliff felé nyújtotta - kicsiny, nagyon sima, aransárga gyümölcs volt.

Mr. Hinchcliffnek szeme-szája elnyílt. Nem nyúlt a tárgy után - ha ugyan neki szánták egyáltalán.

- Ez itt - mondta lassú szóval a fantasztikus idegen - a Tudás Fájának Almája. Nézze csak meg: kicsiny, fényes és csodálatos - a Tudás. És én önnek adom.

Mr. Hinchcliff elméje egy percig gyötrelmesen dolgozott, aztán átvillámlott agyán a kielégítő magyarázat: „Bolond!”, és ezzel megvilágosodott az egész helyzet. Az ember ne ingerelje az örülteket. Fejét kissé oldalt hajtotta.

- A Tudás Fájának Almája? Ejha! - mondta Mr. Hinchcliff. Kitűnően megjátszott érdeklődéssel szemlélte a gyümölcsöt, aztán az idegenre tekintett. - De hát miért nem akarja megenni maga? És melleleg - hogy jutott hozzá?

- Nem fonnyad meg soha. Három hónapja az enyém. És épp olyan fényes és sima és érett és kíváncsú, ahogy láthatja. - Kezét térdére tette, és eltűnődve nézte a gyümölcsöt. Aztán újra bebugyolálta a papírosba, mintha letett volna arról a szándékáról, hogy elajándékozza.

- De hogy jutott hozzá? - kérdezte Mr. Hinchcliff, aki szeretett vitatkozni. - És honnan tudja, hogy ez a Fa Gyümölcse?

- Három hónapja vettem ezt a gyümölcsöt - mondta az idegen -, egy ital vízért és egy karéj kenyérért. Aki nekem adta - mert ezzel az életét mentettem meg - örmény férfi volt. Örményország! Az a csodálatos ország, minden országok közt az első, ahol Noé bárkája a mai napig fennmaradt, az Ararát hegyének jégmezőibe temetve. Ez a férfi, mondom, másokkal együtt a kurdok elől menekülve, akik üldözték őket, felment a hegyek között olyan elhagyatott helyekre, amelyekről az emberek általában nem is tudnak. És üldözőikkel a nyomukban, magasan a hegycsúcsok között, késpenge élességű fűtől zöldellő lejtőre jutottak, és ez a fű mindenkit, aki belehatolt, könyörtelenül összevagdalt, hasított. A kurdok a sarkukban voltak már, és nem volt mit tenni, mint belevetni magukat a fűbe, és az volt a legkomikusabb, hogy a vérük árán nyert ösvény vezette nyomukra a kurdokat. Valamennyi menekültöt lemészároltak, csak ez az örmény és egy társa menekült meg. Hallotta társai sikoltását, üvöltését és a fű suhogását üldözői körül - embermagasságú fű volt. Aztán kiáltást hallott, arra másik kiáltás felelt, és amikor kisvártatva megállt, már minden elcsendesült. Mit sem értve a dologból, újra előretört, összevagdálva és vérzőn, amíg egy szakadék alatt elterülő meredek sziklalejtőre nem jutott, és akkor látta, hogy a fű lángban áll, és a füst fátyolként emelkedik közé és ellenségei közé.

Az idegen kis szünetet tartott.

- És aztán? - kérdezte Mr. Hinchcliff. - Mi történt?

- Ott állt, a fű késpengéitől összehasogatva és vérezve, a sziklák lángoltak a délutáni napsütésben, az égbolt akár a megolvadt réz, és felé gomolygott a tűz füstje. Nem mert ott maradni. A halált nem bánta, csak a kínzásoktól rettegett. Messziről, a füstön túlról ordítózást, kiáltozást hallott. Asszonyi sikoltásokat. Felkapaszkodott hát az egyik sziklaszurdokba; mindenfelé bozót nőtt, amelynek levelei közül töviseként meredtek elő a száraz ágak, végül felkapaszkodott egy hegygerincre, és amögött elrejtőzött. És ekkor találkozott a társával, egy pásztorral, aki szintén megmenekült. A hideg, az éhség és szomjúság mit sem számított a kurdokhoz képest; és megindultak a magaslatok felé, a hó és jég közé. Három napig bolyongtak.

A harmadik napon jött a látomás. Azt hiszem, éhes embereknek gyakran van látomásuk, de hát itt ez a gyümölcs. - Felemelte a bebugyolált gömböt. - És más hegylakóktól is hallottam erről, akik ismerik ezt a legendát. Estefelé történt, amikor a csillagok sűrűsödnek, hogy egy síkos sziklalejtőn haladtak alá egy hatalmas sötét völgybe, furcsa, eltorzult fák között, és ezeken a fákon kicsiny golyók függtek, mint a szentjánosbogár fénygömbjei; furcsa, kerek, sárga fények.

És ezt a völgyet hirtelen, nagy messzeségben, sok mérföldnyire, aranyló láng világította meg; lassan végigpásztázta, és fényében éjféketévé sötétültek a torz fák, és a környező lejtő, és ők maguk is olyanná váltak, akár a tüzes arany. És ők a látomáskor, ismervén a hegyek legendáit, rögtön tudták, hogy az Édenkertet látják, vagy az Édenkert őrzőjét, és arcra borultak, mint akit villám sújtott.

Amikor újra fel mertek tekinteni, a völgy egy darabig sötét volt, aztán a fény visszatért, égő borostyánszínben.

Ekkor a pásztor talpra ugrott, nagyot kiáltott, és lefelé kezdett rohanni, a fény felé, de a társa túlságosan megijedt, semhogy kövesse. Némán, szédülten, riadtan állt, és nézte, amint társa a vándorló fényözön felé halad. És alighogy nekiindult a pásztor, mennydörgésszerű zaj hallatszott, láthatatlan szárnycsapások száguldottak el a völgy felett, és valami nagy és szörnyű félelem; és ekkor az az ember, akitől a gyümölcsöt kaptam, megfordult, hogy talán még elmenekülhet. És hanyatt-homlok újra felrohant a lejtőn, nyomában a száguldó zúrzavarral, és megbotlott az egyik torz bokorban, és egy érett gyümölcs hullott le róla a kezébe. Ez a gyümölcs itt. A szárnyak és a mennydörgés ott zúgtak körülötte. Felbukott és elájult, amikor pedig eszméletre tért, ott találta magát saját falujának üszkös romjai között, és én meg a társaim ápoltuk a sebesülteket. Látomás volt? De még mindig kezében szorongatta a fa arany gyümölcsét. Voltak ott mások is, akik ismerték a legendát, tudták, mi lehet a furcsa gyümölcs. - Szünetet tartott. - És ez az - mondta.

Nagyon különös történet volt ez, egy sussexi harmadosztályú vasúti kocsiban. Olyan volt, mintha a valóság pusztán csak a fantasztikum fátyla volna, és itt most kiütközött a fantasztikum.

- Tényleg? - Mr. Hinchcliff csak ennyit tudott mondani.

- A legenda szerint - mondta az idegen -, a kertben nőtt törpe fák abból az almából erednek, amelyet Ádám a kezében tartott, amikor őt és Évát kiűzték a Paradicsomból. Ádám ráeszmélt, hogy a markában tart valamit, meglátta a félig megevett almát, és ingerülten félredobta. És most ott terem a gyümölcs abban az örökös hóval övezett, elhagyatott völgyben, és lángpallosok őrzik az Ítélet Napjáig.

- De hát én azt hittem, ezek a dolgok... - Mr. Hinchcliff pillanatnyi szünetet tartott - mesék vagy inkább példázatok. Ön azt állítja, hogy ott, Örményországban...

Az idegen válaszul feltartotta tenyerén a gyümölcsöt.

- De ön nem tudhatja - mondta Mr. Hinchcliff -, hogy ez valóban a Tudás Fájának Gyümölcse. Lehetséges, hogy az az ember... mondjuk... valamiféle káprázatot látott. Tegyük fel...

- Nézze meg - mondotta az idegen.

Csakugyan különös gömb volt, nem igazán alma; furcsa, arany színben izzott, majdnem úgy, mintha magát a fényt préselték volna bele az anyagába. Ahogy Mr. Hinchcliff nézte a gyümölcsöt, meglevenedett előtte a hegyek közé zárt elhagyatott völgy, az örökös lángpallos, az imént hallott történet ódon furcasága. Megdörzsölte szemét.

- De hát... - mondta.

- Ilyen maradt, sima és teljes, három hónapon át. Nem fonnyad, nem szárad, nem romlik.

- És ön, a maga részéről... - kérdezte Mr. Hinchcliff - valóban azt hiszi, hogy ez...

- A Tiltott Gyümölcs.

Nem lehetett tévedés; az idegen viselkedése komoly, elméje teljesen ép volt.

- A Tudás Gyümölcse - mondta.

- Tegyük fel, hogy az - mondta Mr. Hinchcliff, kis szünet után, még mindig a gyümölcsre szögezve szemét. - De végül is, ez másféle tudás - nem ugyanaz. Úgy értem, hogy Ádám és Éva már megette a Tudás Gyümölcsét.

- Bűneiket örököljük, de a tudásukat nem - mondta az idegen. - Akkor minden egészen világos és tiszta lenne. Mindenbe beleláthatnánk, mindenben átlátnánk, mindennek a legmélyebb értelméig hatolnánk...

- Hát akkor miért nem eszi meg? - kérdezte Mr. Hinchcliff hirtelen sugallat hatására.

- Elfogadtam, azzal a szándékkal, hogy megeszem - mondta az idegen. - Az Ember elbukott. Pusztán csak az, hogy megeszi, aligha...

- A tudás hatalom - jelentette ki Mr. Hinchcliff.

- De boldogság-e? Én idősebb vagyok önnél, több mint kétszer olyan idős. Olykor-olykor kezembe veszem ezt a gyümölcsöt, és eláll a szívem verése arra a gondolatra, mi mindent tudhatna az ember, mily iszonyúan tisztán láthatna... Gondolja el, hogy hirtelen az egész világ könnyörtelenül megvilágosodnék!

- Ez, úgy hiszem, igen hasznos lenne - mondta Mr. Hinchcliff.

- Gondolja el, hogy beleláthatna mindenki szívébe és agyába, akit ismer; szívük, agyuk legtitkosabb rejtekébe - azokéba, akiket szeret, akiknek szeretetét nagyra becsüli...

- Az ember hamar rájönne a csalásra - mondta Mr. Hinchcliff, akire erős hatással volt ez a gondolat.

- És ami még rosszabb: ismerni önmagát, legtitkosabb illúzióitól megfosztottan. Olyannak látni magát, amilyen. Mindazt, amiben megakadályozta a kéjvágy és a gyöngeség. Nem valami boldogító kilátás.

- Ez is nagyszerű dolog lehetne. „Ismerd meg tenmagadat”, hiszen tudja.

- Ön fiatal - mondta az idegen.

- Ha önnek nem fontos, hogy megegye, és csak terhére van, miért nem dobja el?

- Most talán újra nem fog megérteni engem. Hogy dobhatna el valaki egy ilyen tündöklő és gyönyörű dolgot? Ha az ember egyszer hozzájutott, a rabjává lesz. Másrészt viszont, elajándékozni? Elajándékozni valakinek, aki szomjazza a tudást, aki nem retten vissza a világos felismerés gondolatától...

- Persze - mondta Mr. Hinchcliff elgondolkozva -, lehet ez valami mérgező gyümölcs is.

És pillantása ekkor egy mozdulatlan valamire esett; egy fekete betűs fehér tábla végére, künn, a kocs ablakán túl: „- MWOOD” - ennyit látott. Rémülten ugrott fel az ülésről.

- Jóságos Isten! - kiáltott fel Mr. Hinchcliff. - Holmwood! - és a pillanatnyi valóság rögtön feledtette azokat a misztikus felismeréseket, amelyek az imént hatalmukba kerítették.

A következő pillanatban már kinyitotta a kocs ajtaját, bőröndjével kezében. A forgalmista már meglepette a zöld zászlót. Mr. Hinchcliff leugrott.

- Fogja! - szólt mögötte egy hang, s meglátta az idegen feketén fénylő szemét, és az aranygyümölcsöt, ragyogón és csupaszon, amint felé nyújtotta, a kocs nyitott ajtaján. Ösztönszerűen elvette - a vonat már mozgásban volt.

- Nem! - ordította az idegen, és utánacapott, mintha vissza akarná venni.

- Vigyázzon! - kiáltott a peronon egy vasutas, előrerohant, és becsukta a kocs ajtaját.

Az idegen ordított valamit, amit Mr. Hinchcliff nem értett, fejét kidugta az ablakon, karjával izgatottan hadonászott, aztán ráesett egy híd árnyéka, és egy pillanat múlva eltakarta. Mr.

Hinchcliff meglepetten állt, a kanyarban eltűnő utolsó kocsira meredt, és kezében ott volt a csodálatos gyümölcs. Egy fél percre minden összezavarodott az agyában, de ekkor észrevette, hogy két-három férfi, aki a peronon áll, nagy érdeklődéssel figyeli. Csak nem ő az új gimnáziumi segédtanár? Eszébe ötlött, hogy a körülállók szemével nézve, a gyümölcs nagyon is lehetne holmi frissítőnek szánt gyermek narancs. Erre a gondolatra elpirult, és zsebébe dugta a gyümölcsöt, ahol az kellemetlenül kidudorodott. De hát ezen már nem lehetett segíteni, így hát, félszegen leplezve félszégességét, feléjük indult, hogy megkérdezze, merre vezet az út a gimnáziumba, és hogyan juttathatja el oda a peron túlsó szélén várakozó bőröndjét és két ládáját?

Megtudta, hogy poggyászát hat pennyért elviszik targoncán, ő pedig gyalog követheti. Hangjukban egy árnyalatnyi gúnyt sejtett. Egy pillanatra sem feledhette az áruló dudort.

A vasúti kocsiban megismert férfi furcsa komolysága és a varázslatos történet, amelyet elmesélt, egy időre eltérítette Mr. Hinchcliff gondolatait a rendes mederből. Ködként elűzte mindazt, ami közvetlenül nyugtalanította. Bolyongó lidércfény! De új állásának izgalma, és az a tudat, hogy Holmwoodra általában, az iskolához tartozókra pedig különösen előnyös benyomást kell gyakorolnia, újra teljes erejével áthatotta Mr. Hinchcliffet, és eloszlatta lelkében a zűrzavart. Különös, hogy egy sima és aranyfényű gyümölcs, amely alig három hüvelyk átmérőjű, mennyire kényelmetlen és felesleges holminak bizonyulhat egy kényes fiatalember számára, ha legelőnyösebb oldaláról akar mutatkozni! Fekete kabátjának zsebében szörnyen kidudorodott, teljesen elrontotta a vonalát. Elhaladt egy fekete ruhás kis öreg hölgy mellett, és úgy érezte, a pillantása rögtön erre a kinövésre esik. A fiatalember egyik kesztyűje a kezén volt, a másikat botjával együtt vitte, úgyhogy lehetetlenség volt nyíltan vinnie a gyümölcsöt. A városba vezető út egyik megfelelően elhagyott pontján kivette zsebéből az alkalmatlan nyűgöt, és megpróbálta a kalapja alá rejteni. De ehhez túl nagy volt a gyümölcs, a kalap komikusan ingadozott a fején, és épp amikor kivette belőle, egy hentesinas fordult be a sarkon.

- A fene egye meg! - mondta Mr. Hinchcliff.

Megette volna a gyümölcsöt és azon nyomban mindentudóvá vált volna, de hát micsoda bárgyú viselkedés lenne, ha egy bőlevű gyümölcsöt szopogatva vonulna be a városba - márpedig a gyümölcsön határozottan érződött, hogy bőlevű. Ha épp arra jönne egy iskolás fiú, komoly kárára lehetne a fegyelemnek, ha így látná. És esetleg ragadós lenne az arca a létől, vagy lecsurogna a kézelőjére, esetleg olyan maróan savanyú lenne, mint a citrom, és kifakítaná a ruháját.

Aztán egy kanyarban két csinos leányalak tűnt fel a napfényben. Lassan sétáltak a város felé és trécseltek - bármely pillanatban hátranézhetnek, és egy felhevült arcú fiatalembert pillanthatnak meg, aki valami foszforeszkáló sárga paradicsomot visz a kezében! Biztos, hogy jól nevetnének.

- Ördög vigye! - mondta Mr. Hinchcliff, és egy gyors dobással áthajította a fölösleges nyűgöt egy kert kőkerítésén, amely ott húzódott az út mentén. Amikor a gyümölcs eltűnt, enyhe szívfájdalmat érzett, hogy elveszett, de ez alig tartott egy pillanatig. Megigazította kezében a botot és a kesztyűt, és délcegen, öntudatosan továbbment, hogy megelőzze a lányokat.

Ám az éj sötétjében Mr. Hinchcliff álmot látott a völgyről, a lángpallosról és a torz fákról, és most már tudta, hogy valóban a Tudás Fájának Almája volt, amit oly könnyelműen eldobott. Nagyon rosszkedvűen ébredt.

Reggelre elmúlt a megbánása, de később visszatért és idegesítette; olyankor azonban soha, amikor boldog volt, vagy sok dolga akadt. Végül egy holdvilágos éjszakán, tizenegy óra körül,

amikor egész Holmwood nyugodott, kétszeres erővel szakadt rá újra megbánása, és kalandra ösztökélte. Kisurrant a házból, átvette magát a játszótér falán, és végigment a némán hallgató városon a vasúti állomáshoz vezető útra, aztán bemászott a kertbe, ahova a gyümölcsöt dobta. De odalent, a harmatos fű és a pitypang alig sejthető gömböcskéi között semmit sem talált.

Fordította Fóthy János

A KRISTÁLYTOJÁS

London egyik utcájában egy éve még apró, mocskos butikra bukkant az ember, felette viharvert, sárga betűk hirdették: *C. Cave Természetbúvár és Régiségkereskedő*. A kirakatban a legkülönbözőbb dolgokat lehetett látni. Volt ott elefántagyar, hiányos sakk-készlet, üveggyöngy, kard, egy teli doboz műszem, két tigris és egy emberi koponya, számos molyette, kitömött majom - az egyik még egy lámpát is tartott -, régimódi vitrin, valami légyriasztós strucctojásszerűség, néhány horgászfelszerelés, végül egy rendkívül mocskos, üres akvárium. Történetünk kezdetén még egy tojás alakú, ragyogóra csiszolt kristálydarab egészítette ki a gyűjteményt. A kirakat előtt pedig két ember nézegette a kristályt: az egyik magas, vékonydongájú pap volt, a másik pedig egy szerényen öltözött, fekete szakállas, sötét bőrű fiatalember. A sötét bőrű fiatalember heves mozdulatokkal magyarázott valamit, s úgy látszik, rá akarta bírni a másikat, hogy vegye meg a kristálydarabot.

Mialatt ezek odakünn vitatkoztak, Mr. Cave a butik mögötti lakásából belépett a boltba. Éppen befejezte a teázást, s szakállán még ott díszlelegtek a vajás kenyér nyomai. Mikor észrevette, mi köti le a két ember figyelmét, egyszerre megnyúlt az arca. Büntudatosan pillantott hátra a lakás felé, s halkán bezárta az ajtót. Haja piszkosszürke volt; kopott, kék zsakettet viselt, fején ósdi köcsöglapapot, s mindezt csámpás posztópapucs zárta le. Csak állt és figyelte a két vitatkozót. Az egyházi férfiú mélyen belekotort nadrágzsebébe, megszámlolta a maroknyi pénzt, s teli szájjal, elégedetten mosolygott társára. Mikor beléptek a boltba, Mr. Cave még levertebbnek látszott.

A pap köntörfalazás nélkül nekiszegezte a kérdést: mennyibe kerül a kristálytojás? Mr. Cave idegesen a lakásajtó felé pillantott, s kijelentette: a kristálytojás ára öt font. A lelkes tiltakozott a magas ár ellen; sem a barátjának, mondotta, sem Mr. Cave-nek nem érhet ennyit. Ez az ár valóban sokkal magasabb volt, mint amilyet Mr. Cave kérni akart, mikor a kristályt beszerezte. Ekkor alkudozni próbáltak. Végül Mr. Cave kitárta az utcai ajtót:

- Öt font az ára - mondta, mintha meg akarná kímélni magát a hiábavaló vitatkozástól. Ekkor a lakásba vezető üvegajtó mögött megjelent egy nőszemély, s kíváncsian végigmérte a két vevőt.

- Öt font az ára - mondta Mr. Cave, s hangja megremegett.

Mindeddig a füstös képű fiatalember nem szólt egy szót sem, csak Cave-et figyelte állhatatosan. Most megszólalt:

- Adja meg neki az öt fontot - mondta.

A pap a fiatalemberre pillantott, hogy lássa, nem tréfál-e, majd újra Mr. Cave-re nézett, s észrevette, milyen sápadt az öreg arca.

- Ez rengeteg ám! - mondta, majd zsebébe nyúlt, s kezdte összekaparni minden pénzkészletét. Másfél fontnál alig talált többet, s ekkor társához fordult, akivel úgy látszik, meghitt viszonyban lehetett. Ez alkalmat adott Mr. Cave-nek arra, hogy összeszedje gondolatait, s izgatottan kezdte magyarázni, hogy szó, ami szó, a kristályt tulajdonképpen nem is tudja eladni. A két vevő persze elképedt, s szemére vetették, miért nem gondolta meg előbb, mielőtt alkudozni kezdtek vele. Mr. Cave zavarba jött, de makacsul kitartott amellett, hogy nem rendelkezhetik a kristálytojással, mert egy vevő már jelentkezett aznap, aki feltételeken le is foglalta. Azok ketten pedig, miután azt hitték, hogy az öreg még feljebb akarja srófolni az

árat, úgy tettek, mintha ki akarnának menni a boltból. Ám ebben a pillanatban kinyílt a lakásba vezető ajtó, s az előbbi sötét hajzat és malacszem tulajdonosnője megjelent.

Durva arcú, vaskos nőszemély volt, fiatalabb és sokkal magasabb Mr. Cave-nél. Nehézkesen mozgott, arca pedig szederjes volt.

- A kristály igenis eladó! - mondta. - És öt font éppen elég érte. Cave, én nem tudom, mi ütött beléd, hogy nem fogadod el az urak ajánlatát!

Mr. Cave megzavarodva a hirtelen beavatkozás miatt, pápaszeme fölött dühösen nézett az asszonyra, s különösebb meggyőződés nélkül hangoztatta, hogy joga van a boltját úgy vezetni, ahogy jónak látja. Erre aztán kitört a veszekedés. A két vevő mulatságosnak találta, és érdeklődéssel figyelte a jelenetet, s alkalomadtán ők is közbeszóltak, Mrs. Cave pártját fogva. Mr. Cave, bármennyire is sarokba szorították, nem tágitott zavaros és valószínűtlen meséjétől, hogy valaki ma reggel érdeklődött a kristály után. Egyre görcsösebben magyarázott, s állhatatosan ragaszkodott álláspontjához. A különös vitának a fiatal keleti vetett véget. Azt mondta, két napon belül majd jelentkeznek, hogy tisztességes előnyt adjanak az állítólagos érdeklődőnek.

- De akkor aztán ragaszkodunk az öt fonthoz - jelentette ki a lelkész.

Mrs. Cave férje helyett is mentegetőzött, és megmagyarázta nekik, hogy az ura bizony néha bogaras; s mikor a két vevő távozott, azok ketten a boltban szabadon folytatták a kínos esettel kapcsolatos perpatvarukat.

Mrs. Cave bizony nem türtőztette magát, mikor férjét kezelésbe vette. A szegény kis öreg remegett a felindultságtól, teljesen összezavarta az érveit, s egyrészt azt állította, hogy akadt egy másik vevője, másrészt, mondta, a kristály bőven megér tíz aranyat is.

- Akkor mért kértél öt fontot? - mondta az asszony.

- Bízd csak rám a boltot, úgy vezetem, ahogy jónak látom! - felelte Mr. Cave.

Mr. Cave mostohalányával és mostohafiával élt együtt, így aztán este a vacsoránál újból felhánytorgatták az ügyet. Egyikük sem tartotta valami nagyra Mr. Cave üzletvezetését, s ezzel a mai ostobasággal betelt a pohár.

- Szerintem már más ajánlatokat is visszautasított - jelentette ki mostohafia, egy tizennyolc éves, nyakigláb kamasz.

- De öt fontot! - szörnyülködött a másik mostohagyerek, egy nagyszájú, huszonhat éves fiatal nőszemély.

Mr. Cave elég nyomorúságos válaszokat adott; nem túl meggyőzően motyogta, hogy üzleti dolgait ő érti a legjobban. Azok addig beszéltek neki, míg végül félbehagyta az étkezést, s üzőtten kimenekült a szobából, hogy éjszakára bezárja a boltot. Füle égett, pápaszeme mögött könnyek csillogtak, s így bosszankodott:

- Mért is hagytam ezt a kristályt olyan sokáig a kirakatban? Ilyen örültséget! - Egyre csak ez járt a fejében, és sokáig nem tudott semmit kitalálni, miként kerülje el a kristály eladását.

Vacsora után a két mostohagyerek kicsípte magát, és elment hazulról, felesége pedig visszavonult az emeletre, hogy egy forró limonádé mellett átgondolja a kristályüzlet távlatait. Mr. Cave pedig bement a boltba, késő éjszakáig ott is maradt, állítólag azért, hogy egy aranyhal-medencébe díszköveket helyezzen el; valójában egy titkos tervét akarta megvalósítani, amiről később majd bővebben szólunk.

Másnap reggel Mrs. Cave észrevette, hogy a kristályt eltávolították a kirakatból; néhány öreg halásznapi könyv mögött rejtőzött. Erre ő feltűnő helyre visszatette a kirakatra. Ám a további szóváltásnak elejét vette egy ideges fejfájás; az asszonynak most nem volt kedve veszekedni, Mr. Cave-nek pedig máskor sem.

A nap nem telt valami kellemesen. Mr. Cave, ha lehet, még szórakozottabb volt, mint rendesen, azonkívül szokatlanul ingerülten viselkedett. Délután, mikor felesége szokásához híven lepihent, az öreg ismét eltávolította a kristályt a kirakatból.

Másnap Mr. Cave-nek egy macskacápa-szállítmányt kellett átadnia valamelyik orvosi fakultáson, ahol boncoláshoz volt szükségük erre az árura. Férje távollétében Mrs. Cave gondolatai ismét a kristályra terelődtek, és már be is osztotta, miként fogja elkölteni az öt fontot, mely tisztára talált pénz. Terveiben néhány igen kellemes dolog szerepelt, többek között egy zöld selyemruha s egy richmondi kirándulás - mikor az utcai ajtó feletti csengő megszólalt, s beszólította az üzletbe. A látogató egy magántanító volt, aki vizsgákra készített elő fiatalembereket, s most panaszkodott, hogy Cave-ék nem szerezték be a tegnapi megrendelt békákat. Mrs. Cave nem helyeselte, hogy férje ilyesfajta cikkekkel is foglalkozik, s a veszedelmes, kiabáló úriember, rövid szóváltás után, a maga részéről teljesen nyugodtan visszavonult. Mrs. Cave pedig önkéntelenül a kirakatra pillantott, hiszen ha látta a kristályt, lelki szemei előtt azonnal felderengtek ötfontos álmái. Hogy elképedt, mikor észrevette, hogy a kristálynak hűlt helye! Azonnal megnézte a pult alatti láda mögött, ahol tegnap rábukkant. Ott sem volt. Ekkor lázas kutató hadjáratba kezdett.

Mikor Mr. Cave a cápaüzletet elintézve, háromnegyed kettő tájt hazatért, a következő kép tárult elé: a feldúlt üzlethelyiségben felesége négykézláb és bösen matatott a pult alatt, az állattömő holmik között. Az asszony vörös és mérges arca felbukkant a pult mögött, mikor a csilingelés férje visszatértét jelezte, majd haladéktalanul és szemrehányóan nekiszegezte a kérdést:

- Hová dugtad?

- Hová dugtam? Micsodát?

- Hát a kristályt!

Mr. Cave szemmel láthatóan megdöbbenve a kirakathoz rohant.

- Nincs itt? Jóságos Isten! Mi lett vele?

Ugyanakkor lépett be Mr. Cave mostohafia a belső szobából; néhány perccel Mr. Cave előtt jött haza, s csak úgy ontotta a szitkokat. Egy használtbútor-kereskedőnél dolgozott, itt az utcában, hazajárt ebédelni, s most dühöngött, hogy az ebéd még nincs az asztalon. De mikor megtudta, hogy a kristály eltűnt, az ebédről is megfeledkezett, s minden dühe anyjáról a mostohaapjára irányult. Persze, anyjával együtt azonnal arra gondoltak, hogy az öreg elrejtette a kristályt. De Mr. Cave állhatatosan tagadta, hogy bármit is tud a kristály sorsáról, még azt is készségesen felajánlotta, hogy közjegyző előtt, okmánybélyeggel ellátott írásbeli nyilatkozatot ad a dologról - végül pedig odáig merészkedett, hogy feleségét és mostohafiát vádolta: bizonyára ők vitték el a kristályt, hogy háta mögött eladják. Ezzel aztán felettébb elkeseredett és heves vita kezdődött, melynek betetőzéseként Mrs. Cave rendkívül ideges állapotba került, középütt járt az idegroham és ámokfutás között, fia pedig mindezek miatt fél órát késett a bútorkereskedésből. Mr. Cave felesége érzelmkitörései elől a boltba menekült.

Este szenvedélymentesebben, bíraskodó szellemben, s Mr. Cave mostohalányának elnöklésével újra megtárgyalták az ügyet. A vacsora menete nem volt éppen szerencsés, s kínos jelenettel végződött. Mr. Cave megnyitotta felháborodásának zsilipjeit, s az ajtót hevesen

bevágta maga mögött, kivonult a szobából. A család többi tagját most már nem zavarta Mr. Cave jelenléte, szabadon pocskondiázták az öreget, majd az egész házat, padlástól a pincéig tűvé tették, hátha rábukkannak a kristályra.

Másnap ismét beállított a két vevő. Mrs. Cave úgyszólván könnyek között fogadta a látogatókat. Szípgöngyözve mesélte, hogy azt senki sem tudja elképzelni, mit kellett neki már kiállnia attól a Cave-től házasságnak nevezett zárandokútja során... S az eltűnt kristályról is összezagyvált valamit. A lelkész s a keleti fiatalember halkán egymásra nevettek, s kijelentették, hogy ez valóban nagyon különös. Mikor úgy látszott, hogy Mrs. Cave élete teljes történetének ismertetésére készül, el akarták hagyni a boltot. Mire Mrs. Cave, még mindig reménykedve, a lelkész címét kérte, hogy értesíteni tudja, ha Cave-ből mégis sikerül valamit kicsikarni. A lelkész nyomban megadta a címét, de a cédula, úgy látszik, elkallódott, s Mrs. Cave később egyáltalán nem tudott visszaemlékezni a címre.

Aznap este a Cave család érzelmkitörései teljesen kimerültek, s Mr. Cave, aki délután nem volt otthon, vacsora közben búskomoran elkülönült a többiektől; ám ezt a hangulatot még mindig kellemesnek lehetett nevezni az elmúlt napok szenvedélyes háborgásaihoz képest. Egy darabig nagyon feszült volt a légkör a Cave házban, de sem a kristály, sem a vevők nem bukkantak fel többé.

Nos hát, ne szépítsuk tovább a dolgot, s valljuk be, hogy az öreg Mr. Cave hazudott. Nagyon is jól tudta ő, hova lett a kristály. A Westbourne Streeten volt, a Szent Katalin kórházban, Mr. Jacoby Wace tanársegéd szobájában. Ott állt egy pohárszéken, fekete bársonnyal félig letakarva, egy palack amerikai whisky mellett. Valójában e történet részletei is Mr. Wace-től erednek. Cave a kristályt abba a zsákba rejtette, amelyben a cápát a kórházba vitte, s könyörgött, hogy az ifjú kutató tegye el neki ezt az apróságot. Mr. Wace először kissé habozott. Cave-vel elég különös kapcsolatban volt. A fiatal orvos előszeretettel tanulmányozta a furcsa embertípusokat, már többször meg is hívta az öreget egy kis borozásra szivarfüst mellett, hogy Cave kifejtse elég mulatságos nézeteit az életről általában, a feleségéről pedig annál részletesebben. Az orvos már Mrs. Cave-vel is találkozott, mikor egyszer-kétszer beszólt a boltba, s az öreg nem volt otthon. Így aztán tudott az örökös zaklatásról, mely Cave-nek kijutott, s miután igazságosan mérlegelte a dolgot, úgy döntött, hogy menedéket nyújt a kristálynak. Mr. Cave megígérte, hogy megmagyarázza, miért ragaszkodik oly bolondul a kristályhoz, de már előre megmondott annyit, hogy látomások jelentek meg benne. S még aznap meglátogatta az orvost.

Elég bonyolult történetet adott elő. Mint mondom, a kristályt más furcsaságokkal együtt egy ritkaságkereskedő árverésén szerezte, s miután fogalma sem volt, mi lehet az értéke, kitette a kirakatba, s tíz shillingben szabta meg az árát. Ezen az áron hónapokig a nyakán maradt, s már éppen arra gondolt, hogy leszállítja az árát, mikor különös felfedezésre bukkant.

Akkoriban nagyon rossz egészségi állapotban volt - s nem szabad elfelejteni, hogy későbbi élményei során ellenállóképessége tovább is csökkent -, és nagyon elkésérítette, hogy felesége és mostohagyermekai semmibe veszik, és rosszul bánnak vele. Felesége hiú, tékozló, szívtelen asszony, s titokban egyre szenvedélyesebben ivott. Mostohalánya közönséges volt és öntelt, mostohafia pedig mélységesen utálta Mr. Cave-et, s minden lehető alkalommal kifejezésre juttatta utálatát. Az üzleti ügyek is igen nyomasztották az öreget, s Mr. Wace szerint alkalomadtán ő maga sem vetette meg az itókát.

Mr. Cave jó módban nőtt fel, gondos nevelésben részesült, s most néha heteken át állandóan búskomorságban s álmatlanságban szenvedett. Félt, hogy felkölti a családot, tehát éjjelente, mikor fejében már elviselhetetlenül kavargtak a gondolatok, szép halkán felkelt felesége

mellől, s bolyongani kezdett a házban. S egy augusztus végi hajnalon három óra körül véletlenül betévedt a boltba.

A mocskos kis helyiségben koromsötét volt, csupán az egyik sarokból tört elő valami szokatlan ragyogás. Mikor közelebb lépett, megállapította, hogy a fény a kristálytojásból sugárzik, mely a kirakattal szemben, a pult sarkában állott. A redőny hasadékán beszivárgó keskeny fénysugár rávetődött a kristályra, s mintha egész belsejét fény árasztotta volna el.

Ez a jelenség feltűnt Mr. Cave-nek, hiszen ellenkezett az optika törvényeivel, melyeket ifjúkorában tanulmányozott. Azt értette, hogy a kristály visszaveri a sugarakat, melyek belül, a gyújtópontban találkoznak - de ez a szétszórt sugárzás meghaladta fizikai ismereteit. Egészen közel hajolt a kristályhoz, jól belenézett, majd körös-körül is megvizsgálta, mert egyszerre ismét feltámadt benne az a tudományos érdeklődés, mely miatt ifjúkorában ezt a pályát választotta. Elképedten látta, hogy a fény nem marad mozdulatlanul a kristály gyújtópontjában, hanem ide-oda táncol, mintha a tojás üres lenne, s valami villódzó gáz gomolyogna a belsejében. Amint ide-oda járkált a tojás körül, hogy más-más szemszögből lássa, egyszerre észrevette, hogy ott áll a kristály és a fényforrás között, és a sugárzás mégsem csökken. Elképedve távolította el a tojást a fénysugár útjából, s a bolthelyiség legsötétebb zugába helyezte. A kristály még négy-öt percig ragyogott, aztán lassacskán elhalványult, majd teljesen kialudt. Ekkor visszahelyezte a behatoló hajnali napsugár pászmájába, mire ismét azonnal felragyogott.

Mindeddig Mr. Wace is megerősítette Mr. Cave figyelemre méltó történetét. Ő maga is többször valami fény sugarába helyezte a kristályt: legalább egy milliméter átmérőjű fénysugarat kellett rábocsátania. S teljes sötétségben, azzal a bizonyos bársonnyal letakarva, a kristály valóban halvány villódzó fényt bocsátott ki. Ámde, úgy látszik, ez a sugárzás nem volt egészen mindennapi, mert egyesek nem észleltek semmit. Mr. Harbinger például - ez a név a tudomány iránt érdeklődők előtt a Pasteur-intézettel kapcsolatban bizonyára nem ismeretlen - nem látott semmiféle sugárzást. Még Mr. Wace sem észlelte olyan mértékben ezt a jelenséget, mint Mr. Cave, sőt, nagyon érdekes, hogy Mr. Cave sem észlelt mindig ugyanolyan fényerejű sugárzást: a látomás annál élénkebb volt, minél elgyengültebb és fáradtabb állapotban nézte a kristálytojást.

Nos, a kristály ragyogásának felfedezése lenyűgözően hatott Mr. Cave kedélyállapotára. S egy kötetnyi fellengzős leírásnál többet mond az öregúr elhagyatottságáról az a tény, hogy egy teremtetett léleknek sem szólt rendkívüli megfigyeléseiről. Úgy látszik, otthon olyan kicsinyes és rosszindulatú légkörben élt, hogy ha elárulja újabb kedvtelését, azzal egyben a gyönyör elvesztését is kockáztatja. Megfigyelte, hogy a hajnal közeledtével, mikor egyre jobban kivilágosodott, a kristály, bárhogyan nézte, elvesztette minden tündöklését. Néha pedig egyszerűen nem látott semmit, csak éj idején, a bolthelyiség sötét sarkaiban.

De Mr. Cave rájött, hogy ha azt az öreg bársonyterítőt, mely az ásványgyűjtemény háttéréül szolgált, duplán a fejére borítja, nappal is láthatja a kristály belsejében tündöklő mozgalmas jelenségeket. Nagyon vigyázott, nehogy a felesége így bukkanjon rá, és csak délutánonként vette elő a kristályt, mikor az asszony az emeleten ebéd utáni álmát aludta. De még ilyenkor is óvatosan a pult alá bújt.

És egy szép napon, miközben a kristályt ide-oda forgatta a kezében, valamit meglátott benne. Felvillant és már el is tűnt, de egy másodperc alatt is úgy rémlett neki, mintha tágas és idegen táj tárult volna fel előtte. S ahogy tovább forgatta a kristályt, s gyengült a fény - ugyanaz a látomás még egyszer felvillant.

Mr. Cave kísérletezésének minden egyes állomásáról fárasztó és fölösleges lenne beszámolni. Elég, ha az eredményt összegezzük: ha a kristályban a rávetülő fénysugár irányából 137 fokos szögben nézett, akkor egy nagy kiterjedésű, különös táj állandó, tiszta képét látta benne. E táj egyáltalán nem volt álomszerű, sőt, határozott és valóságos benyomást keltett, s minél tisztább volt a fény, annál kézzelfoghatóbbnak látszott a kép is. És nem is volt mozdulatlan: vagyis bizonyos tárgyak lassan és rendezetten ide-oda mozogtak, mintha valóságos dolgok lettek volna. S ahogy a megvilágítás és a látószög változott, úgy változott a kép is, olyasformán, amint egy ovális lencsével vizsgálva valamit, a lencse forgatásával a látvány is mindig más és más.

Mr. Wace határozott kijelentése szerint Mr. Cave igen részletesen számolt be a dologról, s elbeszélésében a hallucinálásra jellemző érzelmi elemeknek nyomát sem találta. Annyit azonban meg kell jegyezni, hogy Mr. Wace teljesen sikertelenül igyekezett felfedezni valami hasonlót a kristály opalizáló fényében. A két ember benyomásai korántsem voltak egyenlő értékűek, s tökéletesen elképzelhető, hogy az, amit Mr. Cave határozottan látott, Mr. Wace számára nem volt több ködös homálynál.

Mr. Cave leírása szerint mindig ugyanolyan kiterjedt síkság tárult elé, s mintha valami torony vagy árboc tetejéről, mindenesetre magasról látta volna. A síkságot nagyon messze, keleten is, nyugaton is hatalmas vöröses sziklák határolták, melyek valamilyen festményre emlékeztettek, de hogy Mr. Cave milyen képre gondolt, arra Mr. Wace nem tudott rájönni. A sziklák észak, illetve dél felé húzódtak - éjjel tudniillik a csillagok is látszottak, s így Mr. Cave az égtájakat is meg tudta határozni - s még mielőtt a két vonulat találkozott volna, a távolság homályába tűnt az egész. Mr. Cave a keleti sziklavonulathoz állt közelebb, s első látomásakor a hegyek fölött éppen felbukkant a nap. A tájban a napfényhez képest fekete, saját árnyékukhoz képest viszont halvány, bizonytalan alakú élőlények hemzsegték, melyeket Mr. Cave madaraknak nézett. Közvetlenül alatta épülettömbök húzódtak, mintha éppen a tetejükre látott volna. A kép visszaverődő és ködösebb szélé felé ezek az épületsorok elhomályosultak. Különös alakú és színű, mély mohazöld és csodálatos szürke fákat is látott egy széles, tündöklő csatorna mentén. Egyszerre hatalmas, pompás színekben ragyogó valami suhant át a képen. De hát hiába. Mr. Cave először csak villanásszerűen láthatta ezeket a jelenségeket, keze és a feje is reszketett: a képek csak felvillantak s már el is tűntek, s helyükben nem maradt más, csak valami bizonytalan homály. S persze az első időben még csak hosszas próbálkozások után tudott olyan szögből nézni a kristályba, hogy az elröppent látomást újra meglelje.

Miután egy teljes hétig tantaluszi kínok közepette eredménytelenül kísérletezett, az első látomás után megjött a második is, s ekkor teljes hosszában megjelent előtte a völgy. Most ugyan más kép tárult elé, de ő csodálatosképpen valahogy biztosan tudta, hogy erre a különös világra, ha más irányba is, de ugyanarról a pontról tekint alá. Ezt a meggyőződését egyébként későbbi megfigyelései teljes mértékben alátámasztották. A hatalmas épületnek a múltkor csak a tetejét látta, most viszont kellő távolságból végigtekinthetett a homlokzaton. Ugyanaz az épület volt, hiszen megismerte a tetőzetét. A homlokzat előtt rendkívül hosszú, nagyméretű terasz húzódott végig, közepén egyenlő távolságra hatalmas, de igen kecses oszlopok meredtek a magasba, s mindegyiknek a tetején apró tárgyak csillogtak, melyek visszaverték a lenyugvó nap sugarait. Mr. Cave először nem is tulajdonított különösebb jelentőséget ezeknek a tárgyaknak, csak később, mikor a látottakról Mr. Wace-nek beszámolt. A terasz pompázó, kecses bozótos felett lebegett, mögötte széles pázsit terült el, melyen bogárszerű, de a bogaraknál sokkal hatalmasabb lények mászkáltak. A pázsiton túl rózsaszín kövekkel kirakott, dúsan díszített gyalogút látszott, ezen túl pedig, pontosan a sziklavonulattal párhuzamosan végighúzódva a völgyben, sűrű, vörös dudvával szegélyezett víz csillogott, mint valami hatalmas tükör.

A levegőben csak úgy nyüzsögtek a méltóságteljesen ívelő madarak rajai. A folyam túlsó oldalán rengeteg nagyszerű épület állott, színesen csillogó áttört fémcsipkézettel és csiszolt felületekkel; mindez moha- és zuzmószerű fák között egy erdőbe ágyazva. Egyszerre valami újra meg újra keresztülcapdosott a képen, akár egy drágaköves legyező vagy egy verdeső szárny, s mintha Mr. Cave orra előtt, a kristály másik oldalán lett volna, egy arc, jobban mondva egy arc felső része jelent meg, s hatalmas szemeivel közeledett hozzá, Mr. Cave annyira megrémült e szemek valóságosságától, hogy fejét elkapva, a kristály mögé pillantott. Megfigyeléseibe merülve egészen elképedt, mikor látta, hogy ott van a hűvös, sötét kis bolthelyiségben, a megszokott faszész bűze, dohos és rothadó szagok közepette. Mire körülnézett, a kristály ragyogása elhalványult, majd teljesen kialudt.

Ezek voltak Mr. Cave első, általános megfigyelései. Beszámolója igen közvetlen volt és részletes. A völgy már kezdettől fogva, mikor egy pillanatra felvillant szeme előtt, különös hatást gyakorolt képzeletére, s ahogy kezdte felfogni a táj részleteit, álmélkodása szenvedéllyé nőtt. Üzleti teendőit hanyagul és zavarosan végezte, mert egyre csak az a pillanat járt az eszében, mikor majd visszatérhet megfigyeléseihez. S néhány héttel az első látomás után állított be a két vevő, ajánlatukból aztán nagy izgalom és veszekedés kerekedett, s mint már elmondottam, az öregnek csak nagy nehezen sikerült a kristályt az eladástól megmentenie.

Nos, amíg mindez Mr. Cave titka volt, merő csoda maradt, olyasmi, aminek a rejtekébe csak titokban lehet bekukkantani, akárcsak gyerekeknek valami tilalmas kertbe. De Mr. Wace mint ifjú tudományos kutató, világos észjárású ember volt, s szeretett mindennek a végére járni. Amikor a kristály hozzákerült, s Mr. Cave elmondta a történetét, majd az ifjú tudós meggyőződött arról, hogy ő maga is látja a különös ragyogást, s így némi hitelt adhat Mr. Cave állításának - módszeresen kezdett foglalkozni a dologgal. Csak hát Mr. Cave mohó volt, nem tudott az elébe táruló mesés tájakkal betelni, minden este fél kilenctől fél tizenegyig ott volt a kórházban, sőt, Mr. Wace távollétében néha még napközben is megjelent. Vasárnaponként pedig még délután is ott rostokolt.

Mr. Wace az első perctől pontos feljegyzéseket készített, s ennek a tudományos módszernek köszönhető, hogy rögzíteni tudta, a belső kép felidézéséhez milyen irányú fénysugarat kell a kristályra rávetíteni. A megfigyeléseket az is lényegesen megkönnyítette, hogy a kristályt egy kilyukasztott dobozba helyezte, melyen egy apró nyíláson át rávetült a képeket felidéző fénysugár, így már csak egy fekete vászonterítővel kellett a szemlélő fejét leborítani. Ily módon aztán a völgyet hamarosan tetszés szerinti irányból meg lehetett figyelni.

Ilyenformán tehát most már röviden számolhatunk a kristályban rejlő látnoki világról. Mindezt minden esetben csupán Mr. Cave látta, s munkamódszerük a következőkből állott: Mr. Cave a kristályt figyelte, és beszámolt a látottakról, Mr. Wace pedig ugyanakkor röviden papírra vetette a megfigyeléseket, hiszen annak idején mint egyetemi hallgató megtanulta, miként kell sötétben feljegyzéseket készíteni. Mikor a kristály fénye kialudt, rendes helyére, a dobozba tették vissza, s meggyújtották a villanyt. Ekkor Mr. Wace kérdéseket tett fel, s a következőkben bizonyos megfigyeléseket javasolt, hogy a homályosabb részletek is tisztán álljanak előtte. Valóban, ennél kevésbé képzeletbeli és ugyanakkor anyagszerűbb dolgot el sem lehet gondolni.

Mr. Cave figyelme hamarosan a madárszerű lényekre irányult, melyek előbbi látomásaiban is oly sűrűn bukkantak fel szeme előtt. Első benyomását helyesbítve, egy ideig azt hitte, valami nappali denevérfajtához tartozhatnak, majd furesamód keruboknak tekintette őket. Gömbölyű, különösképpen emberi fejük volt, s nyilván az egyik ilyen lény szeme lehetett, mely a második megfigyelés alkalmával annyira megijesztette. Tollatlan, hatalmas ezüstszárnycsúcsok ragyogóan csillogott, s annyi színben játszott, mint a frissen fogott hal. E szárnyak felépítése nem olyan

volt, mint a madaraké vagy denevéreké általában, hanem - amint Mr. Wace megtudta - a testből ívelő bordák segítségével, sugárszerűen feszültek szét. Talán úgy lehetne a legjobban körülírni, ha azt mondjuk: ívelt bordázatú lepkeszárnyuk volt. Apró testüket közvetlenül a szárnyilás alatt lecsüngő hosszú csápszerű tapogatószervek egészítették ki. Bár Mr. Wace először valószínűtlennek hitte, végül mégis az a meggyőződése alakult ki, hogy ezek a lények birtokolják a hatalmas, szinte emberi épületeket s a nagyszerű kertet, melyektől a völgy olyan pompás látványt nyújtott. Mr. Cave sok más furcsasággal együtt azt is megfigyelte, hogy az épületeken egyáltalán nem volt ajtó, s a különös teremtmények szabadon nyíló, nagy kerek ablakokon közlekedtek. Leszálltak csápjaikra, szinte horgászbotszerűen egészen kicsire hajtogatták szárnyukat, s beszökdécseltek az épület belsejébe. Ám ezeken kívül temérdek kisebb szárnyú lény repkedett: dongó-, lepke- és bogárszerű teremtmények, a pázsiton pedig ragyogó színekben pompázó, szárnyatlan óriásbogarak mászkáltak lomhán ide-oda. Az utakon és teraszokon a hatalmas, szárnyas lényekhez hasonló, szintén nagyfejű, de szárny nélküli teremtményeket lehetett látni, amint szaporán szökdécseltek kézhez hasonló csápjaikon.

Már említettük, hogy a legközelebbi épület teraszán meredező árbocok tetején bizonyos tárgyak csillogtak. Mr. Cave egy különösen élénk látomás alkalmával alaposan szemügyre vette az árbocokat, s megállapította, hogy ezek a csillogó tárgyak pontosan olyan kristályok, mint az övé, melybe beleképelem. Mikor még alaposabban szemügyre vette az árbocokat, látta, hogy legalább húsz árbocon csillog egy-egy ilyen kristály.

Időnként egy-egy hatalmas szárnyas lény felrepült valamelyik kristályhoz, majd csukott szárnyal, csápjaival az árbocba kapaszkodva, néha negyedórát is feszülten figyelte a kristály belsejét. Mr. Wace tanácsára hosszas megfigyeléseket végeztek, s ennek eredményeképpen a két kutató arra a meggyőződésre jutott, hogy az a kristály, melybe ők néztek, a látomásvilág teraszán a legutolsó árbocon állott, s e másik világ egyik teremtménye, legalábbis egy alkalommal, Mr. Cave arcába bámult, mialatt az öregúr megfigyeléseit végezte.

Ennyit e nagyon különös történet legfontosabb tényeiről. Hacsak nem tekintjük az egészet Mr. Wace képzelet-szüleményének, két lehetőség közül az egyiknek feltétlenül hitelt kell adnunk: éspedig hogy Mr. Cave kristálya vagy két világban volt egyidejűleg, s mialatt az egyikben ide-oda hordozták, a másikban ugyanott maradt, ami mindenképpen valószínűtlenül hangzik - vagy pedig valami különös kölcsönhatásban állt ama másik világ hasonló kristályával. Tehát ami az egyiknek a belsejében látható, az bizonyos meghatározott körülmények között látható a megfelelő másik kristályban is - és fordítva. Ma még valóban nem tudjuk, miként lehet két kristályt ilyen kapcsolatba hozni egymással, de jelenlegi tudásunk is elég ahhoz, hogy megértsük, az ilyesmi egyáltalán nem lehetetlen. A két kristályban megjelenő képek kölcsönhatása Mr. Wace feltételezése, s ez végeredményben számomra is nagyon magától értetődőnek látszik...

És vajon hol lehetett az a másik világ? Az értelmes Mr. Wace hamarosan erre is fényt derített. Alkonyat után az égbolt odaát igen gyorsan besötétedett, a nappal szinte átmenet nélkül fordult az éjszakába. Felsziporkáztak a csillagok, mégpedig felismerhetően ugyanazon csillagképek, melyeket mi látunk. Mr. Cave felismerte a Nagymedvét, a Fiastyúkot, az Aldebarant és a Siriust; ez a másik világ tehát szintén a Naprendszerhez tartozik, és legfeljebb néhány százmillió mérföldre lehet a mi világunktól. Ily módon Mr. Wace azt is megtudta, hogy odaát éjfélkor sötétebb kék az ég, mint nálunk tél derekán, a nap pedig valamivel kisebbnek látszik. Azonkívül két kicsi hold kering az égbolton.

- Akárcsak a mi holdunk, csak sokkal kisebbek, s egészen más pályán mozognak - magyarázta Mr. Wace. Az egyik szemmel látható sebességgel haladt előre. A két hold elég alacsonyan járt az égen, s mikor felkeltek, fényük nyomban kialudt; vagyis oly közel keringtek az égitesthez,

hogy állandó holdfogyatkozásban álltak. Bár Mr. Cave nem nagyon értett az ilyesmihez, mindezek a körülmények arra engedtek következtetni, hogy a Marsról van szó.

Tényleg igen elfogadható magyarázatnak látszik, hogy Mr. Cave a kristályba kémlelve a Marsot és lakóit látta. Ha pedig valóban így volt, akkor az a csillag, mely esténként oly fényesen ragyogott a messzi látkép égboltján, nem lehetett egyéb, csak a mi jó öreg földgolyónk.

Egy ideig a marslakók - ha ugyan azok voltak - úgy látszik, nem vették észre, hogy Mr. Cave megfigyeli őket. Egyik-másik néha belepillantott valamelyik kristályba, de aztán nagyon hamar átrebbent egy másik árbochoz, mintha nem lett volna meglegedve a látvánnyal. Így aztán Mr. Cave zavartalanul figyelemmel kísérhette e szárnyas népség tevékenységét, s bár feljegyzett beszámolóit szükségszerűen homályosak és töredékesek, kétségkívül így is nagy hatást gyakorolnak az emberre. Képzeljük csak el, hogy egy marsbeli megfigyelőnek milyen benyomása lehetett volna az emberiségről, ha hosszas, komoly előkészületek után, szemét agyonfárasztva, a Szent Márton-templom tornyából négypercenként más-más részleteit figyelheti meg Londonnak! Mr. Cave nem tudta megállapítani, vajon a szárnyas marslakók ugyanazok-e, melyek az utakon és teraszokon szökdécseltek, s hogy tetszés szerint felcsatolhatnak-e ugyanolyan szárnyakat? Többször is látott bizonyos esetben fehér és részben áttetsző kétlábúakat, melyek félig-meddig hasonlítottak a majmokra, a zuzmószerű fák között táplálkoztak, s egyesek vadul menekültek egy-egy szökdécselő, kerek fejű marslakó elől. Az üldöző el is csípett egyet a csápjaival - ám akkor egyszerre elhomályosult a kép, s Mr. Cave, legnagyobb gyötrelmére, sötétben maradt. Egy más alkalommal Mr. Cave valami hatalmasat látott rendkívüli gyorsasággal száguldani az egyik út mentén, s először azt hitte, óriási rovar lehet. De ahogy közeledett, rájött, hogy hihetetlenül bonyolult szerkezetű, csillogó fémből készült gépezet. Ámde mikor ismét odanézett, a jelenség már kisuhant a képből.

Egy idő múlva Mr. Wace arra törekedett, hogy felkeltse a marslakók figyelmét; s mikor legközelebb az egyik különös lény szeme ismét odatapadt a kristályhoz, Mr. Cave felkiáltott és felpattant, majd hirtelen felcsavarták a villanyt, s mindketten vadul hadonászni kezdtek, hogy ottlétüket jelezzék. De mikor Mr. Cave ismét belenézett a kristályba, a marslakó már eltűnt.

Eddig haladtak a megfigyelésekkel november elejéig, mikor Mr. Cave már úgy érezte, hogy az otthoniak gyanakvása a kristályra vonatkozóan elült, s ettől kezdve ide-oda cipelte magával az értékes darabot, hogy ha akár éjjel, akár nappal alkalom adódnék a vizsgálódásra, kéznél legyen. A kristály most már életének döntő tényezője lett.

Decemberben Mr. Wace-t nagyon elfoglalták a közeledő vizsgák; összejöveleteiket kényszerűségből egy hétre felfüggesztették, s tíz-tizenegy napig - Wace nem is tudja pontosan, meddig - színét se látta Mr. Cave-nek. Ekkor már szerette volna folytatni a kutatásokat, s mikor a nehéz vizsgaidőszakon túlesett, ellátogatott az öreg régiségkereskedőhöz. Már a sarkon észrevette, hogy egy madárkereskedő s egy foltozógárda boltja előtt a redőny le van húzva. Mr. Cave üzlete is zárva volt.

Kopogott, majd kinyílt az ajtó, s gyászruhában megjelent Mr. Cave mostohafia. Azonnal kihívta Mrs. Cave-et, aki - Mr. Wace láthatta - olcsó, de alaposan felcicomázott gyászruhában páváskodott. Ezek után nem lepte meg, hogy Cave meghalt, és már el is temették. Az özvegy sírt, s hangja kissé borízú volt. Éppen most ért vissza a highgate-i temetőből - mondotta. Saját jövője s a temetés tiszteletre méltó részletei teljesen lekötötték az asszony gondolatait, de Mr. Wace végül azért mégiscsak megtudott egyet-mást Mr. Cave halálának körülményeiről. Utolsó összejövetelük utáni napon, kora reggel találták meg az öreget; holtan feküdt a boltban,

s jéghideg kezében a kristályt szorongatta. Mosolygott - mesélte Mrs. Cave -, s a bársonyterítő, amit az ásványok kirakati díszítéséhez használtak, ott hevert a lábánál. Mikor megtalálták, már öt-hat órája halott lehetett.

Mr. Wace-t nagyon megrendítette a dolog, s keserű szemrehányásokat tett magának, hogy elhanyagolta az öregúr egészségét, pedig szemmel láthatóan rossz állapotban volt. De azért leginkább mégiscsak a kristály foglalkoztatta. Nagyon óvatosan közelítette meg a témát, mivel ismerte Mrs. Cave bogarait. Nagyon megdöbben, mikor megtudta, hogy a kristályt eladták.

Ugyanis, amint Cave holttestét felvitték az emeletre, felesége első gondolata az volt, hogy azonnal írjon a kelekótya papnak, aki öt fontot ígért a kristályért: a kérdéses darab megkerült. De hiába forgattak fel mindent, lánya is hiába segített a keresésében, a címet nem találták sehol. Minthogy nem volt pénzük arra, hogy Cave-et a kerület régi lakójához méltó pompával és előkelőséggel temessék el, a család egy régi barátjához fordultak, aki szintén régiségekkel foglalkozott, s a készlet jó részét bizonyos becslés után szívesen átvette tőlük. Persze ő maga állapította meg az összeget, s az átvett áru között ott volt a kristály is. Mr. Wace néhány szokásos, talán kissé félvállról odavetett részvételtjes szó után azonnal ehhez a régiségkereskedőhöz sietett. Itt megtudta, hogy a kristálytojást egy magas, sötét bőrű, szürke ruhás úrnak már eladták. S ezzel a kézzelfogható tények sorozata ebben a különös és számomra legalábbis igen sokatmondó történetben hirtelen meg is szakadt. A régiségkereskedő nem tudta, ki lehetett az a magas, sötét bőrű, szürke ruhás férfi, nem is figyelte meg alaposabban, s így korántsem tudott róla pontos leírást nyújtani. Még azt sem tudta, merre ment az idegen, mikor kilépett az üzletből. Mr. Wace egy ideig még ottmaradt a boltban, s reménytelen kérdezősködéssel tette próbára a kereskedő türelmét, hogy elkeseredését rajta töltsse ki. Végül egyszerre rádöbben, hogy az egész immáron kicsúszott a kezéből, és szétfoslott, mint egy éji látomás; hazament, s kissé csodálkozott, hogy a jegyzetek, melyeket erről a dologról készített, nem foslottak szét, hanem valóban ott hevernek rendetlen íróasztalán.

Persze nagyon bosszús volt és csalódott. Másodszor is meglátogatta - ugyanoly eredménytelenül - a régiségkereskedőt, s hirdetéseket adott fel bizonyos folyóiratokban, melyek talán olyan ember kezébe kerülhetnek, aki csecsebecséket gyűjt. Két lapnak cikket is küldött, de a szerkesztők valami tréfára gyanakodtak, s arra kérték a fiatal tudóst, jól fontolja meg a dolgot, mielőtt kinyomtatnák, hiszen ez a különös történet annyira szűkölködik megalapozott bizonyítékokban, hogy esetleg veszélyeztetné Wace tudományos hírnevét.

Ezenkívül saját munkája is nagyon megszorodott. Így hát vagy egy hónap elteltével, ha alkalomadtán be is nézett egy-egy régiségboltba, kénytelen volt abbahagyni a keresést, s a kristály mind a mai napig nem került elő. Mindamellet - amint Wace meséli nekem, s én tökéletesen meg tudom őt érteni - olykor elkapja a buzgóság, faképnél hagyja sokkal fontosabb dolgait, s folytatja a hajszát a kristály után.

Jelenleg igazán kár azon vitatkozni, vajon előkerül-e még valaha, vagy pedig mindenestül nyoma veszett. Amennyiben a kristálytojás jelenlegi tulajdonosa ritkasággyűjtő, akkor a régiségkereskedő útján feltétlenül tudomást kellett szereznie arról, hogy Mr. Wace mennyire kutat utána. Wace megtalálta Mr. Cave lelkészét, James Parkert, és azt a keleti fiatalembert is, akiről kiderült, hogy Bosso-Kuni jávai herceg. Néhány adatot köszönhetek nekik. A herceg - mint mondotta - csupán kíváncsiságból és különckedésből akarta a kristályt megszerezni. Már csak azért ragaszkodott annyira a vételhez, mert Cave olyan furán és kényszeredetten szabadkozott.

Könnyen lehetséges, hogy ez a második vevő nem is ritkasággyűjtő, csak alkalmoszerűen vásárolta meg a kristályt, mely ebben a pillanatban talán száz méternyire sincs tőlem, s egy

szalonban díszleg vagy mint levélnehezék szolgál egy íróasztalon - birtokosa nem is sejti, hogy e nehezék milyen csodálatos tulajdonságokkal rendelkezik. Valójában nagyrészt ez indított arra, hogy ezt a történetet ilyenformán papírra vessem, mivel lehetséges, hogy a kristálytojás az átlag regényolvasó kezébe kerül.

Az én elképzelésem úgyszólván azonos Mr. Wace véleményével. Szerintem a marsbeli árbocon levő kristály s Mr. Cave kristálytojása valami, jelenleg teljesen megmagyarázhatatlan módon kapcsolatban van egymással. Mr. Wace-szel együtt az a véleményünk, hogy ez az itteni kristály talán valamikor réges-régen került arról a másik bolygóról a Földre, hogy a marslakóknak napi életünkbe közvetlen betekintést nyújtson. Lehetséges, hogy a többi kristály párja is itt van valahol a mi Földünkön.

Mert a felsorolt tényekkel az érzéki csalódások semmiféle elmélete nem tud megbirkózni.

Fordította Görgey Gábor

A CSILLAG

Újév napján, majdnem egyidőben, három csillagvizsgáló intézet is jelezte, hogy a Naprendszer legtávolabb keringő bolygójának, a Neptunnak mozgásában figyelemre méltó rendellenesség észlelhető, Ogilvy pedig már decemberben megállapította, hogy keringési sebessége csökkent. Ez a hír persze nem nagyon érdekelte a világot, hiszen az emberek túlnyomó része azt sem tudta, hogy Neptun nevű bolygó egyáltalán létezik. Csillagászati körökön kívül az sem okozott különösebb izgalmat, hogy később titokzatos, halvány fényfoltot fedeztek fel a kizökkent bolygó tájékán. A tudósok azonban már akkor fontosnak tartották ezt a jelenséget, mielőtt kiderült volna, hogy az új égitest egyre fényesebb, rohamosan növekszik, mozgása teljesen különbözik a bolygók rendes törvényszerűségeitől, és hogy a Neptun és holdjának eltérése már-már példátlan arányokat ölt.

Tudományos képzettség nélkül csak igen kevesen tudják elképzelni, micsoda mérhetetlen űr veszi körül Naprendszerünket. A végtelen űr, melyben a Nap lebeg temérdek bolygójával, apró planetoidjaival és anyagtalan üstököseivel - minden emberi képzeletet felülmúl. Amennyire az emberi megfigyelés megállapíthatta, a Neptun pályáján túl húszmilliószor millió mérföldnyire nincs semmi, csak puszta tér, jeges és fénytelen, néma űr. A legszűkebb számítás szerint is ekkora a távolság a legközelebbi csillagig. Amíg a XX. század elején ez a különös vándor meg nem jelent, az emberi tudás szerint néhány, keskeny fénysugárnál is anyagtalanabb üstökös kivételével még soha semmiféle anyag nem haladt keresztül a tér e végtelen öblében. Ez a roppant tömegű, alaktalan és nehéz test váratlanul rohant elő az ég titokzatos sötétjéből a tündöklő Nap felé. Másnap már egyszerű messzelátóval is tisztán lehetett látni az alig észlelhető átmérőjű fényfoltot, az Oroszlán jegyében, közel a Regulushoz. Nemsokára akár színházi látcsővel is megfigyelhették már.

Újév harmadnapján figyelmeztették első ízben a világ újságolvasóit, mennyire fontos ez a szokatlan égi jelenség. Az egyik londoni újság *Égitestek összeütközése* címmel Duchaine véleményét közölte: a különös égitest valószínűleg össze fog ütközni a Neptunnal. A vezércikkek is felfűjték az ügyet. Nem csoda tehát, hogy január harmadikán a világ szinte minden nagyobb városában kétkedő várakozással tekintettek egy közelgő égi tünemény felé. S ahogy napnyugta után az egész Földön leszállt az éj, emberek ezrei vizsgálgatták az égboltot - de csak a régi ismerős csillagok hunyorogtak rájuk, mint azelőtt.

Londonban ezalatt már hajnalodott, leszállt a Pollux is, és lassan elsápadtak a csillagok. Téli hajnal volt, bágyadtan felderengett a nappal, gázlámpák és gyertyák sárgás fénye szűrődött ki az ablakokon, s mögöttük már mozgolódtak az emberek. És akkor az ásító rendőr meglátott valamit! A piacokon tolongó tömeg elképedten megállt, a gyárakba siető munkások, a tejesemberek és újságkihordók, a kimerülten és sápadtan hazatérő korhelyek, hontalanok és őrzőkatákat végző katonák, a földet túró parasztok, hazaosonó vadorzók, az egész borzongva ébredő táj és a tengeren hajnalt váró matrózok - mind-mind ugyanazt nézték: a hatalmas fehér csillagot, amint feltűnt az égen.

Fényesebb volt, mint egünkön bármely csillag, a tündöklő esthajnalcsillagnál is ragyogóbb. Egy órával hajnalhasadás után is teljes nagyságában, féhéren izzott az égen: nem pislákoló fénypont volt ez, hanem kerek, erőteljesen ragyogó korong. Azokon a vidékeken, ahol a tudomány ismeretlen fogalom volt még, az emberek bámészkodtak, háborút és ragályokat emlegetve rettegtek, mert ilyenkor az Ég lángoló jeleket küld. Megtermett búrok, sötét bőrű

hottentották, aranyparti néger, franciák, spanyolok és portugálok álltak a felkelő nap melegében, és lesték, hogy a különös új csillag mikor nyugszik le.

Száz csillagvizsgálóban az elfojtott izgalommal várakozó tudósok majdnem felkiáltottak, mikor a két rohanó égitest összeütközött. Ide-oda kapkodtak, hogy minden kellék, fényképezőgép, spektroszkóp, ez meg az, kéznél legyen, hiszen egy világ megsemmisülésének ritka, csodálatos látványát kellett megörökíteniük. Mert egy egész világ, Földünk jóval nagyobb testvérbolygója borult halálos lángokba. A végtelen űrből érkező idegen égitest egyenesen a Neptunnak rohant, és az összeütközésből támadt hőtől a két szilárd test egyetlen hatalmas izzó tömeggé olvadt. Ezen a napon, két órával pirkadat előtt, az egész földről láthatóan megjelent a hatalmas, fehér csillag, és csak akkor halványodott el, mikor nyugaton alább szállt, és a kelő nap felemelkedett. Az emberek mindenütt az eget bámulták, de talán senki sem bámult annyira, mint a hajósok, ezek a megrögzött csillagnézők, hiszen messze kinn a tengeren semmit sem hallottak a közeledő jelenségről. Látták, amint feltűnik, akár valami törpe hold, felkúszik az égboltra, lebeg a fejük fölött, majd lehanyatlik a szétfoszló éjszakával.

Mikor ismét megjelent Európa felett, magaslatokon, háztetőkön, tágas tereken, mindenfelé várakozó tömegek álltak, és az új, nagy csillag érkezését lesték kelet felől. Fehér sugárzással tört a magasba, mint valami fellobbanó, fehérén izzó láng, s akik előző éjjel, születése pillanatában is látták, most felkiáltottak:

- Most még nagyobb! és fényesebb!

És valóban, a nyugaton hanyatló Hold sarlója, bár nagyságukat össze sem lehetett hasonlítani, most már alig árasztott annyi fényt, mint a különös csillag kicsi korongja.

- Igen, fényesebb! - kiáltozta az utcákon hullámozó tömeg. De a komor csillagvizsgálók megfigyelőit valami más kötötte le. Visszafojtott lélegzettel meredtek egymásra.

- Közelebb van! - mondták. - Közeledik!

És szájról szájra szállt: közeledik! A kattogó távíró továbbította a hírt, a szó végigrezgett a telefonkábeleken, és ezer városban szedték az olajos nyomdászok: „Közeledik!” Hivatalokban eszmélkedve rezzentek össze az emberek, s eldobták tollukat. Ezerfelé beszélgető emberek lelkében hirtelen különös világvége kísértett, mikor ezt a szót hallották: közeledik! A hírt végigrikoltották az ébredező utcákon, s a csendes falvak hideg, elhagyott útjain. És azok, akik a távíró lüktető szalagját figyelték, sárgás fényű kapualjakból kiáltozták a járókelők felé: közeledik! Csinos asszonyok kipirult, ragyogó arccal hallgatták, mikor két tánc közt tréfálkozva újságolták nekik a legfrissebb hírt, s érdeklődést mímelve igyekeztek okosnak mutatkozni.

- Valóban? Közeledik? Milyen érdekes! Ó, csuda okos emberek lehetnek, akik rájönnek ilyesmire!

Magányos csavargók a téli éjszakában barangolva, az égboltot vizsgálgatták, és a maguk vigasztalására így dünnyögtek:

- Úgy is kell, hogy közeledjen, mert hisz ezt az éjszakát is hidegen méri, akár az alamizsnát. De hát egykuty, nem sok meleg néz ki belőle, ha közeledik is.

- Törődöm is én a csillaggal! - zokogta halottja mellől a térdeplő asszony.

A diák kora hajnalban kelt, és vizsgadolgozatát készítve szintén a jégvirágos ablakon beragyogó, hatalmas, fehérén izzó csillagon törte a fejét:

- Centrifugálisan... centripetálisan... - tűnődött öklére támasztott fejjel. - Ha egy bolygót megállítunk a pályáján, és centrifugális erejétől megfosztjuk, akkor mi történik? Centripetális erő fog hatni rá, és behull a Napba. Ez pedig...

- Vajon mi is az útjába kerülünk? Erre igazán kíváncsi vagyok.

De ez a nap is elmúlt, mint a többi, s a fagyos sötétedésben újra megjelent a különös csillag. Most már olyan fényes volt, amint napnyugtakor teljes nagyságában feltűnt, hogy a növekvő hold csupán saját halvány árnyékának látszott. Egy dél-afrikai városban pedig valami híres ember esküvőjét ünnepelték, és a fogadtatásra kivilágították az utcákat.

- Még az ég is fénypompába öltözött - mondták a hízelgők.

A Baktérítő vidékén, vadállatokkal és gonosz szellemekkel dacolva, fénybogaraktól hemzsegő nádasban néger szeretők ölelkeztek. - Ez a mi csillagunk - suttogták, és szelíd ragyogásától erő és bizakodás költözött lelkükbe.

A dolgozószobájában üldögélő nagy matematikus félrelökte feljegyzéseit. A számításokkal már elkészült. A kis, fehér üvegcsében még maradt valami abból a szerből, melytől négy hosszú éjszakán át ébren tudott dolgozni. Hallgatói előtt mindennap megtartotta előadásait szokásos nyugodt, világos és türelmes modorában, majd azonnal visszatért fontos számításaihoz. Arca a megfeszített munkától betegesen lázas volt és elgyötört. Rövid ideig mintha gondolataiba merült volna. Aztán az ablakhoz lépett, a redőny egyetlen kattanással felgördült. Fenn az égen, a tetők, kémények és tornyok tömkelege fölött, ott lebegett a csillag. Mintha egy kíméletlen ellenfél szemébe nézett volna.

- Megölhetsz - mondta rövid hallgatás után. - De beleférsz - az egész világmindenséggel együtt - az én kicsiny agyamba. Nem cserélnék! Nem, még most sem!

A kis üvegcsére pillantott.

- Nem lesz szükség alvásra többé - mondta.

Másnap délben percnyi pontossággal a tanterembe lépett, szokása szerint az asztal szélére tette kalapját, és gondosan kiválasztott egy nagy darab krétát. Hallgatói tréfásan azt mesélték róla, ha a krétát eldugták előle, s nem volt mivel babrálnia előadás közben, szinte teljesen megbénult. Megállt, ősz szemöldöke alól végignézett a fiatal, üde arcok során, és megfontolt, de közvetlen modorában így szólt:

- Bizonyos körülmények jöttek közbe, hatáskörömön kívül eső körülmények - mondta, és elhallgatott. - Ezek megakadályozzák, hogy tervezett előadásaimat befejezzem. Hogy rövid és világos legyek: úgy látszik, uraim, az Ember hiába élt.

A hallgatók összenéztek. Jól hallották? Megőrült? Felhúzott szemöldökű arcok, mosolygó ajkak látszottak mindenfelé, de egy-két arc továbbra is a merev, őszbe borult fej felé fordult.

- Talán érdekelni fogja önöket, ha ezt a délelőttöt arra szentelem, hogy amilyen világosan csak tudom, önök elé tárjam azokat a számításokat, melyekből az előbbi következtetést levontam. Tegyük fel...

A tábla felé fordult, szokása szerint a legalkalmasabb ábrán töprengve.

- Mit akart azzal mondani, hogy az Ember hiába...? - suttogtá egyik hallgató a másikkal.

- Figyelj! - bökött a másik az előadó felé.

És akkor kezdték érteni.

Aznap éjjel a csillag később kelt, mert eredeti keleti irányú mozgása az Oroszlánon át a Szűz felé hajlott; most már úgy tündöklött, hogy kék fényével az egész eget beragyogta, minden csillagot elhomályosított, kivéve a zenitjéhez közeledő Jupitert, a Capellát, az Aldebarant, a Sírúst és a Nagy Medve csillagjegyeit. Fehéren izzó fénye gyönyörű volt. A Földön többfelől is úgy látták, hogy halvány fénykoszorú övezi. Észrevehetően nagyobb volt, a trópusok tisztán tükröző égboltján pedig már negyedakkorának látszott, mint a Hold. Anglia földje még dermedt volt a fagytól, mégis olyan fényben úszott az egész világ, mint holdfényes nyári éjszakákon. Közönséges, nyomtatott betűket egészen jól lehetett olvasni a hideg, tiszta fényben, s a városok kivilágítása csak halványsárgán pislákol.

Virrasztott az egész föld ezen az éjszakán. A keresztény világban mindenütt, mint virágok közt a méhek zúgása, a zord éjen át komor moraj hullámozott a tájak felett, a városokban pedig a zümmögés zavaros kolompolásá dagadt. Millió templom tornyában kongatták a harangokat, figyelmeztetve az embereket, hogy ne aludjanak, és ne vétkezzenek tovább, hanem templomokba gyülekezve imádkozzanak. És ahogy a Föld továbbgördült az űrben, és lassan foszladozni kezdett az éj, egyre hatalmasabban és káprázatosabban emelkedett a csillag.

A városokban mindenütt kivilágított utcák és házak; a hajógyárak ragyogtak, és minden magaslatra vezető úton egész éjjel hömpölygött a tömeg. A civilizált világ összes partjairól zakatolva, vagy dagadó vitorlákkal, emberekkel és mindenféle élőlénnel zsúfoltan hajók vágtak neki az óceánnak észak felé. Mert a nagy matematikus figyelmeztetését már az egész világnak tudtára adta a távíró, már száz nyelvre lefordították szavait. Az új égitest és a Neptun, lángoló egyesülésük után, egyre szédítőbb sebességgel rohant egyenesen a Nap felé. Az izzó tömeg másodpercenként száz mérföldnyit zuhant, és ez az iszonyú sebesség egyre nőtt. Eddigi irányát tekintve százmillió mérföldnyire tőlünk kell majd elhaladnia, és így szinte semmi hatással sem lenne a földre. Ám e várható pálya közelében ott van holdjaival a hatalmas, tündöklő Jupiter, mely eddig még nem zökkent ki rendes Nap körüli keringéséből. De a lángoló csillag és a leghatalmasabb bolygó között a vonzás percenként erősödik. És mi lesz ennek a következménye? A Jupiter kétségtelenül eltér majd eredeti irányából, és elliptikus pályát követ, a lángoló csillagot pedig magához vonzza, és eltéríti a Naptól. Így az új csillag görbét ír le az űrben, és talán össze is ütközik velünk - mindenesetre a Földhöz nagyon közel halad el.

- Földrengések, vulkanikus kitörések, ciklonok, a tengeren pedig szökőár és áradások várhatók; a hőmérséklet állandóan emelkedik, hogy meddig, nem tudom - jósolta a nagy matematikus.

Odafönt pedig, hogy szavait igazolja, fenyegető, hideg fénnel lobogott a végzetes csillag.

Sokan, kik addig nézték, míg a szemük káprázni nem kezdett, úgy látták, hogy észrevehetően közeledik. És valóban, ezen az éjszakán az időjárás is megváltozott. Közép-Európában, Franciaországban és Angliában enyhült a fagy, és mindenütt megindult az olvadás.

Arról beszéltem, hogy az emberek egész éjjel imádkoztak meg hajóra szálltak, és hegyes tájakra menekültek - de azért ne higgyük, hogy az egész Föld a csillagtól rettegett. Valójában még mindig régi szokások és kényszerek szerint élt a világ - a szabad percekben váltott néhány szón kívül, vagy mikor elvonult az éjszakai tünemény, tíz ember közül kilenc továbbra is közönséges napi gondjaival törődött. Az üzleteket, egy-kettő kivételével, a megszokott időben nyitották és zárták, az orvos és a temetkezési vállalkozó végezte a dolgát, a munkások beözönlöttek a gyárakba, a katonák gyakorlatoztak, a tudósok kutattak, a szerelmesek egymást keresték, a tolvajok leskelődtek és elosontak, a politikusok pedig tervezgettek. Az újságok nyomdái egész éjjel zakatoltak, és itt is, meg ott is akadt egy-egy pap, aki bezárta a

templomot, nehogy még ő is fokozza a pánikot, mely szerinte merő ostobaság. Az újságok intő példaként emlegették az 1000-ik év tanulságait: az emberek akkor is a világ végét várták. A csillag nem is csillag, hanem üstökös, vagyis pusztá gáz. És ha csillag volna, akkor sem ütközhetne a Földnek, ilyesmi még nem fordult elő soha. A józan ész hívei megvetően és gúnyosan hadakoztak, talán már arra is hajlandók lettek volna, hogy a megrögzött szorongókat üldözzék. Ezen az éjjelen, greenwichi idő szerint hét óra tizenöt perckor kerül a csillag a Jupiterhez legközelebb. Akkor majd meglátja a világ, miként fordulnak a dolgok. A nagy matematikus sötét jóslataira azt mondták, hogy csak nagy hűhót akar csapni maga körül. Végül a józanok, érvelésüktől felhevülve, azzal tüntettek szilárd meggyőződésük mellett, hogy lefeküdtek az ágyba. A barbárok és műveletlenek szintén megunták az újdonságot, és mentek a dolguk után. Itt-ott egy üvöltő kutyát kivéve, az állati világ nem sokat törődött a csillaggal.

Mégis, mikor az európai államok virrasztói látták, hogy egy órával később ugyan, de tegnapi nagyságában feltűnik a csillag, még mindig éppen elegenden maradtak ébren ahhoz, hogy a matematikust kinevessék - hiszen minden veszély elmúlt már.

De lassan ajkukra fagyott a nevetés. A csillag egyre nőtt, ijesztő állhatatossággal óráról órára növekedett. Minden órában nagyobb lett egy kicsit, és közeledett éjféli zenitjéhez. Egyre tündöklőbb fénye második nappá varázsolta az éjszakát. Ha nem görbe pályán mozog, hanem egyenesen a Föld felé zuhan, s ha sebességét nem csökkenti a Jupiter vonzása, akkor egyetlen nap alatt átszelte volna az űrt, ami a Földtől elválasztotta. Így azonban öt nap telt el, míg bolygónkhoz érkezett. Másnap éjjel Angliából már akkorának látták, mint a Hold harmada, az olvadási hullám pedig fokozódott. Mikor Amerikában feltűnt, már majdnem akkora volt, mint a Hold, és fehéren lángolva forróságot árasztott. Egyre hevesebb, perzselő szél sepett végig Virginián, Brazilián és a St. Lawrence-völgyben, a csillag száguldó zivatarfelhők gomolygása mögül ragyogott elő, lilásan cikázó villámok és példátlan jégverés közepette. Manitobában is olvadt, és pusztított az árvíz. Ezen az éjszakán a világ hegységeiben felengedett a jég, és olvadni kezdett a hó. A magasságokból lerohanó, megdagadt folyamok nemsokára kitépték a fákat, állati hullákat és emberi holttesteket sodortak magukkal. A túlvilági ragyogás közepette a folyók szintje egyre emelkedett, míg végül kicsaptak medrükből, s a víz a menekülő lakosság nyomában hömpölygött.

Az argentin part mentén és végig a déli óceánon nagyobb volt a dagály, mint bármikor emberemlékezet óta, a felkorbácsolt hullámok mérföldekre ellepték a szárazföldet, és egész városokat borítottak el. Az éjszaka folyamán pedig úgy áttüzesedett a levegő, hogy napkelte után mintha hűs árnyék borult volna a földre. Megindultak a földrengések is, egész Amerikában, a sarkkörtől Cape Hornig megmozdult a föld, mindenfelé hegycsuszamlások és szakadékok tátongtak, házak és falak dőltek romba. Egyetlen hatalmas lökésre Cotopaxi oldala leomlott, roppant tömegű híg lávatömeget okádva, mely széles folyamként, nagy sebességgel hömpölyögve, egyetlen nap alatt elérte a tengert.

Így vonult végig a csillag, sápadt holddal a nyomában, a Csendes-óceán felett, uszályként vonszolva maga után a viharokat, tajtékzó hullámokat, növekvő dagályt, mely mohón elnyelte a szigeteket, s elsepert minden élőlényt. És akkor vakító ragyogás és perzselő forróság közepette hirtelen felmagasodott egy roppant hullámtorony, s az ötven láb magas, éhesen zúgó víztömeg nekirontott Ázsia partjainak, benyomult a szárazföldre, s végigsepett Kína lapályain. A delelő napnál is nagyobb és perzselőbb csillag rövid időre megvilágította könyörtelen fényével az óriási, népes földrész tájait. Fényében feltűzeltek a városok és falvak, fák, utak és pagodák, a széles, megművelt földek s az álmatlan milliók szemei, amint tehetetlen rémülettel meredtek az izzó égboltra. És messziről már hallatszott a dagadó ár bőgése. Ezen az éjszakán

hőségtől ellankadt végtagokkal, vadul lélegzet után kapkodva, milliók menekültek reménytelenül. S nyomukban az ár, mint valami rohanó, fehér fal. Jött a halál.

Egész Kína teste féhéren izzott: de Japán, Jáva s a kelet-ázsiai szigetek felől, a gőztől, füsttől és hamutól, melyet tűzhányók lövelltek a magasba, mintha üdvözölnék, sötétvörösén izzó gömbnek látszott a hatalmas csillag. Fent láva, perzselő gáz és hamu, lent pedig a kavargó áradat. Az egész föld rázkódott a vulkanikus lökésektől. Már a Himaláján és Tibetben is olvadni kezdett az örök hó: milliónyi friss medrű, összefutó csatorna árja öntötte el Burma és Hindosztán síkságait. Az indiai őserdők bozotos ormai mindenfelé lángoltak, a rohanó vízben a facsonkok körül sötét testek küszködtek, s kimerült szemek tükrözték a vérvörös lángnyelveket. A széles folyamokon fejtelten összevisszaságban emberek tömegei menekültek végső reménységük, a nyílt tenger felé.

A csillag pedig egyre nőtt, egyre fényesebb izzással, egyre félelmetesebb sebességgel közeledett. Az egyenlítő körül nem villódzott már az óceán; a tajtékzó, hajókat dobáló fekete víztömeg kísértetiesen gyűrűzve gőzölgött.

És ekkor csoda történt. Azoknak, akik Európában várták a csillag feltűnését, úgy tűnt, mintha megállt volna a Föld. Az emberek, akik az árvíz, összeomló házak és hegycsuszamlások elől menekültek, ezernyi fennsíkon várták a késlekedő csillagot. Szorongó várakozásban egyik óra telt a másik után, de a csillag nem jelentkezett. Az emberek ismét a régi, megszokott csillagképeket látták, pedig erről a látványról örökre lemondtak már. Angliában meleg volt, és kitisztult a légkör, bár a föld állandóan remegett. A trópusokról úgy látszott, hogy a Sírúst, a Capellát és az Aldebarant gőzfátyol övezi. És mikor a csillag majdnem tíz órát késve feltűnt, fehérlő tányérja közepén fekete korong sötétlett, nyomában pedig máris felbukkant a Nap.

A csillag Ázsia felett kezdett az ég pereme mögött lehanyatlani, és mikor India fölött lebegett, egyszerre elhomályosult. Azon az éjszakán az Industól a Ganges torkolatáig az egész indiai síkságot sekély, csillogó víztükrök borította, melyből emberekkel zsúfolt templomok és paloták, falak és magaslatok meredtek elő. A minaretekről fűtőkben lógtak az emberek, s a forróságtól és rémülettől elgyengülve, egyenként hullottak a kavargó vízbe. Egy egész földrész jajgatott, amikor a kétségbeesés e tüzes kemencéjére hirtelen árnyék borult, szél támadt, s a hűvösödő levegőben felhők gyülekeztek. Az emberek káprázó szemmel látták, hogy a csillag fényes felületén fekete korong árnyéka vonul át. Igen, a Hold a csillag és a Föld közé került. És mialatt az emberek kiáltozva adtak hálát Istennek a pillanatnyi szabadulásért - keleten érthetetlen gyorsasággal felszállt a Nap. Nap és Hold a csillaggal együtt futott fel az égboltra.

Tehát ezért láthatták az európaiak, hogy közvetlenül a csillag után felkelt a Nap is: egy ideig nagy sebességgel, majd lassabban emelkedtek, míg végül az égbolt zenitjén megállapodtak, s lángolva olvadtak össze. A Hold már nem homályosította el a csillagot, hanem többé nem láthatóan az égbolt ragyogásába olvadt. Bár az életben maradtak nagy része az éhezéstől, hőségtől kimerülten már elfásult, mégis akadtak, akik felismerték e tünemény jelentőségét. A csillag földközelibe jutott, s bolygóként megkerülve továbbhaladt. Fokozódó sebességgel távolodott - szédítő zuhanása a Nap felé végéhez közeledett.

Aztán a tornyosuló fellegek eltakarták az égi látomást, csapkodó villámokkal átszótt lepel borult a Földre. Szerte a világon, olyan felhőszakadás zuhogott, mint még soha, s a felhők bíborában izzó vulkánok torkából sárfolyamok hömpölyögtek. A szárazföldről visszahúzódó víz nyomában mindenütt iszap borította romok maradtak, s mint viharvert partokon, ott heverték az elsodort emberek, gyermekek és jószágok tetemei. A szárazföldről napokig özön-

lőtt vissza a víz, hordalékot, házakat és fákat sodorva magával hatalmas gátakat emelt, és óriási csatornákat vájt a talajba.

A sötétség napjai voltak ezek, a csillag perzselő napjai után. De még hetek és hónapok múltán is földrengések rázták meg a világot.

A csillag pedig eltűnt, s az éhség űzte emberek lassan felbátorodtak. Újra visszaszivárogtak romba dőlt városaikba, a betemetett magtárakba és a letarolt földekre. Néhány hajó, melyet a vihar valamelyest megkímélt, összetöredezve és megrongálva, óvatosan kereste az utat valamikor ismerős kikötők új zátonyai között. Mikor elültek a viharok is, az emberek észrevették, hogy a nappali hőmérséklet magasabb, mint azelőtt, a Nap megnövekedett, a Hold régi nagyságának harmadára csökkent, és csak nyolcvan naponként volt holdváltozás.

Ez a történet már nem foglalkozik az emberek között kialakuló új testvériséggel, a törvények, könyvek és gépek megmentésével. Izland, Grönland és Baffin's Bay éghajlata teljesen megváltozott: a hajósok nem akartak hinni a szemüknek, mikor mindenütt zöldbe borult, elragadó tájakat találtak. Arról sem beszélünk bővebben, hogy a Föld felmelegedésével az emberiség tovább terjeszkedett a sarkkörök felé. Már csak a csillag megjelenéséről és távozásáról szólunk néhány szót.

A Mars csillagászeit - hiszen a Marson is vannak csillagászok, ámbar ezek a lények teljesen különböznek az embertől - kimondhatatlanul érdekelték az események. Ők persze a saját szempontjuk szerint értékelték a dolgokat.

„A lövedék hatalmas tömegét és hőfokát tekintve, amint Naprendszerünket átszelve a Napba zuhant - írta egyikük -, szinte hihetetlen, milyen csekély kárt szenvedett a Föld, holott majdnem összeütközött vele. A kontinensek ismert körvonalai és a tengerek tömege változatlan. Úgy látszik, az egyetlen különbség abban észlelhető, hogy a sarkokat borító színtelen fehérség (ahol befagyott tengereket tételezünk fel) összébb húzódott.”

Mindez pedig csak azt példázza, hogy néhány millió mérföld távolságból a legnagyobb emberi katasztrófa is jelentéktelen közjáték csupán.

Fordította Görgey Gábor

A CSODAMŰVES

(Versfantázia prózában)

Nem lehet tudni, vajon született tehetség volt-e? A magam részéről azt hiszem, hirtelen jött az egész. Valójában harmincéves koráig kétkedő volt, s nem hitt semmiféle csodálatos erőkben. És itt, eme legalkalmasabb pillanatban meg kell említenem, hogy apró emberke volt, aki izzó barna szemmel, égnek meredő vörös hajjal, felkunkorított bajusszal és szeplőkkel rendelkezett. George McWhirter Fotheringay névre hallgatott - korántsem olyasféle név ez, melynek tulajdonosától egyáltalán csodákat várna az ember -, s hivatalnokként működött Gomshottéknál. Nagy szenvedélye volt az ellentmondást nem tűrő vitatkozás. Első ízben éppen akkor sejtette meg rendkívüli képességeit, mikor váltig hangoztatta, hogy minden csoda lehetetlenség. Ez a különös vita a Behemót Sárkány söntésében zajlott le; Teddy Beamish egyhangúan, de hatásosan így fejezte ki ellenkezését: - Ezt mondja maga! -, s ez Mr. Fotheringay türelmét végsőkig csigázta.

Rajtuk kívül jelen volt még egy fülig poros biciklista, Cox vendéglős, és Maybridge kisasszony, a Behemót Sárkány igen tiszteletre méltó és meglehetősen vaskos csaposleánya. Maybridge kisasszony, Mr. Fotheringaynek háttal, poharakat mosott; a többiek pedig Fotheringayt hallgatták, s többé-kevésbé azon mulattak, hogy ellentmondást nem tűrő vitatkozó módszere ebben az esetben mennyire hatástalan marad. Mr. Beamish elhárító taktikája miatt felbőszülve, Mr. Fotheringay szokatlan szónoki fogás alkalmazására határozta el magát.

- Ide figyeljen, Mr. Beamish - mondta -, előbb tisztázzuk érthetően, mi is az a csoda? A természet rendjével ellentétes valami, pusztá akaraterővel létrehozható, olyasmi, ami kizárólag akkor fordulhat elő, ha nagyon erős akarattal kikényszerítik.

- Ezt mondja *maga* - szólt Mr. Beamish elutasítóan.

Mr. Fotheringay a biciklistához fordult, ki mind ez ideig néma hallgató volt csupán - egy tétovázó köhintéssel s egy Mr. Beamish-re vetett tekintettel meg is kapta tőle helyeslését. A vendéglős nem akart véleményt nyilvánítani, és Mr. Fotheringay, mikor Mr. Beamishhez visszafordult, a csoda előbbi meghatározásával kapcsolatban váratlanul bizonyos fokú engedékenységet tapasztalt.

- Például - mondta Mr. Fotheringay igen nekibátorodva. - Csoda lenne a következő: ez a lámpa tótágast fordulva a természet rendje szerint nem éghetne így, ugyebár, Mr. Beamish?

- Ezt mondja *maga*! - vélte Beamish.

- Na és maga mit mond? - firtatta Fotheringay. - Nem éghetne...

- Nem... - mondta kelleetlenül Mr. Beamish.

- Nagyon helyes - nyugtázta Mr. Fotheringay. - És akkor jön valaki, mondjuk, én, és ideáll, mint én, s odaszól a lámpának, akárcsak én, miután összeszedtem minden akaraterőmet: „Fordulj tótágast, de el ne törj, és lobj meg csak tovább rendületlenül, és erre...” Ejha!

Az eset valóban rászolgált, hogy valaki azt mondja: „Ejha!” A lehetetlent, a hihetetlent ott láthatták mindnyájan. A lámpa fejjel lefelé lógott a levegőben, s lángja is békésen lefelé lobogott. Olyan biztos és vitathatatlan tény volt, mint maga a lámpa, a Behemót Sárkány közönséges, mindennapi kocsmalámpája.

Mr. Fotheringay csak állt, kinyújtott mutatójára a levegőben maradt, homlokát összeráncolta, mint aki valami szörnyű szerencsétlenségtől tart. A biciklista, aki a lámpához legközelebb ült, nyakát behúzza egyetlen ugrással a helyiség másik sarkában termett. Majdnem mindenki felugrott. Maybridge kisasszony megperdült és sikoltózott. A lámpa vagy három másodpercig nyugton maradt. Mr. Fotheringayból kitört a szorongás elhaló kiáltása:

- Nem bírom tovább... - Hátratántorodott, a visszabukó lámpa pedig felizzott, a kocsmá sarkának esett, oldalra pattant, szétfúródott a padlón és kialudt.

Szerencsére fémfoglalata volt, különben az egész helyiség lángba borul. Mr. Cox jutott először szóhoz, és minden fölösleges szószaporítás nélkül oda lyukadt ki, hogy Fotheringay bolond. Fotheringay viszont túl volt azon, hogy akár egy ilyen alapvető meghatározáson is vitatkozott volna. Szörnyen elcsodálkozott a történeten. Ami Fotheringayt illeti, az elkövetkezendő beszélgetés egyáltalán nem tisztázta az ügyet. A közvélemény nemcsak teljes mértékben, de rendkívül hevesen osztotta Mr. Cox felfogását. Mindenki ostoba tréfával s a kényelem és közbiztonság felborításával vádolta Fotheringayt. Gondolatai a megdöbbenés forgószélében küszködtek, ő maga is hajlott arra, hogy egyetértsen a többiekkel, és csak egy meglehetősen eredménytelen ellenvetést kockáztatott meg, mikor azt ajánlották neki, hogy távozzék.

Kipirulva és felhevülve ment haza, kabátgallérját felhajtotta, szeme égett, füle vörös volt. Mind a tíz utcalámpát idegesen szemmel tartotta, amikor elhaladt előttük. A történetek emlékével csak akkor tudott komolyan foglalkozni, mikor templomsori szűk hálósobájában magára maradt. És feltette a kérdést:

- Mi az ördög történt hát?

Kabátját és cipőjét levetette, kezét zsebre dugva üldögélt az ágyon, s már tizenhetedszer ismételte védekező szavait:

- Én nem akartam, hogy az az átkozott vacak felforduljon.

S ekkor eszébe jutott, hogy abban a pillanatban, mikor kimondta a parancsot, mellékesen akarta is, amit mondott; s amikor látta a lebegő lámpát, pontosan érezte: csak rajta múlik, hogy a levegőben maradjon vagy sem - bár fogalma sem volt róla, miként lehetséges az egész. Intelligenciája nem volt különösebben bonyolult, máskülönben megakadt volna ezen a kifejezésen - „mellékesen akarni valamit”. Miután pedig már amúgy is töprengett, nem ártott volna, ha kicsit átgondolja az akarat cselekvőképességének homályos problémáját. De így ez a gondolat mint teljesen elfogadható valami gomolygott benne. És meg kell mondanom, ettől kezdve, letérve a tiszta logika ösvényéről, egyenesen kísérletekbe bocsátkozott.

Határozottan rámutatott a gyertyára, s összpontosította minden figyelmét, noha érezte, hogy bolondságot csinál.

- Emelkedj fel - mondta. Ám a következő pillanatban már nem találta bolondságnak. A gyertya felemelkedett, egy röpke másodpercig ott lebegett a levegőben, s miközben Mr. Fotheringay levegő után kapkodott, nagy koppanással a kis asztalra esett. A sötétben csak a kanóc kihunyó parazsa pislákol.

Mr. Fotheringay egy darabig némán ült a sötétben.

- Ez megtörtént, annyi bizonyos - mondta. - Csak tudnám, mi lehet a magyarázata!

Nagyot sóhajtott, s gyufa után kezdett matatni zsebeiben. De nem talált semmit, így hát felállt, s a kisasztalon tapogatózott.

- Bár lenne egy szál gyufám - mondta. Felöltőjéhez botorkált, itt sem talált semmit, és ekkor felderengett benne a sejtelen, hogy talán gyufával is lehetne csodát művelni. Egyik kezét kinyújtotta, s komoran meredt a sötétbe.

- Gyufát e kézbe! - mondta. Érezte, hogy tenyerébe valami könnyű tárgy esik: egy szál gyufát tartott a kezében.

Meg akarta gyújtani, de néhány eredménytelen kísérlet után rájött, hogy biztonsági gyufa van a kezében. Erre eldobta, ám akkor eszébe jutott: akár azt is akarhatná, hogy meggyulladjon. És akarta; s látta, amint fellobog a kisasztal terítőjének kellős közepén. Gyorsan felkapta, mire a gyufa elaludt. Lassan kezdte megérteni, milyen lehetőségek állnak előtte, tapogatózva megkereste a gyertyát, s visszahelyezte a tartóba.

- Rajta! Lobbanj lángra - mondta Mr. Fotheringay, a gyertya azonnal fellobbant, a terítőn pedig kicsi lyuk látszott, melyből kis füstgomolyag szállt a magasba. Egy ideig hol erre, hol pedig a kis lángra meredt, majd felpillantva, saját tekintetével találkozott a tükörben, s így hosszasan és csendben tanakodott önmagával.

- Hogy is állunk tehát most a csodákkal? - kérdezte végül tükörképéhez intézve szavait.

Mr. Fotheringay alább következő elmélkedése komor és zavaros. Amennyire ő látta, a dolog kizárólag akaratától függött. Az első tapasztalatok jellege elvette a kedvét a további próbálkozástól, kivéve a lehető legóvatosabb kísérleteket. De azért fellebegtetett egy ív papirost, pirosra, majd zöldre változtatott egy pohár vizet, csigát varázsolt, amit később csodálatos módon megsemmisített, végül előteremtett magának egy csodálatos, vadonatúj fogkefét. Valamikor éjfél után arra a megállapításra jutott, hogy nyilván hallatlanul ritka és átütő erejű akarata van, s erről az adottságról bizonyára eddig is voltak sejtelvei, csak éppen bizonyítékokkal nem rendelkezett. Az első felismerés riadalma és döbbenete büszkeséggé változott, miután a dolog rendkívülisége nyilvánvaló lett, s halványan derengeni kezdett benne, hogy mindebből még hasznot húzhat. Hallotta, hogy a templom órája elütötte az egyet, és miután nem jutott eszébe, hogy csodák segítségével Gomshottéknál is elintézheti mindennapos munkáját, folytatta a vetkőzést, hogy további késedelem nélkül ágyba kerüljön. Mikor éppen azzal bajlódott, hogy ingét fején át lecibálja, ragyogó ötlete támadt:

- Legyek az ágyban - mondta, s már benne is volt. Még azt is kikötötte, hogy: - Levetkőzve! - S mivel az ágyneműt hidegnek találta, gyorsan hozzáfűzte: - Mégpedig a hálóingemben... nem, valami finom, puha gyapjú hálóingben. Ejha! - mondta roppant élvezettel. - És most kényelmesen el akarok aludni...

A szokott órában felébredt, s reggeli közben azon töprengett, hogy talán az elmúlt éjszaka élménye csak valami sajátságosan élénk álom lehetett. Végül elhatározta, hogy óvatos kísérletekkel próbálkozik. Például reggelire három tojást evett; kettővel a háziasszonya látta el, jók voltak, de boltból valók - a harmadik azonban élvezetes, friss libatojás volt, amit rendkívüli akaraterejével teremtett elő, főzött meg és tálalt ki magának. Gondosan leplezett izgalommal sietett be a céghez, és csak akkor jutott eszébe a harmadik tojás héja, amikor este a háziasszonya megemlítette. Bámulatos új tulajdonságát felismerve egész nap nem tudott dolgozni, de ez sem járt kellemetlenségekkel, mert az utolsó tíz percben minden munkát csodálatos módon elvégzett.

Egész nap bávatag és emelkedett lelkiállapotban volt, noha a Behemót Sárkányból való eltávolítására még most sem nagyon szívesen emlékezett vissza, és az eset elferdített változata már kollégái fülébe is eljutott, azok pedig kötekedtek vele. Nyilván vigyáznia kell, ha valami törekeny tárgyat felemel, másrészt azonban egyre azon járt az esze, hogy ez a képesség mindig többet és többet ígér. Elhatározta, hogy személyes tulajdonát teremtő tevékenysége útján, nem

feltűnő módon gyarapítani fogja. Két nagyszerű briliáns inggombot teremtett elő, melyeket gyorsan megsemmisített, mikor a fiatal Gomshott az irodában íróasztalához közeledett. Attól tartott, hogy a fiatal Gomshott esetleg érdeklődni kezd, miként jutott a briliánsokhoz. Világosan látta, hogy e képesség gyakorlása óvatosságot és éberséget igényel, de ezenkívül nemigen látott különösebb nehézséget a csodamívelés elsajátításában, mint amikor kerékpározni tanult. Talán ez az összehasonlítás, talán az előérzet, hogy a Behemót Sárkányban nem látnák szívesen, üzte vacsora után a gázművek mögött megbúvó sikátorba, hogy a nyilvánosság kizárásával kipróbálja néhány csodát.

Lehetséges, hogy kísérleteiből hiányzott az eredetiség, de Mr. Fotheringay, akaraterejétől eltekintve, korántsem volt rendkívüli ember. Eszébe jutott Mózes vesszejének a csodája, de a sötét éjszaka nem nagyon kedvezett annak, hogy hatalmas csodakígyókat szemmel tarthasson. Ekkor felidézte Tannhäuser történetét, amit egy hangversenyműsor hátlapján olvasott egyszer. Ezt különösen vonzónak és ártalmatlannak érezte. Sétabotját - igen kiváló bambuszbot volt - az út szélén húzódó fűbe bökte, s a száraz fának megparancsolta, hogy hajtson ki. A levegő hirtelen megtelt rózsairattal, s Fotheringay egy szál gyufa fényénél látta, hogy az elragadó csoda valóban beteljesedett. Elégedettsége azonnal elpárolgott, mikor közeledő lépteiket hallott. Félt, hogy képességeit idő előtt felfedezik, gyorsan odaszólt hát a viruló sétabotnak:

- Menj vissza!

Persze ő ez alatt azt értette, hogy „változz vissza” - de hát teljesen megzavarodott. A sétabot figyelemre méltó sebességgel hátrált, s a közeledő léptek tulajdonosa felől nyomban igen dühös kiáltás és szitok hallatszott.

- Kit dobálsz tüskebozóttal, te bolond? - üvöltött a hang. - Pont bele a lábszáramba!

- Sajnálom, öreg fiú - mondta Mr. Fotheringay, s mikor felismerte, milyen kellemetlen lesz a kimagyarázkodás, idegesen cibálni kezdte a bajuszát: Winch közeledett ugyanis, a három helybeli rendőr egyike.

- Mit jelentsen ez? - kérdezte a rendőr. - Ohó! Maga az, ugye? Az úr, aki eltörte a Behemót Sárkány lámpáját?

- Én nem akartam semmit - mondta Mr. Fotheringay. - Egyáltalán semmit.

- Na és most mit művel itt?

- Ej, fene a dolgomat! - bosszankodott Mr. Fotheringay.

- Úgy bizony, ahogy mondja! Tudja-e, hogy ez a bot megütött engem? Minek csinál ilyeneket, mi?

Mr. Fotheringay ebben a pillanatban csakugyan nem tudta, minek csinálta tulajdonképpen. Hallgatása, úgy látszik, felingerelte Mr. Winchet.

- Fiatalember, maga most hatósági közeget bántalmazott. Az ám!

- Ide figyeljen, Mr. Winch! - mondta bosszúsan és zavartan Mr. Fotheringay. - Igazán nagyon sajnálom. Az a helyzet...

- No?

Az igazságon kívül nem látott más kiutat.

- Éppen egy csodán munkálkodtam. - Igyekezett könnyedén beszélni, de ez igen kevésbé sikerült neki.

- Egy csodán... Hé, ne beszéljen zöldeket. Csodán munkálkodott! Csodán! No, ez aztán vicces! De hiszen maga az a fickó, aki nem hisz a csodákban... Igazság szerint ez is csak egyik hülye bűvésztrükkje, akárcsak a többi. Most pedig azt mondom...

Ámde Mr. Fotheringay nem tudta meg soha, mit akart Mr. Winch mondani. Rádöbrent, hogy kiadta magát, értékes titkát a szelek szárnyára bízta. Az ingerültség heves rohamában cselekvésre kényszerült. Fürgén és vadul a rendőrhöz fordult.

- Nahát - mondta -, nekem ebből elegendő volt! Majd mutatok én magának mindjárt valami hülye bűvésztrükköt! A pokolba veled! Na gyerünk, azonnal!

Ott maradt egyedül!

Aznap éjjel Mr. Fotheringay már nem hajtott végre több csodát, és azzal sem törődött, hogy megnézzé, mi lett a virágba borult sétabottal. Megszeppenve, szép csendesen visszatért a városba, a hálósobájába vonult.

- Úristen! - mondta. - Micsoda hatalmas képesség... rendkívül hatalmas képesség! Ezt igazán nem hittem volna. Igazán nem... Vajon milyen lehet a pokol?

Ott ült az ágyon, s húzta le a cipőjét. Szerencsés ötlete támadt, s a rendőrt elküldte San Franciscóba. Aztán többet már nem avatkozott a világ rendes folyásába, hanem józan ember módjára lefeküdt. Éjszaka a dühös Winchről álmodott...

Másnap Mr. Fotheringay két érdekes hírt hallott. Hogy valaki a Lullaborough-úton, az idősebb Gomshott háza előtt gyönyörű futórózsát ültetett, és hogy Winch rendőrért ki fogják kotorni a folyót, egész a Rawling-malomig.

Mr. Fotheringay egész nap szórakozott volt, elmerengett, csodákat sem hajtott végre, csak éppen Winchről gondoskodott; és elkövete azt a csodát is, hogy tökéletes pontossággal befejezte napi munkáját, az agyában rajzó gondolatok ellenére. Rendkívüli szórakozottsága és szelíd modora többeknek feltűnt, tréfálkoztak is rajta eleget. Jóformán mindig Winchen járt az esze.

Vasárnap este elment a kápolnába. Különös módon Mr. Maydig, aki némileg érdeklődött az okkult jelenségek iránt, épp „természetfölötti dolgokról” prédikált. Mr. Fotheringay nem járt rendszeresen templomba, de a hangsúlyozott szkepticizmus rendszere, melyre az előbbieken már célzást tettünk, most eléggé megrendült benne. A szentbeszéd tartalma merőben más megvilágításba helyezte ezeket az újdonsült képességeket, s ő hirtelen elhatározta, hogy istentisztelet után haladéktalanul tanácsot kér Mr. Maydigtól. Mihelyt ezt elhatározta, máris csodálkozott, vajon miért nem gondolt rá előbb.

Mr. Maydig - hosszú lábú, hosszú nyakú, vézna és ingerlékeny férfiú - igen örvendezett, hogy egy fiatalember, akinek vallásos dolgokban való hanyagságáról az egész városban pusmognak, magánbeszélgetésre kéri. Némi elmaradhatatlan várakoztatás után a templommal szomszédos paplakba s ott dolgozószobájába vezette. Kényelmes székbe ültette, ő maga a kedélyesen lobogó kandalló elé állt - szétvetett lába csúcsíves árnyékot vetett a szemközti falra -, s felszólította Mr. Fotheringayt, hogy adja elő az ügyet.

Mr. Fotheringay először kissé zavarban volt, s nehezen fogott hozzá, hogy megmagyarázza a dolgot.

- Ön aligha hisz majd nekem, Mr. Maydig, attól tartok... - és így kertelt tovább még egy darabig. Végül megkockáztatta a kérdést, hogyan vélekedik Mr. Maydig a csodákról.

- Hát... - Mr. Maydig csak ennyit mondott, mégpedig rendkívül bíráló hangon, mikor Mr. Fotheringay ismét közbevágott.

- Gondolom, ön nem hisz abban, hogy a magamfajta átlagember, mialatt itt üldögél, bizonyos hajlam hatására, az akaraterő segítségével mindenre képes...?

- Kérem, lehetséges - mondta Mr. Maydig. - Ilyesmi talán lehetséges.

- Ha szabadna valamit felhasználnom itt a szobában, azt hiszem, be tudnék mutatni önnek egy ilyen kísérletet... Tessék, például itt van az asztalon ez a dohánydoboz. Szeretném tudni, hogy vajon az, amit most csinálni fogok, csoda vagy nem csoda? Kérem, Mr. Maydig, csak egy pillanat.

Homlokát összeráncolva rámutatott a hamutartóra, és így szólt:

- Egy tál ibolya legyen belőled.

A dohánydoboz azt tette, amit parancsoltak neki.

Az átváltozásra Mr. Maydig hevesen összerezsent; csak állt, és hol a tálnyi virágra, hol pedig a csudatékony Fotheringayre bámult. Nem szólt egy szót sem. Kis idő múlva oda-merészkedett, az asztal fölé hajolt, és megszagolta az ibolyákat: frissen szedett, nagyon szép példányok voltak. Ekkor ismét Mr. Fotheringayre meredt.

- Hogy csinálta ezt? - kérdezte.

Mr. Fotheringay a bajuszát cibálta.

- Hát csak gondoltam egyet, ennyi az egész! Csoda ez vagy fekete mágia, vagy mi az ördög? Mit gondol, mi van velem? Ez az, amit meg akartam kérdezni.

- Ez valami egészen rendkívüli eset.

- És ma egy hete még nem tudtam többet önnél arról, hogy ilyen képességeim vannak. Hirtelen jött az egész. Én csak annyit értek a dologból, hogy valószínűleg valami furaság lehet az akaratom körül.

- És ez az egyetlen? Vagy emellett képes még másféle dolgokra is?

- De még mennyire! Bármilyen legyen az! - Kicsit tűnődött, majd hirtelen eszébe jutott egy bűvészmutatvány, amit látott valamikor. - Tessék! - Intett. - Változz halasmedencévé... nem, nem jó... változz üvegtállá, tele vízzel és úszkáló aranyhalakkal. Így jobb lesz! Hát érti ezt, Mr. Maydig?

- Bámulatos. Hihetetlen. Ön vagy egy egészen rendkívüli... De nem...

- Bármivé átváltoztatom - mondta Fotheringay. - Akármivé! Hoppla! Most változz galambbá, akarom!

A következő pillanatban egy szürke galamb repdesett ide-oda a szobában: Mr. Maydignek mindig le kellett buknia, valahányszor hozzá közeledett.

- Ott maradj, hé! - kiáltotta Mr. Fotheringay. És a galamb mozdulatlanul csüngött a levegőben.

- Vissza tudom változtatni virágos edénnyé - mondta, s miután a galambot az asztalra helyezte, csodához látott. - Gondolom, már pipára akar gyűjtani. - S máris visszavarázsolta a dohánydobozt.

Mr. Maydig a további átváltozásokat időnként felkiáltásokkal kísérte. Mr. Fotheringayre bámult, majd nagyon óvatosan felemelte a dobozt, megvizsgálta, és visszahelyezte az asztalra.

- Ühüm! - mondta, s ezzel minden érzelmét ki is nyilvánította.

- Nahát, most már aztán könnyebb lesz magyarázatot találni arra, miért jöttem - jelentette ki Mr. Fotheringay. És a Behemót Sárkánybeli lámpaügytől kezdve belefogott különös élményeinek hosszadalmas, bonyolult történetébe, amelyet a Winchre vonatkozó állandó utalások tettek bonyolulttá. Ahogy a történetet folytatta, a Mr. Maydig megrökönyödésén érzett átmeneti büszkesége teljesen elpárolgott, és újra a megszokott Fotheringay ült ott, ahogy a mindennapos érintkezések során ismerték. Mr. Maydig feszülten hallgatta, s miközben a dohánydobozt szorongatta, viselkedése az elbeszélés menete szerint változott. Egyszerre, mikor Mr. Fotheringay a harmadik tojás csodáját kezdte elmondani, a pap hirtelen kinyújtotta kezét és közbevágott.

- Ez lehetséges. El tudom hinni. Persze elképesztő, de hát megold egy csomó nehézséget. A csudatékony erő különleges, sajátos tehetség, mint a lángész vagy a távolbalátás... Ez mindeddig még igen kevés embernél fordult elő. De hát ebben az esetben... Én mindig álmélkodtam Mohamed, a jógik és Blavatsky asszony csodáin. De hát persze! Ez égi adomány! Ez gyönyörűen bizonyítja - Mr. Maydig hangja elhalkult - Argyll herceg ökegyelmessége, a nagy gondolkodó érveit. Itt valami rejtettebb törvényszerűség mélyére hatolunk, mélyebbre, mint a természet szokásos törvényei. Igen, igen. Csak folytassa, folytassa.

Mr. Fotheringay Winchcel való szerencsétlen kalandját kezdte mesélni. Mr. Maydig pedig nem rémüldözött tovább, hanem összevissza hadonászott, és ámuldozó kiáltásokat vetett közbe.

- Ez az, ami leginkább aggasztott - folytatta Mr. Fotheringay. - Ezért fő a fejem legjobban, s ezért szeretnék tanácsot kérni. Winch most persze San Franciscóban van - igen, ott valahol, de hát meg fogja érteni, Mr. Maydig, hogy ez mindkettőnk számára igen kellemetlen. Nem is tudom, hogyan értheti Winch mindazt, ami vele történt, és mondhatom, irtózatosan félhet, és el lehet keseredve, és mindent elkövet, hogy nyakon csípjén. Biztosan állandóan azon van, hogy ide jöjjön. Én pedig egyre a csodákon munkálkodom, és visszaküldöm Winchet, jóformán minden órában, valahányszor eszembe jut. Persze ő az egészet képtelen megérteni, s ez bizonyára bosszantja. Valahányszor megváltja a hajójegyet, egy csomó pénzébe kerül. Amit csak tudtam, megtettem érte, de hát persze neki sem könnyű elképzelni az én helyzetemet. Később arra is gondoltam, mielőtt áthelyeztem volna, hogy talán megpörköltött a ruhája - hisz tudja, ha tényleg olyan a pokol, ahogy mondják - s ebben az esetben San Franciscóban valószínűleg le is csukták. Mihelyt ez eszembe jutott, csak akarnom kellett, és ő máris kapott egy új öltönyt. De hát érti, most már igazán fenemód belebonyolódtam...

Mr. Maydig tekintete komoly volt.

- Látom, szép kis csávába került. Bizony elég nehéz a helyzete. Hogy lehet ennek végére járni... - Semmire sem tudott kilyukadni.

- Hagyjuk most egy kicsit Winchet, s beszéljük meg a fontosabb kérdést. Nem hiszem, hogy fekete mágiáról, vagy valami ilyesmiről lenne szó. Nem hiszem, hogy a bűnözésnek valamilyen szégyenfoltjáról kellene beszélni, Mr. Fotheringay - semmiképpen sem, hacsak nem hallgat el bizonyos anyagi körülményeket. Nem, ezek csodák, valóságos csodák, ha szabad így mondanom, a lehető legmagasabbrendű csodák.

Hadonászott, és fel-alá járkált a kandalló előtti szőnyegen, mialatt Mr. Fotheringay karját az asztalra, fejét a karjára támasztva üldögélt, és gondterheltnak látszott.

- Fogalmam sincs, hogy kellene elintéznem ezt az egész Winch-ügyet - mondta.

- Ha valaki csudatékony, ez nyilvánvalóan igen hatalmas képesség - mondta Mr. Maydig. - Csak semmi aggodalom, majd csak rábukkan a megoldásra ezzel a Winchcel kapcsolatban is. Kedves uram, ön igen fontos személyiség, a legbámulatraméltóbb lehetőségek embere. Például, mint bizonyíték! És máskülönben is, mindaz, amit ön véghez tud vinni...

- Igen, egyre s másra már én is gondoltam - mondta Mr. Fotheringay. - De néhány dolog kissé nyakatekerten sikerült. Látta azt a halat az előbb? Az edény meg a hal - nem jófajta egyik sem. Gondoltam, mégiscsak megkérdezem valakitől...

- Helyesen tette - mondta Mr. Maydig - igen helyesen tette, mindenképpen helyesen tette. - Elhallgatott, és Mr. Fotheringayre nézett. - Ez a képesség úgyszólván határtalan. Tegyük próbára ezeket az önben rejtőző erőket. Ha valóban olyanok... ha valóban olyanok, amilyenek látszanak...

És ekkor, bármily hihetetlennek tűnik, 1896. november 10-én, vasárnap este, a Kongregációs Templom mögötti kis ház dolgozósobájában, Mr. Maydig noszogatására és sugalmazására Mr. Fotheringay csodákat kezdett művelni. Az időpontra határozott nyomatékkl hívjuk fel az olvasó figyelmét. Az olvasó ellenvetéseket tesz majd, talán már tett is ellenvetéseket, hogy ez a történet bizonyos pontokon valószínűtlen, és ha az eddig elmondottak közül bármi valóban megtörtént, akkor egy évvel ezelőtt minden újságban olvashatták volna. Ha pedig nyomban tovább követi a részleteket, még kevésbé tudja majd a történetet elfogadni, hiszen többek között úgy alakulnak a dolgok, hogy önnek, Uram, vagy önnek, Asszonyom, vagyis a szóban forgó olvasónak több mint egy éve erőszakos és példátlan körülmények között meg kellett volna halnia. Nos, hát egy csoda fabatkát sem ér, ha valószínűtlen, és az igazság az, hogy az olvasót most egy éve erőszakos és példátlan körülmények között *tényleg* meggyilkolták. A további történet során ez tökéletesen világos lesz és hihetővé válik, ahogy minden épeszű és józan olvasó elismeri majd. Ámde nem itt fejeződik be a történet, még éppen csak túl vagyunk a közepén. És különben is, azok a csodák, amelyeket Mr. Fotheringay eddig művelt, félszeg kis csodák voltak - csészékkel és berendezési tárgyakkal űzött apróságok, akár a teozófusok vérszegény csodái; de bármily vérszegények, munkatársa mégis megszeppent bámulattal fogadta őket. Fotheringay szerette volna azonnal elintézni az egész Winch-históriát, de Mr. Maydig nem engedte. S miután egy csomó apró-cseprő csodát műveltek otthon, hatalomérzetük növekedett, képzeletük egyre inkább nekilendült, becsvágyuk pedig merészebb lett. Első nagyobb vállalkozásukat éhségüknek és Mr. Maydig házvezetőnőjének, Mrs. Minchinnek számlájára lehet írni. Az étel, amellyel a lelkész Mr. Fotheringayt megkínálta, valóban nem volt éppen ínycsiklandó, s ők nem érezték eléggé étvágygerjesztő felüdülésnek két ilyen iparkodó csudatékony ember számára. De azért leültek, s Mr. Maydig inkább búsan, mint bosszankodva, hosszasan beszélt tökéletlen házvezetőnőjéről - mikor Mr. Fotheringaynek hirtelen eszébe jutott, hogy lehetőség nyílik előtte.

- Kérem, Mr. Maydig - kezdte -, ha nem veszi szemtelenségnek, én...

- De kedves uram! Hiszen ez természetes! Nem, semmiképpen sem szemtelenség...

Mr. Fotheringay intett.

- Mit kívánjunk? - kérdezte nagyvonalúan, majd Mr. Maydig rendelése szerint teljesen módosította a vacsorát.

- A magam részéről - mondta, miután megszemlélte Mr. Maydig választását -, mint mindig, most is igen nagy kedvem támadt egy kupa erős barnasörre és finom pirított sajtoskenyérre, így hát ezt is rendelek. Nem sokra tartom ám a burgundit...

És parancsára máris ott volt az asztalon a sör és a sajtospirítós. Sokáig üldögéltek vacsorájuk mellett, és társalogtak, mint egyenrangú emberek; Mr. Fotheringayt egyszerre átmelegítette az örvendező meglepetés, mikor rádöbbsent, hogy ők most mennyi csodát művelhetnek.

- És mellesleg, Mr. Maydig, talán segíthetnék önnek... háztartási gondjaiban is.

- Nem egészen értem - mondta Mr. Maydig, s töltött egy pohárral a csodás óburgundiból.

Mr. Fotheringay a merő semmiből egy újabb sajtospirítóssal vendégelte meg magát, és nagyot harapott belőle.

- Azt gondoltam - mondta -, hogy talán (cipp-cupp) Minchin asszonnyal is (cipp-cupp) csodát tehetné (cipp-cupp)... talán faraghatnék belőle valamit.

Mr. Maydig letette a poharat, és kétkedően nézett maga elé.

- De hát ő... tudja, Mr. Fotheringay, ő élénken ellenezné a beavatkozást. És, ami azt illeti, jóval elmúlt tizenegy óra, már valószínűleg ágyban van és alszik. Tudja, úgy egészében...

Mr. Fotheringay átgondolta ezeket az ellenvetéseket.

- De hát nem tudom, mért ne csinálhatnánk ezt az egészet álmában?

Mr. Maydig egy ideig ellenezte az ötletet, aztán beletörődött. Mr. Fotheringay kiadta az utasításokat, s a két úriember egy csöppet talán kevésbé nyugodtan folytatta a lakomát. Mr. Maydig hosszadalmasan fejtegette, hogy házvezetőnőjénél másnap milyen változásokra számít; olyan derűlátással beszélt, hogy ez még a szertelenségre hajlamos Mr. Fotheringayre is erőltetett túlzásként hatott. És ekkor az emeletről zavaros lármá hallatszott. A két vacsorázó férfiú szeme kérdően kitágult, majd Mr. Maydig sietve elhagyta a szobát. Mr. Fotheringay hallotta, amint a lelkész házvezetőnőjét szólítja, majd puha léptek indultak lefelé a lépcsőn.

Tán egy perc múlva a lelkész visszatért, könnyed léptekkel, ragyogó arccal.

- Csodálatos! - mondta. - És megható! Nagyon megható!

Járálni kezdett a kandalló előtti szőnyegen.

- Micsoda bűnbánat... nagyon-nagyon megható ez a bűnbánat... az ajtó résén benéztem. Szegény asszony! Nahát, ilyen csodálatos változást! Felkelt. Egyszerre fel kellett kelnie. Fel kellett kelnie az ágyból, hogy összetörje a pálinkás üveget, amit a szekrényében dugdosott. De még be is vallotta!... De hát ez... ez a legbámulatosabb lehetőségekkel kecsegtet bennünket. Ha ebben az asszonyban ilyen csodálatos változásokat tudunk végbevinni...

- Ez a dolog látszólag határtalan - mondta Mr. Fotheringay. - Mr. Winchesel kapcsolatban pedig...

- Teljes mértékben határtalan... - És Mr. Maydig a kandalló előtti szőnyegen járkálva, a Winch-ügyet egy kézmozdulattal félreseperte, és kifejtett egy sereg csodálatos javaslatot, melyeket ide-oda jártában kiagyalt.

Nos, hogy miben álltak ezek a javaslatok, az ebben a történetben nem lényeges. Elégedjünk meg annyival, hogy a végtelen jószág - mondhatnók: a vacsora utáni jóindulat - szellemében születtek. És elégedjünk meg annyival, hogy Winch problémája megoldatlan maradt. Azt sem szükséges elmondani, hogy az a temérdek jó cselekedet mennyire valósult meg. Bámulatos változások történtek. Az éjjeli órákban Mr. Maydig és Mr. Fotheringay ott vágtatott a hűvös piactéren, felettük a néma hold; bizonyos csodatékony révületben Mr. Maydig a karjait lóbálta és hadonászott, Mr. Fotheringay pedig felajzottan, kurta mozdulatokkal rohant, és nem szégyenkezett többé, hogy ilyen nagy ember lett belőle. A választókerületben minden iszákost

jó útra térítettek. Minden sört és szeszes italt vízzé változtattak (e kérdésben Mr. Maydig meggyőződése érvényesült), továbbá tökéletesítették a helyi vasúthálózatot, lecsapolták a Flinger-mocsarat, megjavították a Kopaszhegy termőföldjét és kikúralták a lelkes bibircsók-ját. És éppen meg akarták nézni, mit csinálhatnának a megsérült hídpillérrel.

- Holnap rá sem fognak ismerni a városra - lihegett Mr. Maydig. - Hogy meg fognak lepődni, és milyen hálás lesz mindenki!

Ebben a pillanatban a templom órája elütötte a hármat.

- Ejha - mondta Mr. Fotheringay -, három óra! Haza kell mennem. Nyolcra benn kell lennem a hivatalban. Ezenkívül pedig Mrs. Wimms...

- Még csak most látunk neki igazán - jelentette ki Mr. Maydig, a végtelen hatalom túlszorduló édességével hangjában. - Még csak most látunk neki igazán. Gondoljon a temérdek jó cselekedetre, amit művelünk. Mire felébrednek az emberek...

- De hát... - kezdte Mr. Fotheringay.

Mr. Maydig hirtelen karon ragadta. Szeme vadul lobogott.

- Édes öregem - mondta -, nem kell elhamarkodnunk. Oda nézzen! - feje fölött a holdra mutatott - Józsué!

- Józsué? - kérdezte Mr. Fotheringay.

- Persze hogy Józsué! Mért ne? Állítsa meg.

Mr. Fotheringay felnézett a holdra.

- Egy csöppet magasban van - jelentette ki rövid szünet után.

- Ugyan! - mondta Mr. Maydig. - A hold persze nem áll meg. A föld forgását kell megállítania, hiszen tudja. És megáll az idő. Ezzel nem ártunk senkinek.

- Ühüm - mondta Mr. Fotheringay. - Hát jó. - Sóhajtott. - Megpróbálok. Tehát...

Kiskabátját begombolta, s rászólt a lakható földkerekségre azzal a jól megalapozott bizakodással, hogy hatalmában tartja az egészet.

- Hát ne forogj tovább, akarom! - mondta.

Egy másodperc alatt szédítő sebességgel, buk fenceket hányva számtalan mérföldnyire repült előre. Bár másodpercenként számtalanszor megpördült maga körül, mégis gondolkodott; mert a gondolkodás csodálatos dolog - néha lomha, mint a kiömlő szurok, néha meg fürge, mint a fény. Egy pillanat alatt döntött, és már akart is.

- Akarom, hogy biztonságban és épségben lekerüljek. Bármilyen történik, akarom, hogy biztonságban és épségben lekerüljek.

Épp jókor kívánta, mert a sebes repüléstől ruhája már felizzott, és perzselni kezdte. Erőtlen, de teljesen ártalmatlan puffanással került ismét szilárd talajra, mert a frissen feltúrt föld egy halmára zuhant. Körös-körül nagy tömeg fém és kő zuhant a földre, mintha a harangtorony lett volna a piactér közepén; röptében mindettől gellert kapott, s mint egy szétpukkanó lövedék, kőfalak, kőművesholmik és téglák halmának vágódott neki. Egy téhen valamelyik nagyobb kötömbre zuhant, és szétfúródott, akár egy tojás. Olyan recsegést-ropogást hallott, hogy minden eddigi szörnyű robaj pergő homok neszezésére hasonlított csupán - s mindezt éktelen zenebona követte. Roppant vihar szántott végig égen és földön, fejét alig tudta felemelni, hogy körülnézzen. Annyira kifulladt, és annyira elképedt, hogy meg sem nézte, hol van és mi történt

tulajdonképpen. Első mozdulata az volt, hogy megtapogatta a fejét, majd azzal biztatta magát, hogy a viharvert haj még hozzá tartozik.

- Úristen! - hápogott Mr. Fotheringay. A szélvihar miatt alig tudott megszólalni. - Épphogy megúsztam! Itt valami nincs rendjén. Micsoda vihar és mennydörgés. Egy perccel ezelőtt szép tiszta éjszaka volt még. Maydig a ludas, hogy ilyesmibe belekevert. *Micsoda* szélvihar! Ha tovább így hülyéskedem, még valami nagy baleset ér!... De hát Maydig hol van?... Micsoda zűrös zagyvaság mindenfelé!

Amennyire lobogó kabátjától megtehetette, körülnézett. Igazán nagyon különös kép tárult szeme elé.

- Az ég úgy-ahogy rendben volna - mondta Mr. Fotheringay. - De ezzel aztán be is fejeztük, mert a többi... Ráadásul olyan az egész, mintha valami irtózatosszélvihar kerekedne. Viszont a hold ott van, ni... Szakasztott olyan, mint volt. Fényes, mint a nappal. Ami azonban a többit illeti... Hova lett a község? És hol van... hol van egyáltalán valami? És hogy az ördögbe szabadult ránk ez a vihar? Én nem rendeltem semmiféle szeleket!

Mr. Fotheringay hasztalan kapálózott, hogy lábra álljon, néhány kudarc után tehát négykézláb maradt, s úgy kapaszkodott. A szélnek hátat fordítva végigtekintett a holdfényes világon, míg kiskabátjának a vége csattogott a feje fölött.

- Hát itt valami komolyan nincs rendjén. De hogy micsoda, azt csak a jóég tudja!

Szélteben-hosszában semmit sem lehetett látni a fehéren ragyogó porgomolyban, amit az üvöltő szél űzött maga előtt; földtömegeket, romhalmazokat görgetett, sehol egy fa, egy ház, vagy valamilyen ismerős idom - csupa zabolátlan zűrzavar, melyet az örvénylő por-oszlopok és lavinák, a vágató vihar villámlása és mennydörgése közepette elnyelt a sötétség. Nem messze az ólmos ragyogásban volt valami, ami egykor talán szilfa lehetett: koronájától a gyökeréig szétforgácsolt, összezúzott szilánkok halmaza. Odább pedig vasgerendák összegörbült tömege - nyilván csak a viadukt lehetett - magaslott ki a torlódó zűrzavarból.

Értjük ugyebár, hogy amikor Mr. Fotheringay megállította a szilárd föld forgását, a felszíni csekély mozgáskülönbségekre vonatkozóan nem határozott. A föld viszont oly gyorsan pörög, hogy felszíne az egyenlítőnél több mint ezer mérföldnyi sebességgel repül óránként, míg ezen a szélességen sebessége majdnem a felére csökken. Így hát a község, Mr. Maydig és Mr. Fotheringay, minden és mindenki, másodpercenként körülbelül kilenc mérföldnyi sebességgel előrelódult - vagyis sokkal nagyobb erővel repültek, mint egy elsütött ágyú lövedéke. Minden ember, minden élőlény, minden ház és minden egyes fa - az egész világ, úgy, ahogy van - meglódult, szétzúzódtott és tökéletesen romba dőlt. Ez volt az egész.

Mr. Fotheringay mindezt természetesen nem tudta teljes mértékben felfogni. De annyit mindenesetre megértett, hogy csodaműve balul végződött, s egyúttal roppantul megcsömörült minden csodától. Most sötétben volt, mert a felhők összetorlódtak, s a pillanatra előbukkanó holdat is eltakarták. A levegőben a jégeső görcsösen küszködő kísértete vonaglott. Ég és föld betelt a szelek és vizek roppant robajával. Mr. Fotheringay szél ellen fordulva ernyőt formált a kezéből, s úgy kémlelt a porfellegen és ólmos esőn át; s a villámok fényénél látta, hogy a víz hatalmas falként zúdul felé.

- Maydig! - sikoltott elcsukló hangon az elemi robaj közepette. - Hé! Maydig!

- Állj! - kiáltott a közeledő víztömeg felé. - Ó, jaj, az isten szerelmére! Állj!

- Csak egy pillanatra - mondta az égzengéshez fordulva. - Csak épp egy pillanatra, állj, míg a gondolataimat összeszedem... Na, és most mihez kezdjek? Mi a teendőm? Úristen! Bár itt lenne Maydig, a kezem ügyében!

- De már tudom - mondta. - Az istenért, csak most jól sikerüljön.

Úgy maradt, négykézláb, a szélnek nekifeszülve, s körömszakadtáig azon volt, hogy mindent helyrehozzon.

- Na! - mondta. - Addig semmi se történjen, bármit akarnék, amíg azt nem mondom: rajta!... Istenem! Gondoltam volna erre!

Gyenge hangja szembe szegült a forgószéllel, egyre hangosabban kiáltozott, de hasztalan igyekezett meghallani saját magát.

- Nahát! Kezdjük!... El ne felejtsd, amit az előbb mondtam. Először is, ha majd mindaz bekövetkezik, amit mondok, meg akarok szabadulni ettől a csudatékony hatalomtól, maradjon csak olyan akaratom, mint bárkié, ezekből a veszedelmes csodákból pedig elég legyen. Semmi kedvem hozzájuk. Bár beléjük se kezdtem volna. Ez még nem minden. Ez csak az első dolog. Másodszor: ott akarom folytatni, ahol minden elkezdődött. Vissza az egész, úgy legyen minden, ahogy az átkozott lámpa felfordulása előtt volt. Nem kis dolog, de ez az utolsó. Megértettük egymást? A csodákból elég! Tehát mindent vissza, úgy, ahogy volt - vissza a Behemót Sárkányba, amikor éppen a korsó sörömet akarom felhajtani. Ez az. Nahát.

Ujjait beásta a földbe, és behunyt szemmel így szólt:

- Rajta!

Minden tökéletesen elcsendesedett. Arra ocsúdott, hogy kiegyenesedve áll.

- Ezt mondja *maga*! - szólalt meg egy hang.

Mr. Fotheringay kinyitotta a szemét. Ott volt a Behemót Sárkány söntésében, s Toddy Beamish-sel a csodákról vitatkozott. Ürességet érzett, mintha valami nagy dologról, ami éppen most repült el, megfélekezett volna. Értjük, ugyebár, hogy a csudatékony erő elvesztésén kívül, ismét minden úgy volt, mint azelőtt. Mr. Fotheringay gondolkodása és emlékezete pontosan olyan állapotban volt, mint e történet elején. Így hát egyáltalán semmit sem tudott mindarról, amit itt elmondtunk, és most sem tud, mind a mai napig. És többek között persze még mindig nem hitt a csodákban.

- Én mondom - szólt -, csodák a szó szoros értelmében egyszerűen nincsenek, akár akarja, akár nem. És én ezt teljes mértékben hajlandó vagyok bebizonyítani.

- Ezt hiszi *maga* - jelentette ki Toddy Beamish. - Bizonyítsa be, ha tudja.

- Ide figyeljen, Mr. Beamish - mondta Mr. Fotheringay -, előbb tisztázzuk érthetően, mi is az a csoda? A természet rendjével ellentétes valami... akaraterővel létrehozható...

Fordította Görgey Gábor

MR. LEDBETTER VAKÁCIÓJA

Barátom, Mr. Ledbetter, kerek arcú emberke. Ha sugárzó pillantását elfogod, a szemüveg csak fokozza óriásira tágult szemének jóságos kifejezését. Megfontolt, mély hangja általában idegesíti az ingerlékenyebb embereket. Most, hogy plébániáját elfoglalta, tanulóévei emlékeként bizonyos világos, de körülményes beszédmodort hozott magával. Akár lényegtelen, akár fontos dologról van szó, világos, de körülményes beszédmodorával mindenáron határozott, kifogástalan embernek akar mutatkozni. Pap és sakkjátékos, mondják az emberek, és azzal gyanúsítják, hogy sokkal inkább érdeklik a magasabb matematika rejtélyei, mint más, fontosabb dolgok. Beszédmodora terjengős, és minduntalan elvész az apró részletek előadásában. Őszintén szólva sokan úgy vélik, hogy a vele való érintkezés igen untató, és csodálkozva bókolnak nekem ezzel a kérdéssel, miként lehet, hogy ez az ember nem hoz ki a sodromból. Másrészt viszont éppen elegenden vannak olyanok is, akik őt bámulják, hogy olyan zilált külsejű, egyáltalán nem tiszteletre méltó emberrel érintkezik, mint én. Nagyon kevesen akadnak, akik barátságunkat egyszerűen tudomásul veszik. Mindez pedig azért van így, mert fogalmuk sincs arról a kapcsolatról és szeretetre méltó viszonyról, amely Mr. Ledbetter múltjával még *via* Jamaica összeláncol bennünket.

Barátom az ott történekről gondos szerénységgel hallgat.

- Igazán nem tudom, mit csinálnék, ha megtudnák - szokta mondani, és nyomatékosan ismételteti: - Igazán nem tudom, *mit* is csinálnék.

Ami azt illeti, komoly kétségeim vannak, vajon csinálna-e mást azon kívül, hogy fülig pirul. De hát erről majd később. Most nem akarok első találkozásunkról beszélni - s ámbár szívesen megszegném ezt az általános szokást, mégis jobb, ha nem a kezdet, hanem a befejezés kerül a történet végére. A történet kezdete messze a múltba nyúlik. Vagy húsz éve lehetett, hogy a végzet, bonyolult és riasztó mesterkedése során, hogy úgy mondjam, kezemre játszotta Mr. Ledbettert.

Akkoriban Jamaicában éltem, Mr. Ledbetter pedig tanító volt Angliában. Már pappá szentelték, és pontosan ugyanaz az ember volt, aki ma: már akkor kerek volt a képe, éppen ilyen vagy hasonló pápaszemet hordott, megnyugtató arckifejezésén pedig a csodálkozásnak ugyanaz a bágyadt felhője lebegett. Persze, mikor először találkoztunk, rendetlen volt, gallérja inkább vizes borogatáshoz hasonlított, mint gallérhoz - de hát mindez csak megkönnyítette, hogy áthidaljam a köztünk levő természetes szakadékot. De amint mondtam, erről majd később.

Az egész história Hithergate-on-Sea-ben kezdődött, Mr. Ledbetter nyári vakációja alatt. Alaposan megszolgált pihenőjét akarta ott tölteni. F. W. L. monogramos, ragyogó barna bőrönddel, új, fekete-fehér szalmakalappal és két fehér flannelnadrággal érkezett. Egészen felvidult, hogy megszabadult az iskolától, miután a nebulókért nem nagyon rajongott. A vendégfogadóban, melyet a nénikéje ajánlott neki, s ahol szállást bérelt, ebéd után szóba elegyedett egy beszédes úrral. Ez a beszédes úr volt egyébként az egyetlen társa ebben a házban. Arról beszéltek, milyen elszomorító, hogy a mi világunkból már eltűntek a csodák, nincsenek többé kalandok, hogy mennyire elszaporodtak a világljáró turisták, hogy a gőz és az elektromosság megszüntette a távolságokat, hogy a reklámok milyen közönségesek, hogy a civilizáció lealacsonyította az emberiséget, és más hasonló dolgokról folyt a szó. A beszédes úr részletesen kifejtette, hogy a biztonságos élet elsorvasztotta az emberek bátorságát - az a biztonságos élet, amelyre Mr. Ledbetter is elég meggondolatlanul panaszkodott. Mr. Ledbetter

el volt ragadtatva, hogy iskolai kötelezettségeitől egy időre megszabadult, ezenkívül pedig hírnevét a férfias mulatozásban megalapozandó, talán a kelleténél többet ivott abból a kitűnő whiskyből, amelyet beszédes asztaltársa előkerített. - De azért tökéletesen józan maradtam - hangsúlyozta Mr. Ledbetter.

Egyszerűen csak bőbeszédű lett, és talán kicsit szabadabban fejezte ki magát, mint rendes körülmények között. Az örökre elrepült régi szép időkről folytatott beszélgetés után pedig még kísértelt Hithergate holdfényes partjára, a sziklás úton a villasor felé.

Még most, séta közben, a csendes úton is azon siránkozott, hogy a sors a pedagógusok eseménytelen életét mérte rá. Micsoda hétköznapi, egyhangú és színtelen élet is ez! Egyik év telik a másik után, csupa megállapodottság és rendszeresség - hol is lenne itt szükség bátorságra? Irigykedve gondolt a mozgalmas középkori időkre - mily közel, és mégis milyen messze van mindez! Eszébe jutottak a kémek, bérencek, condottierik, a kockázatos kardpárbajok. És lelkében egyszerre különös, kínzó kétség támadt, amely szinte teljesen lerombolta vacsora közben elejtett kijelentéseinek hitelét.

Vajon csakugyan olyan bátor ember ő, ahogy állította? Igazán öröme telnék abban, ha a vasút, a rendőrség és a biztonság egyszerre eltűnnék a világból?

A beszédes úr irigykedve mesélt a bűnözésről.

- A mi világunkban - mondta - már csak a betörő maradt kalandor. Gondoljon csak arra a küzdelemre, amelyet a betörő egymaga vív az egész civilizált világ ellen!

Irigykedése Mr. Ledbetterben tökéletes visszhangra talált.

- Bizony, már csak nekik jut egy kis multság az életben - jelentette ki. - Csakis nekik! Képzelve, micsoda érzés lehet...

És csintalanul kuncogott. E nyílt és őszinte önvizsgálat közben rajtakapta magát, hogy bátorságának mibenlétét összehasonlíttja a megrögzött bűnözőkével. E fogas kérdést határozott állításokkal igyekezett megoldani.

- Én is képes lennék ilyesmire. Alig várom, hogy végre elkövessek valamit. Egyre csak visszatartom bűnöző hajlamaimat. Erkölcsi erőm fékez csupán.

De mindebben már akkor kételkedett, amikor kimondta.

Mr. Ledbetter éppen egy nagy, magányos nyaraló előtt haladt el. Egy csendes, ügyesen elhelyezett erkély felett, elérhető magasságban, feketén tátongó, kitárt ablakot látott. Először észre se vette, de a kép tovább kísértette, és agyába fészkelte magát. Elképzelte, amint felmászik az erkélyre, meglapul - aztán beugrik a sötét, titokzatos szobába.

- Eh! Nem lenne hozzá bátorságod - szólt benne a kétkedés szelleme.

- Felebaráti kötelességem tiltja - vélekedett Mr. Ledbetterben az önbecsülés.

Majdnem tizenegy óra volt, a tengerparti városka elnémult már. Az egész világ holdfényben szendergett. Csupán egy meleg, téglalakú ablakszem adott hírt eleven életről, messze lent az úton. Mr. Ledbetter sarkon fordult, és lassan visszaosont a tárt ablakú nyaralóhoz. Egy darabig a kapu előtt álldogált, lelkében viharok dúltak.

- Tegyük próbára magunkat - szólt a kétkedés szelleme. - Hadd elégítsem ki ezeket az elviselhetetlen kétségeket; mutasd meg, hogy be mersz menni a házba. Csupán színleges betörés, rajta hát. Ez önmagában még semmi esetre sem bűn.

Mr. Ledbetter nagyon halkán kinyitotta, majd becsukta a kertkaput maga mögött, s a bokrok árnyékába lopózkodott.

- Ostobaság - figyelmeztette belül egy óvatos hang.

- Mindjárt gondoltam, hogy ez lesz a vége - válaszolt a kétkedő hang.

Szíve hangosan dobogott, de annyi bizonyos, hogy nem félt. *Nem* félt! Egy darabig ott maradt az árnyékban.

Az erkélyre természetesen pillanatok alatt kellett felmásznia, mert a holdvilág tiszta fényében a fasorból mindent látni lehetett. A fiatal, erőteljes futórózsákkal gyéren behálózott farácszat nevetségesen könnyűvé tette a feladatot. Ott aztán, a kővázák árnyékában, meg lehet lapulni, s a nyitott ablak tátongó résén át jobban szemügyre veheti a ház belsejét. Mr. Ledbetter néma volt, akár az éjszaka, de az a huncut whisky eldöntötte a sorsát. És ő nekivágott. Gyors, görcsös mozdulatokkal felkapaszkodott a rácson, lábát átvette az erkély korlátján, és az árnyékban lihegve lehasalt, ahogy tervezte. Egész teste remegett, levegő után kapkodott, a szíve hangosan vert, de azért valósággal ujjongott örömében. Legszívesebben felkiáltott volna, amikor felfedezte, mennyire nem fél semmitől.

Ahogy itt lapult, eszébe jutott Wills *Mephistopheles*-éből egy sikerült sor, amelyet kívülről megtanult. „Úgy érzem magam, mint macska a tetőn” - dünnyögte. Az egész vidám kaland sokkal jobban sikerült, mint gondolta. Sajnálta minden szerencsétlent, aki nem ismeri a betörés gyönyöreit. És nem történt semmi, tökéletes biztonságban volt. És mégis hatalmas, bátor tettet hajt végre!

Most pedig az ablakon a sor, hogy a betörés teljes legyen! Még ezt is meg kell kockáztatnia? Mivel az ablak a kapu fölött volt, valószínű, hogy folyosóra vagy lépcsőházra nyílt, belül pedig sem tükör, sem más, hálósobára jellemző holmi nem látszott. Aminthogy az első emelet többi ablaka sem keltette azt a benyomást, hogy odabent valaki alszik. Egy darabig a párkány alatt hallgatózott, majd felágaskodva belesett a párkány fölött. Egy állványon, egészen közel, első pillantásra meglehetősen ijesztő, majdnem életnagyságú és életszerű bronzszobor állott. Mr. Ledbetter lekapta fejét, s csak jó idő múlva merészelt ismét belesni. Halványan megvilágított széles lépcsőfordulót látott; egy távolabbi ablak előtt lazán szőtt gyöngyfüggöny lógott. A tágas lépcsőház homályba borult. Hátrapillantott, de az éjszaka csendjét nem zavarta semmi.

- Ez bűn! - suttogta. - Bűn! - És gyors mozdulattal átvette magát a párkányon, be a házba! Nesztelenül ért földet, mert valami állatbőrre ugrott. Most már aztán valóban betörő!

Egy darabig meglapult és hallgatózott. Odakint valami elsuhanó neszt hallott, és egy pillanatra már meg is bánta az egész vállalkozást. Aztán rövid nyávogást hallott, kaffogást, és könnyű lábak futását, tehát bizonyára csak egy macska volt. Bátorsága megnőtt. Kihúzta magát. Úgy látszik, mindenki ágyban van. Milyen könnyű betörni, ha valakinek hajlama van hozzá! Boldog volt, hogy próbára tette magát. Elhatározta, hogy valami apró hadizsákmányt visz magával: ezzel bizonyítja be, hogy szabad ember, és semmi alantas félelmet nem érez a törvény iránt. S ugyanazon az úton távozik, ahogy bemászott.

Körülnézett, és egyszerre ismét megszólalt a kétkedés szelleme. Betörők sokkal többet követnek el, mint hogy egyszerően bemásznak az ablakon: behatolnak a szobákba, meg kasszát fűrnak. Rendben van - ő aztán igazán nem fél! Kasszát ugyan nem fúrhat, mert ez figyelmetlenség lenne a háziak iránt. De majd behatol a szobákba, felmegy még az emeletre is. Sőt mi több, még meg is nyugtatta magát, hogy tökéletes biztonságban van, hiszen egy üres házban sem lehetett volna nagyobb a némaság. Kezét mindenesetre ökölbe szorította, és

összeszedte minden elszántságát, aztán nagyon óvatosan, minden lépcsőfoknál percekig habozva megindult felfelé. Fent, egy forduló után, egy nyitott és több csukott ajtót talált. A ház néma volt. Egy pillanatra megállt, s fejében megfordult, vajon mi történék, ha valaki egyszer csak felébredne, és megjelenék az egyik ajtóban. A nyitott ajtó mögött holdfényes hálósobát látott: a fehér ágytakaró érintetlen volt. Három végtelennek tetsző percig tartott, míg beosont a szobába. Hadizsákmányként egy darab szappant vett magához. Megfordult, hogy még halkabban visszainduljon. Nahát, ennyi volt az egész...

- Pszt!

Lépések! Kint a kavicson, a ház előtt! Aztán kulcs fordult a zárban, nyikorgás, ajtócsapódás, majd gyufakeresés a hallban. Mr. Ledbetter szinte kövé vált, mikor ráeszmélt, milyen ostoba helyzetbe került.

- Hogy az ördögbe kerülök ki innét? - motyogta.

A hallban fellobbant egy gyertya, valami nehéz tárgy puffant az esernyőtartóban, a lépcsőn pedig közeledő léptekeket hallott. Egy pillanat alatt tisztába jött azzal, hogy a menekülés útja el van zárva. Szánalomra méltó figura volt, ahogy ott állt, teljesen tanácstalanul.

- Édes Istenem! micsoda számár voltam! - motyogta, aztán a homályos előtérből gyorsan besurrant az üres hálósobába, ahonnét éppen most jött ki. Hallgatózott, és vacogott. A lépések már az első emeletről hangzottak.

De micsoda szörnyű ötlet! Lehetséges, hogy ez éppen a későn jövő ember szobája! Nincs egy perc vesztegetni való idő. Mr. Ledbetter négykézláb leereszkedett az ágy mellé, a rojtos ágytakaróért hálát adott Istennek, és alig tíz másodperc alatt bemászott az ágy alá. Mozdulatlanná merevedett. A rojtokon át meglátta a gyertya fényét; az árnyak egymás hegyén-hátán táncoltak, majd mikor a gyertyatartót letették az asztalra, megmerevedtek.

- Uramisten, micsoda nap! - mondta az új jövevény, trombitálva kifújta az orrát, s valószínűleg egy nehéz csomagot dobott valamire, ami a lábak után ítélve íróasztal lehetett. A láthatatlan lény bezárta az ajtót, gondosan megvizsgálta az ablakreteszeket, a redőnyöket leengedte, és visszatérve az ágyhoz, ijesztő súllyal lerogyott.

- Micsoda nap! - mondta. - Uramisten!

És újra trombitált. Mr. Ledbetter szerint biztosan az arcát is törülgette. Jókorá bakancsa volt; lábának árnyéka az ágytakaróra esett, és félelmetes méretű alakról tanúskodott. Rövid idő múlva egy-két ruhadarabot vetett le - kabát... mellény... következtette Mr. Ledbetter -, az ágy végére dobta, és kevésbé hangosan lélegzett. Úgy látszik, elég melege lehetett, és most igyekezett lehűlni. Időnként maga elé motyogott, egyszer pedig halkan felnevetett. Mr. Ledbetter is motyogott ugyan, de egyáltalában nem nevetett.

- Milyen ostoba dolog - motyogta. - Most mi az ördögöt csináljak?

Kilátásai nem voltak valami rózsásak. A takaró rojtjai között beszivárgott ugyan valami fény, de látni azért nem sokat lehetett az ágy alól. A takaró aljára vetődő tekintélyes láb rejtélyes árnyéka zavaróan összemosódott az ágyhuzat virágos mintájával. A takaró széle alatt a szőnyeg keskeny csíkja látszott, és Mr. Ledbetter rájött, hogy ha óvatosan a padlóhoz lapul, az egész szoba alját beláthatja. Drága szőnyeg volt, a szoba pedig tágas, és, a bútorok lábaiból következtetve, jól bútorozott.

El sem tudta képzelni, mit csináljon. Az egyetlen lehetőségnek az látszott, hogy megvárja, míg ez az alak ágyba bújik, s mikor feltehetően elaludt, kimászik az ajtóhoz, kinyitja, és hanyatt-homlok az erkélyre rohan. Vajon leugorhat az erkélyről? Micsoda veszedelmes dolog! Mr.

Ledbetter egészen kétségbeesett, ha a menekülés esélyeire gondolt. Hajszáj híján ott tartott már, hogy az úriember lába között kidugja a fejét, ha szükséges, még köhéccsel is, hogy felhívja magára a figyelmet, és mentegetőző mosollyal, röviden és választékosan megmagyarázza balul sikerült tolakodását. De a megfelelő kifejezéseket sehogy sem találta meg.

- Semmi kétség, uram, hogy megjelenésem kissé különös - vagy: - Meg vagyok róla győződve, uram, meg fog bocsátani, hogy némileg félreérthető helyzetben kerülök napvilágra Ön alól.

Ennél több nem tellett tőle.

Súlyos következmények kergetőztek agyában. Tegyük fel, hogy egyszerűen nem hisznek neki - akkor mit fognak vele csinálni? Tekintetbe veszik majd makulátlan és magasztos jellemét? Gyakorlatilag kétségkívül betörő. Ezt a gondolatot tovább szöve éppen világosan kifejtendő védekezést állított össze a „gyakorlatilag elkövetett bűnről”, amelyet majd a vádlottak padján fog előadni - amikor a jól megtermett úriember felállt és járkálni kezdett a szobában. Fiókokat csukott és nyitogatott, és Mr. Ledbetter átmenetileg már abban reménykedett, hogy vetközni kezd. De nem! Leült az íróasztal elé, írni kezdett, majd iratokat tépett szét. Mr. Ledbetter orrát égett papír szagával keveredő szivarfüst csapta meg.

- A helyzet, amelyben ott hasaltam - mondta Mr. Ledbetter később, mikor az egészet elmesélte - sok tekintetben igen kényelmetlen volt. Az egyik keresztvas az ágy alatt teljesen leszorította a fejemet, s így súlyomnak túlnyomó része a kezemre nehezedett. Egy idő múlva valami olyasmit éreztem, amit azt hiszem, nyakgörcsnek hívnak. A durva szövésű szőnyeg is elviselhetetlenül nyomta a kezemet. Térdem is sajgott már, s a nadrágszáram is nagyon megfeszült. Akkoriban két és fél hüvelyknyi, tehát sokkal magasabb gallérokat viseltem, mint most, és csak ott jöttem rá, az ágy alatt, hogy annak a gallérnak a széle, mely akkor rajtam volt, az állam alatt eléggé kirecsédedt. De még ennél is komiszabb volt, hogy arcom viszketni kezdett, és ezen csak heves fintorgatással tudtam enyhíteni, mert amikor fel akartam emelni a fejem, kabátom ujjának a suhogása szinte megfagyasztotta bennem a vért. De ezzel a fintorgással is fel kellett hagynom, mert még idejében felfedeztem, hogy ettől az arcmozgástól a szemüvegem kezd lecsúszni az orromról. Ha a szemüveg leesik, felhívja rám a figyelmet - de ferde helyzetéből sehogy sem tudtam újra egyensúlyba hozni. Ráadásul meg is voltam hűlve, állandóan facsarta az orromat a tüsszögés, pedig ez igazán kellemetlen helyzetbe hozott volna. Annyi bizonyos, hogy szorongatott helyzetemtől függetlenül fizikailag is egyre kényelmetlenebbül éreztem magam. De hát hiába, nem volt más választásom, ott kellett maradnom mozdulatlanul.

Végtelennek tetsző idő után valami csengést hallott. Ütemesen ismétlődött: csing, csing, csing - huszonötször egymás után csörrent az íróasztalon valami, a jókora lábak tulajdonosa pedig elégedetten felröfönt. Mr. Ledbetter agyában felderengett, hogy ez csak aranyak csengése lehet. Mikor folytatódott, nem akart hinni a fülének, kíváncsisága pedig egyre növekedett. Ha ez igaz, ez a különös ember máris több száz fontot számolhatott le az asztalra. Végül Mr. Ledbetter nem bírta tovább, karját megfeszítve arcát a padlóhoz szorította, reménykedve, hogy az ágyterítő alatt láthat valamit. Mikor a lábát megmozdította, alig hallható zajt okozott. A pénzcsengés hirtelen megszakadt, Mr. Ledbetter pedig megdermedt. Aztán a csengés újra kezdődött, majd ismét abbamaradt. Minden néma volt, kivéve Mr. Ledbetter szívét - úgy érezte, mintha dobogót döngtetnének benne.

Néma csend. Mr. Ledbetter a padlóhoz szorította a fejét, s így térdig láthatta az izmos, mozdulatlan lábakat. Ahogy az ágy alól látta, a lábak a szék alá húzva, ugrásra készen feszültek. Teljes csend, nem mozdult semmi. Mr. Ledbetterben az a vad reménység támadt,

hogyan az ismeretlen valami görcsben, vagy a hirtelen halál bénultságában fekszik az íróasztalra borulva.

Néma csend. Vajon mi történt? Nem tudott többé ellenállni a váagnak, hogy kikémleljen. Kezét nagyon óvatosan előrecsúsztatta, s egyik ujjával fokozatosan felemelte az ágyterítő szélét, hogy lásson. A csendet nem zavarta meg semmi. Először az idegen térdét látta, majd az íróasztal hátlapját és azután - egy hatalmas, egyenesen a fejének irányzott revolver torkába meredt.

- Bújj ki, gazember! - kiáltott rá az izmos úriember ellentmondást nem tűrő hangon. - Bújj csak ki! Igen, ezen az oldalon, és pedig tüstént. Csak hagyd a trükkjeidet, gyerünk, gyerünk!

Mr. Ledbetter azonnal ki is mászott, nem nagyon szívesen ugyan, de minden trükk nélkül. Azonnal, ahogy mondták neki.

- Térdre! És föl a kezekkel!

Mr. Ledbetter mögött lehullott a terítő, négykézláb volt, tehát felemelkedett és feltartotta a kezét.

- És papnak van öltözve - csodálkozott az izmos úriember. - Olyan, mint egy pap. Süllyedjek el, ha nem az! Még hozzá milyen hitvány kis fickó! Gazember! Mi az ördögnek jöttél ide ma éjjel? A pokolba is, mért bújtál az ágyam alá?

Kérdéseire szemmel láthatóan nem is várt választ, hanem továbbra is eléggé kifogásolható megjegyzésekkel illetve Mr. Ledbetter személyes megjelenését. Nem volt valami magas ember, de Mr. Ledbetter szerint igen erős lehetett: ugyanolyan erőteljes volt, mint a lábszára, fehér arca csupa apró gödröcske és gyűrűző toka. Hangja rekedten suttogott.

- Mi az ördög vitt rá, hogy az ágyam alá bújj?

Mr. Ledbetter összeszedte magát, erőtlenül és engesztelően mosolygott. Köhécselt.

- Tökéletesen meg tudom érteni... - kezdte.

- Micsoda? Az ördögbe is - hiszen ez *szappan*! Hé, te csirkefogó! Meg ne mozduljon a kezéd!

- Igen, szappan - mondta Mr. Ledbetter. - Az ön mosdójáról való. Kétségtelen, hogy...

- Sokat beszélsz. Hogy szappan, azt én is látom. Ez már aztán igazán elképesztő!

- Ha megengedi, megmagyarázom...

- Ne magyarázz semmit. Úgyis hazudsz, most pedig nincs idő magyarázkodásra. Mit is akartam kérdezni? Ja, igen! Vannak cinkosaid?

- Ha megengedné, néhány perc alatt...

- Vannak cinkosaid? Menj a pokolba a kenetes locsogásoddal, mert lövök. Vannak cinkosaid?

- Nincsenek - válaszolta Mr. Ledbetter.

- Szerintem hazudsz. De akkor megfizetsz érte. Hogy az ördögbe nem vágta kupán, amikor feljöttem a lépcsőn? Elmulasztani egy ilyen alkalmat! Micsoda ötlet - bemászik az ágy alá! Szabályszerű betörés, az bizony!

- Nem tudom, mi módon bizonyíthatnám az *alibimet* - jegyezte meg Mr. Ledbetter, mert beszédmodorával igyekezett tudtul adni, hogy művelt ember. Csend lett. Mr. Ledbetter az egyik széken, összegyűrt papírhalomra dobva, nagy fekete zsákot vett észre; az asztalon pedig összetépett és elégett iratokat látott. Előtte, módszeresen az asztal szélére rakosgatva, kis sárga

tekercsek sorakoztak - százannyi arany, amennyit életében valaha látott. A két ezüsttartóban gyertya égett; megvilágította az aranyhalmokat.

Néma csend.

- Eléggé fárasztó így feltartani a kezemet - jegyezte meg Mr. Ledbetter alázatosan mosolyogva.

- Annyi baj legyen - felelte a kövér. - Csak azt szeretném tudni, hogy most mit csináljak veled?

- Tudom, hogy helyzetem félreérthető, de...

- Úristen! - kiáltott fel a kövér. - Még hogy félreérthető! Itt mászkál egy darab szappannal, ménkü nagy papi talárban! Közönséges betörő vagy, az hát, mégpedig a javából!

- Hogy egészen pontos legyek... - kezdte Mr. Ledbetter, de csíptetője abban a pillanatban lecsúszott az orráról, és végigcsörömpölt mellénye gombjain.

A kövér arca eltorzult, vad elszántság futott át vonásain, s a revolver kattant egyet. A másik kezével is a fegyver után kapott. Aztán Mr. Ledbetterre meredt, majd az elejtett cvikkerre tévedt a tekintete.

- Most legalább fel van húzva a ravasz - mondta, s mintha elállt volna a lélegzete. - Mondhatom, még soha nem jártál olyan közel a halálhoz, mint az előbb. Istenemre, még örülsz is! Ha a ravasz fel van húzva, most csak a hullád fekszik itt.

Mr. Ledbetter egy árva szót sem szólt, de érezte, hogy a szoba imbolyog.

- Néha még a balszerencse is jól jön az embernek. Mindkettőnknek szerencse, hogy nem sikerült.

Trombitálva kifújta az orrát.

- Azért nem kell mindjárt elzöldülnöd egy ilyen kicsiség miatt.

- Biztosíthatom önt, uram... - nyögte Mr. Ledbetter erőlködve.

- Hát nincs más választásom. Ha hívom a rendőrséget, akkor végem, hiába kezdtem bele, lőttek az egész játszmának. Ez tehát nem jó. Ha megkötzlek és itthagylak, akkor meg holnap derül ki a dolog. Holnap vasárnap, hétfőn bankszünnap - három nyugodt napra számítottam. Ha lepuffantlak - a gyilkosságért kötél jár, ráadásul felbolydul ez az egész nyomorult por-fészek. Akasszanak fel, ha tudom, mit csináljak...

- Megengedné...

- Annyit locsogsz, mintha tényleg pap volnál, süllyedjek el, ha nem vagy az. A világ összes betörői közül te vagy a... Nahát! Nem engedek meg semmit. Erre most nincs idő. Ha megint prédikálni kezdesz, egyenesen a hasadba lövök, értetted? De már tudom... most már tudom, mit csinállok... Először kikutatlak, öregem, nincs-e nálad fegyver... egy kis motozás az egész. És ide figyelj! Ha valamit parancsolok, nekem ne kezdj el megint fecsegni, hanem tedd, amit mondok, de élénken!

Azzal a kövér nagyon óvatosan, revolverét Mr. Ledbetter homlokának szegezve, felállította barátunkat, majd átkutatta, nincs-e nála fegyver.

- Micsoda, te akarsz betörő lenni? Mükedvelő számar! Még revolverzseb sincs a nadrágod farán. Ugyan! Fogd be a szád!

Mikor dülőre jutottak, a kövér arra kényszerítette Mr. Ledbettert, hogy vegye le a kabátját, az ingét gyűrje fel, és folytassa a csomagolást, amit miatta abbahagyott. A revolvert rászegezte. A kövér szempontjából valóban ez volt az egyetlen megoldás, mert ha csomagolni kezd, a revolvert le kell tennie. Így tehát Mr. Ledbetter rakosgatta az asztalra kiszórt aranyakat is. Különös éjszakai csomagolás volt ez. A kövér elképzelése szerint az aranyat lehetőleg minél kevésbé feltűnő csomagokba kellett szétszítani. Az arany súlya tekintélyes volt, Mr. Ledbetter szerint legalább tizennyolcezer font volt a fekete zsákban és az asztalon. Kötegekben álltak az ötfontos bankjegyek is. Mr. Ledbetternek minden huszonötfontos göngyöleget papírba kellett csavarnia, ezeket a tekercseket aztán szivardobozokba rakosgatta, és egy bőröndbe, egy zsákba meg egy kalapdobozba osztotta szét. Egy dohányosdobozba rakott, mintegy hatszáz fontnyi összeg kézításkába került, tíz font aranyat és néhány ötfontos bankjegyet pedig a kövér vágott zsebre. Időnként lehordta Mr. Ledbettert, hogy olyan ügyetlen, noszogatta, hogy siessen már, és számtalanszor megnézte Mr. Ledbetter óráján, hogy mennyi az idő.

Aztán Mr. Ledbetter lezárta a bőröndöket, és átadta a kulcsokat. Tíz perccel éjfél előtt készültek el. Éjfélig a kövér leültette Mr. Ledbettert a zsákra, ő maga pedig megfelelő távolságban, a bőröndre telepedett s kezében a revolverrel várakozott. Most már nem volt annyira türelmetlen hangulatban, s miután Mr. Ledbettert alaposan szemügyre vette, szóba elegyedett vele.

- Kiejtésed után ítélve művelt ember lehetsz - mondta, s rágyújtott egy szivarra. - Nem, nem, ne kezdj újra magyarázkodni. Látom az arcodon, hogy hosszúra nyújtánád, és én már elég öreg hazudozó vagyok, semhogy más ember hazugságai érdeklenek. Mondom, művelt emberek között is elcsúszhatsz, mint valami káplán.

- De én tényleg pap vagyok - mondta Mr. Ledbetter -, vagy legalábbis...

- Csak szeretnél az lenni. Tudom. Nem kellene betörőnek lenned. Nem vagy te erre a pályára való. Megmondhatom - hiszen az előbb magad is észrevehetted -, hogy gyáva alak vagy.

- Tudja - próbálkozott Mr. Ledbetter, hogy végre szóhoz jusson -, éppen erről a kérdésről...

A kövér egy mozdulattal elhallgattatta.

- A betöréssel elpazarolod a műveltségedet. Pedig csinálhatnál egyet s mást. Én a helyedben vagy váltót hamisítanék, vagy pedig sikkasztanék. Én például a magam részéről sikkasztok. Igen, sikkasztok. Mit gondolsz, hogy a fenébe jutna az ember másképp ennyi pénzhez? Pszt! Hallod? Éjfél!... Tíz, tizenegy, tizenkettő. Furcsa, mennyire hat rám az ilyen lassú óraütés. Idő meg tér - milyen titokzatos dolgok... Na gyerünk, ideje, hogy induljunk. Állj fel!

Azzal jóindulatúan, de határozottan felszólította Mr. Ledbettert, hogy a kézításkát madzaggal kösse a hátára, a másik bőröndöt dobja a vállára, a zsákot pedig - elhárítva Mr. Ledbetter ziháló tiltakozását - kapja a másik, szabad kezébe. Így megrakva, Mr. Ledbetter veszedelmesen imbolygó léptekkel lebotorkált a lépcsőn. A kövér egy felöltővel, a kalapdobozzal és a revolverrel követte, és lekicsinyítő megjegyzésekkel illette Mr. Ledbetter teherbíró képességeit; de azért a lépcsőfordulóknál segített.

- A hátsó ajtón - adta ki az utasítást. Mr. Ledbetter egy télikerten támoltygott keresztül, s ahová csak lépett, szétzúzott virágcserepek jelezték az útját.

- Ne törődj a cserepekkel - mondta a kövér -, a kereskedőknek is élni kell valamiből. Egy negyedóraig itt maradunk. Leteheted ezeket a holmikat. Látom, már meg is történt!

Mr. Ledbetter lihegve lerogyott a bőröndre.

- Tegnap éjjel - zihálta - még a szobáskámban aludtam, és nem is álmodtam volna...

- Szükségtelen, hogy vádold magad - vágott a szavába a kövér úriember a revolver ravaszát vizsgálgatva, és hümmögni kezdett. Mr. Ledbetter jobbnak látta, ha elhallgat.

Egyszer csak csöngettek, és Mr. Ledbetternek a hátsó ajtóhoz kellett mennie, hogy kinyissa. Egy szöke, tengerészruhás ember lépett be. Mikor Mr. Ledbettert megpillantotta, megtorpant, és háta mögé kapta a kezét. A kövérré nézett.

- Bingham! - kiáltotta -, ki ez?

- Semmi, csak egy kis emberbaráti cselekedet a részemről. Egy betörő, akit próbálok jó útra téríteni. Épp az ágyam alatt csíptem nyakon. Nincs vele semmi baj, gyáva számár. Egész használható, majd cipeli ezeket a holmikat.

Az új jövevény először bosszúsnak látszott Mr. Ledbetter jelenléte miatt, de a kövér megnyugtatta.

- Csak egyedül van. Nincs az a banda, akinek ez kellene. Hidd el! De az ég szerelmére, most ne kezdjünk el vitatkozni!

Kiléptek az éjsötét kertbe. A nagy bőrönd még mindig Mr. Ledbetter vállát nyomta. A tengerészruhás ment elől a zsákkal és egy pisztollyal; Mr. Ledbetter Atlaszként követte; Mr. Bingham zárta a sort a kalapdobozzal, a felöltővel és a már ismert revolverrel. A ház kertje lehúzódtott egészen a sziklás partig. Itt egy meredek falépcsőn a tengerpartra jutottak, a sötétben alig kivehető fürdőkabin elé. A vízen egy kikötött csónak imbolygott, s egy néma, sötét arcú emberke állt mellette.

- Néhány percet adjanak és megmagyarázom - kezdte ismét Mr. Ledbetter. - Biztosíthatom önöket...

Valaki belerúgott, mire elhallgatott.

Be kellett gázolnia a vízbe, hogy a bőröndöt a csónakhoz vigye. Aztán vállon ragadták, és hajánál fogva behúzták a csónakba. Egész éjjel mást se hallott, mint hogy „te gazember” meg „te betörő”. Igaz, hogy fojtott hangon beszéltek, s így legalább a nagy nyilvánosság nem szerzett tudomást erről a gyalázatról. Egy yacht fedélzetére hurcolták, ellenszenves ázsiaiak közé, akik ide-oda lökdösték, végül valami folyosón legurult egy undorító, sötét odúba, s itt maradt napokig. Hogy meddig, nem is tudta, mert a tengeribetegség egyik következményeként elvétette a számolást. Kétszersülttel és érthetetlen gorombaságokkal traktálták, inni pedig rumos vizet adtak, amire pedig egyáltalán nem vágyódott. Ott, ahová bedobták, svábbogarak mászkáltak - éjjel-nappal svábbogarak, éjjel pedig még patkányok is. Az ázsiaiak kiürítették a zsebeit, az egyik elvette Mr. Ledbetter óráját - de mikor Mr. Binghamhez fordult emiatt, ő maga vágta zsebre. Az öt indiai matróz - ha ugyan indiaiak voltak -, a kínai és a néger (ez volt a legénység) öt vagy hat alkalommal is elcsípte Mr. Ledbettert és a hajó tatjába cipelte, ahol Binghammel és barátaival kellett kártyáznia. Érdeklődő arccal hallgatta végig történeteiket és utálatos hengegésüket.

Úgy beszéltek Mr. Ledbetterrel, mint aki egész életében bűnözött. Sose hagyták, hogy magyarázkodjék, ám elég kiadósan tudtára adták, hogy ő a legfurább betörő, akivel valaha találkoztak. Lépten-nyomon ezt hajtogatták. A szöke férfi hallgatott, és játék közben hirtelen haragra gerjedt. Mr. Bingham viszont, miután elhagyta Anglia földjét, és így érthető szorongása lecsillapult, örökösen természetes filozofáló hajlamát fitogtatta. Hosszasan értekezett a tér és idő rejtelméről, Kantot és Hegelt idézte - legalábbis azt mondta, hogy őket idézi. Egyszer-kétszer Mr. Ledbetter is eljutott odáig, hogy:

- Tudja, kérem, helyzetem az ön ágya alatt... - de ilyenkor mindig rászóltak, hogy emelje meg a kártyát, vagy adja oda a whiskyt, vagy valami mással fojtották belé a szót. A harmadik kísérlet után a szöke már szinte leste, mikor kezdi újra, s ha Mr. Ledbetter megszólalt, jól hátba vágta, és röhögve kijelentette:

- Már megint kezded! Mindig ugyanaz a jó öreg mese, te vén tolvaj!

Így kínlódott Mr. Ledbetter legalább húsz napig. Egy este pedig néhány konzervvel partra tették egy kis szigeten, amelyen egyetlen forrás csörgedezett. Mr. Bingham elkísérte a csónakon, egész úton elhalmozta jó tanácsokkal, de Mr. Ledbetter utolsó kísérletét, hogy kimagyarázkodják, elhárította.

- De én *tényleg* nem vagyok betörő - kezdte Mr. Ledbetter.

- Nem is leszel soha - nyugtatta meg Mr. Bingham. - Belőled soha nem lesz betörő. Örülök, hogy végre kezded belátni magad is. Mielőtt pályát választ az ember, ki kell ismernie a vérmérsékletét. Különböző előbb-utóbb beletörök a bicskája. Nézz meg például engem. Egész életemet bankban töltöttem, és elég szépen haladtam. Még bankigazgató is lett belőlem. De boldog voltam? Nem. És miért nem voltam boldog? Mert nem felelt meg a vérmérsékletemnek. Túlságosan sokoldalú vagyok, nagyon kalandos a természetem. Így aztán faképnél hagytam az egészséget. Nem hiszem, hogy még valaha bankot vezetnék. Tudom, örülnének, ha újra ráállnék, de most már ismerem a vérmérsékletemet... Nem! Soha többé nem leszek bankvezér... Látod, a te természeted viszont nem alkalmas a bűnözésre, mint ahogy az enyém nem alkalmas arra, hogy tisztességes ember legyek. Most már jobban ismerlek, és így a sikkesztést se nagyon ajánlhatom. Menj csak valami tisztességes pályára, öregem. Valami emberbaráti dolog - ez a te területed. Ezzel a hanggal - mondjuk, a Nyomorék Ifjak Segélyegylete - vagy valami ilyesmi. Gondolkozz ezen.

A szigetnek, ahová most közeledünk, úgy látszik, nincs neve, legalábbis nincs rajta a térképen. De amíg itt leszel, kitalálhatsz valami szép nevet neki - mialatt az előbb mondottakon is elgondolkozol. Úgy tudom, a vize elég iható. Ez a Windward-szigetek közül az egyik Ribizke-sziget. Amott, azok az elmosódott, kék partok, az a többi Ribizke-sziget. Sok Ribizke-sziget van, de a legtöbb most nem látszik. Gyakran törtem a fejem, hogy ezek a szigetek mire valók - hát látod, most már okosabb vagyok. Legalábbis ezt az egyet neked teremtettkék. Előbb-utóbb valami egyszerű bennszülött erre csónakázik majd, és elvisz magával. Mondj rólunk, amit akarsz - ha úgy tetszik, akár gorombaságot is mondhatsz -, minket nem érdekel, mit mondanak egy ilyen elhagyatott Ribizke-szigeten. És nézd, itt van egy félfont aprópénz. De nehogy aztán számárságokra herdáld, ha visszatérsz a civilizált életbe! Ha gondosan beosztod, új életet kezdhetsz vele. És aztán nehogy... Ne kössetek ki, nyavalyások, innét már nyugodtan átgázolhat a szigetre!... Ide figyelj, gyümölcsöző magányodat nehogy aztán mindenféle ostoba gondolatokra pazarold. Ha okosan használod ki ezt az alkalmat, még fordulóponthoz juthatsz pályafutásodban. Pénzt és időt sohasem szabad elpazarolni. Még gazdagon fogsz meghalni valamikor. Sajnálom, de most arra kérlek, fogd a motyódat és gázolj át. Ugyan, dehogy mély! Hagyd a fenébe a magyarázkodást! Erre most nincs idő. Nem, nem, szó se lehet róla! Nem hallgatom meg. Szállj ki!

És a leszálló éjszaka Mr. Ledbettert - azt a Mr. Ledbettert, aki váltig panaszkodott, hogy a kalandok kora lejárt - ott lepte meg a szigeten, amint konzervdobozai között, állat felhúzott térdére támasztva üldögél, és pápaszeme mögül a lehangolóan sima tenger tükrére pislog.

Három nap múlva egy néger halász rábukkant, és St. Vincentbe vitte. Innét pedig utolsó fillérei segítségével visszament Jamaicába. De itt mintha megfeneklett volna. Mr. Ledbetter ma sem valami élelmes ember, de akkor egyáltalán nem tudott magán segíteni. Halvány

sejtelve sem volt arról, hogy mihez kezdjen. Mindössze ennyi jutott eszébe: végiglátogatta a helybeli lelkészeket, hogy útiköltségre valót kérjen kölcsön. De annyira piszkos volt és rongyos, a története pedig olyan hihetetlen, hogy nem bíztak benne.

Én egészen véletlenül találkoztam vele. Éppen alkonyat előtt, délutáni pihenőm után sétáltam az úton, amikor találkoztunk. Szerencséjére eléggé unatkoztam, és az estém szabad volt. Kétségbeesetten baktatott a város felé. Levert arckifejezése, mocskos és porlepte, papos öltözéke mulattatott. Szemünk találkozott. Láttam, hogy habozik.

- Uram - mondta nekigyürkőzve -, nem szentelne néhány percet arra, hogy egy olyan történetet hallgasson végig, mely - attól tartok - hihetetlennek tűnik majd ön előtt?

- Hihetetlen? - kérdeztem.

- Egészen hihetetlen - felelte mohón. - Senki sem akarja elhinni, pedig így történt. Biztosíthatom önt, uram...

Reményvesztetten elhallgatott. Hanglejtésén szinte nevetnem kellett. Páratlan figura volt.

- Én vagyok a világ legszerencsétlenebb embere - mondta.

- Többek között még nem is ebédelt? - támadt egy jó ötletem.

- Már napok óta - jelentette ki ünnepélyesen.

- Akkor hát ráér mesélni ebéd után is - mondtam. És minden további teketória nélkül elmentünk valami szerényebb helyre, ahol az öltözéke nem keltett nagyobb feltűnést. És itt, kisebb-nagyobb kihagyásokkal, melyeket később aztán pótol, megtudtam a történetet. Először én is hitetlenkedtem, de ahogy a bor felmelegítette, és megalázottsága, melyet a szerencsétlen kaland vésett a modorába, eltűnt - hinni kezdtem neki. Végül annyira meggyőződött őszinteségéről, hogy éjszakára ágyat szereztem neki, másnap pedig jamaicai bankárom útján információkat kértem attól a bankártól, akinek a címét megadta nekem. Mikor ez megvolt, elmentem vele bevásárolni, alsóneműt és más ruhadarabokat vettem neki, hogy mégis úriemberszerű külseje legyen. A válasz is megérkezett, a csodálatra méltó történet valóban igaz volt. De hát nem akarok részletekbe bocsátkozni. Mr. Ledbetter három nap múlva már Anglia felé hajózott.

- Nem is tudom, miként háláljam meg önnek - kezdte első Angliából írott levelét -, hogy olyan jóságos volt egy teljesen ismeretlen ember iránt. - Mr. Ledbetter továbbra is hasonló húrokat pengetett levelében. - Ha ön oly nagylelkűen nem segít rajtam, bizonyára nem érkeztem volna meg idejében az iskolaév megnyitására, s néhány meggondolatlan perc ostobasága tönkreteszi egész pályafutásomat. Ami itteni helyzetemet illeti, kibúvók és hazugságok egész szövevényébe bonyolódtam, mivel a legkörülményesebb módon igyekszem megmagyarázni, merre jártam, és hol szereztem napbarnította színemet. Elég könnyelműen kiagyaltam két-három történetet, de nem is gondoltam, hogy a végén még milyen fejtörést fog ez nekem okozni. Mert az igazságot nem merem elmondani. A British Museumban átböngészttem egy csomó jogi könyvet, és most már semmi kétség, hogy jogilag szemet hunytam egy bűncselekmény felett, bűnpártolásban vagyok vétkes. Megtudtam, hogy az a gazember Bingham a Hithergate-i bank igazgatója volt, és a legvakmerőbb sikkasztást követte el. Kérem, nagyon szépen kérem, ha elolvasta, égesse el ezt a levelet - önben feltétlenül megbízom! Az a legrosszabb a dologban, hogy sem a nénikém, sem a barátnője, akinek a vendégfogadójában laktam, egy szót sem hisznek el nekem, pedig nekik óvatosan körülírva elmondtam a történeteket. Valami szégyenletes kalanddal gyanúsítanak, de hogy ez a szégyenletes kaland mi lehet, arról fogalmam sincs. A nénikém azt mondja, ha *mindent* elmondok neki, akkor megbocsát. De mikor én már eddig is *sokkal többet* mondtam - és neki mégsem elég! Úgy

látszik, akármit lódítok neki, nem hiszi el, hogy ennyi az egész, így hát azt találtam ki, hogy orvul megtámadtak a tengerparton, és túszként elhurcoltak. De a nénikém azt is akarja tudni, hogy *miért* támadtak meg, *miért* hurcoltak el, és *miért* vittek tovább azon a yachton. Hát ezt már nem tudom. Esetleg ön tudna valami tanácsot adni? Nekem nem jut eszembe semmi. Ha írna nekem, kérem, írjon két lapra, hogy az egyiket megmutathassam neki, és lássa, hogy idén nyáron *tényleg* Jamaicában voltam, és egy hajóról tettek ki oda. Ezzel igen nagy szívességet tenne nekem. Ez még inkább növelné ön iránt való lekötelezettségemet - jóságát, sajnos, sohasem tudom kellőképpen meghálálni. Ámbár hálám...

És így tovább. A végén még egyszer megkért, hogy levelét égessem el.

Mr. Ledbetter vakációjának különös története ezzel véget is ér. A nénivel való viszály sem tartott sokáig. Az öreg hölgy röviddel halála előtt megbocsátott.

Fordította Görgey Gábor

A BÜVÖS BOLT

Messziről már sokszor néztem a Bűvös Boltot, egyszer-kétszer el is mentem előtte, és láttam a kirakatban a sok csábító apróságot: bűvös golyók, és bűvös tyúkok, csodálatos süvegek, hasbeszélő bábuk, bűvésztrükkökhöz szükséges holmik, látszatra kifogástalan kártyacsomagok és hasonló mindenfélék kellették magukat. De soha eszembe se jutott, hogy bemenjek, míg egy szép napon Gip se szó, se beszéd megfogta az ujjamat, egyenesen odavonszolt a kirakat elé, és úgy viselkedett, hogy nem tehettem mást, be kellett vinnem a boltba. Őszintén szólva nem is hittem volna, hogy ez a szerény homlokzatú üzlet itt van a Regent Streeten, a képkereskedés és egy másik bolt között, ahol frissen keltetett kiscsibék futkosnak; de hát hiába, itt volt az orrunk előtt. Én azt hittem, lejjebb van, közel a térhez, vagy amott túl a sarkon, az Oxford Streeten, sőt, még annál is messzebb, Holbornban. Mindig ott volt az utca másik oldalán, mintha nem is lenne megközelíthető, úgy változtatta helyét, akár a délibáb. De hát most kétségkívül itt volt, s Gip kövér kis ujjá ott csúszkált a kirakat üvegén.

- Ha gazdag lennék - mondta Gip a Tünékeny Tojásra bökve -, ezt itten megvenném magamnak. És ezt is... - mutatott a Rendkívül Emberi Hangon Síró Babára. - Meg azt ottan... - ami igen titokzatos dolog lehetett, mert egy takaros céduláról az ember a következőket tudta meg róla: Vásárolj Ebből Egyet, és Ejtsd Bámulatba Barátaidat.

- Azok alatt a süvegek alatt - folytatta Gip - akármit el lehet tüntetni. Egy könyvben már olvastam erről. És az ottan, papi, az Illanó Garas, csak hát most fordítva tették oda, hogy ne lehessen látni, hogyan csinálják.

Gip, ez a drága kölyök, anyja természetét örökölte: nem indítványozta, hogy menjünk be a boltba, s egyáltalán nem zaklatott. Csak éppen - hiszen ismerik ezt - ujjamnál fogva öntudatlanul is a bejárathoz ráncigált, s egyáltalán nem leplezte érdeklődését.

- Az ottan... - mondta, s a Bűvös Palackra mutatott.

- Nos, ha a tiéd lenne? - kérdeztem, s ő erre a sokat ígérő kérdésre hirtelen sugárzó képpel felnézett rám.

- Megmutathatnám Jessie-nek - s mint mindig, most is azonnal valaki másra gondolt.

- Már csak alig száz nap van a születésnapodig, kisöreg - s azzal megfogtam a kilincset.

Gip nem válaszolt, csak még erősebben szorongatta az ujjamat. Beléptünk a boltba.

Bizony ez a bolt nem volt éppen mindennapi: Bűvös Boltba léptünk, s Gip gőgös fölényessége, amelyet közönséges játékszerek iránt tanúsított volna, teljesen eltűnt. A nehezét, hogy beszélni kezdek, rám hárította.

Szűk kis boltocska volt, elég gyenge világítással, s mikor az ajtót becsuktuk magunk mögött, a csengő siránkozva másodszer is megszólalt. Néhány pillanatig egyedül maradtunk a helyiségben, s így körülnézhattunk. Az alacsony pulton álló üvegszekrényben egy komoly képű, barátságos szemű papírmásé tigris egyenletesen csóválta a fejét. Akadt ott még számos kristálygolyó, egy bűvészkartyákat tartó porcelán kéz, egy csomó, különböző nagyságú bűvös akvárium, egy szemtelen bűvészkalap pedig szemérmetlenül felfedte titkos rugóit. A fal mellett bűvös tükrök sorakoztak: az egyik hosszúra és vékonyra nyújtotta az embert, a másik felpuffasztotta a fejedet, s a lábaidat eltüntette, a harmadikban rövid lettél és kövér, mint egy gombóc. S még ezen mulattunk, amikor a boltos, úgy hiszem, belépett.

Mindenesetre ott állt a pult mögött a fura, fakó, sötét emberke, egyik füle nagyobb volt, mint a másik, álla pedig egy cipő orrához hasonlított.

- Mivel szolgálhatok? - kérdezte, s hosszú bűvészujjait szétterpesztette az üvegszekrényen. Tulajdonképpen csak most vettük észre, hogy itt van.

- A kisfiamnak szeretnék néhány egyszerű bűvészholmit vásárolni - mondtam.

- Szemfényvesztőt? Valami szerkezetet? Házi használatra? - kérdezte.

- Valami mulatságos dolgot.

- Hm! - jelentette ki a boltos, s egy pillanatig a fejét vakargatta, mintha gondolkodnék. Aztán - mindketten világosan láttuk - elővett a fejéből egy üveggolyót.

- Valami ilyesmit? - kérdezte, s elénk tartotta a golyóbist.

Ez aztán váratlan fordulat volt! Előadásokon számtalanszor láttam már ezt a mutatványt, hiszen a bűvészek egyik leggyakoribb száma - de itt most igazán váratlanul ért.

- Nem rossz! - mondtam nevetve.

- Ugye? - mondta a boltos.

Gip szabad kezével a golyóbis után nyúlt, de csak a boltos üres tenyerébe markolt.

- Ott van a zsebedben - mondta a boltos, és csakugyan ott volt!

- Mibe kerül ez? - kérdeztem.

- Üveggolyókért nem számítunk semmit - felelte előzékenyen. - Mi ingyen jutunk az ilyesmihez - s miközben beszélt, ismét előhúzott egyet a könyökéből, majd a tarkójából egy másikat, s ezeket is odatette a pultra, a többi mellé. Gip komoly arccal nézegette a kezében levő üveggolyót, majd kérdő pillantást vetett a pulton heverő másik kettőre; végül nagyra tárgult, fürkész szemekkel a mosolygó boltosra nézett.

- Ezt a kettőt is elviheted - mondta a boltos -, és ha nincs ellene kifogásod, egyet innét a számból is... így ni!

Gip némán tanácsot kért tőlem, majd a következő pillanatban mélységes csöndben eltette a négy golyót, újra megszorította biztonságot jelentő kezemet, s erőt merített a továbbiakra is.

- Minden kisebb mutatványtárgyhoz így jutunk hozzá - jegyezte meg a boltos. Én nevettem, mint aki nem zárkózik el egy kis viccelődéstől.

- Ahelyett, hogy nagyban vásárolná - mondtam. - Persze, hiszen így olcsóbb.

- Csak bizonyos fokig. Mert a végén úgyis megfizetünk érte, ha nem is olyan mértékben, mint az emberek képzelik... A nagyobb holmikat, napi szükségleteinket és más egyebet, ami kell nekünk, ebből a kalapból kerítjük elő... És tudja, uram, már megbocsásson, de meg kell mondanom, olyan nagykereskedés nem is létezik, ahol Eredeti Bűvészárut lehetne beszerezni. Nem tudom, uram, talán észrevette a cégtáblánkat: Eredeti Bűvészáruk! - Szájából előhúzott egy cégkártyát és átnyújtotta. - Eredeti! - mondta, s a szóra bökött, majd hozzátette: - Itt szó sem lehet semmiféle csalásról, uram.

Úgy látszik, nem tágit, és végigjártssa a tréfát, gondoltam. Majd rendkívül nyájasan mosolyogva Giphez fordult:

- Tudod, te Igazi Jó Fiú vagy.

Csodálkoztam, hogy a boltos ezt tudja, mert a fegyelem érdekében még otthon is titokban szoktuk tartani. De Gip rendíthetetlen nyugalommal fogadta a kijelentést, s mereven a boltosra szegezte tekintetét.

- Ezen az ajtón csak az Igazi Jó Fiúk juthatnak be.

S mintha egyúttal be is akarná mutatni, mennyire így van, kívül az utcán megrázták a kilincset, s elmosódott gyereknyafogást hallottunk.

- De, papa, én azért is be akarok menni, én azért is be akarok ide menni! Brühühühü! - Majd egy elcsigázott szülő hangját hallottuk, amint vigasztaló és engesztelő szavakkal beszél a gyermek lelkére.

- Zárva van, Edward...

- De hát nincs is zárva - mondtam én.

- De igen, uram - mondta a boltos. - Ilyen gyerekek előtt mindig zárva van.

Miközben beszélt, egy pillantást vethettünk a kicsi, fehér bőrű, a sok torkoskodástól és túlságosan bőséges táplálkozástól fakó színű, gonosz ösztönöktől eltorzult arcú gyerekekre, erre a kíméletlen, önző kis alakra, aki mancsával az elvarázsolt ajtó üvegére tenyerelt.

- Nincs értelme, uram - mondta a boltos, mikor természetes segítőkészségem ösztönzésére az ajtó felé léptem. S az elkényeztetett, üvöltöző gyereket máris elvonszolták onnét.

- Hogy csinálja ezt? - kérdeztem, kicsit fellélegezve.

- Búbáj! - felelte a boltos hanyag kézmozdulat kíséretében, és íme! ujjáiból színes szikrák pattogtak szerteszét, s eltűntek a bolt árnyai között.

- Mielőtt bejöttél volna, azt mondtad - fordult Gip felé -, hogy szeretnél azokból a „Vásárolj Ebből Egyet, és Ejtsd Bámulatba Barátaidat” dobozokból?

Gip, hősies erőlködés után, igent mondott.

- Ott van a zsebedben.

A valóban rendkívül nyurga testű boltos áthajolt a pulton, s ez a bámulatra méltó ember a bűvészek szokott módján előteremtette a szóban forgó holmit.

- Papírt! - mondta, s a rugós, üres kalapból egy ív papírt szedett elő. - Zsineget! - És íme, a szája spárgatartónak bizonyult, melyből végeérhetetlen fonalat húzott elő; mikor átkötözte a csomagot, a zsineget elharapta, s én úgy láttam, lenyelte az egész gombolyagot. Ekkor az egyik hasbeszélő bábu orrán meggyújtott egy gyertyát, egyik ujját, mely piros pecsétviasszá változott, a lángba dugta, és lepecsételte a csomagot.

- Aztán ott volt még a kirakatban a Tünékeny Tojás - folytatta, s elő is teremtett egyet szivarzsebemből, majd ezt is becsomagolta. Ugyanígy a Rendkívül Emberi Hangan Síró Babát. Én az elkészült csomagokat Gipnek nyújtottam, ő pedig mindegyiket melléhez szorította. Alig szólt, annál beszédesebb volt a szeme. Kimondhatatlan indulatok hadakoztak benne. Hiszen ez valódi bűvészet volt.

Hirtelen úgy éreztem, valami puha izeg-mozog a kalapomban. Lekaptam a fejemről, s kétségkívül újabb szövetséges, egy izgatott galamb hullott ki belőle a pultra, majd, úgy láttam, eltűnt egy kartondobozban, a papírmásé tigris mögött.

- Semmi, semmi! - mondta a boltos, ügyesen megszabadítva fejdíszemtől. - Vigyázatlan madár... és lelkekre! éppen tojt!

Kalapomat kirázva, kinyújtott tenyerén két vagy három tojást tartott, ezenkívül egy nagy, színes játékgolyót, egy zsebórát, vagy fél tucat elkerülhetetlen üveggolyót, és nőtt és nőtt az összegyűrt, szakadt papiroshalom - miközben udvariasan, de némi szemrehányással hangjában, megállás nélkül beszélt, hogy az emberek milyen gondatlanok, belül sohasem kefélik a kalapjukat, pedig ott is kellene...

- Mindenféle belekerül, uram, és aztán csak gyúlik, gyúlik... Persze nemcsak önről van szó... Szinte minden vevő ilyen... Az ember csak bámul, hogy mi mindenfélét cipelnek magukkal!

A gyűrött papír pedig egyre tornyosult a pulton, mindig több és több lett, már teljesen eltakarta előlünk a boltost, de ő csak beszélt és beszélt.

- Senki sem tudja, uram, mi rejtőzhet egy emberi lény külseje mögött. Nem vagyunk egyéb, mint megannyi jól fésült külsőség, kimeszelt koporsó...

Hangja egyszerre elhalt, pontosan úgy, mint amikor a szomszéd gramofonját egy jól irányzott dobással telibe találja valaki - teljes csönd lett, a papírzizegés meg minden más nesz is elhalt...

- Végzett már a kalappal? - kérdeztem rövid szünet után.

Semmi válasz.

Gipre bámultam, ő pedig rám. Csak a torzképünket láttuk a bűvös tükrökben; igen furcsának, komornak és csöndesnek látszottunk...

- Azt hiszem, megyünk - mondtam. - Legyen szíves megmondani, mibe kerül mindez?

- Mondom: kérem a számlát! - kiáltottam emeltebb hangon. - És kérem a kalapomat.

Mintha valami szuszmozgást hallottam volna a papírhegy mögül...

- Nézzünk csak a pult mögé, Gip - mondtam. - Ez tréfát űz belőlünk.

Elvezettem Gipet a bólogató tigris előtt, megkerültük a pultot; és mit gondolnak, mi volt mögötte? Az égvilágon senki! Csak a kalapom hevert a földön, s egy bűvészmutatványokból ismert, tapsifüles fehér nyúl elmélkedett mellette, olyan bután és gyűrötten, amilyen csak egy bűvésznnyúl lehet. A kalapot felvettem, s a nyúl ugrabugrálva eliszkolt az utamból.

- Papa - suttogta Gip büntudatosan.

- Mi az, Gip?

- Papa, én nagyon szeretem ezt a boltot.

„Én is nagyon szeretném - gondoltam magamban -, ha a pult egyszerre nem nyúlna meg úgy, hogy az ember nem tud az ajtóhoz jutni.” De hát erre azért nem hívtam fel Gip figyelmét.

- Nyuszi! - mondta Gip, s a mellettünk elugrándozó állat után nyúlt. - Te nyuszi, bűvészkedj valamit Gipnek!

Tekintetével követte a nyulat, amint besurrant egy ajtón, melyet egy pillanattal előbb, biztosan tudom, még nem láttam. Az ajtó akkor kitárult, s a felemás fülű ember ismét megjelent. Még mindig mosolygott, de mikor tekintetünk találkozott, az ő szemében a jókedven kívül valami kihívó dac is csillogott.

- Bizonyára szeretné megtekinteni bemutató termünket is, uram - mondta ártatlan nyájassággal.

Gip ujjamnál fogva húzott előre. A pult felé pillantottam, ott állt a boltos; tekintetünk ismét találkozott. Ezt az egész bűvészetet kissé túl eredetinek kezdtem találni.

- Nem nagyon érünk rá... - mondtam, de még be sem fejeztem a mondatot, valahogy máris bent voltunk a bemutató teremben.

- Minden áru ugyanazon minőségben - jelentette ki a boltos, hajlékony kezeit dörzsölgetve. - Ezek itt a Legjobb Holmik. Itt minden Eredeti Bűvészet, és kezeskedem érte, minden a legkülönösebb. Bocsánat, uram...

Éreztem, hogy leszed rólam valamit, ami a kabátujjamba kapaszkodott; farkánál fogva egy kis kapálódzó vörös démont szorongatott, az apró szörnyeteg rugdalt és harapott, mindenáron el akarta kapni a kezét - a boltos pedig a következő pillanatban hanyagul a pult mögé hajította. Hiszen semmi kétség, ez a dög nyilván gumiból volt, de hát az első pillanatban...! S mindezt pontosan olyan mozdulattal tette, ahogy az ember valami aprócska, csípős férget pöcköl földre. Gipre pillantottam, de Gip éppen egy bűvös hintalovat nézegetett. Örültem, hogy ezt a közzjátékot észre sem vette.

- Hallja - mondtam letompított hangon tekintetemmel Gipre és a vörös démonra mutatva -, ugyebár nincs sok ilyen ízjük errefelé?

- Mi nem is tartunk ilyesmit! Valószínűleg magával hozta, uram - jelentette ki a boltos szintén letompított hangon, lekötelezőbb mosollyal, mint valaha. - Bámulatos, mi mindent cipelnek magukkal az emberek, s nem is tudnak róla. - Giphez fordult: - Találtál itt valamit, ami tetszik neked?

Bizony, sok minden megtetszett Gipnek. Bizalommal vegyes tisztelettel fordult a csodálatra méltó boltoshoz.

- Az ott egy Bűvös Kard, ugye? - kérdezte.

- Bűvös Játék Kard. Nem hajlik, nem törik, nem nyisszant ujjakat. Akinek a kezében van, az minden tizennyolc éven aluli ellenféllel szemben győzhetetlen. Két és fél shillingtől hét és fél shillingig, nagyság szerint. Ezek a lovagi felszerelések pedig ifjú kóborlovagok számára rendkívül hasznosak... íme, a Biztonság Pajzsai, a Gyorsaság Sarui és a Láthatatlanság Sisakja.

- Ó, papa! - Gip csak úgy kapkodott levegő után.

Szerettem volna megtudni, mibe kerülnek, de a boltos rám se hederített. Gipet teljesen magához láncolta, a gyerek elengedte az ujjamat, s hiába, nem tudtam kivédeni a boltos elhatározását, hogy az egész átkozott árukészletét bemutassa. Egyszerre bizalmatlanságot és féltékenységet éreztem, mert láttam, hogy Gip úgy szorongatja ennek az alaknak az ujját, ahogy az enyémet szokta. Semmi kétség, érdekes ez a fickó, gondoltam, és ezek a dolgok érdekes hamisítványok, valóban nem rossz hamisítványok, de hát mégis...

Utánuk kullogtam, alig szóltam valamit, de azt a boszorkányos fickót állandóan szemmel tartottam. Végül is Gip jól szórakozik. És semmi kétség, ha itt az ideje, hogy menjünk, bizonyára minden nehézség nélkül távozhatunk.

A bemutató terem hosszú, zegzugos helyiség volt, állványokkal, rekeszekkel és pillérekkel megosztott folyosó; különböző boltíves mellékfolyosók más osztályokra vezettek, ahol a legfurcsább külsejű segédek ácsorogtak, és bámultak az emberre, elképesztő tükrök és függönyök között. Mindez valóban annyira megzavart, hogy egyszerre arra döbbsentem, azt sem tudom, melyik ajtón jöttünk be ide.

A boltos bűvös vonatokat mutatott Gipnek, melyek gőz vagy szerkezet nélkül, csupán bizonyos jelzés segítségével szaladtak; azután néhány doboz nagyon-nagyon értékes játékkatonát szedett elő, melyek nyomban életre keltek, mikor az ember levette a doboz fedelét, és

azt mondta nekik... Nincs túlzottan éles hallásom, s valami nyakatekert szó lehetett, de Gip anyja hallását örökölte, s azonnal elsajátította a bűvös szócskát.

- Bravó! - kiáltott fel a boltos, köntörfalazás nélkül visszarakta a dobozba, s az egészet átnyújtotta Gipnek. - Nos, hadd lássuk - mondta a boltos, s Gip máris életre keltette a társaságot.

- Parancsolja ezt is? - kérdezte tőlem a boltos.

- Megvenném - mondtam -, hacsak nem kell a teljes értékét megfizetni. Mert akkor amerikai milliomosnak kéne lennem.

- Drága uram! Dehogy! - s azzal újra besöpörte az apró emberkéket, rácsapta a fedelet, a dobozt megpörgette a levegőben - s máris be volt csomagolva. A körülspárgázott csomagolópapíron pedig ott állt - Gip teljes neve és címe!

Elképedten bámultam, a boltos pedig nevetett.

- Ez az eredeti bűvészet! Nem csalás, nem ámtítás!

- Az én ízlésem szerint kissé túl eredeti - jegyeztem meg.

Ezután egy csomó trükköt mutatott Gipnek, de a furcsa trükköknél is furcsább volt, ahogy csinálta őket. Mindent megmagyarázott, összevissza forgatta a dolgokat, s a drága kis kölyök buksi fejével szaporán és nagy komolyan csak bólogatott hozzá.

Nem figyeltem annyira, mint amennyire kellett volna.

- Hé, *presto!* - kiáltotta a Bűvös Boltos, s a gyerek tiszta, vékony hangja máris válaszolt: - Hé, *presto!*

De most más dolgok kötötték le a figyelmemet. Egyre inkább éreztem, milyen félelmetesen boszorkányos ez a hely, hogy úgy mondjam: át volt itatva boszorkánysággal. Még a berendezésben, a mennyezetben, a padlóban s az összevissza álló székekben is volt valami meghatározhatatlan boszorkányság. Az a furcsa érzés fogott el, hogy amint nem nézek oda, megbillenek, ide-oda mozognak, s a hátam mögött némán hol-az-olló-komámasszonyt játszanak. A falon a párkányt álarcfüzérek díszítették, csakhogy ezek az álarcok nagyon is kifejező képet vágtak ahhoz, hogy csupán gipszből legyenek.

Ekkor hirtelen az egyik fura külsejű segéd kötötte le a figyelmemet. Nem messze állt, s valahogy nem vette észre, hogy ott vagyok, és figyelem, én is csak egy árkádon túl, mellkastól felfelé láttam őt egy halom játék mögött. Egy oszlopnak támaszkodott, és semmittevésében a legborzasztóbb fintorokat vágta. A legfurcsább szörnyűséget az orrával művelte. Mintha csak unalmában szórakoznék. Mindenekelőtt rövid, tömpe orra volt, amit aztán hirtelen kilőtt, mint egy teleszkópot, és csak nyújtotta tovább, a kilőtt orr egyre vékonyodott, míg végül olyan lett, mint egy hosszú, hajlékony, vörös ostorszűj! Akárcsak valami lidércnyomás! Aztán megcsóválta a levegőben az orrát, és kivetette, mint a halász a horgot.

Arra gondoltam, hogy Gipnek ezt nem szabad látni. Megfordultam, de Gip csak állt, a boltos teljesen lefoglalta, és semmi rosszra nem gondolt. Sugdolóztak egymással, és egyre pislogtak felém, Gip ott állt egy széken, a boltos pedig valami hatalmas dobott tartott a kezében.

- Papa, játsszunk bűjőcskát! - kiáltott Gip. - Te leszel a hunyó.

És még mielőtt megakadályozhattam volna, a boltos máris ráborította a dobott. Rögtön láttam, mi készül.

- Azonnal vegye le róla! - kiáltottam rá. - Megijeszti a gyereket. Vegye le azonnal!

A kajla fülű boltos szó nélkül engedelmeskedett, s a hatalmas hengert felém döntve mutatta, hogy üres. És üres volt a szék is. A fiamnak egy pillanat alatt tökéletesen nyoma veszett!

Talán már tapasztalták ezt a baljós érzést: mintha egy láthatatlan kéz facsarná az ember szívét; az embert szinte kiragadja önmagából, s valami tanácstalan izgalomban hagyja; ami végbemegy a lelkében, az nem is túl lassú, de nem is gyors, az ember nem bosszankodik, de nem is fél. Ez történt most velem.

A vigyorgó boltoshoz léptem, s félrerúgtam a széket.

- Elég legyen ebből az ostobaságból! - mondtam. - Hol a fiam?

- Láthatja - felelte a boltos még mindig a dob belsejét mutatva. - Nem csalás, nem ámítás...

Egy kézmozdulattal nyakon akartam csípni, de ő ügyesen kitért előlem. Ismét odakaptam, de ő elugrott, s kilökött egy ajtót, hogy meneküljön.

- Állj! - kiáltottam, s ő távozóban nevetett. Utánaugrottam - a koromsötétben.

Zutty!

- Irgalmas Isten! Bocsánat, uram, nem vettem észre, hogy jön!

Kint voltam az utcán, a Regent Streeten, s egy tisztességes külsejű munkással ütköztem össze. Néhány lépésre pedig, alaposan megzavarodva, ott állt Gip. Sűrű bocsánatkérés után elváltam a munkástól, Gip pedig megfordult, és mosolyogva, sugárzó arccal odajött hozzám, mintha csak egy pillanatra tévesztett volna szem elől!

És a karjában négy csomagot cipelt.

Biztonság kedvéért azonnal megmarkolta az ujjamat, én pedig pillanatnyilag elég nagy zavarban voltam. Körülnéztem, merre van a Bűvös Bolt bejárata, de képzeljék el, az ajtó nem volt sehol. Se ajtó, se üzlet, semmi - csak egy pillér a puszta falon, a képkereskedés és a másik kirakat között, ahol a csibék szaladgálnak...

Teljesen megzavarodtam, nem tehettem mást: a járdaszélen ballagva esernyőmmel egy kocsiórt hadonásztam.

- Jé, kordé! - kiáltott Gip ujjongva.

Besegítettem a gyereket a kocsiba, némi erőlködéssel bementem a címet, és beszálltam én is. Valami szokatlan érzésem a kabátzsebemben, s felfedeztem egy üveggolyót. Ingerült mozdulattal kivágtam az utcára. Gip nem szólt egy szót sem. Egy darabig mind a ketten hallgattunk.

- Papa! - mondta végül Gip. - Ez igazán rendes üzlet volt!

Ezzel helyben is lettünk volna; most már tudom, mint vélekedik az egészről. Úgy látszik, teljesen sértetlenül került ki a dologból, legalábbis eddig semmi baj. Az élmény nem hozta ki a sodrából, nem látszott rajta rémület, csupán roppantul meg volt elégedve ezzel a délutáni mulatsággal, ráadásul pedig még a négy csomagot is ott szorongatta a kezében.

A csudába is! Vajon mi lehet bennük?

- Hm! - motyogtam. - Kisfiúk nem mehetnek ám ilyen boltokba minden áldott nap.

Szokott sztoikus nyugalommal vette tudomásul kijelentésem, s egy pillanatig szinte bántam, hogy az apja vagyok, nem pedig az édesanyja, s így ott a kocsiban, nyilvánosan nem csókolhattam meg a kölyköt. Végül is, gondoltam, a dolog nem is sült el olyan rosszul.

De csak akkor nyugodtam meg igazán, mikor felbontottuk a csomagokat. Háromban katonák voltak, közönséges ólomkatonák, de olyan nagyszerű kivitelben, hogy Gippel már-már elfeledtették: eredetileg ezek a csomagok valódi Bűvös Ravaszságokat tartalmaztak, az Egyedüli Hamisítatlan Fajtából. A negyedik csomagban egy eleven cica volt, egy kis fehér cica, mely kiváló egészségnek, jó étváagnak és kedélynek örvendett.

A kicsomagolást bizonyos átmeneti megnyugvással szemléltem. Még sokáig ott ténferegtem a gyerekszobában...

Mindez fél évvel ezelőtt történt. Már kezdem hinni, hogy minden a legnagyobb rendben van. A cica csupán annyiban bűvös természetű, mint minden más cica, a katonák pedig, úgy látszik, olyan megbízhatóak, hogy az ezredes sem kívánhat ennél rendesebb társaságot.

No és Gip?

Minden értelmes szülő meg fogja érteni, hogy vele nagyon óvatosan kellett bánnom. De a napokban egészen odáig merészkedtem, hogy megkérdeztem tőle:

- Mit szólnál hozzá, ha a katonáid életre kelnének, s maguktól masíroznának?

- Az enyimek úgy szokták - mondta Gip. - Tudok egy szót, csak ki kell mondanom, mielőtt felnyitom a dobozt.

- És akkor maguktól masíroznak?

- Ó, teljesen maguktól, papa. Ha nem így lenne, nem is szeretném őket annyira.

Nem mutattam elképedésemet. Azóta, valahányszor alkalmam nyílt rá, egyszer-kétszer váratlanul megleptem, mikor a katonákkal játszott, ám eddig még nem vettem észre, hogy valamiféle bűvös dolgot vittek volna végbe...

De olyan nehéz ezt megállapítani.

Aztán itt van még a dolog pénzügyi része. Szeretem kifizetni az adósságaimat - ebben javíthatatlan vagyok. Már nemegyszer keresztül-kasul bejártam a Regent Streetet, hogy azt a boltot megkeressem. Véleményem szerint a dolog becsületbeli részét ezzel el is intéztem: mivel a boltban ismerik Gip nevét és címét, bármilyen népség legyen is, nyugodtan rájuk bízhatom, hogy majd benyújtják a számlát, amikor jónak látják.

Fordította Görgey Gábor